

Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

3/12

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 69, Οκτώβριος 2012

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το ΙΟΒΕ

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2012 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

<http://www.iobe.gr>

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	13
Επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο, εξαιτίας κυρίως των δημοσιονομικών προβλημάτων της Ευρωζώνης	13
Σταθεροποίηση της ύφεσης στην Ελλάδα το πρώτο εξάμηνο του 2012, σε υψηλά ωστόσο επίπεδα.....	13
Μεταβολές στους τομείς της ελληνικής οικονομίας που πλήττονται περισσότερο από την ύφεση στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2012	14
Παραμένει εντός στόχων ο προϋπολογισμός του 2012	15
Παραμένει σε υψηλά επίπεδα η ύφεση καθ' όλο το 2012.....	15
Παραμένει σε ανοδική τροχιά η ανεργία στο αρχικό εξάμηνο του 2012 – θα συνεχίσει να αυξάνεται στο υπόλοιπο του έτους.....	17
Σε πτωτική τροχιά ο πληθωρισμός στο σύνολο του τρέχοντος έτους, αναντίστοιχη ωστόσο της εξασθένησης της ζήτησης.....	17
Κλαδική μελέτη IOBE: «Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία»	18
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	19
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	19
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον.....	19
<i>Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης</i>	29
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	37
A) Οικονομικό κλίμα	37
B) Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές	44
Γ) Χρέος και Οικονομική Μεγέθυνση.....	50
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	53
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	53
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	70
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	80
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	83
3.5 Τιμές Καταναλωτή	91
Πρόσφατες εξελίξεις το 2012.....	91
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	93
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	98
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	98
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	99
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	99
Αποτίμηση	100
4. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	105
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	113

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την τρίτη έκθεσή του για το 2012, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια περίοδο κατά την οποία οι εκτεταμένες εγχώριες πολιτικές ανακατατάξεις μετά τις τελευταίες εκλογές, η πρωτόγνωρη τις τελευταίες δεκαετίες συγκρότηση πολυκομματικής κυβέρνησης μακράς πνοής, οι πολυκύμαντες διαπραγματεύσεις με την τρόικα για τα δημοσιονομικά μέτρα των επόμενων ετών, οι έντονες πολιτικές διεργασίες σε επίπεδο ΕΕ, συνθέτουν ένα πολιτικοοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα με τρέχουσες πολύ υψηλές απαιτήσεις, αλλά και σημαντικές προοπτικές στο εγγύς μέλλον. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** και συνοδεύεται από **Παράρτημα** βασικών δεικτών της οικονομίας, συγκριτικών με την υπόλοιπη Ευρώπη,. Προηγείται **ένα κείμενο σχετικά με τα αναγκαία βήματα προκειμένου να ενεργοποιηθούν τάχιστα οι αναπτυξιακές δυνάμεις της χώρας**. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος**, με βάση τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις και στοιχεία του ΔΝΤ και άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα, βάσει των νεότερων αποτελεσμάτων των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την παρουσίαση της **υλοποίησης του προϋπολογισμού** στο πρώτο οκτάμηνο του 2012, δ) τα **σενάρια εξέλιξης του δημόσιου χρέους**, υπό εναλλακτικές υποθέσεις και συνθήκες.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο πρώτο εξάμηνο του 2012. Χαρτογραφείται καταρχάς το τρέχον **μακροοικονομικό περιβάλλον** και εν συνέχεια παρουσιάζονται οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές του. Καταγράφονται οι **εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς** μέχρι και τον περασμένο Ιούλιο και παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο πρώτο εξάμηνο. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο ίδιο χρονικό διάστημα. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της πορείας του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών** από τις αρχές του έτους μέχρι και τον Ιούλιο.

Στην **τέταρτη ενότητα** παρουσιάζεται πρόσφατη **κλαδική έκθεση του IOBE** για τη συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 09/10/2012. Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα τέλη Δεκεμβρίου του 2012.

ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΣΗΜΕΡΑ: ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE υπογράμμισε την ανάγκη διάκρισης ανάμεσα σε βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής, τις οποίες και θα έπρεπε να δρομολογήσει η νέα πολυκομματική κυβέρνηση. Άλλωστε, το αποτέλεσμα της δεύτερης εκλογικής αναμέτρησης είχε βάλει τέλος σε μια μακρά περίοδο πολιτικής αβεβαιότητας και η νέα κυβέρνηση καλείτο να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ταχύτατα μια πολιτική με σαφώς προσδιορισμένα στάδια και στόχους. Υπογράμμισε δε το IOBE ότι η ανάκτηση της αξιοπιστίας της χώρας συνιστά τον πρώτο στόχο που πρέπει να επιδιωχθεί, καθώς, όπως τονίζαμε, η αντιστροφή του κλίματος της αναξιπιστίας αποτελεί έναν στόχο του οποίου η συστηματική επιδίωξη και επίτευξη αποτελεί *sine qua non* προϋπόθεση για την προσέγγιση οποιουδήποτε άλλου επί μέρους θετικού αποτελέσματος.

Παρ' όλο ότι η προτεραιότητα ανάκτησης της αξιοπιστίας παραμένει, πρέπει να αναγνωρισθεί ότι στο τρίμηνο που μεσολάβησε, η κυβέρνηση έθεσε πράγματι το ζήτημα της ανάκτησης της αξιοπιστίας της χώρας σε πρώτη προτεραιότητα. Σε κάθε ευκαιρία εξέφραζε με εμφατικό τόνο τη βούληση να υλοποιήσει το πρόγραμμα που έχει συναποφασιστεί από την Ελλάδα και τους ευρωπαϊούς εταίρους και δανειστές της, με συνέπεια και χωρίς καθυστερήσεις και αναβολές. Τα αποτελέσματα αυτής της τοποθέτησης άρχισαν ήδη να είναι αισθητά. Έτσι, τις τελευταίες εβδομάδες – και μάλιστα με επιταχυνόμενη συχνότητα – εμφανίζονται διεθνώς αναφορές στην οικονομική και κοινωνική προσπάθεια της Ελλάδας που την αντιμετωπίζουν σαφώς θετικότερα από ότι στο παρελθόν. Αυτή η μεταβολή του κλίματος αντανακλάται:

α) στο ύψος και το περιεχόμενο των δηλώσεων αλλά και επισκέψεων ηγετών ξένων κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών – με σημαντικότερη όλων βέβαια την επίσκεψη της καγκελαρίου της Γερμανίας -,

β) στο πλήθος και το περιεχόμενο ειδικών μελετών που δημοσιοποιούν μερικά από τα πιο έγκυρα κέντρα οικονομικών μελετών διεθνώς και τέλος

γ) στον αυξανόμενο αριθμό επισκέψεων και ενδιαφέροντος που εκδηλώνονται από ξένες επιχειρήσεις και επενδυτικά ταμεία, τόσο ως προς τις ευκαιρίες που ήδη διαβλέπουν να αναπτύσσονται στο Χρηματιστήριο της Αθήνας, όσο και στην δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ.

Είναι προφανές, πάντως, ότι αυτή η θετική εικόνα θα ενισχύεται και θα παγιώνεται μόνο στο βαθμό που η χώρα μας αποδεικνύεται συνεπής με τα συμφωνηθέντα.

Για την επίτευξη όμως θετικών οικονομικών εξελίξεων, η αποκατάσταση σε κάποιο βαθμό της αξιοπιστίας της χώρας, αποτελεί συνθήκη αναγκαία αλλά όχι και ικανή. Ο επόμενος πρωταρχικός στόχος που πρέπει να επιδιώξει η κυβέρνηση, οι λοιποί πολιτικοί παράγοντες αλλά

και όλοι οι Έλληνες, είναι η αντιστροφή του κλίματος απαισιοδοξίας που εξακολουθεί να κυριαρχεί στην ελληνική κοινωνία. Πρέπει να πεισθούμε και να πείσουμε ότι θα τα καταφέρουμε και θα μείνουμε εντός της Ευρωζώνης, στηριζόμενοι όχι μόνο στην βοήθεια των εταίρων μας, αλλά όλο και περισσότερο στις δικές μας δυνάμεις. Άλλωστε η επιλογή της παραμονής της χώρας στην Ευρωζώνη θεωρούμε ότι εξακολουθεί να αποτελεί πεποίθηση της συντριπτικής πλειοψηφίας της ελληνικής κοινωνίας.

Το κλίμα της απαισιοδοξίας και μεμψιμοιρίας δεν είναι βέβαια αδικαιολόγητο. Δεν είναι δυνατό να βελτιωθεί καθοριστικά η καταναλωτική εμπιστοσύνη όταν η ύφεση της ελληνικής οικονομίας είναι για δεύτερη συνεχή χρονιά πολύ βαθύτερη της εκτιμώμενης ακόμη και στις αρχές του τρέχοντος έτους, όταν η ανεργία διευρύνεται ταχύτατα και αγγίζει ήδη, έμμεσα ή άμεσα, σχεδόν κάθε ελληνική οικογένεια και όταν οι πολίτες δέχονται επί τρεις μήνες αλληπάλληλα και πολλές φορές αντιφατικά μεταξύ τους μηνύματα για το περιεχόμενο των επερχόμενων δημοσιονομικών μέτρων.

Όμως, όσο κατανοητό και αν είναι το κλίμα της απαισιοδοξίας άλλο τόσο και περισσότερο αναγκαία είναι η αντιστροφή του. Διότι η αισιοδοξία δεν μπορεί να αναμένεται μόνο ως αποτέλεσμα της οικονομικής ανάκαμψης αλλά σε μεγάλο βαθμό αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξή της. Διαφορετικά, κανείς δεν θα αρχίσει να επενδύει σήμερα στην Ελλάδα εάν πιστεύει ότι το εισόδημα του, η εργασία του ή η επιχείρησή του θα συνεχίσει να επηρεάζεται από την ύφεση τα επόμενα χρόνια.

Η διαδρομή για την οικονομική ανάκαμψη είναι μαραθώνια, όπως έχει και αλλού λεχθεί, έχουμε όμως διανύσει ως τώρα αρκετά χιλιόμετρα και οι επιδόσεις που έχουμε ήδη πετύχει δεν είναι ευκαταφρόνητες. Υπάρχουν δηλαδή δεδομένα που αποδεικνύουν ότι οι θυσίες στις οποίες υποβλήθηκε και υποβάλλεται ο ελληνικός λαός δεν αποβαίνουν εις μάτην. Και τα δεδομένα αυτά πρέπει να προβάλλονται διότι δικαιολογούν κάποια ψήγματα αισιοδοξίας για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Έτσι:

- Έχει επιτευχθεί μείωση του ελλείμματος από 36,1δισ. στο τέλος του 2009 σε 19,4 δισ. στο τέλος του 2011 και στόχο 13,7 δισ. στο τέλος του 2012. Σημειώνουμε ότι σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, αυτή είναι η μεγαλύτερη μείωση ελλείμματος που επιτεύχθηκε ποτέ σε χώρα της Ευρωζώνης.
- Το έλλειμμα ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών από 34,8 δισ. το 2008 περιορίστηκε σε 21,1 δισ. το 2011.
- Το πρωτογενές έλλειμμα από 10,4 % του ΑΕΠ το 2009 στο 1,4% φέτος. Υπογραμμίζουμε ότι, πάλι σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, ο ρυθμός δημοσιονομικής στα-

θεροποίησης κατά 4% περίπου ετησίως, είναι ο μεγαλύτερος που έχει επιτευχθεί σε οποιαδήποτε χώρα του αναπτυγμένου κόσμου τις τελευταίες δεκαετίες.

- Γενικά, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Προόδου στις Προσαρμογές (Euro Plus Monitor) η Ελλάδα είναι μετά την Εσθονία η δεύτερη σε πρόοδο προσαρμογών χώρα στην Ευρωζώνη, ενώ με βάση τον αντίστοιχο δείκτη του ΟΟΣΑ είναι πρώτη.

Αλλά και για τα χιλιόμετρα της μαραθώνιας διαδρομής που απομένουν να διανυθούν, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, παρ' όλο το βραχυπρόθεσμα υφεσιακό τους αποτέλεσμα, τα δημοσιονομικά μέτρα μπορούν να συμβάλουν στην δημιουργία αναπτυξιακών προοπτικών, αφού με αυτά εξομαλύνεται η μελλοντική χρηματοδότηση της χώρας, βελτιώνονται οι δυνατότητες περαιτέρω πολιτικών διαπραγματεύσεων για μελλοντικές εξελίξεις, αλλά κυρίως διασφαλίζεται το βασικό ζητούμενο της σταθεροποιητικής πολιτικής που είναι η ταχύτερη επίτευξη δηλαδή πρωτογενούς πλεονάσματος. Σε μεγάλο βαθμό τέλος, εκλείπει η στρατηγική αβεβαιότητα για τη θέση της χώρας στο διεθνές περιβάλλον, η διασφάλιση δηλαδή της παραμονής της στο Ευρώ.

Επίσης, οι εκτιμήσεις (σενάρια) για την μελλοντική πορεία της ελληνικής οικονομίας δεν είναι αποκαρδιωτικές. Το IOBE δεν υιοθετεί καμία συγκεκριμένη εκτίμηση για την πιθανότερη μελλοντική πορεία του ελληνικού δημόσιου χρέους και αυτό επειδή οι εκτίμηση αυτή περιβάλλεται από σημαντικές αβεβαιότητες που συνδέονται με τις γενικότερες μακροοικονομικές εξελίξεις. Η προσέγγιση που ακολουθήσαμε είναι αυτή των εναλλακτικών προσομοιώσεων που διενεργήθηκαν με τη βοήθεια ενός δυναμικού μακροοικονομικού υποδείγματος που διατηρούμε στο IOBE. Το πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι λαμβάνεται πλήρως υπόψη η αλληλεπίδραση δημοσιονομικής πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας. Κατά συνέπεια τυχόν καλύτερες αναπτυξιακές επιδόσεις αντανακλώνται άμεσα στο έλλειμμα και έχουν ενδογενώς ευνοϊκές επιπτώσεις στη διαδρομή του χρέους.

Το εξαιρετικά ενδιαφέρον εύρημα εδώ είναι ότι ακόμα και μια μέτρια αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων από το 2013 οδηγεί σε σημαντικούς ρυθμούς μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Ειδικότερα, μια σταδιακή ενίσχυση των επιχειρηματικών επενδύσεων, ώστε ο μέσος όρος στην περίοδο 2013-2020 ως ποσοστό του ΑΕΠ να διαμορφωθεί στο 13%, (οριακά υψηλότερος του αντίστοιχου μέσου όρου την περίοδο 2002-2008 που ήταν 12,7%), οδηγεί σε μια άνοδο του ρυθμού ανόδου του πραγματικού ΑΕΠ που υπερβαίνει το ρυθμό ανόδου στην προσομοίωση αναφοράς κατά 0,5 της ποσοστιαίας μονάδας για όλα τα χρόνια της περιόδου 2013-2020 (αν για παράδειγμα ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ πριν την άνοδο των επενδύσεων για μια χρονιά ήταν 3% τώρα γίνεται 3,5%), άνοδος που μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 2020 μπορεί να έχει αναπληρώσει σχεδόν ολοκληρωτικά της απώλειες της περιόδου της ύφεσης. Αλλά πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι σε όλα τα σενάρια η πορεία του δημοσίου χρέους είναι πτω-

τική μετά το 2013. Είναι δε προφανές ότι, όσον αφορά τη «βιωσιμότητα» του χρέους, η πτωτική του πορεία ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι πιο καθοριστική παρά το κατά πόσον το οποιοδήποτε αυθαίρετα προσδιοριζόμενο ποσοστό του ΑΕΠ (π.χ. το 120%) επιτυγχάνεται το έτος 2020, ή λίγο πριν (αισιόδοξα σενάρια), ή λίγο μετά (απαισιόδοξα σενάρια), λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη ότι τα ποσά του χρέους που λήγουν μετά το 2020 περιορίζονται στο ελάχιστο. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα μπορεί να είναι σε θέση να εξυπηρετήσει το χρέος της γύρω στο τέλος της δεκαετίας, και μάλιστα χωρίς περαιτέρω βοήθεια από τους πιστωτές της πέρα ίσως από κάποιες συνήθειες σε παρόμοιες καταστάσεις διευκολύνσεις.

Τα στοιχεία αυτά είναι σημαντικό να τονίζονται, και μάλιστα, όχι μόνο ως επιχειρήματα έναντι των δανειστών μας, αλλά και ως δεδομένα που μπορούν να πείσουν τον ελληνικό λαό ότι οι θυσίες του δεν έχουν πάει χαμένες. Σημαίνουν ότι ο στόχος της δημοσιονομικής σταθεροποίησης και η εμφάνιση πρωτογενών πλεονασμάτων είναι πολύ κοντύτερα από όσο συνειδητοποιεί ο μέσος πολίτης και ότι η δέσμευση της πολιτικής ηγεσίας πως το πρόσφατο πακέτο μέτρων είναι όντως το τελευταίο μπορεί να αποδειχθεί πραγματική.

Τα παραπάνω δεν δικαιολογούν βέβαια τον οποιοδήποτε εφησυχασμό, αλλά αντίθετα υπογραμμίζουν την ανάγκη για συστηματική και επίμονη εργασία ώστε να γίνουν τα επόμενα απτά βήματα για την ενίσχυση κλίματος ανάκαμψης. Ποια είναι όμως τα πρώτα βήματα που μπορούν και πρέπει να επιδιωχθούν για την τόνωση της αισιοδοξίας για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την επίτευξή τους; Σε αυτά τα ερωτήματα εστιάζουμε την προσοχή μας στη συνέχεια της έκθεσής μας.

Η γρήγορη ολοκλήρωση ορισμένων αποκρατικοποιήσεων θα αποτελούσε ένα από τα πιο άμεσα και πειστικά βήματα προς το κλίμα αισιοδοξίας, καθώς γενικότερα η επιτάχυνση της διαδικασίας αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας αποτελεί σύμφωνα με όλους τους αναλυτές, κύριο όχημα προς την κατεύθυνση της ανάκαμψης και επαλήθευσης των «καλών σεναρίων» για την ελληνική οικονομία. Η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας είναι ένα εργαλείο που πρέπει να χρησιμοποιηθεί όχι τόσο για το πρόσκαιρο ταμειακό του αποτέλεσμα, αλλά για το επενδυτικό και τελικά πολλαπλασιαστικό όφελος που έχει στην οικονομία. Έχει ήδη πραγματοποιηθεί προεργασία ώστε να επιλεγθούν οι περιπτώσεις που μπορούν να προχωρήσουν ταχύτερα, ενώ τυχόν επιφυλάξεις που διατυπώνονται κατά περίπτωση, μπορούν να τύχουν κατάλληλης διαχείρισης σε επίπεδο υπογραφής σύμβασης. Άλλωστε, υπάρχουν σύγχρονα εργαλεία μίσθωσης που εξυπηρετούν τους στόχους της χώρας για αποδοτικότερη χρήση των πόρων της. Ήδη παραχωρήθηκε το IBC σε μακροχρόνια μίσθωση, ξεκίνησε η διαδικασία παραχώρησης του 33% των μετοχών του ΟΠΑΠ, καθώς και οι διαδικασίες αξιοποίησης της περιοχής Κασσιόπης και Ελληνικού, ενώ στις αρχές του 2013 αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία για ΔΕΠΑ/ΔΕΣΦΑ.

Η βελτίωση της ρευστότητας αποτελεί μακράν πρωταρχικό ζήτημα για την επανεκκίνηση της οικονομίας. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και η επιτάχυνση της επιστροφής των καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα θα έχουν ως άμεσο αποτέλεσμα την επανεκκίνηση των τραπεζικών χορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις. Όμως, για τη ρευστότητα αυτά αποτελούν άλλο ένα αναγκαίο αλλά όχι αρκετό στοιχείο. Πρέπει να συνοδευτούν από την απορρόφηση πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία της Κοινότητας, την επαναδραστηριοποίηση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στην Ελλάδα, για την χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και μεγάλων επενδύσεων υποδομής. Στη δημιουργία ρευστότητας θα συμβάλει καθοριστικά και η εκταμίευση των ποσών που έχουν συμφωνηθεί για την πληρωμή των ληξιπροθέσμων οφειλών του δημοσίου προς τον ιδιωτικό τομέα και την εξόφληση των εντόκων γραμματίων που κατέχουν οι τράπεζες, ώστε να διοχετευθεί η συγκεκριμένη ρευστότητα προς τις επιχειρήσεις. Είναι δε θετική η αναφορά στο σχέδιο προϋπολογισμού στην πληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών ύψους 3,5 δισ..

Τέλος η επανεκκίνηση των μεγάλων κατασκευαστικών έργων που έχουν σταματήσει και ιδιαίτερα οι μεγάλοι οδικοί άξονες, θα δημιουργήσουν ευκαιρίες για άμεση απασχόληση με τα πολλαπλασιαστικά φαινόμενα στη ρευστότητα και την οικονομία γενικότερα. Ο στόχος αυτός δεν είναι δύσκολο να επιτευχθεί, ήδη δε προς την κατεύθυνσή του καταβάλλονται συντονισμένες προσπάθειες από το αρμόδιο Υπουργείο και τους έμπειρους συμβούλους που έχουν στρατευθεί ειδικά για αυτό το σκοπό. Πρέπει δε να υπενθυμιστεί ότι, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2011, το μέρος του ΠΔΕ που δεν έχει ακόμα εκτελεστεί είναι 5 δισ..

Καθοριστική τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα είναι και η προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που έχει ανάγκη το παραγωγικό μας σύστημα για να λειτουργήσει αποδοτικότερα και να δημιουργήσει θέσεις εργασίας. Υπάρχουν τομείς και κλάδοι στη χώρα που μπορούν να δημιουργήσουν βιώσιμη ανάπτυξη και κυρίως να βοηθήσουν στην ποιοτική αναβάθμιση της θέσης μας στον εξελισσόμενο διεθνή καταμερισμό παραγωγής και εργασίας. Θεσμικές παρεμβάσεις άρσης εμποδίων λειτουργίας μπορούν να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από τη μείωση του εργατικού κόστους η οποία δεν επιλύει επαρκώς το ζήτημα της συνολικής ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας. Ακόμα, πρέπει να προωθηθούν μεταρρυθμίσεις που επηρεάζουν το κόστος της οικονομίας με έμμεσο τρόπο, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το χώρο της δικαιοσύνης.

Πέρα όμως από τα παραπάνω «πρώτα βήματα» επείγει πλέον η κατάρτιση μιας «Αναπτυξιακής δέσμης», ενός συνεκτικού σχεδίου για την ανάπτυξη, χτίζοντας πάνω σε μία πρώτη φάση σταθεροποίησης της Οικονομίας. Ο αυξημένος αντίκτυπος της παρατεταμένης, έντονης πτώσης του ΑΕΠ στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην Ελλάδα, καθιστά αναγκαία τη συμπερίληψη της επίδρασης στο ΑΕΠ μεταξύ των κυριότερων κριτηρίων που θα ληφθούν

υπόψη στο σχεδιασμό των δημοσιονομικών μέτρων και του συνόλου της οικονομικής πολιτικής για τα επόμενα έτη. Είναι ενδιαφέρον ότι το Δ.Ν.Τ. σε πρόσφατη έκθεσή του, χαρακτηρίζει ως απολύτως αναγκαία προϋπόθεση για την εξυγίανση οικονομιών που είναι βεβαρημένες με υψηλά χρέη, το συνδυασμό μέτρων δημοσιονομικής σταθεροποίησης με πολιτικές που ενισχύουν την ανάπτυξη.

Τα βήματα που περιγράφηκαν παραπάνω δεν εξαντλούν βεβαίως τις ενέργειες που πρέπει και μπορούν να γίνουν για την τόνωση της αισιοδοξίας των πολιτών για τις οικονομικές προοπτικές. Περιλαμβάνουν όμως τις σημαντικότερες και μάλιστα εκείνες που βρίσκονται στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης ούτως ή άλλως, και που η ανάγκη υλοποίησής τους αναγνωρίζεται από το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Τα στοιχεία που διαθέτει το ΙΟΒΕ από εμπειρίες άλλων χωρών, αλλά και από τη χώρα μας σε προηγούμενες καταστάσεις, μαρτυρούν ότι τα δύσκολα βήματα στην πορεία για τη δημιουργία κλίματος αισιοδοξίας είναι τα πρώτα. Από τη στιγμή που αυτά πραγματοποιηθούν, τα επόμενα βήματα συνήθως ακολουθούν με ταχείς και μάλιστα επιταχυνόμενους ρυθμούς. Είμαστε σίγουροι ότι αυτό το μέλλον για την πατρίδα μας δεν είναι πια μακριά.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο, εξαιτίας κυρίως των δημοσιονομικών προβλημάτων της Ευρωζώνης

Η επιτάχυνση που παρουσίασε ο ρυθμός μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας στο αρχικό τρίμηνο του 2012 ανακόπηκε στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου που ακολούθησε, όπως είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE. Η νέα όξυνση της δημοσιονομικής κρίσης στις περιφερειακές χώρες της Ευρωζώνης, ιδίως στην Ισπανία και η επανάκαμψη της αβεβαιότητας για τις δυνητικές συνέπειες πρωτίστως στις πλέον αναπτυγμένες χώρες από ενδεχόμενη γενικευμένη κλιμάκωσή της, αποτέλεσαν τα βασικά αίτια του χαμηλότερου ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ παγκοσμίως. Την εξασθένηση της ανάπτυξης διεθνώς ενίσχυσε η μικρότερη αύξηση των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων οικονομιών εξαιτίας της χαμηλότερης ζήτησής τους στις αναπτυγμένες οικονομίες, ακριβώς λόγω των διαταραχών και ανησυχιών σε αυτές που προαναφέρθηκαν. Η μεγαλύτερη επιδείνωση της παραγωγικής δραστηριότητας μεταξύ των ισχυρότερων οικονομιών σημειώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος στην Ιταλία, με την ύφεσή της να φθάνει το 2,5%, από 1,4% στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, εξέλιξη που αντανάκλα τις επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής. Ακολούθησε το Ηνωμένο Βασίλειο, με ύφεση της τάξης του 0,5% (από 0,3%). Έτσι οι πλέον πρόσφατες προβλέψεις για την πορεία του ΑΕΠ παγκοσμίως για το σύνολο του τρέχοντος έτους είναι λιγότερο αισιόδοξες. Πλέον, ο ρυθμός ανάπτυξης στις αναπ-

τυγμένες οικονομίες εκτιμάται στο 1,3% (από 1,6% το 2011), υποχώρηση προερχόμενη κυρίως από τη βαθύτερη ύφεση στην Ευρωζώνη (-0,4%). Χαμηλότερα από ότι αναμενόταν νωρίτερα φέτος θα αυξηθεί το ΑΕΠ και στις αναδυόμενες οικονομίες, κατά 5,3% (από 6,2% πέρυσι). Ακολούθως, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ της παγκόσμιας οικονομίας το 2012 θα υπολείπεται κατά τουλάχιστον 0,6 εκατοστιαίες μονάδες του περυσινού και θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 3,3%.

Σταθεροποίηση της ύφεσης στην Ελλάδα το πρώτο εξάμηνο του 2012, σε υψηλά ωστόσο επίπεδα

Η ρευστότητα γύρω από το αποτέλεσμα των εκλογών και ως προς τη δυνατότητα σχηματισμού κυβέρνησης και την πολιτικο-οικονομική στρατηγική που αυτή θα ακολουθούσε απέναντι στη δημοσιονομική προσαρμογή και την πραγματοποίηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η προσαρμογή των επιχειρήσεων στην πολύ βαθιά ύφεση φέτος, με αντίκτυπο πρωτίστως στην απασχόληση αλλά και στις επενδύσεις, και η σταδιακή εφαρμογή των μέτρων του δεύτερου Μνημονίου, ιδίως των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας, αποτέλεσαν τους βασικούς παράγοντες που δεν επέτρεψαν την εξασθένηση της ύφεσης στο δεύτερο τρίμηνο του 2012. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν κατέστη εφικτή η εκδήλωση σημαντικών θετικών επενεργειών από την ολοκλήρωση των παρατεταμένων διαπραγματεύσεων για το PSI και τη σύναψη της νέας δανειακής σύμβασης, που επέτρεψαν την άρση της αβεβαιότητας που συνόδευε τις σχετικές διαπραγματεύσεις γύρω από τις

δημοσιονομικές προοπτικές της Ελλάδας. **Πιο συγκεκριμένα, η ύφεση διαμορφώθηκε στο 6,3% του ΑΕΠ στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, οριακά λιγότερο από ότι στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (-6,5%) και μία εκατοστιαία μονάδα του ΑΕΠ χαμηλότερα από ότι στην αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-7,3%). Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου φέτος, η πτώση του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 6,4%, έναντι 7,6% στο ίδιο εξάμηνο του 2012 .**

Από τη σκοπιά των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ, δεν έχουν μεταβληθεί οι κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες της ύφεσης από τις αρχές του 2012. Έτσι, **η πτώση του ΑΕΠ στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους προέρχεται κατά κύριο λόγο από την εκτεταμένη πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης (-8,4%),** που είναι ελαφρά υψηλότερη εκείνης στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2011 (-8,1%). **Η κάθεται πτώση των επενδυτικών δαπανών κατά 26,2%,** σχεδόν τρεις φορές ταχύτερα από ότι πέρυσι (-9,2%) είναι επίσης καθοριστική. Μικρή έκταση έχει λάβει φέτος ο περιορισμός των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών, τουλάχιστον στο πρώτο μισό της χρονιάς, αφού δεν ξεπέρασε το 1,8% του ΑΕΠ, ενώ ένα χρόνο πριν η περιστολή τους έφτανε το 11,2%. **Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας η βελτίωση είναι σημαντική, με το έλλειμά του να περιορίζεται σε μεγάλη έκταση** στο περασμένο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου, **κατά 43,0%,** σε εθνικολογιστικούς όρους. Όμως, η συρρίκνωσή του στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου του 2012 προέρχεται αποκλειστικά από την εκτεταμένη υποχώρηση των εισαγωγών (-14,7%, έναντι -7,2% στην αντίστοιχη περίοδο του 2011), καθώς η τάση στις εξαγω-

γές μεταστράφηκε σε πτωτική στο δεύτερο τρίμηνο, οδηγώντας σε αρνητικό πρόσημο τη μεταβολή τους συνολικά στο πρώτο εξάμηνο (-1,7%, από 0,6% πέρυσι).

Μεταβολές στους τομείς της ελληνικής οικονομίας που πλήττονται περισσότερο από την ύφεση στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2012

Η υποχώρηση της εγχώριας ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας παραγωγής έφτασε το 6,5% στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος, έναντι 7,3% στην αντίστοιχη περίοδο του 2011. Οι κατασκευές παρέμειναν σε ολόκληρο αυτό το διάστημα ο τομέας με τη μεγαλύτερη πτώση της παραγωγής του, όπως και πέρυσι, εξέλιξη αναμενόμενη δεδομένης της εκτεταμένης συρρίκνωσης των επενδύσεων σε κατοικίες και ευρύτερα, σε κατασκευές (-17,5% φέτος, -16,1% το 2011). Ακολούθησαν σε υποχώρηση προϊόντος οι τομείς τεχνών-ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και χονδρικού & λιανικού εμπορίου-μεταφορών-υπηρεσιών καταλύματος & εστίασης (-12,3% και -11,7% αντίστοιχα, από -3,7% και -10,3% πέρυσι). Ο πρώτος εξ' αυτών συγκαταλεγόταν μεταξύ των δραστηριοτήτων με τη μεγαλύτερη εξασθένιση και στο πρώτο τρίμηνο του 2012, σημειώνοντας παραπλήσια πτώση με τη βιομηχανία και τις επαγγελματικές-επιστημονικές-τεχνικές δραστηριότητες. Στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου φέτος έπονται η βιομηχανία (-7,5%) και οι χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες (-6,6%). Σταθεροποιητικές τάσεις επικράτησαν στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας (+0,1%), ενώ η γεωργία-δασοκομία-αλιεία ήταν ο μοναδικός τομέας του οποίου το προϊόν αυξήθηκε, για τέταρτη συνεχή χρονιά (+3,3%).

Παραμένει εντός στόχων ο προϋπολογισμός του 2012

Βάσει των στοιχείων υλοποίησης του **Κρατικού Προϋπολογισμού** για το πρώτο οκτάμηνο του έτους, το έλλειμμα του ήταν κατά € 5 δισεκ. χαμηλότερο εκείνου στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2011 (€12,3 δισεκ., από €17,3 δισεκ.). Η βελτίωση συνεχίζει να οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στο πρωτογενές αποτέλεσμα. Την υστέρηση των εσόδων (-€1,9 δισεκ.) υπεραντισταθμίζουν οι εξοικονομήσεις στις πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού (-€4,8 δισεκ.) και οι σημαντικές περικοπές του ΠΔΕ (-€2,3 δισεκ.), βελτιώνοντας έτσι το πρωτογενές έλλειμμα.

Παρά αυτά τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα, παραμένει ορατός ο κίνδυνος της υστέρησης των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού στο τέλος του έτους κατά €1,0 δισεκ., καθώς για την επίτευξη του σχετικού στόχου θα πρέπει να συγκεντρωθούν περί τα €10 δισεκ. από το φόρο εισοδήματος στους επόμενους μήνες, ενώ τα φορολογικά έσοδα πλήττονται και από την πτώση της ζήτησης. Σε ότι αφορά τις δαπάνες, εκτιμάται ότι θα παρουσιάσουν υπέρβαση στο σύνολο του 2012 της τάξης του €1 δισεκ., κυρίως λόγω των πιέσεων από το ασφαλιστικό σύστημα. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το εν πολλοίς αδιάθετο αποθεματικό του Προϋπολογισμού, καθώς και τη δυνατότητα μείωσης του ΠΔΕ, η υπέρβαση του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού ίσως μπορέσει να αποφευχθεί.

Σε ότι αφορά την **εξέλιξη του εγχώριου δημόσιου χρέους** στην περίοδο 2013-

2020, από νέα προσομοίωση που πραγματοποιήσε το IOBE προκύπτει η σημασία των συνοδευτικών πολιτικών ανάπτυξης στην περιστολή του. Μια ρεαλιστική άνοδος των ιδιωτικών επιχειρηματικών επενδύσεων (εκτός κατοικιών) μπορεί να αλλάξει αισθητά προς το καλύτερο την πορεία του δημοσίου χρέους της Ελλάδας. Ο κίνδυνος η ελληνική οικονομία να πέσει σε μια θανάσιμη παγίδα χρέους είναι μεγάλος αν συνεχισθεί η πολιτική εσωτερικής υποτίμησης και δημοσιονομικής περιστολής χωρίς την απαραίτητη αναπτυξιακή συνιστώσα.

Παραμένει σε υψηλά επίπεδα η ύφεση καθ' όλο το 2012

Με την ολοκλήρωση της δεύτερης εκλογικής διαδικασίας και το σχηματισμό τρικομματικής κυβέρνησης, υποχώρησε σε σημαντικό βαθμό η έντονη αβεβαιότητα που επικρατούσε προεκλογικά για την πολιτική κατεύθυνση της Ελλάδας μετά τις εκλογές, σε σχέση κυρίως με την τήρηση των συμφωνιών και τη διατήρηση των σχέσεων της με τους διεθνείς θεσμικούς της εταίρους. Από την άλλη πλευρά, η δέσμευση της νέας κυβέρνησης να υλοποιήσει τις υποχρεώσεις της χώρας που απορρέουν από το δεύτερο Μνημόνιο, συνεπάγεται μια σειρά ενεργειών πολιτικής, οι οποίες μάλιστα σε ορισμένα πεδία είναι κομβικές για τη συνέχιση της χρηματοδότησής της και έπρεπε να γίνουν άμεσα, με σημαντικότερη μεταξύ αυτών την οριστικοποίηση των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής στα προσεχή χρόνια.

Ωστόσο η πρωτόγνωρη για τα ελληνικά πολιτικά δεδομένα διακυβέρνηση της χώρας από πολυκομματική κυβέρνηση μακ-

ροχρόνιου ορίζοντα, επιφέρει αναπόφευκτα εκτεταμένες αλλαγές στη λειτουργία του πολιτικού συστήματος και στην άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας. Αυτές οι προσαρμογές δεν είναι εύκολο να ολοκληρωθούν στο σύντομο χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από τις τελευταίες εκλογές. Επιπρόσθετα, έχουν επιταχυνθεί από το περιορισμένο χρονικό περιθώριο διασαφήνισης των δημοσιονομικών μέτρων για τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, με αποτέλεσμα οι συνθήκες πραγματοποίησής τους να μην είναι αυτές που χρειάζονται για την απρόσκοπτη ολοκλήρωσή τους.

Οι έντονες πολιτικές διεργασίες σε επίπεδο κυβερνητικών κομμάτων, αλλά και η μεγάλη, πρωτοφανής έκταση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων που πρέπει να προσδιοριστούν, στο μεγαλύτερο μέρος τους από το σκέλος των κρατικών δαπανών, έχουν δυσχεράνει τις διαπραγματεύσεις με την τρόικα. Προσκόμματα στις συγκεκριμένες διαδικασίες δημιουργούνται και από τη συχνή αλλαγή δεδομένων και ατζέντας. Ως αποτέλεσμα, οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονται επί μακρόν, αυξάνοντας την αβεβαιότητα και την ανησυχία για την έκβασή τους και για το περιεχόμενο των μέτρων. Παράλληλα, δεν είναι δυνατή η εκταμίευση της επόμενης δόσης του δανείου, με την καθυστέρησή της πιθανότατα να μεταθέτει χρονικά προς τα πίσω την προγραμματισμένη για το τέταρτο τρίμηνο του 2012 δόση, ύψους € 7,2 δισεκ.. Αναβάλλεται έτσι η ανακεφαλαίωση του τραπεζικού συστήματος και στερούνται ιδιαίτερα αναγκαίας ρευστότητας το ελληνικό κράτος και η ελληνική οικονομία.

Δεδομένων των παραπάνω χαρακτηριστικών του πολιτικοοικονομικού περιβάλλοντος, πρωτίστως της παραμένουσας αβεβαιότητας, δεν αναμένεται στο δεύτερο εξάμηνο του 2012 σημαντική μεταστροφή των τάσεων που κυριάρχησαν στην ελληνική οικονομία κατά το πρώτο μισό του έτους. Έτσι, η **κατανάλωση του ιδιωτικού τομέα** θα συνεχίσει να υποχωρεί στην ίδια και ενδεχομένως σε ελαφρά μεγαλύτερη έκταση, λόγω κυρίως της ολοκλήρωσης της εφαρμογής των δημοσιονομικών μέτρων του δεύτερου Μνημονίου, της ευρύτερης υιοθέτησης των μισθολογικών διαρθρωτικών παρεμβάσεων στην αγορά εργασίας και την παραμονής της ανεργίας σε ανοδική τροχιά. Η έμφαση των επερχόμενων μέτρων σε περικοπές συντάξεων, μισθών στο δημόσιο τομέα και επιδομάτων προς διάφορες κατηγορίες πολιτών, θα αποδυναμώσει περαιτέρω την καταναλωτική ροπή των νοικοκυριών. Στην πλευρά των **καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα**, η κλιμάκωση της περιστολής τους τουλάχιστον μέχρι τον Αύγουστο, που είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση, θα επιφέρει μεγαλύτερη μείωσή τους κατά το τρέχον εξάμηνο. Πάντως, εφόσον καταβληθεί η δόση του δανείου αναμένεται εξασθένιση της πτώσης στα τέλη του έτους, προκειμένου να καλυφθεί μέρος των συσσωρευμένων ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους.

Οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις επενεργούν ανασχετικά και στην ανάκαμψη του **επενδυτικού κλίματος**, καθώς βασικές παράμετροι του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (φορολογικό σύστημα για επιχειρήσεις-ελεύθερους επαγγελματίες, ύψος εργοδοτικών εισφορών-κατηγοριών

έμμεσων φόρων κ.α.) αποτελούν αντικείμενο των διαπραγματεύσεων με την τρόικα ή θα καθοριστούν προσεχώς, κατά τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής της νέας κυβέρνησης. Οι επιχειρήσεις θα περιμένουν την οριστικοποίηση των ρυθμίσεων σε καθένα από τα ανοιχτά ζητήματα προκειμένου να λάβουν τις αποφάσεις τους. Επιπλέον, η καθυστέρηση ανακεφαλαίωσης του τραπεζικού συστήματος έχει ελαχιστοποιήσει τους διαθέσιμους επενδυτικούς πόρους. Στον αντίποδα, η εντονότερη τον τελευταίο καιρό ενεργοποίηση του ΤΑΙ-ΠΕΔ βελτιώνει τις επενδυτικές προοπτικές, κυρίως σε έργα μεγάλης κλίμακας, που θα ξεκινήσουν όμως από το 2013. Τονωτικά στην επενδυτική δραστηριότητα μέχρι το τέλος του 2012 εκτιμάται ότι θα λειτουργήσει – εφόσον πραγματοποιηθεί - η επιτάχυνση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, δεδομένης της σημαντικής υπο-εκτέλεσής του στο διάστημα Ιανουαρίου-Αυγούστου.

Σε ότι αφορά τον **εξωτερικό τομέα της οικονομίας**, η εκτεταμένη συρρίκνωση του ελλείμματός του θα συνεχιστεί στο υπόλοιπο του 2012. Θα εξασθενήσει όμως, καθώς οι εξαγωγές αναμένεται να παραμείνουν σε πτωτική τροχιά, τάση που ήδη εκδηλώθηκε από το δεύτερο τρίμηνο. Επομένως, η βελτίωση του ισοζυγίου προβλέπεται να επέλθει εφεξής μόνο από την υποχώρηση των εισαγωγών. **Η συνεκτίμηση των παραπάνω επιμέρους τάσεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ οδηγεί σε πρόβλεψη για ύφεση της ελληνικής οικονομίας κατά 6,6% το 2012, ελαφρά ηπιότερη από αυτή που αναμενόταν στην προηγούμενη έκθεση του IOBE (-6,9%).**

Παραμένει σε ανοδική τροχιά η ανεργία στο αρχικό εξάμηνο του 2012 – θα συνεχίσει να αυξάνεται στο υπόλοιπο του έτους

Η σταθερά υψηλή ύφεση και η έντονη αβεβαιότητα εν μέσω προεκλογικής περιόδου για τις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις των επόμενων μηνών επέφεραν διεύρυνση της ανεργίας στο δεύτερο τρίμηνο του 2012: διαμορφώθηκε στο 23,6%, 7,3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Έτσι στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2012 η ανεργία έφτασε το 23,1%, έναντι 16,1% πέρυσι. Η εκτεταμένη πτώση της απασχόλησης σε αυτό το διάστημα, που διαμορφώθηκε σε ιστορικά επίπεδα στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου (-8,7%), θα συνεχιστεί στο υπόλοιπο του 2012. Πάντως, δεν αναμένονται θετικές εποχικές επενέργειες στην απασχόληση από τον τουρισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες καθώς, παρά τη μάλλον υψηλότερη της αναμενόμενης τουριστική κίνηση από το εξωτερικό, οι αλληπάλληλες δυσμενείς προβλέψεις για τις διεθνείς αφίξεις τουριστών είχαν επηρεάσει αρνητικά τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων που παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες, ενώ η εσωτερική τουριστική κίνηση ήταν αποδυναμωμένη σε σύγκριση με πέρυσι. Σε αυτή την εξέλιξη συνηγορεί η παραμονή της ανεργίας σε ανοδική τροχιά και τον Ιούλιο (25,1%). **Υπό αυτές τις εξελίξεις, η προηγούμενη εκτίμηση για την ανεργία στο σύνολο του έτους αναθεωρείται ελαφρά επί το δυσμενέστερο, στην περιοχή του 24,2% (από 23,6%).**

Σε πτωτική τροχιά ο πληθωρισμός στο σύνολο του τρέχοντος έτους, α-

ναντίστοιχη ωστόσο της εξασθένησης της ζήτησης

Ο πληθωρισμός υποχώρησε στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος σε μέσο επίπεδο στο 1,6%, όταν στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2011 βρισκόταν στο 3,5%. Βρίσκεται μεν συνεχώς από τις αρχές του έτους σε φθίνουσα πορεία, με εξαίρεση τον Αύγουστο, ωστόσο η πτωτική πορεία έχει επιβραδυνθεί σημαντικά από τα μέσα του δεύτερου τριμήνου, οπότε και βρέθηκε στο 1,4%, χωρίς να υφίσταται έκτοτε κάποια διακριτή επίδραση που να συγκρατεί την αποκλιμάκωσή του. Δεν έχει σημειωθεί δηλαδή κάποια επιπρόσθετη μορφή έμμεσης φορολογίας ή μια αύξηση σε διεθνές επίπεδο τιμών σε αγαθά ευρείας κατανάλωσης που να δικαιολογεί τη διατήρηση σε αυτά τα επίπεδα. Το γεγονός αυτό αντανακλά τις ανθιστάμενες στρεβλώσεις σε πολλές αγορές προϊόντος και υπηρεσιών στην Ελλάδα, που επανειλημμένα έχει επισημάνει το IOBE, ειδικά τα τελευταία χρόνια. Η εξίσωση του ειδικού φόρου στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση και στο πετρέλαιο κίνησης, θα περιορίσουν περαιτέρω την επιβράδυνση του πληθωρισμού στο τελευταίο

τρίμηνο του 2012. **Ως αποτέλεσμα αυτών των δυνάμεων που ασκούνται στις τιμές, ο πληθωρισμός προβλέπεται να κινηθεί στο σύνολο του 2012 στην περιοχή του 1,5%.**

Κλαδική μελέτη IOBE: «Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία»

Το IOBE ολοκλήρωσε πρόσφατα μελέτη με αντικείμενο τη συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία, καθώς και τις αναπτυξιακές δυνατότητες του τουριστικού προϊόντος. Η ανάλυση των επενεργειών στην ελληνική οικονομία έγινε σε διάφορα επίπεδα {συμβολή στους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (άμεση-έμμεση), στην απασχόληση, στα φορολογικά έσοδα}. Ενδεικτικά, η επίδραση στην ελληνική οικονομία το 2010 από την εσωτερική τουριστική δαπάνη και τις επενδύσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό εκτιμάται στα € 34,4 δισεκ. (15,1% του ΑΕΠ), ενώ ενώ συνολικά 741 χιλ. θέσεις απασχόλησης (ή 16% της συνολικής απασχόλησης της χώρας) υποστηρίζονται από την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας επιβραδύνθηκε το β' τρίμηνο του έτους, ύστερα από την ελαφρά υψηλότερη ανάκαμψη που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του α' τριμήνου. Η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης παρατηρείται σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές, γεγονός που καταδεικνύει το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν οι κίνδυνοι διάχυσης τοπικών κρίσεων (σε επίπεδο χώρας ή γεωγραφικής περιοχής) στην παγκόσμια οικονομία (spillover shocks). Μια πρώτη καθοριστική αιτία που ενίσχυσε τις αβεβαιότητες στο διεθνές περιβάλλον είναι η κλιμάκωση (εκ νέου) της κρίσης χρέους στην περιφέρεια της Ευρωζώνης κατά τη διάρκεια του β' τριμήνου του έτους. Επιπλέον, σημαντική ήταν και η επίδραση της υποχώρησης της εξαγωγικής δραστηριότητας σε πολλές οικονομίες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής (ιδιαίτερα στην Κίνα, την Ινδία και τη Βραζιλία) εξαιτίας, κυρίως της πιο αδύναμης ζήτησης από την Ευρώπη. Επίσης, επιβράδυνση σημειώθηκε και στους ρυθμούς ανάπτυξης των ΗΠΑ. Ως αποτέλεσμα, το ΔΝΤ στις τελευταίες εκτιμήσεις του για την παγκόσμια οικονομία¹ αναθεωρεί επί τα χείρω τις προβλέψεις του για την ανάπτυξη το 2012, στο 3,3% (έναντι προηγούμενης εκτίμησης τον Ιούλιο για ανάπτυξη 3,5%) και στο 3,6% το 2013 (έναντι προηγούμενης εκτίμησης για ανάπτυξη 3,9%).

Οι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας και τα επίπεδα ανεργίας αντανakλούν το εύρος της επιβράδυνσης της αναπτυξιακής δυναμικής κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, ενώ δεν φαίνεται να παρατηρείται σημαντική βελτίωση κατά το γ' τρίμηνο. Ο τομέας της μεταποίησης κατέγραψε αξιοσημείωτη εξασθένηση, ενώ η οικονομική δραστηριότητα στην Ευρωπαϊκή περιφέρεια μειώθηκε σημαντικά, λόγω των εμφανών προβλημάτων στον χρηματοπιστωτικό τομέα και της αύξησης του κόστους δανεισμού.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την ευρωπαϊκή κρίση χρέους, παρά τα προηγούμενα μέτρα πολιτικής που ελήφθησαν, η κρίση φαίνεται να βαθαινει και να καθιστά αναγκαία την ανάληψη νέων παρεμβάσεων, προκειμένου να αποφευχθεί η ραγδαία επιδείνωση της κατάστασης. Η αυξανόμενη αβεβαιότητα σχετικά με την ικανότητα των χωρών της περιφέρειας να επιτύχουν τους δημοσιονομικούς στόχους και να προωθήσουν την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις οικονομίες τους, έθεσε σε αμφιβολία την ετοιμότητα τόσο των εθνικών κυβερνήσεων όσο και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF/ESM)) να αντιμετωπίσουν την κρίση, με αποτέλεσμα την έντονη πιστωτική στενότητα στις αγορές της Νότιας Ευρώπης λόγω της μεγάλης εκροής κεφαλαίων και της απότομης αύξησης του κόστους δανεισμού σε Ισπανία και Ιταλία. Αυτές οι αναταράξεις προξένησαν για μια ακόμη

¹ IMF World Economic Outlook, October 2012

φορά αμφιβολίες για τη διατηρησιμότητα του κοινού νομίσματος, οδηγώντας τους ηγέτες της Ευρωζώνης να προβούν σε μια σειρά ενεργειών για τη σταθεροποίηση του κλίματος: κεφαλαιακή ενίσχυση του Μόνιμου Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM), απευθείας στήριξη των τραπεζών από το ESM, διάθεση έως €100 δισεκ. για την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα της Ισπανίας από τον ESM, δημιουργία ενιαίου εποπτικού μηχανισμού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θεσμοθέτηση παρέμβασης της ΕΚΤ στη δευτερογενή αγορά ομολόγων με τη διενέργεια Άμεσων Νομισματικών Συναλλαγών (Outright Monetary Transaction), χωρίς να είναι προνομιούχος πιστωτής, υπό την προϋπόθεση εφαρμογής ενός προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής στα πλαίσια του EFSF/ESM από την χώρα που αντιμετωπίζει υψηλά κόστη δανεισμού. Η αναμονή της εξειδίκευσης των ανωτέρω πρωτοβουλιών και η περαιτέρω ανάπτυξη τους προκάλεσαν ανακούφιση στις χρηματαγορές. Από την άλλη πλευρά, κατέδειξαν ότι η αδυναμία της ευρωπαϊκών αρχών να αντιμετωπίσουν έγκαιρα και αποτελεσματικά την κρίση χρέους στην ευρωπαϊκή περιφέρεια, μπορεί να οδηγήσει σε εξάπλωσή της και στον πυρήνα της κοινής νομισματικής ζώνης.

Στις ΗΠΑ, η οικονομική ανάπτυξη επιβραδύνεται, με την αγορά εργασίας και την εγχώρια κατανάλωση να μην καταφέρνουν να αποκτήσουν μια διατηρήσιμη ανοδική δυναμική. Επιπλέον, εξαιτίας της προεκλογικής περιόδου, τα δημοσιονομικά προβλήματα δεν πρόκειται να αντιμετωπιστούν πριν τον Νοέμβριο, με τη Fed να

προβαίνει σε έναν ακόμη γύρω νομισματικής χαλάρωσης. Ωστόσο, η αγορά κατοικίας φαίνεται να σταθεροποιείται και η πιστωτική επέκταση στον ιδιωτικό τομέα αυξάνεται.

Οι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης επιβραδύνονται αισθητά και στις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας, καθώς η οικονομική δραστηριότητα στην Κίνα έχασε απότομα την αναπτυξιακή δυναμική της, λόγω του περιορισμού της πιστωτικής επέκτασης (προκειμένου να αντιμετωπιστεί η απειλή της δημιουργίας 'φούσκας' στην αγορά ακινήτων), της επιστροφής σε ένα πιο βιώσιμο ρυθμό δημοσίων επενδύσεων και της ασθενέστερης εξωτερικής ζήτησης. Η οικονομική δραστηριότητα της Ινδίας επίσης επλήγη από εξασθένιση της επιχειρηματικής εμπιστοσύνης λόγω καθυστέρησης των εγκρίσεων για νέα έργα, από την υποτονική προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, την αύξηση του επιτοκίου αναφοράς προκειμένου να περιοριστούν οι πληθωριστικές πιέσεις και τη φθίνουσα εξωτερική ζήτηση.

Στο υπόλοιπο του 2012, οι προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας επιδεινώνονται, με τις εκτιμήσεις να αναθεωρούνται επί τα χείρω, επιβεβαιώνοντας ότι η δυναμική της ανάκαμψης παραμένει εύθραυστη. Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες εκτιμάται πλέον ότι θα επιτύχουν χαμηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης το 2012, της τάξης του 1,3%, από 1,6% το 2011 (έναντι προηγούμενης πρόβλεψης για ανάπτυξη 1,4% τον Ιούλιο 2012), λόγω της βαθύτερης ύφεσης σε Ευρωζώνη (-0,4% φέτος έναντι προηγούμενης πρόβλεψης για μεταβολή -0,3% του ΑΕΠ) και Μεγάλη Βρετανία (μικρή

ύφεση, κατά 0,6% φέτος, έναντι προηγούμενης πρόβλεψης για οριακή ανάπτυξη 0,2%). Επιβράδυνση παρατηρείται και στην ανάπτυξη της Ιαπωνίας. Υποχώρηση αναπτυξιακών ρυθμών εκτιμάται και για τις αναδυόμενες οικονομίες το τρέχον έτος, στην περιοχή του 5,3% (από 6,2% πέρυσι), έναντι προηγούμενης πρόβλεψης για ανάπτυξη 5,6% φέτος. Θα προέλθει κυρίως από τη σημαντική αποκλιμάκωση της οικονομικής δραστηριότητας στην Αναπτυσσόμενη Ασία (+6,7% έναντι 7,8% το 2011) και στη Λατινική Αμερική (+3,2%, από 4,5% πέρυσι).

Σε ότι αφορά το παγκόσμιο εμπόριο, αρνητική ήταν η πρόσφατη αναθεώρηση για τη διεύρυνση του όγκου του. Έτσι, η επιβράδυνσή του επιτείνεται περαιτέρω το 2012, στο 3,2% (από 5,8% το 2011 και 12,9% το 2010) και προέρχεται κυρίως από την αποδυνάμωσή του στις αναπτυσσόμενες χώρες με ισχυρό εξαγωγικό προσανατολισμό, καθώς η ζήτηση εισαγωγών στις αναπτυγμένες οικονομίες ακολουθεί πτωτική πορεία. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών από τις αναπτυσσόμενες χώρες για το 2012 αναθεωρήθηκε στην πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ προς τα κάτω κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με μόλις πριν τρεις μήνες, Έτσι, αναμένεται πλέον να φθάσει το 4,0% (από 6,5% το 2011 και 13,7% το 2010).

Σημαντική υποχώρηση προβλέπεται και στον ρυθμό αύξησης της τιμής του πετρελαίου το τρέχον έτος, καθώς εκτιμάται ότι δεν θα ξεπεράσει 2,1%, μετά την έντονα ανοδική τάση που παρατηρήθηκε το 2011 (+31,6%). Γενικότερα, το επόμενο διάστημα προβλέπεται αποκλιμάκωση των

πληθωριστικών πιέσεων στην παγκόσμια οικονομία, με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να υποχωρήσει το 2012 στις αναπτυγμένες οικονομίες στο 1,9% (2,7% το 2011) και στο 6,1% στις αναπτυσσόμενες οικονομίες (από 7,2% πέρυσι). Ωστόσο, οι κλιμακούμενες γεωπολιτικές εντάσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελούν σημαντικό παράγοντα δυνητικής αστάθειας, που ενδέχεται να ασκήσει ανοδικές πιέσεις στην τιμή του πετρελαίου.

Σημειώνεται πάντως ότι οι εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία ενσωματώνουν σημαντικές δυνητικές πηγές αποκλίσεων, οι κυριότερες εκ των οποίων είναι η επιφυλακτικότητα για την αποτελεσματική διαχείριση της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη καθώς και τα δημοσιονομικά προβλήματα στις ΗΠΑ. Παρά το γεγονός ότι πρόσφατες αποφάσεις της ΕΚΤ για τις Άμεσες Νομισματικές Συναλλαγές μειώνουν σημαντικά τις αμφιβολίες που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα του κοινού νομίσματος, υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι σχετικά με την πορεία προσαρμογής της ευρωπαϊκής περιφέρειας λόγω των εντεινόμενων κοινωνικών αντιδράσεων και της μεταρρυθμιστικής κόπωσης. Στις ΗΠΑ, η επιδείνωση των δημοσιονομικών προβλημάτων και η περαιτέρω πιθανή αύξηση το ορίου χρέους, που οδήγησε σε υποβάθμιση της αμερικάνικης οικονομίας από ορισμένους οίκους αξιολόγησης το καλοκαίρι του προηγούμενου έτους, ενδέχεται να αποτελέσει μια ακόμη πηγή αβεβαιότητας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ, η εφαρμογή δημοσιονομικής λιτότητας στις ΗΠΑ μπορεί να προκαλέσει προσεχώς σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης

τυξης (ακόμα και ύφεση), προκαλώντας μεγάλη απώλεια εμπιστοσύνης.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως, αυτή των **ΗΠΑ** κατέγραψε αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,3% το β' τρίμηνο του 2012 σε σχέση με την ίδια περυσινή περίοδο, όμως ο ρυθμός μεγέθυνσης υποχώρησε σε σύγκριση με το α' τρίμηνο του έτους (2,1%). Η επιβράδυνση της ανάπτυξης στις ΗΠΑ αντικατοπτρίζει την αποδυνάμωση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων, καθώς και την αρνητική συμβολή της δημόσιας κατανάλωσης και των καθαρών εξαγωγών. Η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης διαμορφώθηκε στο 1,5%, καταγράφοντας σημαντική επιβράδυνση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (+2,4%), λόγω της περιορισμένης αύξησης των εισοδημάτων και της πτώσης των πωλήσεων αυτοκινήτων. Σημειώνεται επίσης ότι η ιδιωτική αποταμίευση (ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος) διατήρησε τη δυναμική της, αυξανόμενη κατά 4% το δεύτερο τρίμηνο (έναντι 3,6% στο α' τρίμηνο του έτους). Το διαθέσιμο εισόδημα αυξήθηκε κατά 4% (από 6% το α' τρίμηνο). Η δημόσια κατανάλωση σε ομοσπονδιακό επίπεδο κατέγραψε αρνητικό πρόσημο για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο (-1,4% από -3,1% το α' τρίμηνο του έτους). Πρόκειται για το όγδοο συνεχόμενο τρίμηνο συρρίκνωσης των δημοσίων δαπανών, οδηγώντας σε συνολική υποχώρησή τους κατά 5,5%. Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν κατά 4,4% (από 9,8% το προηγούμενο τρίμηνο), κυρίως λόγω της ηπιότερης αύξησης σε επενδύσεις κατοικιών, ενώ δυ-

ναμικότερη ήταν η τάση σε επενδύσεις μηχανημάτων. Επιπλέον, η αύξηση των εισαγωγών (6% από 3,1% το α' τρίμηνο) υπερέκλυσε την αύξηση των εξαγωγών (5,3% από 4,4% το α' τρίμηνο) με αποτέλεσμα οι καθαρές εξαγωγές να συμβάλλουν αρνητικά στην αύξηση του ΑΕΠ. Η ηπιότερη αύξηση των εξαγωγών οφείλεται κατά κύριο λόγο στις περιορισμένες παραγγελίες από την Ευρώπη.

Στην αγορά εργασίας δεν εμφανίστηκαν σημάδια βελτίωσης των συνθηκών το β' τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, καθώς η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ανήλθε στις 225 χιλιάδες (έναντι 680 χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας το α' τρίμηνο), που αποτελεί το χαμηλότερο επίπεδο από το γ' τρίμηνο του 2010. Αποτέλεσμα ήταν η διατήρηση του ποσοστού ανεργίας στο 8,2% το δεύτερο τρίμηνο του έτους.

Παράλληλα η FED αποφάσισε τη πραγματοποίηση του τρίτου προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης (Quantitative Easing – QE3), το οποίο θα περιλαμβάνει την αγορά τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων ύψους \$40 δισεκ. για κάθε μήνα, χωρίς να τεθεί όριο ημερομηνίας ή ποσού για τον τερματισμού του συγκεκριμένου προγράμματος. Σε συνδυασμό με το υφιστάμενο πρόγραμμα αντικατάστασης των κρατικών τίτλων με άλλους μεγαλύτερης διάρκειας, η συνολική αγορά τίτλων θα ανέρχεται στα \$85 δισεκ. για κάθε μήνα, έως τουλάχιστον το τέλος του τρέχοντος έτους. Επίσης, ανακοινώθηκε επέκταση της διατήρησης του χαμηλού επιπέδου του παρεμβατικού επιτοκίου έως τουλάχιστον τα μέσα του 2015, στοχεύ-

οντας στη βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας και αναμένοντας ότι μέσο-μακροπρόθεσμα ο πληθωρισμός θα διαμορφώνεται έως 2%.

Όσον αφορά τον δημοσιονομικό τομέα, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης περιορίστηκε αισθητά το 10μηνο Σεπ 2011-Ιούλ 2012 κατά 11,5% ετησίως (στα \$974 δισεκ.), ενώ φαίνεται ότι ο στόχος για έλλειμμα κάτω του \$1 τρισ. (ή 7,8% του ΑΕΠ) στο τέλος του δημοσιονομικού έτους είναι πλέον ανέφικτος. Ειδικότερα, η πρόταση της κυβέρνησης για αύξηση της φορολόγησης κυρίως των φυσικών προσώπων με υψηλά εισοδήματα δεν προωθείται από το Κογκρέσο, ενώ οι Ρεπουμπλικάνοι εξακολουθούν να υποστηρίζουν δημοσιονομική εξυγίανση μέσω περικοπής των δαπανών.

Οι προβλέψεις για την αμερικάνικη οικονομία συγκλίνουν σε ήπια ανάκαμψη, χωρίς ισχυρό υπόβαθρο. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ αναμένεται να διαμορφωθεί στο 2,2% το 2012 και στο 2,1% το 2013, με τις επενδύσεις να αποτελούν το βασικό αναπτυξιακό καταλύτη, καθώς εκτιμάται ότι θα καταγράψουν αύξηση 6,4% ετησίως. Οι εξαγωγές αναμένεται να ενισχυθούν με ετήσιο ρυθμό (4,9%), ενώ η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης προβλέπεται να παραμείνει σε υποτονικά επίπεδα (+2%). Στην αγορά εργασίας αναμένεται σημαντική βελτίωση, με το ρυθμό αύξησης της απασχόλησης να διαμορφώνεται στο 1,8% φέτος (+0,6% πέρυσι) και το ποσοστό ανεργίας να μειώνεται στο 8,2% το 2012 και στο 8,1% το 2013 (από 9,2% 2011). Στο πεδίο του πληθωρισμού,

εκτιμάται αποκλιμάκωση του ρυθμού αύξησης των τιμών στο 2,0% το 2012 και 1,8% το 2013 (από 3,1% το 2011), λόγω των χαμηλότερων τιμών των εμπορευμάτων. Στο σκέλος των δημοσιονομικών μεταβλητών, η προσαρμογή αναμένεται να συνεχιστεί προκειμένου να μειωθεί το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης από 10,1% του ΑΕΠ το 2011 στο 8,7% του ΑΕΠ φέτος και 7,3% του ΑΕΠ το 2013, ενώ ο ρυθμός αύξησης του δημόσιου χρέους φαίνεται να μετριάζεται, με το δείκτη χρέους / ΑΕΠ να διαμορφώνεται στο 107% το 2012 και 112% το 2013 (από 103% το 2011). Τέλος, στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται σταθεροποίηση του ελλείμματος στο 3,1% του ΑΕΠ το 2012 και 2013.

Επισημαίνεται πάντως ότι, παρά τα σημάδια σταθεροποίησης της αμερικάνικης οικονομίας, η συνεχιζόμενη κρίση χρέους στην Ευρωζώνη θα μπορούσε να απειλήσει την πορεία ανάκαμψης των ΗΠΑ, μέσω αναταραχών στις χρηματοπιστωτικές αγορές και αποδυνάμωσης της παγκόσμιας ζήτησης. Παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ θεωρούνται επενδυτικό καταφύγιο για τις ροές κεφαλαίων, με αποτέλεσμα η χώρα να αντιμετωπίζει χαμηλά κόστη δανεισμού, η πραγματική ανατίμηση του δολαρίου έναντι του ευρώ ενδέχεται να πλήξει τις εξαγωγές. Ένας άλλος κίνδυνος που ενδεχομένως να κληθεί να αντιμετωπίσει η αμερικάνικη οικονομία είναι αυτός που επισύρει η εφαρμογή των μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης. Αν η κυβέρνηση δεν καταφέρει να φτάσει σε συμφωνία ώστε να αποφύγει τις μεγάλες αυτόματες αυξήσεις φόρων και περιορισμού των δα-

πανών στις αρχές του 2013, τότε η επίπτωση της δημοσιονομικής προσαρμογής θα είναι μεγάλη (μεγαλύτερη κατά 3 π.μ. του ΑΕΠ). Επίσης, ένας πρόσθετος κίνδυνος σχετίζεται με μια πιθανή αύξηση στα ασφάλιστρα κινδύνου για τα ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου, αντανακλώντας τις ανησυχίες των επενδυτών σχετικά με τη βιωσιμότητα του χρέους των ΗΠΑ, σε περίπτωση απουσίας ενός αξιόπιστου μεσοπρόθεσμου σχεδίου δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Στην **Ιαπωνία**, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3,6% το β' τρίμηνο του 2012 σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (έναντι αύξησης 2,8% στο α' τρίμηνο του έτους). Παρόλα αυτά, η οικονομική ανάκαμψη φαίνεται να χάνει τη δυναμική της, καθώς σε τριμηνιαία βάση ο ρυθμός ανάπτυξης περιορίστηκε μόλις στο 0,3% (έναντι τριμηνιαίας μεταβολής 1,3% το α' τρίμηνο του 2012). Οι επιτάχυνση της αύξησης των επενδύσεων κατά 4,9% ετησίως το υπό εξέταση τρίμηνο (έναντι αύξησης 4% το προηγούμενο τρίμηνο) φαίνεται να αποτελεί τον καταλυτικό παράγοντα της αναπτυξιακής πορείας της χώρας, ενώ θετικά επέδρασε και η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, η οποία αποτελεί το 60% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας (+3,3%), οριακά χαμηλότερα από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του α' τριμήνου, (+3,7%). Υπογραμμίζεται ότι η αύξηση στην ιδιωτική κατανάλωση προήλθε αποκλειστικά από τις δημόσιες επιχορηγήσεις για τόνωση της κατανάλωσης αυτοκινήτων, η οποία δεν αναμένεται να συνεχιστεί τα επόμενα τρίμηνα. Σε γενικές γραμμές, μεγάλος μέρος της δυναμικής

ανάκαμψης της Ιαπωνικής οικονομίας κατά το πρώτο 6μηνο του έτους οφείλεται στα έργα ανοικοδόμησης που έλαβαν χώρα εξαιτίας των φυσικών καταστροφών του περασμένου έτους, καθώς και από την αυξητική τάση της βιομηχανικής παραγωγής. Εντυπωσιακή ήταν και η άνοδος των εξαγωγών (8,7% ετησίως έναντι αύξησης μόλις 1,2% το α' τρίμηνο του έτους), η οποία όμως αντισταθμίστηκε από την ισομεγέθη (+8,4%) αύξηση των εισαγωγών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εντυπωσιακές επιδόσεις της Ιαπωνικής οικονομίας που παρατηρούνται σε ετήσιο επίπεδο οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε αποτέλεσμα βάσης, καθώς η αντίστοιχη περίοδος το προηγούμενο έτος αποτέλεσε την πρώτη περίοδο μετά τον καταστροφικό σεισμό, το τσουνάμι και το ατύχημα στο πυρηνικό εργοστάσιο, παρουσίαζε επομένως εξασθενημένα οικονομικά μεγέθη. Σε επίπεδο τριμήνου, παρατηρούνται τάσεις επιβράδυνσης της οικονομίας, με καθοριστικό παράγοντα την αρνητική συμβολή του εξωτερικού τομέα, καθώς η ανατίμηση του γιεν έπληξε τις εξαγωγές των αυτοκινητοβιομηχανιών και των εταιριών παραγωγής ηλεκτρονικών συσκευών. Επιβράδυνση σημειώθηκε και στη ιδιωτική κατανάλωση, σε επίπεδο τριμήνου.

Παράλληλα, σε συνέχεια των προγραμματιζόμενων ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης από Κεντρικές Τράπεζες (Outright Monetary Transactions, OMT στην Ευρωζώνη – Quantitative Easing, QE3 στις ΗΠΑ), η Τράπεζα της Ιαπωνίας αποφάσισε την περαιτέρω χαλάρωση της νομισματικής της πολιτικής με αύξηση του προγράμματος αγοράς κρατικών ομολόγων. Με την κίνη-

ση αυτή, η ΤτΙ αποσκοπεί να οδηγήσει τα επιτόκια σε χαμηλότερα επίπεδα και εμμέσως να εξασθενήσει το γιεν προκειμένου η οικονομία να αρχίσει να ανακτά τμήμα της χαμένης ανταγωνιστικότητάς της.

Για το 2012, η εκτίμηση για τον ρυθμό ανάπτυξης της Ιαπωνικής οικονομίας από το ΔΝΤ κυμαίνεται στην περιοχή του 2,2% (οριακά χαμηλότερη από προηγούμενη εκτίμηση τον Ιούλιο). Η αύξηση του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα προέλθει τελικά από την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 1,4% (έναντι 0% πέρυσι) αλλά και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου κατά 4,3% (από 0,5% το 2011). Από την άλλη πλευρά, η συνέχιση ανατίμησης του γιεν αναμένεται να αποτελέσει το βασικό ανασχετικό παράγοντα, καθώς η αύξηση της ισοτιμίας πάνω από ένα ορισμένο όριο, επιβαρύνει το σημαντικό για την ιαπωνική οικονομία εξαγωγικό σκέλος της. Κατ'επέκταση, η εγχώρια ζήτηση θα έχει θετική επίπτωση στο ΑΕΠ κατά 1,8 π.μ., ενώ αντίθετα ο εξαγωγικός τομέας θα συμβάλλει αρνητικά κατά 0,2 π.μ.. Παρόλα αυτά, ο περιορισμός των επιπτώσεων των επενδύσεων ανοικοδόμησης της οικονομίας αναμένεται να έχει ως αποτέλεσμα χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης το 2013 (1,2%). Ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα κινηθεί σε μηδενικά επίπεδα το 2012 και σε αρνητικό έδαφος το 2013 (-0,2%), ενώ η ανεργία φαίνεται να σταθεροποιείται στο 4,5% τα επόμενα χρόνια.

Επιπλέον, η ανάγκη για εκτεταμένη δημοσιονομική προσαρμογή προκειμένου να μειωθεί το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (από 230% του ΑΕΠ το 2011 αναμένεται να ανέλθει στο 234% του ΑΕΠ το 2012)

θα περιορίσει τα εισοδήματα των νοικοκυρών την επόμενη περίοδο, με αρνητικές επιδράσεις στην καταναλωτική δαπάνη. Επίσης, η πορεία των επενδύσεων ενδέχεται να απολέσει μέρος της δυναμικής της, λόγω της ανατίμησης του εγχώριου νομίσματος, σε συνδυασμό με την επιβράδυνση της οικονομίας της Κίνας και την ύφεση σε πολλές οικονομίες της ΕΖ-17.

Στην **Κίνα**, ο ρυθμός ανάπτυξης επιβραδύνθηκε περαιτέρω το β' τρίμηνο του έτους, καταγράφοντας ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ 7,6% (έναντι 8,1% το α' τρίμηνο του 2012), σημειώνοντας έτσι τη χαμηλότερη επίδοση των τελευταίων 3 ετών. Η επιβράδυνση της οικονομίας προήλθε κυρίως από την υποτονική εγχώρια και εξωτερική ζήτηση. Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό 17,7% (έναντι 18,2% το α' τρίμηνο του 2012), με τις επενδύσεις στον κατασκευαστικό τομέα να υποχωρούν, εξαιτίας του φόβου κερδοσκοπικών κινήσεων και δημιουργίας στεγαστικής 'φούσκας'. Συγκεκριμένα, το πρώτο εξάμηνο του έτους οι επενδύσεις στον κατασκευαστικό τομέα αυξήθηκαν κατά 16,6% ετησίως, έναντι αύξησης 32,9% την αντίστοιχη περίοδο το προηγούμενο έτος. Η εξαγωγική δραστηριότητα περιορίστηκε, καθώς οι εμπορικοί εταίροι της Κίνας είναι επίσης αντιμέτωποι με αναιμική ανάκαμψη (ΗΠΑ) ή ακόμα και ύφεση (Ευρώπη). Ο πληθωρισμός περιορίστηκε στο 2,2% το Ιούνιο (από 3,8% το α' τρίμηνο του 2012). Η υποχώρηση του πληθωρισμού ενθάρρυνε την Κεντρική Τράπεζα της Κίνας να μειώσει τα επιτόκια 2 φορές μέσα σε περίοδο ενός μηνός, καθώς και να προβεί σε μειώ-

ση του δείκτη υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων στις εμπορικές τράπεζες, με σκοπό να ενισχυθεί η ρευστότητα στην οικονομία και να ευνοηθούν οι επενδύσεις.

Για το σύνολο του τρέχοντος έτους, το ΔΝΤ εκτιμά ότι ο ρυθμός ανάπτυξης στην Κίνα θα διαμορφωθεί στο 7,8% το 2012 και στο 8,2% το 2013 (χαμηλότερα από προηγούμενες εκτιμήσεις κατά τη διάρκεια του έτους), έναντι ανάπτυξης 9,2% το 2011. Η ανάπτυξη την επόμενη περίοδο αναμένεται να προέλθει κυρίως από την τόνωση της εγχώριας ζήτησης και λιγότερο από τη συμβολή του εξωτερικού τομέα, λόγω της επιβράδυνσης της παγκόσμιας οικονομίας και της αναμενόμενης ύφεσης στην ΕΖ-17, επιβεβαιώνοντας ότι η οικονομία της Κίνας είναι πολύ ευαίσθητη στις μεταβολές της παγκόσμιας ζήτησης. Επίσης, προβλέπεται ότι ο πληθωρισμός θα υποχωρήσει σημαντικά το 2012, στο 3,0%, από 5,4% πέρυσι, παρόλο που υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που είναι δύσκολο να σταθμιστούν (όπως η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων) και ενδέχεται να διατηρήσουν τις πληθωριστικές πιέσεις.

Στη **Ρωσία** παρατηρήθηκε επίσης μια μικρή επιβράδυνση της ανάπτυξης το δεύτερο τρίμηνο του 2012, στο 4% ετησίως (από 4,9% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο φέτος), εξαιτίας της ηπιότερης ανάπτυξης στην Κίνα και της μείωσης των εξαγωγών εμπορευμάτων λόγω της κρίσης χρέους την Ευρωζώνη.

Στο υπόλοιπο του 2012, η εγχώρια ζήτηση αναμένεται να στηρίξει τους ρυθμούς

ανάπτυξης της ρωσικής οικονομίας, λειτουργώντας ως αντίβαρο στις επιδεινούμενες συνθήκες του εξωτερικού περιβάλλοντος, κυρίως στις επιπτώσεις της κρίσης στην Ευρώπη. Οι τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ για την ανάπτυξη της ρωσικής οικονομίας το 2012 αναθεωρήθηκαν χαμηλότερα, στο 3,7% (από 4% προηγουμένως και 4,3% το 2011) και στο 4,1% το 2013. Σημειώνεται ότι οι προοπτικές της ρωσικής οικονομίας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την πορεία των τιμών των εμπορευμάτων. Έτσι, η αναμενόμενη αποκλιμάκωση της ανόδου των τιμών της ενέργειας θα έχει ως συνέπεια την επιβράδυνση των εξαγωγών (στο 3,6% το 2012 από 6% το 2011), ενώ οι εισαγωγές αναμένεται να καταγράψουν μικρότερη ετήσια αύξηση (9,1% φέτος, από 18,8%). Οι προβλέψεις για την αγορά εργασίας συνεχίζουν να είναι ευνοϊκές, με την ανεργία να εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 6,0% το 2012 (από 6,5% το 2011). Επίσης, αναμένεται υποχώρηση του πληθωρισμού στο 5,1% το 2012 (από 8,4% το 2011).

Η επιδείνωση των συνθηκών ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας αντανακλάται στην εξέλιξη του σχετικού δείκτη οικονομικού κλίματος που εκτιμά το Ινστιτούτο IFO, καθώς το γ' τρίμηνο του 2012 κατέγραψε σημαντική πτώση (κατά περίπου 10 μονάδες), ύστερα από δυο συνεχόμενα τρίμηνα ανοδικής πορείας. Καταλυτικό ρόλο στην υποχώρηση του δείκτη έπαιξαν η δυσμενής αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης και οι λιγότερο θετικές προσδοκίες για τις οικονομικές προοπτικές το επόμενο εξάμηνο. Γενικότερα, τα αποτε-

λέσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι οι θετικές εκτιμήσεις για την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας υποχωρούν. Βασική παράμετρος αβεβαιότητας και καθοριστικός παράγοντας για την αποδυνάμωση των προοπτικών ανάκαμψης της οικονομίας είναι η οικονομική πολιτική που ασκείται σε Ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και η επανάκαμψη των ανησυχιών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης.

Αναλυτικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία το γ' τρίμηνο του έτους μειώθηκε κατά 9,9 μονάδες, σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (Πίνακας 2.2) στις 85,1. Ως εκ τούτου, παρατηρείται διεύρυνση της απόκλισης από τον μακροχρόνιο μέσο όρο του (96,9 μονάδες). Η πτώση του δείκτη οφείλεται στην επιδείνωση κατά 9,4 μονάδες της αξιολόγησης της τρέχουσας κατάστασης, σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, στις 78,5 μονάδες. Ε-

πιπλέον, όσον αφορά τις προσδοκίες για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας τους επόμενους 6 μήνες, αυτές κατέγραψαν εξασθένιση κατά 10,6 μονάδες στις 91,2 το γ' τρίμηνο του έτους, αντιστρέφοντας τη θετική πορεία που είχε καταγραφεί τα δυο προηγούμενα τρίμηνα. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι παρά το γεγονός ότι οι παρεμβάσεις της οικονομικής πολιτικής στις χώρες μέλη της Ευρωζώνης, τόσο σε επίπεδο εθνικών κυβερνήσεων, όσο και σε επίπεδο ΕΚΤ, φαίνεται να καθυσάχασαν τις ανησυχίες των επενδυτών και των καταναλωτών, εντούτοις το γεγονός ότι τα θεμελιώδη διαρθρωτικά προβλήματα των οικονομιών παραμένουν άλυτα, ενίσχυσε την αβεβαιότητα στις χρηματαγορές και ενέτεινε την κρίση χρέους στην Ευρωζώνη, που αποτελεί τον σημαντικότερο αποσταθεροποιητικό παράγοντα για την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2010	2011	2012	2013
ΗΠΑ	2,4	1,8	2,2	2,1
Ιαπωνία	4,5	-0,8	2,2	1,2
Αναπτυσσόμενη Ασία	9,5	7,8	6,7	7,2
Κίνα	10,4	9,2	7,8	8,2
ASEAN-5	7,0	4,5	5,4	5,8
Ευρωζώνη	2,0	1,4	-0,4	0,2
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	4,8	4,9	4,0	4,1
εκ των οποίων				
Ρωσία	4,3	4,3	3,7	3,8
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	5,0	3,3	5,3	3,6
Υποσαχάρια Αφρική	5,3	5,1	5,0	5,7
Παγκόσμια οικονομία	5,1	3,8	3,3	3,6

Αναπτυσσόμενη Ασία: Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Κίνα, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες.

ASEAN5: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες.

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2012

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11	IV/11	I/12	II/12	III/12
Οικονομικό Κλίμα	103,2	98,6	106,8	107,7	97,7	78,7	82,4	95,0	85,1
Παρούσα Κατάσταση	93,5	95,3	102,8	108,4	99,1	86,0	84,1	87,9	78,5
Προσδοκίες	112,3	101,8	110,5	107,0	96,5	71,9	80,7	101,8	91,2

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.11, No. 03/ August 2012

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11	IV/11	I/12	II/12	III/12
Βόρεια Αμερική	88,7	82,8	104,6	98,7	81,2	69,5	87,9	95,4	81,2
Δυτική Ευρώπη	102,2	105,2	113,2	115,1	105,2	81,4	82,4	99,3	89,3
Ασία	107,9	95,6	105,3	101,8	94,7	77,2	74,6	90,4	83,3

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.11, No. 03/ August 2012

Σε επίπεδο οικονομικών ζωνών (Πίνακας 2.3), το οικονομικό κλίμα επιδεινώθηκε στη Βόρεια Αμερική, με τον σχετικό δείκτη να μειώνεται στις 81,2 μονάδες (πτώση κατά 14,2 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο) αντιστρέφοντας την ανοδική πορεία που καταγράφηκε το πρώτο εξάμηνο του έτους. Καθοριστικό ρόλο έπαιξαν οι πιο απαισιόδοξες εκτιμήσεις για τις προοπτικές της οικονομίας τους επόμενους 6 μήνες, σε σχέση με τις αντίστοιχες προσδοκίες πριν 3 μήνες, αρκετά χαμηλότερα από τον μακροχρόνιο μέσο όρο. Η τρέχουσα οικονομική κατάσταση στις ΗΠΑ σημείωσε χειροτέρευση, εξαιτίας της κατάστασης στην αγορά εργασίας και των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, καθώς και της έλλειψης εμπιστοσύνης στην οικονομική πολιτική της Κυβέρνησης.

Στη Δυτική Ευρώπη, το οικονομικό κλίμα σημείωσε αρνητική μεταβολή (κατά 10 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο), με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 89,3 μονάδες (σημαντικά χαμηλότερα από τον μακροχρόνιο μέσο όρο). Η βασική αιτία της επιδείνωσης του εν λόγω δείκτη ήταν οι συγκριτικά πιο απαισιόδοξες προοπτικές για την πορεία της οικονομίας τους επόμενους 6 μήνες. Ίδιες τάσεις επικράτησαν και στην αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης της οικονομίας για το γ' τρίμηνο. Με την κρίση χρέους στην Ευρωζώνη σε πλήρη εξέλιξη και με νέες χώρες (Ισπανία, Κύπρος) να εισέρχονται, έστω και μέσω των τραπεζικών συστημάτων τους, στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), η ανησυχία για την κεφαλα-

ιακή επάρκεια των τραπεζών διατηρείται, αναζωπυρώνοντας τους φόβους για πιστωτική ασφυξία. Στις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης, η αυξανόμενη ανεργία, τα δημοσιονομικά ελλείμματα και η ανεπαρκής ζήτηση εξακολουθούν να αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα.

Όσον αφορά την Ασία, τα στοιχεία δείχνουν μια υποχώρηση του δείκτη οικονομικού κλίματος κατά 7,1 μονάδες (στις 83,3) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, εξαιτίας κυρίως της αρνητικής αξιολόγησης της τρέχουσας κατάστασης της οικονομίας, αντιστρέφοντας την ανοδική πορεία του προηγούμενου τριμήνου. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ασία, παρά τις καθοδικές αναθεωρήσεις των επιμέρους δεικτών, η προοπτική του επόμενου εξαμήνου παραμένει θετική.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Το δεύτερο τρίμηνο του 2012, το **ΑΕΠ** στην Ευρωζώνη συρρικνώθηκε με ετήσιο ρυθμό 0,5% (έναντι μηδενική μεταβολής το α' τρίμηνο του έτους). Σε επίπεδο ΕΕ-27, ο ρυθμός συρρίκνωσης διαμορφώθηκε στο 0,3% (από ετήσια αύξηση 0,1% το α' τρίμηνο του 2012)². Σημειώνεται ότι ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης επιβραδύνθηκε ή έμεινε αμετάβλητος στις περισσότερες χώρες της ΕΕ-27 (εκτός από Ουγγαρία, Ολλανδία, Ρουμανία και Σουηδία) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, αυξάνοντας τον αριθμό των χωρών που βρίσκονται σε ύφεση το β' τρίμηνο του 2012 στις 12 (από 11 το προηγούμε-

² Eurostat News Release 127/2012

νο τρίμηνο). Οι χώρες που παρουσίασαν την μεγαλύτερη ύφεση το υπό εξέταση τρίμηνο είναι η Ελλάδα (-6,2%), η Πορτογαλία (-3,3%), η Ιταλία (-2,5%) και η Κύπρος (-2,4%), ενώ αντίθετα οι χώρες που κατάφεραν να διατηρήσουν τους υψηλότερους θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης είναι η Λετονία (+4,3%), η Σλοβακία (+3%), η Λιθουανία (+2,8%), η Εσθονία (+2,5%) και η Πολωνία (+2,5%). Η περαιτέρω μείωση της κατανάλωσης (κυρίως της ιδιωτικής) καθώς και η συρρίκνωση των επενδύσεων, αποτελούν τα κύρια αίτια της συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Σε επίπεδο κλάδων παραγωγής, το μεγαλύτερο πλήγμα δέχτηκε ο κατασκευαστικός τομέας, ενώ μείωση σημειώθηκε στον τομέα του εμπορίου και των μεταφορών.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η ύφεση στην ευρωπαϊκή περιφέρεια διαχέεται όλο και περισσότερο στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές οικονομίες, ενώ η προσδοκώμενη ανάκαμψη φαίνεται να είναι εξαιρετικά εύθραυστη. Παρά το γεγονός ότι οι αποφάσεις της ΕΕ για τη δημιουργία τραπεζικής ένωσης, η μείωση του παρεμβατικού επιτοκίου κατά 25 μονάδες βάσης στο 0,75% και η ανακοίνωση του προγράμματος Άμεσων Νομισματικών Συναλλαγών (Outright Monetary Transactions, OMT) από την ΕΚΤ αποτελούν βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση και είχαν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των συνθηκών στις χρηματαγορές, εντούτοις παραμένουν οι ανησυχίες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κρίσης χρέους και την ευρωστία του χρηματοπιστωτικού κλάδου σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Όσον αφορά την απόφαση της ΕΚΤ για τη διενέργεια Άμεσων Νομισματικών Συναλλαγών (Outright Monetary Transactions, OMT), διευκρινίζεται ότι πρόκειται ουσιαστικά για αγορές κρατικών ομολόγων από τη δευτερογενή αγορά, βραχυχρόνιας διάρκειας (έως 3 ετών), αλλά δίχως κάποιο ποσοτικό όριο. Παράλληλα, η ΕΚΤ, ως κάτοχος των ομολόγων αυτών, δεν θα θεωρείται πλέον προνομιούχος πιστωτής έναντι άλλων πιστωτών – κατόχων. Η παρέμβαση αυτή της ΕΚΤ στις αγορές ομολόγων θα γίνεται με ουδέτερο τρόπο, δηλαδή η επιπλέον ρευστότητα που θα προκύπτει στο τραπεζικό σύστημα θα απορροφάται πλήρως από την ΕΚΤ, ώστε να αποφευχθούν οι πληθωριστικές πιέσεις που τυχόν προκύψουν από την αύξηση της προσφοράς χρήματος. Αυστηρή προϋπόθεση που πρέπει να πληροί κάποια χώρα ώστε να συμμετέχει στο πρόγραμμα OMT της ΕΚΤ είναι να ενταχθεί σε πρόγραμμα στήριξης από τον Μηχανισμό Στήριξης (EFSF – ESM). Επίσης, η ΕΚΤ υπογράμμισε ότι μπορεί να αναστείλει το πρόγραμμα OMT οποτεδήποτε κρίνει ότι οι όροι του προγράμματος στήριξης δεν εφαρμόζονται και οι στόχοι δεν επιτυγχάνονται. Σκοπός του προγράμματος OMT είναι: 1) να μειωθεί το κόστος δανεισμού σε χώρες που βρίσκονται υπό πίεση, 2) να δημιουργηθούν τα κατάλληλα αντικίνητρα για κερδοσκοπία πάνω σε κρατικά ομόλογα, κάτω όμως υπό αυστηρές προϋποθέσεις, 3) να διασφαλιστεί η σταθερότητα των τιμών σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, και 4) να επιβεβαιωθεί η μη αναστρεψιμότητα του ευρώ.

Σχετικά με την πορεία του ΑΕΠ το τρέχον έτος, οι πιο πρόσφατες εκτιμήσεις του ΔΝΤ για την ΕΖ-17 αναθεωρήθηκαν επί τα χείρω σε σχέση με προηγούμενες προβλέψεις (Ιούλιος 2012) κατά 0,1 ποσοστιαίες μονάδες το 2012 και κατά 0,5 π.μ. το 2013, επιβεβαιώνοντας την άποψη ότι η ανάκαμψη που ακολουθεί μετά από μια βαθιά χρηματοπιστωτική κρίση είναι αναιμική. Συγκεκριμένα, οι νέες εκτιμήσεις κάνουν πλέον λόγο για ύφεση ύψους 0,4% το 2012 και οριακά θετική ανάπτυξη 0,2% το 2013 στην ΕΖ-17.

Η αποδυνάμωση των προοπτικών μεγέθυνσης στην ΕΕ στο πρώτο εξάμηνο του 2012 (-0,8% ετησίως), παράλληλα με τη σημαντική επιδείνωση του διεθνούς κλίματος παγκοσμίως, την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς και τη συνεχιζόμενη αβεβαιότητα που απορρέει από την κρίση χρέους, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην καθοδική αναθεώρηση των εκτιμήσεων της ανάπτυξης για το 2012 και 2013. Επίσης, η υιοθέτηση πρόσθετων μέτρων δημοσιονομικής λιτότητας από πολλά κράτη-μέλη συνέβαλε καθοριστικά στην επιβάρυνση των βραχυπρόθεσμων αναπτυξιακών προοπτικών της Ευρώπης.

Σε επίπεδο κρατών-μελών, οι οικονομικές ασυμμετρίες είναι εμφανείς στις διαφοροποιήσεις και αποκλίσεις στους ρυθμούς ανάπτυξης, εξαιτίας παραγόντων όπως η ανάγκη δημοσιονομικής εξυγίανσης, τα κόστη χρηματοδότησης, η ικανότητα του τραπεζικού τομέα να στηρίξει την εγχώρια παροχή ρευστότητας, καθώς και οι συνθήκες στην αγορά εργασίας. Για το 2012 αναμένεται συρρίκνωση στην Ελλάδα (-

6,0%), στην Ισπανία (-1,5%), στην Ιταλία (-2,3%), στην Κύπρο (-2,3), στην Πορτογαλία (-3,0%), στη Σλοβενία (-2,2%), στην Ολλανδία (-0,5%) και στην Ουγγαρία (-1,0%). Για τις περισσότερες χώρες, η ύφεση αναμένεται να συνεχιστεί και το 2013. Από την άλλη μεριά, η Πολωνία (+2,4%), η Λιθουανία (+2,7%), η Λετονία (+4,5%), η Σλοβακία (+2,6%) και η Εσθονία (+2,4%) αναμένεται να καταγράψουν του μεγαλύτερους θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι οι αναπτυξιακές προοπτικές για τη πλειοψηφία των χωρών της ΕΕ-27 αναθεωρήθηκαν καθοδικά, ενώ σημειώνεται ότι υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι διάχυσης της κρίσης και σε άλλες οικονομίες της ΕΖ-17.

Το δεύτερο τρίμηνο του 2012, η **ιδιωτική κατανάλωση** στην ΕΖ-17 κατέγραψε αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (-0,7%), σημειώνοντας πάντως μικρή επιβράδυνση της πτώσης της σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο του έτους (-1,0%). Η **δημόσια κατανάλωση** ωστόσο κατέγραψε οριακή άνοδο κατά 0,1% ετησίως (έναντι μηδενικής μεταβολής το προηγούμενο τρίμηνο). Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και σε επίπεδο ΕΕ-27. Σημειώνεται ότι σε αρκετές χώρες όπως η Ισπανία, η Δανία και η Μεγάλη Βρετανία, ο περιορισμός της ιδιωτικής κατανάλωσης οφείλεται στα υψηλά χρέη των νοικοκυριών, που προέκυψαν από τη 'φούσκα' του στεγαστικού τομέα. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της ΕΕ³, η

³ European Economic Forecast, Spring 2012, European Commission, May 2012

καταναλωτική ζήτηση δεν θα αυξηθεί στο σύνολο του 2012, με την ιδιωτική κατανάλωση να μειώνεται με ρυθμό 0,6% στην ΕΖ (από αύξηση 0,2% το 2011) και να αυξάνεται οριακά κατά 0,5% το 2013. Υποχώρηση αναμένεται και στο σκέλος της δημόσιας κατανάλωσης εξαιτίας των προγραμμάτων λιτότητας, με περαιτέρω μείωση κατά 0,8% στην ΕΖ-17 (από -0,1% το 2011). Επισημαίνεται ότι η προς τα κάτω αναθεώρηση των εκτιμήσεων για τη πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν εκτεταμένη, υπογραμμίζοντας την πίεση που αναμένεται να δεχθεί το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών την προσεχή περίοδο εξαιτίας της συρρίκνωσης της απασχόλησης και των περιορισμένων αυξήσεων στις αποδοχές. Εξάλλου, η κλιμάκωση της αβεβαιότητας λόγω της κρίσης χρέους είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της τάσης αποταμίευσης των νοικοκυριών, επιβαρύνοντας τις προοπτικές της κατανάλωσης. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά ύστερα από το 2009, η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ της ΕΕ αναμένεται να είναι αρνητική το 2012 (κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ σε ΕΖ-17). Περιοριστικά εκτιμάται ότι θα λειτουργήσει στο ΑΕΠ και η πορεία της δημόσιας κατανάλωσης.

Στο σκέλος των **επενδύσεων**, οι επιδόσεις του β' τριμήνου συνέχισαν να είναι απογοητευτικές σε επίπεδο ΕΖ-17, με τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου να συρρικνώνεται κατά 3,0% ετησίως (από ετήσια μεταβολή -2,4% στο α' τρίμηνο του 2012). Οι αρνητικές εξελίξεις προέρχονται από την επιδείνωση των

προοπτικών της ευρωπαϊκής οικονομίας που εμφανίστηκαν στο α' εξάμηνο του 2012, με τον παράγοντα 'αβεβαιότητα' να διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην υποχώρηση των επενδυτικών πρωτοβουλιών. Άλλοι παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά την πορεία των επενδύσεων ήταν η απογοητευτική κερδοφορία των επιχειρήσεων, η μειούμενη αξιοποίηση της παραγωγικής δυναμικότητας, οι συνθήκες πιστωτικής στενότητας και η τάση απομόχλευσης των εταιριών. Στον χρηματοπιστωτικό τομέα, οι εκροές κεφαλαίων από την ευρωπαϊκή περιφέρεια σε ασφαλή επενδυτικά καταφύγια (Γερμανία, Ελβετία, Σκανδιναβικές χώρες) συνεχίστηκαν, συμβάλλοντας στην πτώση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων, ενισχύοντας τον εγχώριο δανεισμό στις χώρες προορισμού, συμπεριλαμβανομένου και του στεγαστικού τομέα. Για το 2012, η ΕΕ εκτιμά ότι οι συνολικές επενδυτικές δαπάνες θα μειωθούν κατά 1,5% στην ΕΖ-17 (από αύξηση 1,3% το 2011), προβλέποντας παράλληλα αύξηση κατά 1,9% το επόμενο έτος. Η συμβολή των επενδύσεων στο ΑΕΠ αναμένεται να είναι αρνητική (κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ σε ΕΖ-17 αντίστοιχα), για πρώτη φορά ύστερα από τη διετία 2008-2009.

Στο πεδίο των **εξαγωγών**, που αποτέλεσαν τον αναπτυξιακό καταλύτη του 2011, η τάση επιβράδυνσης αντιστράφηκε το β' τρίμηνο του έτους, με τον ετήσιο ρυθμό ανόδου να αυξάνεται στο 3,4% στην ΕΖ-17 (από 2,6% στο πρώτο τρίμηνο του 2012), καταδεικνύοντας ότι η αποδυνάμωση του ευρώ ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών εξαγωγών. Πα-

ρόλα αυτά, η συνεχιζόμενη τάση απομόχλευσης του χρηματοπιστωτικού κλάδου δημιουργεί προβλήματα στη ρευστότητα του παγκόσμιου εμπορίου. Ως εκ τούτου οι τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ⁴ για την πορεία των εξαγωγών το 2012 είναι συντηρητικές, με τον ετήσιο ρυθμό αύξησης να επιβραδύνεται σημαντικά στο, 2,2% στην ΕΖ-17 (6,2% το 2011) και στο 2,5% το 2013, με τη συμβολή των εξαγωγών στο Ευρωπαϊκό ΑΕΠ να αναμένεται να μειωθεί την επόμενη περίοδο. Επισημαίνεται ότι οι αρνητικές συνέπειες από την επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου θα είναι ηπιότερες σε χώρες που οι εξαγωγές τους κατευθύνονται στις αναδυόμενες οικονομίες.

Στο άλλο σκέλος του εξωτερικού τομέα, οι **εισαγωγές** το β' τρίμηνο του 2012 είχαν αρνητικό πρόσημο στην ΕΖ-17, αντικατοπτρίζοντας την επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος και τις συνέπειες της αποδυνάμωσης της εγχώριας καταναλωτικής ζήτησης. Πιο συγκεκριμένα, το υπό εξέταση χρονικό διάστημα οι εισαγωγές συρρικνώθηκαν με ετήσιο ρυθμό 0,3% (από ετήσια μείωση 0,9% το α' τρίμηνο του 2012). Η πτώση των εισαγωγών αποδίδεται κυρίως στη συρρίκνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, στην αύξηση των τιμών εισαγωγών, καθώς και στις επιπτώσεις της υποτίμησης του ευρώ στο αρχικό εξάμηνο του 2012. Για το σύνολο του 2012 προβλέπεται οι εισαγωγές να καταγράψουν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής, της τάξης του -0,5% στην ΕΖ-17 (από +4,0% το 2011) εξαιτίας της πτώσης της

κατανάλωσης αλλά και της συρρίκνωσης των επενδύσεων.

Η εξέλιξη του εξωτερικού τομέα της ΕΖ-17 θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την περίοδο που θα διαρκέσει η ύφεση στην Ευρωζώνη, αλλά και από τη ζήτηση των αναπτυσσόμενων οικονομικών, και κυρίως της Κίνας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά μικρή θετική συμβολή του εξωτερικού τομέα στη μεταβολή του ΑΕΠ κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες το 2012 και 2013, από 0,4 π.μ. το 2011.

Στο πεδίο της αγοράς εργασίας, το β' τρίμηνο του 2012 η **ανεργία** στην ΕΖ-17 ανήλθε στο 11,3% (από 10,2% το α' τρίμηνο του 2012). Πρόκειται για τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας στην Ευρώπη τουλάχιστον από το 1997, ενώ κατά τη διάρκεια της περιόδου Μαΐου 2011 – Ιουνίου 2012 ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 2,25 εκατ. στο σύνολο της Ευρωζώνης και διαμορφώθηκε στο ιστορικά υψηλό επίπεδο των 17,8 εκατ..

Οι γεωγραφικές ανισορροπίες στην αγορά εργασίας μεταξύ των χωρών-μελών είναι εμφανείς, με την Ισπανία και την Ελλάδα να σημειώνουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας (άνω του 23%), ενώ στον αντίποδα, η αγορά εργασίας σε Αυστρία (4,3%), Ολλανδία (5,1%), Λουξεμβούργο (5,1%) και Γερμανία (5,5%) φαίνεται να επηρεάζεται λιγότερο από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και την επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης.

⁴ World Economic Outlook, IMF, October 2012

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27*			Ευρωζώνη		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
ΑΕΠ	1,5	0,0	1,3	1,4	-0,4	1,3
Ιδιωτική Κατανάλωση*	0,1	-0,3	0,7	0,2	-0,6	0,5
Δημόσια Κατανάλωση*	-0,1	-0,5	-0,1	-0,1	-0,8	0,0
Επενδύσεις*	1,3	-0,9	2,2	1,3	-1,5	1,9
Απασχόληση*	0,2	-0,2	0,2	0,1	-0,5	0,0
Ανεργία (%)	9,7	10,3	10,3	10,2	11,2	11,5
Πληθωρισμός	3,1	2,6	1,9	2,7	2,3	1,6
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	6,3	2,4	4,8	6,2	2,2	2,5
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	3,9	0,9	3,9	4,0	-0,5	1,8
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-4,5	-3,6	-3,3	-4,1	-3,3	-2,6
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	83,0	86,2	87,2	88,0	93,6	95,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	-0,7	-0,4	0,0	0,4	1,1	1,3

Πηγές: World Economic Outlook, IMF, October 2012, / *European Economic Forecast, Spring 2012, European Commission, May 2012

Για το 2012, η επιδείνωση των οικονομικών προοπτικών και η εκτιμώμενη μείωση της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα σε πολλές χώρες-μέλη, αναμένεται να έχουν αντίκτυπο και στην αγορά εργασίας, με τα ποσοστά ανεργίας να αυξάνονται περισσότερο από τις αρχικές εκτιμήσεις στην ΕΖ-17 (11%). Λαμβάνοντας ακόμα υπόψη ότι οι εξελίξεις σε επίπεδο απασχόλησης έπονται της πορείας του ΑΕΠ με μια χρονική υστέρηση από 2 έως 4 τρίμηνα, τα ποσοστά ανεργίας αναμένεται να διατηρηθούν σε υψηλά επίπεδα και το 2013 (11,5%). Ωστόσο, εξαιτίας της προώθησης μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας σε πολλά κράτη-μέλη, τα οφέλη που θα προκύψουν στην αγορά εργασίας μετά την σταθεροποίηση και την ανάκαμψη της οικονομίας θα είναι αυξανόμενα.

Ο **πληθωρισμός** το β' τρίμηνο του 2012 διαμορφώθηκε στο 2,5% στην ΕΖ-27 (α-

πό 2,7% το α' τρίμηνο του έτους). Η υποχώρηση του πληθωρισμού αντανάκλα τη συμπίεση που έχει δεχθεί το κόστος εργασίας την τελευταία περίοδο, την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και της ζήτησης καθώς και τη σταδιακή υποχώρηση των τιμών των εμπορευμάτων. Παράλληλα, φαίνεται ότι οι επιπτώσεις της αύξησης της έμμεσης φορολογίας και των κρατικά καθοριζόμενων τιμών (ως μέρος των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής σε αρκετές χώρες) υποχωρούν. Για το 2012, οι εκτιμήσεις του ΔΝΤ προβλέπουν μικρή υποχώρηση του πληθωρισμού στην ΕΖ-17, στο 2,3% (από 2,7% το 2011) και στο 1,6% το 2013, αντανάκλωντας την υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας και των μεγάλων παραγωγικών κενών στην οικονομία.

Σχετικά με τις **δημοσιονομικές επιδόσεις**, η δημοσιονομική πολιτική θα παραμείνει περιοριστική, κυρίως στην ευρωπαϊκή περιφέρεια. Για το 2012 προβλέπεται περαιτέρω μείωση των **ελλειμμάτων** στο 3,3% του ΑΕΠ για την ΕΖ-17 (από 4,1% του ΑΕΠ το 2011), ως αποτέλεσμα των διαφόρων προγραμμάτων δημοσιονομικής εξυγίανσης που εφαρμόζονται σε πολλές χώρες. Από την άλλη πλευρά, η αναιμική ανάκαμψη της οικονομίας και οι αυξημένες δαπάνες για τόκους, αναμένεται να οδηγήσουν τους **δείκτες χρέους-προς-ΑΕΠ** υψηλότερα το 2012, στο 93,6% του ΑΕΠ στην ΕΖ-17 (από 88% το 2011). Παρά τη συγκεκριμένη αύξηση, πρέπει να σημειωθεί ότι το χρέος στην ΕΖ-17 είναι αισθητά χαμηλότερο έναντι των δυο άλλων μεγάλων αναπτυγμένων οικονομιών (των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας).

Η προς τα κάτω αναθεώρηση των ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ της ευρωπαϊκής οικονομίας και η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης αποτυπώνεται και στην πορεία των πρόδρομων δεικτών, όπως ο **δείκτης οικονομικής δραστηριότητας**⁵ και οι δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN), που δείχνουν μια επιδείνωση του κλίματος, επιτείνοντας τη διάχυτη αβεβαιότητα που υπάρχει σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης της κρίσης δημοσίου χρέους στην Ευρωζώνη. Αναλυτικότερα, ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για

την Ευρωζώνη σημείωσε σημαντική πτώση το τελευταίο τρίμηνο, από -0,17 τον Ιούνιο σε -0,32 τον Σεπτέμβριο, κυρίως λόγω των σημαντικά αρνητικών εκτιμήσεων των επιχειρήσεων και των καταναλωτών. Σημειώνεται ότι ο δείκτης εξακολουθεί να κινείται σε αρνητικό έδαφος (από τον Νοέμβριο 2011), προοιωνίζοντας το γ' τρίμηνο του 2012 αρνητική (ή μηδενική) μεταβολή του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο.

Επίσης, οι δείκτες **οικονομικού κλίματος** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27, οι οποίοι στην Ελλάδα εκτιμώνται από το IOBE, συνέχισαν την πτωτική τους πορεία τους τελευταίους 3 μήνες, καταγράφοντας σημαντική υποχώρηση τον Σεπτέμβριο στις 85 και 86,1 μονάδες αντίστοιχα (από 89,9 και 90,4 μονάδες αντίστοιχα τον Ιούνιο), διευρύνοντας την απόσταση από το μακροχρόνιο μέσο όρο τους και στις δυο ζώνες. Σε αμφότερες, η νέα επιδείνωση του κλίματος εκπορεύεται από την πτώση των προσδοκιών στις Υπηρεσίες, το Λιανικό Εμπόριο και την καταναλωτική εμπιστοσύνη. Αναλυτικότερα, η πτώση των δεικτών επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες και στο Λιανικό Εμπόριο τον Σεπτέμβριο οφείλεται στην επιδείνωση των αρνητικών εκτιμήσεων των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητα, ενώ διευρύνονται σημαντικά οι αρνητικές εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση. Ειδικότερα στο Λιανικό Εμπόριο, σημαντική πτώση σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα καταγράφει ο δείκτης των προβλέψεων για της πωλήσεις τους επόμενους μήνες και στις δυο γεωγραφικές περιοχές. Τέλος, ο δείκ-

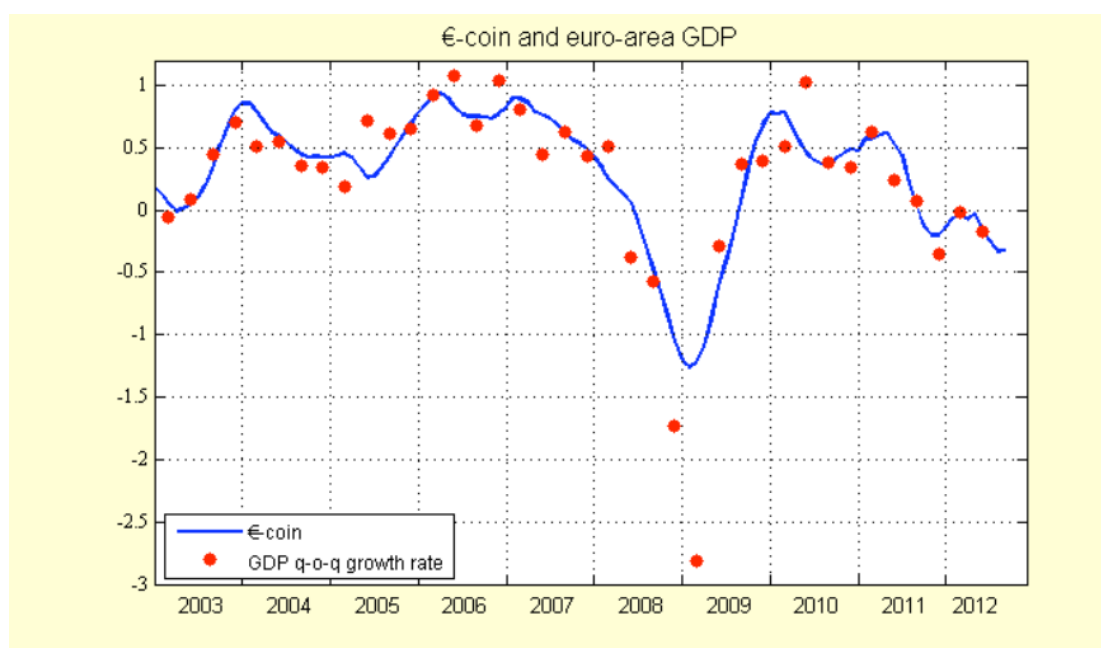
⁵ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

της **Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** κινήθηκε πτωτικά τον Σεπτέμβριο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, τόσο στην ΕΕ-27 όσο και την Ευρωζώνη, λόγω των ασθενέστερων προβλέψεων για τη μελλοντική οικονομική κατάσταση κάθε χώρας και των νοικοκυριών, αλλά και των μεγαλύτε-

ρων επιφυλάξεων που διατυπώνουν οι καταναλωτές σχετικά με την πρόθεση για αποταμίευση. Παρόλα αυτά, σημειώνεται ότι οι δυσμενείς προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας σταθεροποιούνται στα επίπεδα του προηγούμενου μήνα και σε αμφότερες τις ζώνες.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2010=100)*

Μήνας	Ιαν-11	Φεβ-11	Μαρ-11	Απρ-11	Μάι-11	Ιουν-11	Ιουλ-11	Αυγ-11	Σεπτ-11	Οκτ-11	Νοε-11	Δεκ-11
ΕΕ-27	105,5	107,0	106,8	104,7	104,9	104,1	101,9	97,1	93,6	93,6	92,6	91,6
Ευρωζώνη	106,3	107,6	106,7	105,6	105,1	104,9	102,5	98,1	94,6	94,4	93,5	92,8

Μήνας	Ιαν-12	Φεβ-12	Μαρ-12	Απρ-12	Μάι-12	Ιουν-12	Ιουλ-12	Αυγ-12	Σεπτ-12	Οκτ-12	Νοε-12	Δεκ-12
ΕΕ-27	92,8	94,0	93,2	93,2	90,4	90,4	89,0	87,0	86,1			
Ευρωζώνη	93,5	94,5	94,4	92,8	90,5	89,9	87,9	86,1	85,0			

*Από τον Μάιο του 2010, τα στοιχεία των ερευνών των επιχειρήσεων για το οικονομικό κλίμα, ταξινομούνται πλέον σύμφωνα με την νέα NACE Rev. 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιστοιχεί στην εθνική ΣΤΑΚΟΔ 08

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), September 2012

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο στην πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και στην πλευρά των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Η συγκρότηση κυβέρνησης τον Ιούνιο φαίνεται να λειτούργησε θετικά, κυρίως στην καταναλωτική εμπιστοσύνη, με μετεκλογικές προσδοκίες για επικείμενες αλλαγές στην εφαρμοζόμενη πολιτική. Είναι σαφές άλλωστε ότι και η ίδια η άρση της κυβερνητικής αβεβαιότητας των προηγούμενων μηνών επηρέασε θετικά τις προσδοκίες επιχειρήσεων και καταναλωτών, αν και τον Σεπτέμβριο, με το μετεκλογικό κλίμα ευφορίας να έχει εξασθενήσει, η ανάκαμψη αυτή έχει ατονήσει σε μεγάλο βαθμό και οι πολίτες προεξοφλούν μια περαιτέρω συμπίεση των εισοδημάτων τους.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες γενικά είναι πολύ συγκρατημένες και οι αβεβαιότητες παραμένουν και αφορούν τον προσανατολισμό και τη θέση της χώρας στο διεθνές περιβάλλον. Αν δεν αρθούν οι αβεβαιότητες, οι όποιες ευνοϊκές προοπτικές για επενδυτικές αποφάσεις, γρήγορα και πάλι θα εξανεμισθούν. Οι πολίτες άλλωστε δέχονται πολλές φορές αντιφατικά μεταξύ

τους, μηνύματα για το περιεχόμενο των δημοσιονομικών μέτρων, ενώ η οριστικοποίηση αυτών των μέτρων – με τους καλύτερους δυνατούς όρους- πρέπει να ολοκληρωθεί ώστε να αφιερωθεί ο απαραίτητος χρόνος στην προσπάθεια αντιστάθμισης των υφεσιακών επιπτώσεών τους.

Πιο συγκεκριμένα, ο **Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου του 2012** παραμένει στα ίδια επίπεδα σε σχέση με εκείνα του προηγούμενου τριμήνου και επαναδιαμορφώνεται στις 76 μονάδες. **Σε ευρωπαϊκό επίπεδο πάντως, το κλίμα έχει επιδεινωθεί σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του έτους, οριακά περισσότερο στην Ευρωζώνη σε σχέση με την ΕΕ, στις 86 και 87 μονάδες αντίστοιχα.** Σε σχέση άλλωστε με το ίδιο διάστημα πέρυσι, έχει σημειωθεί σημαντική κάμψη και στους δύο ευρωπαϊκούς δείκτες (98 μονάδες σε αμφότερες τις ζώνες).

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα παραμένουν σταθερές το εξαταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του έτους στις Υπηρεσίες, ενώ στις Κατασκευές και στο Λιανικό Εμπόριο καταγράφουν άνοδο. Στη Βιομηχανία, ο σχετικός δείκτης περιορίζεται οριακά το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, ενώ στην καταναλωτική εμπιστοσύνη, παρά τη μεγάλη πτώση του Σεπτεμβρίου, σημειώνεται βελτίωση κατά μέσο όρο σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του έτους.

Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι σχετικοί μέσοι δείκτες έχουν υποχωρήσει σημαντικά στις Υπηρεσίες και οριακά στη Βιομηχανία, ενώ αντίθετα στο Λιανικό Εμπόριο και περισσότερο στις Κατασκευές, οι επιχειρηματικές προσδοκίες σημειώνουν ανάκαμψη. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα, μετά τα ιστορικά χαμηλά του πρώτου τριμήνου του 2012 και την ανάκαμψη του Απριλίου – Ιουνίου, το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, κυρίως λόγω του εκλογικού κύκλου και της αναθέρμανσης των καταναλωτικών προσδοκιών, κερδίζει 6 μονάδες κατά μέσο όρο, στις -69 μονάδες (από -75 μονάδες το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο). Οι Έλληνες καταναλωτές παραμένουν πάντως σταθερά τα τελευταία 2½ έτη οι πλέον απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Οι αντίστοιχοι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες το εξεταζόμενο τρίμηνο διαμορφώνονται στις -22 και -24 μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη αντίστοιχα, αισθητά υψηλότερα έναντι του ελληνικού δείκτη, αλλά χαμηλότερα έναντι της αντίστοιχης περσινής επίδοσής τους (-16 μονάδες αντίστοιχα).

Σε όλα τα στοιχεία του δείκτη καταγράφεται βελτίωση το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, αν και τον Σεπτέμβριο η επιδείνωση είναι σημαντική. Έτσι οι πολύ αρνητικές προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους και την οικονομική κατάσταση της χώρας το επόμενο 12μηνο αμβλύνονται, με το 71% των καταναλωτών κατά μέσο όρο να είναι απαισιόδοξο για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, έναντι

83% στο πρώτο τρίμηνο του έτους. Ελαφρώς μειωμένο είναι και το ποσοστό των καταναλωτών που διατυπώνει δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, το οποίο διαμορφώνεται στο 74% (από 87% το πρώτο και 77% το δεύτερο τρίμηνο). Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση καταγράφεται μικρή βελτίωση στο σχετικό, εξαιρετικά χαμηλό δείκτη, ο οποίος διαμορφώνεται στις -74 μονάδες κατά μέσο όρο (από -78 το δεύτερο τρίμηνο και -67 την αντίστοιχη περσινή περίοδο). Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο 12-μηνο είναι εξαιρετικά δυσμενείς, παρόλο που το μέσο ποσοστό όσων αναμένουν άνοδο της ανεργίας περιορίζεται ελαφρά στο 84% (από 94% το πρώτο τρίμηνο του έτους).

Τέλος, το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» παραμένει στο 16% από τις αρχές του έτους, ενώ μόνο ένα 10-11% σταθερά το τελευταίο εξάμηνο δηλώνει ότι αποταμιεύει λίγο ή πολύ. Τέλος, το 55% των καταναλωτών δηλώνει ότι «μόλις τα βγάζει πέρα», ενώ διαμορφώνεται στο 15-16% από το δεύτερο ήδη τρίμηνο, το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους».

Στον τομέα της **Βιομηχανίας**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίτο τρίμηνο του 2012 κινείται στα ίδια σχεδόν επίπεδα με τα αντίστοιχα του δεύτερου τριμήνου, στις 79 μονάδες, και οριακά υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση, υποδηλώνοντας σχετική σταθερότητα στον τομέα. Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβ-

λέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής το γ' τρίμηνο είναι αρνητικές, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -8 μονάδες, από +3 το β' τρίμηνο, παρά την άνοδό του σε θετικά επίπεδα τον Σεπτέμβριο. Ελαφρώς πιο δυσμενείς βαίνουν και οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -51 από -49 μονάδες ο σχετικός δείκτης), ενώ τις αρνητικές αυτές μεταβολές εν πολλοίς αντισταθμίζουν τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων, με το σχετικό δείκτη εκτιμήσεων να περιορίζεται κατά το ήμισυ, στις +7 μονάδες, χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη μέση περσινή του επίδοση (+16 μονάδες). Από τα υπόλοιπα στοιχεία, η εξαγωγική δυναμική του τομέα παραμένει αμετάβλητη σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες, ενώ ελαφρά ανάκαμψη καταγράφει το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις απασχόλησης στον τομέα (στις -13 μονάδες από -17 το πρώτο τρίμηνο), σε επίδοση υψηλότερη και σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της περσινής χρονιάς (-18 μονάδες). Ως προς το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, και αυτό διαμορφώνεται περί του μέσου όρου του β' τριμήνου, στο 64-65%, χαμηλότερα πάντως έναντι της αντίστοιχης περσινής επίδοσης (68%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώνονται αυτό το τρίμηνο κατά μέσο όρο στους 4,2 (από 4 το προηγούμενο τρίμηνο και 3,6 το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το γ' τρίμηνο του έτους διαμορφώνεται στις 68 από 61 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο και 57 μο-

νάδες το αντίστοιχο περσινό. Η άνοδος αυτή εκπορεύεται από τη βελτίωση σε όλα τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας και κυρίως από την άμβλυση του έντονα αρνητικού δείκτη στις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις τους (στις -54 μονάδες από -66 το β' τρίμηνο). Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις βραχυπρόθεσμες πωλήσεις τους παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα, αν και ο σχετικός αρνητικός δείκτης αμβλύνεται ήπια στις -45 (από -47) μονάδες, με το 56% των επιχειρήσεων να αξιολογεί εκ νέου τις πωλήσεις του ως μειωμένες σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο δείκτης των αποθεμάτων περιορίζεται σε αρνητικά επίπεδα (στις -6 από +2 μονάδες), σημαντικά χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή τιμή του (+17 μονάδες), υποδηλώνοντας ρευστοποίησή τους. Οι αρνητικές προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές εξομαλύνονται ελαφρώς, αν και παραμένουν αρνητικές (στις -49 από -53 μονάδες το β' τρίμηνο), ενώ σχετικά με την απασχόληση του τομέα, το εν λόγω ισοζύγιο χάνει έδαφος, κυρίως λόγω της έντονης πτώσης του τον Σεπτέμβριο, και διαμορφώνεται κατά 8 μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα, στις -38 μονάδες.

Τέλος, σε όρους τιμών, κυριαρχούν, αν και έχουν εξασθενήσει σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες -τις οποίες και υιοθετεί το 28% των ερωτηθέντων - έναντι των προσδοκιών ανόδου (5-7% το τελευταίο εξάμηνο). Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται άνοδος και αυτό το τρίμηνο, όπως και το προηγούμενο,

στα Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και στα Οχήματα & Ανταλλακτικά, με τις προσδοκίες των επιχειρήσεων όμως να παραμένουν εν γένει σε χαμηλά επίπεδα.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές το γ' τρίμηνο του έτους, κερδίζουν κατά μέσο όρο 10 μονάδες σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώνονται στις +55 μονάδες, σε επίδοση υψηλότερη έναντι της αντίστοιχης περσινής (36 μονάδες). Οι έντονα αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους αμβλύνονται μεν αλλά το σχετικό ισοζύγιο βρίσκεται πολύ χαμηλά διαμορφώνεται στις -73 μονάδες (από -80 μονάδες το προηγούμενο αλλά και το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο).

Ο δείκτης απασχόλησης του τομέα φθάνει στις -37 μονάδες (από -45 το β' τρίμηνο και -52 το αντίστοιχο περσινό). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι έντονα αρνητικές εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους αμβλύνονται σημαντικά (στις -31 από -55 μονάδες), ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας ενισχύονται οριακά στους 9,1 μήνες (από 8,6), στα ίδια επίπεδα με τα αντίστοιχα

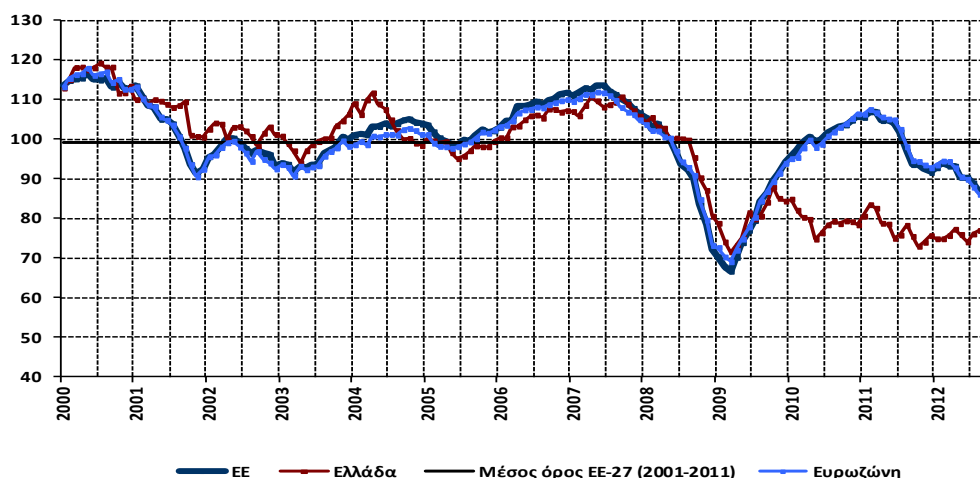
περσινά. Σε σχέση με τις προβλέψεις των τιμών, τα 2/5 των επιχειρήσεων διατηρούν σταθερά από τις αρχές του έτους αποπληθωριστικές προσδοκίες, ενώ διπλασιάζεται στο 12% το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του.

Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 41% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την ανεπαρκή χρηματοδότηση, το 29% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 18% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση, η υψηλή φορολογία και η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το Κράτος, οι μεγάλες εκπτώσεις, κ.α. Ανά κλάδο, οι προσδοκίες κινούνται οριακώς θετικά αυτό το τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο στις Ιδιωτικές Κατασκευές, με τη βελτίωση στο συνολικό δείκτη να εκπορεύεται κυρίως από την άνοδο των προσδοκιών του γ' τριμήνου στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων.

Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου παραμένει αμετάβλητος σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με τις αρχές του έτους καταγράφει σχετική σταθερότητα, με ελαφρώς ανοδική τάση.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα (1990-2011=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Έτσι, ο δείκτης διαμορφώνεται εκ νέου στις 56 μονάδες, χαμηλότερα όμως σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα (67 μονάδες). Στην τρέχουσα δραστηριότητα των επιχειρήσεων, ο σχετικός αρνητικός δείκτης αμβλύνεται ήπια και διαμορφώνεται στις -34 (από -36) μονάδες κατά μέσο όρο, σημαντικά χαμηλότερα έναντι της αντίστοιχης περσινής τιμής του. Η εξέλιξη αυτή αντισταθμίζεται από τις ελαφρώς δυσμενέστερες εκτιμήσεις της τρέχουσας ζήτησης του κλάδου, με το σχετικό μέσο ισοζύγιο να κινείται στις -29 μονάδες (από -27). Αλλά και το ισοζύγιο των προβλέψεων των επιχειρήσεων για την μελλοντική δραστηριότητά παραμένει αρνητικό, με το 38% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωση και το 11% άνοδο της ζήτησης το επόμενο διάστημα. Θετική μεταβολή σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (στις -29 από τις -31 μονάδες ο σχετικός δείκτης) καταγράφουν και οι προβλέψεις για την απασχόληση, οι οποίες ωστόσο έχουν επιδεινωθεί σε σχέση με πέ-

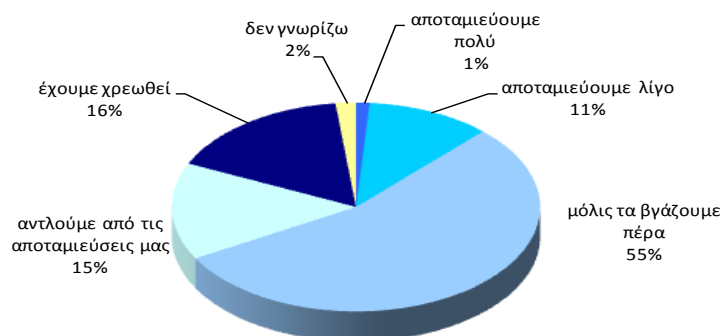
ρussi. Ως προς τις τιμές, οι σχετικές προσδοκίες παραμένουν αποπληθωριστικές, υιοθετούμενες από το 28% (από 35% των επιχειρήσεων), με το οριακό 1% (από 3% το β' τρίμηνο) να διατηρεί προβλέψεις ανόδου των τιμών του κλάδου. Τέλος, παραμένει στο 12-13% το τελευταίο εξάμηνο του έτους (από 17% το πρώτο τρίμηνο), το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, με το 42% των ερωτηθέντων να δηλώνουν την ανεπάρκεια ζήτησης ως το βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία τους, το 26% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 17% τους παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών, τη διεθνή συγκυρία, το υποβαθμισμένο κέντρο της πρωτεύουσας, την άνοδο της εγκληματικότητας κ.ά. Από τους επιμέρους κλάδους που εξετάζονται, τα Ξενοδοχεία & Εστιατόρια καταγράφουν σημαντική ανάκαμψη των

επιχειρηματικών τους προσδοκιών (λόγω θερινής περιόδου όμως), ενώ ανοδικά κινούνται οι επιχειρηματικές αυτό το τρίμηνο σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο και

στα Τουριστικά πρακτορεία, τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, την Πληροφορική και τις Μεταφορές.

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (μέσος όρος Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2012)

Πηγή: IOBE

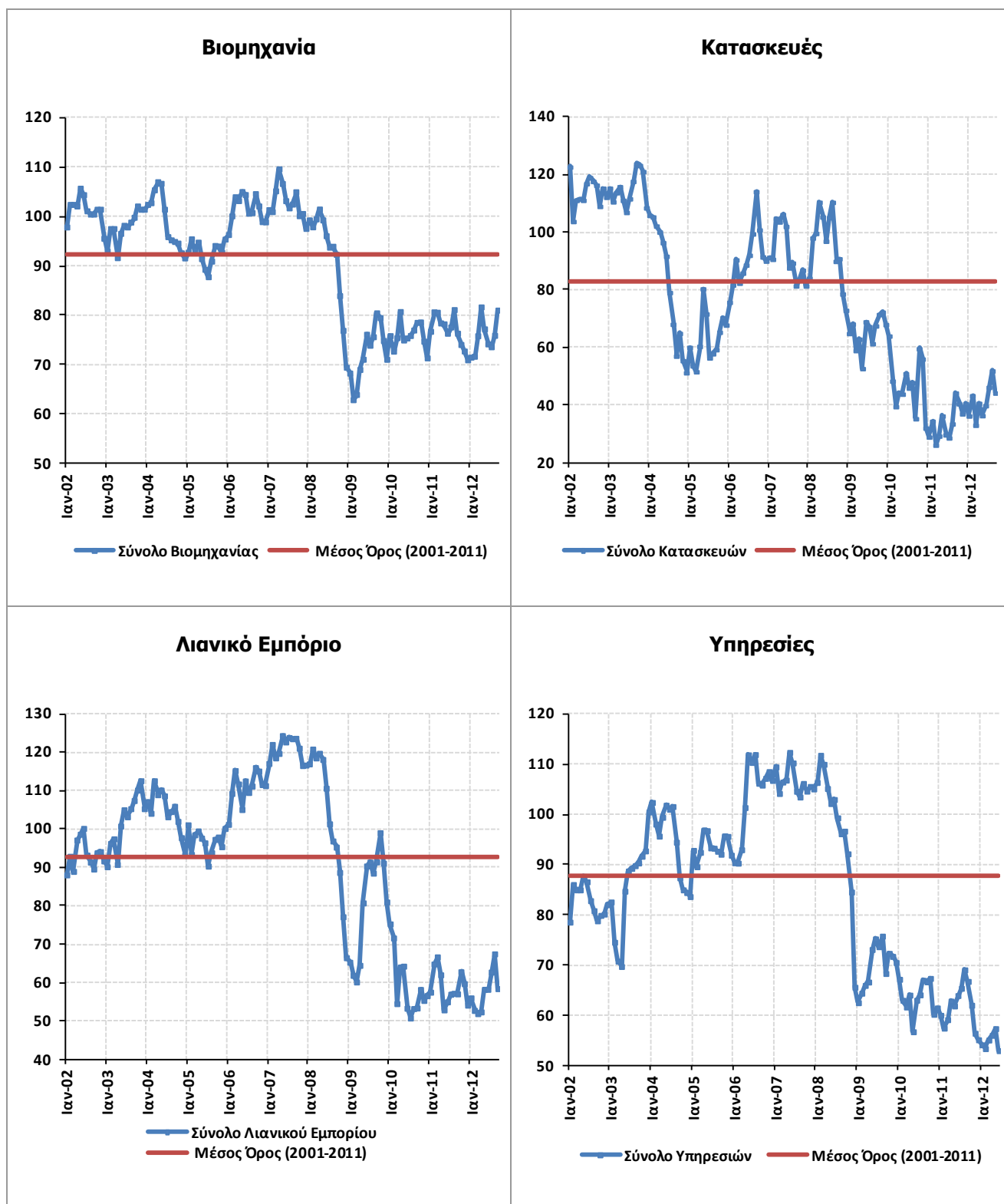
Πίνακας 2.6

Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Ευπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27
2003	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	103,3	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	100,8	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	111,0	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28
2008	93,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
2009	79,3	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-46
2010	101,2	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63
2011	100,3	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74
Ιαν-11	105,5	80,6	76,6	29,1	57,5	60,1	-72
Φεβ-11	107,0	83,5	80,6	34,6	64,8	57,5	-67
Μαρτ-11	106,8	82,6	80,5	26,3	66,7	59,2	-66
Απρίλ-11	104,7	78,8	78,3	29,4	62,0	62,9	-70
Μάιος-11	104,9	78,6	78,1	36,4	52,9	61,9	-69
Ιούν-11	104,1	75,0	76,2	29,9	55,0	64,0	-75
Ιούλ-11	101,9	75,8	77,5	28,8	56,9	65,4	-77
Αυγ-11	97,1	78,3	81,0	33,7	57,2	69,1	-71
Σεπτ-11	93,6	75,5	76,2	44,3	57,1	66,8	-74
Οκτ-11	93,6	73,0	74,0	40,6	62,8	62,1	-84
Νοεμ-11	92,6	74,0	72,6	37,1	59,7	56,5	-82
Δεκ -11	91,6	75,7	70,9	40,7	54,1	55,2	-82
Ιαν-12	92,8	74,9	71,4	36,4	56,0	54,2	-80
Φεβ-12	93,9	74,9	71,6	43,4	52,7	53,4	-84
Μαρτ-12	93,2	75,7	75,7	33,2	51,9	55,2	-79
Απρίλ-12	93,2	77,3	81,6	40,8	52,4	56,1	-79
Μάιος-12	90,4	76,0	77,1	36,5	58,2	57,4	-76
Ιούν-12	90,4	74,1	74,1	40,0	58,2	53,0	-70
Ιούλ-12	89,0	76,1	73,50	46,32	62,72	52,86	-65
Αυγ-12	87,0	77,0	75,81	52,02	67,46	54,96	-65
Σεπτ-12	86,1	76,1	80,93	44,35	58,41	59,89	-76

Πηγές: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ² IOBE

Διάγραμμα 2.4
Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** ΙΟΒΕ

Β) Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (Ιανουάριος-Αύγουστος)

Κατά το πρώτο οκτάμηνο του έτους, το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης παρουσίασε έλλειμμα €9,9 δισεκ., έναντι €17,4 δισεκ. την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η μεγάλη αυτή βελτίωση οφείλεται κατά περίπου τα ¾ στη βελτίωση του πρωτογενούς αποτελέσματος (€5,6 δισεκ.), ενώ το υπόλοιπο στους τόκους. Το πρωτογενές αποτέλεσμα παρουσιάζει πλεόνασμα €1,4 δισεκ., έναντι ελλει-

μματος €1,9 δισεκ. το 2011, έχοντας υπερκαλύψει τον ετήσιο στόχο για έλλειμμα €3,6 δισεκ.. Ειδικότερα, η εξέλιξη του πρωτογενούς αποτελέσματος παρουσίασε την εικόνα που φαίνεται στον πίνακα 2.7. Όπως παρατηρούμε, οι δαπάνες προ επιχορηγήσεων παρουσίασαν βελτίωση €2,8 δισεκ., παρά την αύξηση για τα Νομικά Πρόσωπα (ΝΠ) και τους ΟΤΑ. Τη μεγαλύτερη βελτίωση παρουσίασαν οι ΟΚΑ (περιλαμβάνονται και τα νοσοκομεία), ενώ και ο Κρατικός Προϋπολογισμός παρουσίασε μείωση των δαπανών κατά €1,2 δισεκ..

Πίνακας 2.7

Το Πρωτογενές Αποτέλεσμα του 8μήνου, 2011- 2012

(€ εκατ.)

2011	ΕΣΟΔΑ	ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗ-ΓΗΣΕΙΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
ΚΠ	32.571	21.987	16.508	-5.924
ΝΠ	1.837	2.470	-1.737	1.104
ΟΤΑ	1.817	3.617	-2.906	1.106
ΟΚΑ	16.178	28.224	-11.865	-181
ΣΥΝΟΛΟ	52.403	56.298	0	-3.895
Προσαρμογή ΕΣΛ	0	1.190	-924	-1.866
ΣΥΝΟΛΟ	52.403	57.488	-924	-4.161

2012	ΕΣΟΔΑ	ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗ-ΓΗΣΕΙΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
ΚΠ	33.103	20.799	13.717	-1.413
ΝΠ	2.231	2.671	-1.228	788
ΟΤΑ	2.254	4.055	-2.181	380
ΟΚΑ	16.225	25.874	-10.308	659
ΣΥΝΟΛΟ	53.813	53.399	0	414
Προσαρμογή ΕΣΛ	0	-1.171	145	2.241
ΣΥΝΟΛΟ	53.813	52.228	145	1.440

Μεταβολή 2012/11	ΕΣΟΔΑ	ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗ-ΓΗΣΕΙΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
ΚΠ	532	-1.188	-2.791	4.511
ΝΠ	394	201	509	-316
ΟΤΑ	437	438	725	-726
ΟΚΑ	47	-2.350	1.557	840
ΣΥΝΟΛΟ	1.410	-2.899	0	4.309
Προσαρμογή ΕΣΛ	0	-2.361	1.069	4.107
ΣΥΝΟΛΟ	1.410	-5.260	1.069	5.601

Πηγή: Στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης – Αύγουστος 2012, ΥΠ.ΟΙΚ.-Γ.Λ.Κ., Σεπτέμβριος 2012

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫ- ΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (Ιανουάριος- Αύγουστος)

Οι επιχορηγήσεις (προ εθνικολογιστικών διαφορών) του τελευταίου προς τους υπόλοιπους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης παρουσίασαν επίσης €2,8 δισεκ.. Έκπληξη, ίσως, προκαλεί το γεγονός της μικρής, έστω, αύξησης των εσόδων (προ επιχορηγήσεων), ιδιαίτερα για τα ΝΠ και τους ΟΤΑ, ενώ η σε εθνικολογιστική βάση η αύξηση των εσόδων του ΚΠ δεν συμβαδίζει με την εικόνα σε ταμειακή βάση, την οποία θα δούμε παρακάτω.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε το ΓΛΚ, ο Προϋπολογισμός κατά τους πρώτους οκτώ μήνες του έτους παρουσίασε καθαρό έλλειμμα € 12,3 δισεκ., περίπου € 5 δισεκ. βελτιωμένο σε σχέση με το

2011 και €2,9 δισεκ. σε σχέση με τον στόχο του οκταμήνου (Πίνακας 2.8). Η βελτίωση αυτή οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στο πρωτογενές αποτέλεσμα. Παρά την συνεχιζόμενη υστέρηση των εσόδων, η οποία έφθασε τα €1,9 δισεκ., οι εξοικονομήσεις στις πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού (€2,3 δισεκ.) και οι σημαντικές περικοπές του ΠΔΕ (€4,9 δισεκ.) συνέβαλαν στη βελτίωση του πρωτογενούς ελλείμματος. Ειδικότερα, σε σχέση με το στόχο για το οκτάμηνο του έτους, τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (προ επιστροφών φόρων) παρουσίασαν υστέρηση €1,5 δισεκ., στην οποία προστέθηκε και η χαμηλότερη κατά €0,4 δισεκ. απορρόφηση του ΠΔΕ.

Πίνακας 2.8

Η Εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2012, Ιανουάριος-Αύγουστος

(€ εκατ.)	2011	Μετα- βολή 2012/11	2012	Απόκλιση από στόχο 2012	Στόχος οκταμήνου
I. Καθαρά έσοδα Κρατικού Προϋπ/σμού (1+2)	33.952	-697	33.255	-1.905	35.160
1. Καθαρά έσοδα Τακτικού Προϋπ/σμού (Α+Β+Γ)	30.693	-53	30.640	-1.481	32.121
Α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων	34.100	-1.063	33.037	-1.448	34.485
Β. Εκχώρηση αδειών/δικαιωμάτων του Δημοσίου	0	0	0	-40	40
Γ. Επιστροφές φόρων	3.407	-1.010	2.397	-7	2.404
2. Έσοδα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	3.259	-644	2.615	-424	3.039
II. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (1+2)	51.243	-5.657	45.586	-4.787	50.373
1. Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού (Α+Β+Γ)	47.984	-5.013	42.971	-2.543	45.514
Α. Πρωτογενείς δαπάνες	34.040	-3.214	30.826	-2.334	33.160
Β. Λοιπές πρωτογενείς δαπάνες	1.195	-120	1.075	-267	1.342
Γ. Τόκοι	12.749	-1.679	11.070	58	11.012
2. Δαπάνες ΠΔΕ	3.259	-644	2.615	-2.244	4.859
Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπ/σμού	-4.542	3.281	-1.261	2.940	-4.201
Καθαρό Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπ/σμού	-17.291	4.960	-12.331	2.882	-15.213

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού – Αύγουστος 2012, ΥΠ.ΟΙΚ.-Γ.Λ.Κ., Σεπτέμβριος 2012

Από την άλλη πλευρά, οι συνολικές πρωτογενείς δαπάνες, με μείωση €3,3 δισεκ. σε σχέση με πέρυσι, παρουσίασαν καλύτερη επίδοση €2,6 δισεκ. σε σχέση με τον στόχο. Επίσης, το ΠΔΕ παρουσίασε μείωση €644 εκατ. σε σχέση με πέρυσι, αποκλίνοντας περί τα €2,2 δισεκ. από το στόχο.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.9 η αύξηση σε σχέση με πέρυσι στις εισπράξεις αμέσων φόρων οφείλονται αποκλειστικά στην κατακόρυφη αύξηση των φόρων περιουσίας, ενώ οι έμμεσοι φόροι σημειώνουν μείωση €1,5 δισεκ., με τη μεγαλύτερη απόκλιση να παρουσιάζεται στον ΦΠΑ, ο

οποίος παρουσιάζει μείωση 11,3% έναντι του ετήσιου στόχου -7%. Με τα έσοδα να υστερούν κατά €0,7 δισεκ. σε σχέση με πέρυσι, συνάγεται ότι είναι ορατός ο κίνδυνος υστέρησης τους της τάξης του €1 δισεκ. στο τέλος του έτους, δεδομένου μάλιστα του σημαντικού περιορισμού της ζήτησης. Όσον αφορά στους φόρους εισοδήματος, η επίτευξη του ετήσιου στόχου σημαίνει ότι στους επόμενους μήνες του έτους θα πρέπει να συγκεντρωθούν περί τα €10 δισεκ., περίπου τα διπλάσια από όσο την αντίστοιχη περυσινή περίοδο.

Πίνακας 2.9

Έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού 2012, Ιανουάριος-Αύγουστος

(€ εκατ.)	2011	2012	Μεταβολή 2012/11	Δ% 2012/11
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ ΚΡΑΤ. Π/Υ	33.952	33.255	-697	-2,1%
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	30.693	30.640	-53	-0,2%
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ	3.407	2.397	-1.010	-29,6%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	34.100	33.037	-1.063	-3,1%
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	30.322	30.462	140	0,5%
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	11.835	13.435	1.600	13,5%
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	8.168	8.075	-93	-1,1%
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	300	2.030	1.730	576,7%
<i>Άμεσοι φόροι Π.Ο.Ε</i>	1.409	1.410	1	0,1%
<i>Λοιποί άμεσοι φόροι</i>	1.958	1.920	-38	-1,9%
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	18.487	17.027	-1.460	-7,9%
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	12.087	10.725	-1.362	-11,3%
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	5.928	5.747	-181	-3,1%
<i>Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	249	338	89	35,7%
<i>Λοιποί έμμεσοι</i>	223	217	-6	-2,9%
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	3.778	2.575	-1.203	-31,8%
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	130	34	-96	-73,8%
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1.267	965	-302	-23,8%
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	0	0	0	
ΛΟΙΠΑ	2.381	1.576	-805	-33,8%
Π.Δ.Ε.	3.259	2.615	-644	-19,8%

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού – Αύγουστος 2012, ΥΠ.ΟΙΚ.-Γ.Λ.Κ., Σεπτέμβριος 2012

Η εκτέλεση του προϋπολογισμού των δαπανών συνεχίζει να παρουσιάζει μία ανάμικτη εικόνα, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 2.10. Στο σύνολό τους οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού παρουσιάζουν μία σημαντική μείωση της τάξης των €3,3 δισεκ., η οποία υπερβαίνει τον ετήσιο στόχο. Ενώ οι δαπάνες για μισθούς και συντάξεις εκτελούνται καλύτερα του αναμενομένου, οι κοινωνικές δαπάνες συνεχίζουν να υπολείπονται της προγραμματισθείσας μείωσης, κυρίως λόγω των αυξημένων αναγκών για επιχορηγήσεις στα Ασφαλιστικά Ταμεία, τα οποία στο οκτάμηνο είχαν ήδη απορροφήσει το

70% των ετησίων πιστώσεών τους. Αν εξακολουθήσουν με αυτό τον ρυθμό, τότε στο τέλος του έτους οι επιπλέον ανάγκες χρηματοδότησής τους ίσως υπερβούν και το €1,5 δισεκ.. Παρόμοια ανησυχητική εικόνα ως προς την απόκλιση από τους στόχους παρουσιάζουν και οι λειτουργικές και λοιπές δαπάνες, οι οποίες περιλαμβάνουν και επιχορηγήσεις σε άλλους φορείς εκτός των Ταμείων. Συνολικά παρουσιάζουν μείωση 4,1% έναντι στόχου μείωσης 9,8%, γεγονός που σηματοδοτεί την ένταση προσπάθειας συγκράτησής τους μέχρι το τέλος του έτους.

Πίνακας 2.10

Δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού 2012, Ιανουάριος-Αύγουστος

	2011	2012	Μεταβολή 2012/11	Δ% 2012/11	Δ% ετήσιος στόχος
(€ εκατ.)	51.243	45.586	-5.657	-11,0%	
ΤΟΚΟΙ	12.749	11.070	-1.679	-13,2%	(PSI)
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥ Π/Υ	38.494	34.516	-3.978	-10,3%	-6,5%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ Τ.Π.	35.235	31.901	-3.334	-9,5%	-8,1%
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	14.504	13.420	-1.084	-7,5%	-5,6%
Μισθοί	9.318	8.769	-549	-5,9%	-4,9%
Λοιπές παροχές	860	350	-509	-59,2%	-55,2%
Συντάξεις	4.327	4.302	-25	-0,6%	0,2%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘ., ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣΤ.	12.449	11.483	-966	-7,8%	-10,9%
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	10.705	10.169	-536	-5,0%	-10,4%
Κοινωνική προστασία	528	518	-10	-1,9%	-2,6%
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	549	344	-205	-37,4%	-34,8%
Λοιπές δαπάνες περιθ., ασφάλισης	667	453	-215	-32,2%	-10,5%
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	4.959	4.754	-205	-4,1%	-9,8%
Επιχορηγήσεις	1.071	989	-82	-7,7%	-10,1%
Καταναλωτικές δαπάνες	736	775	39	5,4%	-12,3%
Αντικριζόμενες δαπάνες	1.957	1.915	-42	-2,2%	-7,7%
Λοιπές δαπάνες *	1.195	1.075	-120	-10,0%	-39,2%
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	3.323	2.243	-1.080	-32,5%	-20,7%
Π.Δ.Ε.	3.259	2.615	-644	-19,8%	6,0%

* Περιλαμβάνουν μη κατανεμημένες δαπάνες, εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες και πληρωμές εγγυήσεων.

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού – Αύγουστος 2012, ΥΠ.ΟΙΚ.-Γ.Λ.Κ., Σεπτέμβριος 2012

Τέλος, οι αποδιδόμενοι πόροι, οι οποίοι αφορούν σε μεγάλο βαθμό στην χρηματοδότηση των ΟΤΑ, παρουσιάζουν ρυθμό μείωσης πολύ υψηλότερο του στόχου, κάτι που θεωρητικά θα σήμαινε συνολική εξοικονόμηση της τάξης του €1 δισεκ. μέχρι το τέλος του έτους, εφ' όσον όμως η συγκράτηση αυτών των δαπανών μπορεί να συνεχιστεί με αυτό τον ρυθμό.

Συνολικά, εκτιμάται ότι έστω οι δαπάνες θα παρουσιάσουν υπερβάσεις της τάξης του €1 δισεκ., κυρίως λόγω των πιέσεων από το ασφαλιστικό σύστημα. Οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι ίσως προέρχονται από την πλευρά των εσόδων, δεδομένου μάλιστα του βάθους της ύφεσης και της έκτασης

του περιορισμού της ρευστότητας. Αν λάβουμε υπ' όψη την ύπαρξη του εν πολλοίς αδιάθετου αποθεματικού του Προϋπολογισμού, καθώς και τη δυνατότητα περαιτέρω μείωσης του ΠΔΕ, η υπέρβαση του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού ίσως μπορέσει να αποφευχθεί κατά περίπου 1 έως 1,5 π.μ. του ΑΕΠ.

ΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2013

Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2013, το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης θα διαμορφωθεί στο 6,6% του ΑΕΠ για το 2012, ενώ το 2013 προβλέπεται να μειωθεί στο 4,2%.

Πίνακας 2.11

Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2013 - Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης

	2011	2012		2013	
		Π/Υ	Εκτιμήσεις	Χωρίς παρεμβάσεις	Με παρεμβάσεις
<i>€ εκατ.</i>					
Ισοζύγιο Κεντρικής Διοίκησης (κατά ESA95)	-18.771	-12.712	-11.236	-13.842	-12.395
Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού	-22.884	-14.138	-15.402	-12.840	-11.590
Πρωτογενές αποτέλεσμα	-6.536	-1.088	-3.667	-3.890	-2.640
γ. Τόκοι (σε καθαρή ταμειακή βάση)	16.348	13.050	11.735	8.950	8.950
Εθνικολογιστικές προσαρμογές Κεντρικής Κυβέρνησης	2.371	-945	2.417	-2.025	-2.169
1. Έσοδα	1.296	-1.535	511	-1.205	-1.205
2. Δαπάνες	1.075	590	1.906	-820	-964
Ισοζύγιο νομικών προσώπων πλην ΔΕΚΟ	695	1.196	868	707	769
Ισοζύγιο επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ	1.047	1.175	881	316	595
Ισοζύγιο ΟΤΑ κατά ESA95	502	133	481	-120	184
Ισοζύγιο ΟΚΑ κατά ESA95	-1.125	-1.153	-2.525	-119	4.163
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA95	-19.394	-13.732	-13.280	-14.081	-8.048
<i>% ΑΕΠ</i>	<i>-9,0%</i>	<i>-6,7%</i>	<i>-6,6%</i>	<i>-7,1%</i>	<i>-4,2%</i>
Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	14.901	11.241	10.486	10.160	10.210
<i>% ΑΕΠ</i>	<i>6,9%</i>	<i>5,4%</i>	<i>5,2%</i>	<i>5,1%</i>	<i>5,3%</i>
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA95	-4.493	-2.491	-2.794	-3.921	2.162
<i>% ΑΕΠ</i>	<i>-2,1%</i>	<i>-1,2%</i>	<i>-1,4%</i>	<i>-2,0%</i>	<i>1,1%</i>

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2013, Οκτώβριος 2012

Συγχρόνως, το πρωτογενές έλλειμμα εκτιμάται ότι το 2012 θα είναι περί τα €300 εκατ. υψηλότερο του στόχου, ενώ το 2013 θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα €2,1 δισεκ. (1,1% του ΑΕΠ), μετά από παρεμβάσεις συνολικού ύψους €7,8 δισεκ.. Παρά τις ενδείξεις του οκταμήνου για πολύ καλύτερα αποτελέσματα το 2012, όπως είδαμε προηγουμένως, τελικά φαίνεται ότι το 2012 το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης θα συγκρατηθεί στα προϋπολογισθέντα επίπεδα.

Ειδικότερα για τον Κρατικό Προϋπολογισμό, τα έσοδα, τα οποία αναμένεται να υστερήσουν έναντι του Προϋπολογισμού κατά €2,5 δισεκ. το 2012, όπως διακρίνεται στον Πίνακα 2.12, θα συνεχίσουν την

καθοδική τους πορεία και το 2013, κυρίως λόγω των εμμέσων φόρων, αλλά και των μη φορολογικών και μη τακτικών εσόδων, κατά δεύτερο λόγο. Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι τα έσοδα προ των παρεμβάσεων είναι υψηλότερα, γεγονός που ερμηνεύεται κυρίως από την απώλεια εσόδων από φόρους εισοδήματος και κατανάλωσης λόγω των σχετικών περικοπών δαπανών. Τέλος, οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού (Πίνακας 2.13) σχεδιάζεται να σημειώσουν σημαντική μείωση €3,6 δισεκ., η οποία στο μεγαλύτερο βαθμό θα προέλθει σχεδόν από τους μισθούς και τις συντάξεις (€2,5 δισεκ.), ενώ νέα μείωση θα σημειώσει και το ΠΔΕ.

Πίνακας 2.12

Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2013 – Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού

	2011	2012		2013	
		Π/Υ	Εκτιμήσεις	Χωρίς παρεμβάσεις	Με παρεμβάσεις
Έσοδα (1+2)	53.859	56.159	53.707	54.207	51.840
1. Καθαρά έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού (α+β-γ+δ+ε)	50.090	51.409	48.952	49.109	46.742
α. Τακτικά έσοδα (1+2+3+4)	52.295	52.868	49.648	50.180	47.631
1. Άμεσοι φόροι	20.317	23.522	20.767	21.726	20.250
2. Έμμεσοι φόροι	28.632	26.881	26.271	26.236	25.193
3. Απολήψεις από ΕΕ	274	165	227	232	232
4. Μη φορολογικά έσοδα	3.072	2.300	2.383	1.986	1.956
β. Μη τακτικά έσοδα	1.921	2.081	2.207	1.501	1.537
γ. Επιστροφές φόρων	5.283	3.810	3.691	3.293	3.147
δ. Ειδικά έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων	1.157	270	32	86	86
ε. Μεταφορά εσόδων από ΑΝΦΑ			756	635	635
2. Έσοδα ΠΔΕ (α+β)	3.769	4.750	4.755	5.098	5.098
α. Εισροές ΕΕ	3.623	4.550	4.555	4.898	4.898
β. Ίδια έσοδα	146	200	200	200	200

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2013, Οκτώβριος 2012

Πίνακας 2.13

Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2013 – Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού

	2011	2012		2013	
		Π/Υ	Εκτιμήσεις	Χωρίς παρεμβάσεις	Με παρεμβάσεις
<i>€ εκατ.</i>					
ΣΥΝΟΛΟ	76.743	70.297	69.109	67.047	63.430
1. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (α+β+γ+δ+ε+6)	70.135	62.997	61.809	60.047	56.580
α. Πρωτογενείς δαπάνες (1+2+3+4+5)	51.547	47.684	47.385	48.495	45.295
1. Μισθοί και συντάξεις	21.815	20.520	20.394	20.769	18.242
2. Κοινωνική ασφάλιση και περίθαλψη	17.715	15.579	15.663	15.865	15.751
3. Λειτουργικές και άλλες δαπάνες	7.016	6.573	6.900	6.481	5.972
4. Αποδόσεις προς τρίτους	5.001	4.012	4.005	4.280	4.230
5. Αποθεματικό		1.000	423	1.100	1.100
6. Προμήθεια εκταμίευσης δανείων στο EFSF			565	75	75
β. 1. Εγγυήσεις σε Γενική Κυβέρνηση	1.254	1.026	846	558	558
2. Εγγυήσεις εκτός Γενικής Κυβέρνησης	192	137	178	469	469
γ. Τόκοι (σε καθαρή ταμειακή βάση)	16.348	13.050	11.735	8.950	8.950
δ. Πληρωμές στα νοσοκομεία για παλιές οφειλές	435	400	400	400	400
ε. Ταμειακές πληρωμές για εξοπλιστικές δαπάνες	359	700	700	1.100	833
2. ΠΔΕ	6.608	7.300	7.300	7.000	6.850

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2013, Οκτώβριος 2012

Γ) Χρέος και Οικονομική Μεγέθυνση

Σύμφωνα με το προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού για το 2013, αλλά και τις πλέον πρόσφατες εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών, το δημόσιο χρέος της Ελλάδας είναι σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα και επιπλέον εξακολουθεί να βρίσκεται σε ανοδική πορεία. Η δημοσιονομική περιστολή και ακολούθως η σταδιακή σύγκλιση του δημοσίου χρέους σε θεωρούμενα διατηρήσιμα επίπεδα, αλλά και οι συνεπαγόμενες δυσμενείς επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής στη δραστηριότητα και την απασχόληση αποτελούν κεντρικά ζητήματα των συζητήσεων για τη διαμόρφωση της τρέχουσας οικονομικής πολιτικής. Το φαινόμενο βέβαια δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται διεθνώς μια άνοδος του δημοσίου χρέους στις ανεπτυγμένες οικονομίες, που είναι ιστορικά πρωτοφανής για περίοδο ειρήνης και συνδέεται κυρίως με αδυναμίες του χρηματοοικονομικού

τομέα τη γήρανση του πληθυσμού αλλά και με ειδικά προβλήματα της κάθε χώρας.

Στο τμήμα αυτό της τριμηνιαίας Έκθεσης, το IOBE δεν επιχειρεί να παρουσιάσει εκτιμήσεις για την πιθανή μελλοντική πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους. Μια τέτοια εκτίμηση περιβάλλεται από σημαντικές αβεβαιότητες που κυρίως συνδέονται:

Με τις γενικότερες μακροοικονομικές εξελίξεις και ειδικότερα την μεσοπρόθεσμη προβολή του ΑΕΠ. Την ακριβή εξειδίκευση και ποσοτικοποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής και τις επιπτώσεις στο έλλειμμα και τη δραστηριότητα. Τη διάρθρωση του χρέους και το συνεπαγόμενο επιτόκιο. Το μέγεθος και χρονισμό διαφόρων εξωγενών παραγόντων που είναι καθοριστικοί για την εξέλιξη του χρέους όπως τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις, ο τρόπος ανα-

κεφαλαιοποίησης των τραπεζών, λοιπά αυτόνομα ποσά.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί, ότι με σχετικά περιορισμένες μεταβολές και συνδυασμούς σε αυτούς τους παράγοντες μπορούμε να πάρουμε μια ευρεία γκάμα διαδρομών του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, που τοποθετούνται από τον πλήρη δημοσιονομικό εκτροχιασμό μέχρι μια λογική καθοδική σύγκλιση σε θεωρούμενα διατηρήσιμα επίπεδα.

Το μελέτημα που συνοψίζουμε σε αυτό το τμήμα εστιάζει κυρίως στη σχέση δημοσίου χρέους και οικονομικής ανόδου. Η μείωση του ελληνικού δημοσίου χρέους μοιάζει και έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός Μαραθώνιου δρόμου και μάλιστα δύσκολου Μαραθώνιου σαν αυτόν των Αθηνών. Χρειάζεται προσήλωση στο στόχο, αντοχή και υπομονή για την τελική επιτυχία. Ωστόσο για μια αποτελεσματική δημοσιονομική προσαρμογή, απαιτείται εκτός από τη μείωση των ελλειμμάτων και ένα συνοδευτικό μείγμα πολιτικών ενίσχυσης της ανάπτυξης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα στην τρέχουσα συγκυρία, διότι είναι μια οικονομία που ανήκει σε νομισματική ένωση κατά συνέπεια στερείται επαρκών μέσων πολιτικής για την επίτευξη των πολλαπλών στόχων και επιπλέον, με την ακολουθούμενη πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης ο πληθωρισμός προβλέπεται να είναι χαμηλός για μεγάλο διάστημα και κατά συνέπεια τα πραγματικά επιτόκια υψηλά. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι θα απαιτηθούν υψηλοί ρυθμοί ανόδου του ΑΕΠ για την περιστολή του χρέους. Οι προσομοιώσεις που διενεργήθηκαν στο IOBE αποβλέπουν στο να ενισ-

χύσουν αυτή την άποψη για τη σημασία του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στη διαδρομή σύγκλισης του δημοσίου χρέους σε διατηρήσιμα επίπεδα. Αυτό άλλωστε είναι και το μήνυμα του Κεφαλαίου 3 της πρόσφατης έκθεσης του ΔΝΤ για την παγκόσμια οικονομία που παρουσιάστηκε στην τελευταία σύνοδο του Ταμείου στο Τόκιο.

Η προσέγγιση που ακολουθήσαμε στο IOBE αποκλίνει από τη συνήθη πρακτική εκτίμησης της διαδρομής του χρέους με τη μηχανιστική τεχνική του λεγόμενου snowball στην οποία ουσιαστικά όλοι οι παράγοντες καθορισμού της διαδρομής του χρέους είναι εξωγενείς. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι αυτή των εναλλακτικών προσομοιώσεων που διενεργήθηκαν με τη βοήθεια ενός δυναμικού μακροοικονομικού υποδείγματος που διατηρούμε στο IOBE. Το πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι λαμβάνεται πλήρως υπόψη η αλληλεπίδραση δημοσιονομικής πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας. Κατά συνέπεια τυχόν καλύτερες αναπτυξιακές επιδόσεις αντανakλώνται άμεσα στο έλλειμμα και έχουν ενδογενώς ευνοϊκές επιπτώσεις στη διαδρομή του χρέους.

Αρχικά διατυπώθηκε ένα σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων που καλύπτει την περίοδο 2012-2020. Το σενάριο αυτό αποτελεί την προσομοίωση αναφοράς με το οποίο θα συγκριθεί κάθε εναλλακτικό σενάριο που βασίζεται σε διαφορετικές υποθέσεις. Ακολουθώντας, από το 2013 και ως το τέλος της περιόδου προσομοίωσης το έτος 2020, ενισχύουμε σταδιακά τις εκτός κατοικιών ιδιωτικές επενδύσεις (επι-

χειρηματικές), ώστε ο μέσος όρος στην περίοδο 2013-2020 του λόγου των επιχειρηματικών επενδύσεων στο ΑΕΠ να διαμορφωθεί στο 13%, οριακά υψηλότερος του μέσου όρου του λόγου επιχειρηματικών επενδύσεων ΑΕΠ την περίοδο 2002-2008 (12,7%). Η λελογισμένη και εφικτή αυτή άνοδος των επενδύσεων ενισχύει όλα τα στοιχεία της ζήτησης και οδηγεί σε μια άνοδο του ρυθμού ανόδου του πραγματικού ΑΕΠ που υπερβαίνει το ρυθμό ανόδου στην προσομοίωση αναφοράς κατά 0.5 της ποσοστιαίας μονάδας για όλα τα χρόνια της περιόδου 2013-2020 (αν για παράδειγμα ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ πριν την άνοδο των επενδύσεων για μια χρονιά ήταν 3% τώρα γίνεται 3,5%). Παράλληλα ενισχύεται σημαντικά και το ονομαστικό ΑΕΠ λόγω της συνδυασμένης αύξησης των τιμών και του προϊόντος. Η άνοδος του ΑΕΠ επιδρά ευεργετικά στο πρωτογενές έλλειμμα/πλεόνασμα με την ενίσχυση των φόρων που επιφέρει. Αλλά και το χρέος εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ εμφανίζει σημαντική βελτίωση με επιτάχυνση της σύγκλισής του σε χαμηλότερα επίπεδα. Το 2020 το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι κατά 13 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από το χρέος πριν την επενδυτική μεταβολή. Η βελτίωση αυτή του λόγου του χρέους στο ΑΕΠ προέρχεται τόσο από τη βελτίωση του απόλυτου ύψους του χρέους, το ποσό στον αριθμητή του λόγου, αλλά και από

την σημαντική άνοδο του ονομαστικού ΑΕΠ το ποσό στον παρονομαστή.

Τα αποτελέσματα αυτής της προσομοίωσης δείχνει τη σημασία των συνοδευτικών πολιτικών ανάπτυξης στην περιστολή του δημοσίου χρέους. Μια ρεαλιστική άνοδος των επενδύσεων μπορεί να αλλάξει αισθητά προς το καλύτερο την εικόνα της πορείας του δημοσίου χρέους. Ο κίνδυνος η ελληνική οικονομία να πέσει σε μια θανάσιμη παγίδα χρέους είναι μεγάλος αν συνεχισθεί η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης και δημοσιονομικής περιστολής χωρίς την απαραίτητη αναπτυξιακή συνιστώσα. Είναι απόλυτα εφικτό και ρεαλιστικό το χρέος να αρχίσει να συγκλίνει σταδιακά σε βιώσιμα επίπεδα αν η πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής εμπλουτιστεί με άνοδο των επενδύσεων που θα ενισχύσουν το ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ. Παράλληλα, η ταχύτερη προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, ώστε να καταστεί δραστικότερη η πολιτική βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας αλλά και να γίνει αποτελεσματικότερο το φορολογικό σύστημα, θα αποτελέσουν απαραίτητα συστατικά αυτής της πολιτικής που θα διαρκέσει για μεγάλο διάστημα. Καταλύτης σε αυτή τη διαδικασία ευνοϊκής πορείας του δημοσίου χρέους μπορεί να αποτελέσει η επιτυχής αξιοποίηση της ιδιωτικής περιουσίας του δημοσίου.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το α' εξάμηνο του 2012

Σε υψηλό επίπεδο διατηρήθηκε η πτώση του ΑΕΠ στην ελληνική οικονομία κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2012, φθάνοντας το 6,3%⁶. Δεν ισχυροποιήθηκε όμως σε σύγκριση με το αρχικό τρίμηνο του 2012 (-6,5%), ενώ ήταν μικρότερης έντασης από την ύφεση στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 (-7,3%). Ως αποτέλεσμα η υποχώρηση του ΑΕΠ στο πρώτο μισό του 2012 έφθασε το 6,4% (α' εξάμηνο 2011: -7,6%). Η σταθεροποίηση της ύφεσης στην περιοχή του 6,5%, παρά την επιτυχή ολοκλήρωση των πολύμηνων διαπραγματεύσεων για το PSI, που είχαν κλιμακώσει την ανησυχία και την επιφυλακτικότητα για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, καθώς και τη σύναψη του δεύτερου Μνημονίου, οφείλεται στην υψηλή ρευστότητα γύρω από το αποτέλεσμα των εκλογών που αμέσως ακολούθησαν και στις πρώτες επιδράσεις των νέων μέτρων, δημοσιονομικών και διαρθρωτικών. Ειδικότερα σε ότι αφορά την εκλογική ρευστότητα, δημιουργήθηκε από την έντονη αβεβαιότητα για: α) τη δυνατότητα σχηματισμού κυβέρνησης, β) την ικανότητα και την πρόθεσή της να συνεχίσει τη δημοσιονομική προσαρμογή και την πραγματοποίηση των μεταρρυθμίσεων, γ) την επιδίωξη διεύρυνσης του χρονικού ορίζοντα αυτών των διαδικασιών και του περιεχομένου τους και ακολούθως, δ) τις αντιδράσεις σε καθένα από τα παραπάνω ενδε-

χόμενα από την πλευρά της τρόικας και τη συνέχιση της ροής χρηματοδότησης προς την Ελλάδα. Η αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης μετά τις εκλογές της 5^{ης} Μαΐου ευνόητα όξυνε ιδιαίτερα τις παραπάνω ανησυχίες. Έτσι, **η πτώση του ΑΕΠ στο πρώτο εξάμηνο φέτος ήταν σαφώς ισχυρότερη των προβλέψεων στο ίδιο διάστημα από διεθνείς και εγχώριους οργανισμούς και φορείς για το σύνολο του τρέχοντος έτους (Ευρ. Επιτροπή: -4,7%, Τράπεζα της Ελλάδος: περιοχή του 4,0%)**.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των συνιστωσών του ΑΕΠ, παρουσιάστηκαν σε ορισμένες εξ' αυτών μεταβολές στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, χωρίς ωστόσο να αλλάξουν οι κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες της ύφεσης από τις αρχές του 2012. Σε αυτό το πλαίσιο, **η πτώση του ΑΕΠ προέρχεται στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου κατά κύριο λόγο από τη συρρίκνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης**, όπως και στο αρχικό τρίμηνο της χρονιάς. **Οι πολύ χαμηλότερες των περυσινών επενδυτικές δαπάνες έχουν τη δεύτερη ισχυρότερη αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ**, παρότι η μείωσή τους επιβραδύνθηκε αισθητά στο δεύτερο τρίμηνο. Αρκετά περιορισμένη έκταση έχει ο περιορισμός των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών, οι οποίες μάλιστα διευρύνθηκαν ελαφρά στο τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου, φανερώνοντας αστοχίες στην προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής. Στο πεδίο του εξωτερικού τομέα της οικονομίας η βελτίωση είναι σημαντική, με το έλλειμά του να περιορίζεται σε μεγάλη έκταση στο

⁶ Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (προσωρινά στοιχεία), ΕΛ.ΣΤΑΤ., Σεπτέμβριος 2012

εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος, παρά το γεγονός ότι οι εξαγωγές επέστρεψαν σε πτωτική τροχιά στο δεύτερο τρίμηνο, ενώ και η συρρίκνωση των εισαγωγών εξασθένησε ελαφρά.

Πιο συγκεκριμένα, οι **εγχώριες καταναλωτικές δαπάνες, του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα συνολικά, περιορίστηκαν κατά 7,2% στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου**, λιγότερο από ότι κατά την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (-8,6%). Η μείωσή τους προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από τη συμπίεση των καταναλωτικών εξόδων των νοικοκυριών, η οποία κινήθηκε σε αμφότερα τα δύο πρώτα τρίμηνα στην περιοχή του -8%, φθάνοντας κατά μέσο όρο το 8,4%, όσο περίπου στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2011 (-8,1%). **Πολύ μικρότερη ήταν η περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης στο πρώτο μισό του 2012, καθώς δεν ξεπέρασε το 1,8%, όταν πέρυσι έφθανε το 11% (11,2%).** Επισημαίνεται πάντως ότι το απόλυτο επίπεδο της ήταν το χαμηλότερο από το 2002, ενώ η σωρευτική μείωση από το 2009 δεν διαφέρει σημαντικά μεταξύ της δημόσιας και της ιδιωτικής κατανάλωσης (-13,4% και -15,2% αντίστοιχα).

Προχωρώντας στο πεδίο των επενδύσεων, η σημαντική αποκλιμάκωση της πτώσης τους στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, δεν απέτρεψε τη συρρίκνωσή τους κατά 26,2% στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, με αποτέλεσμα να μην ξεπεράσουν τα € 10 δισεκ. για πρώτη φορά τουλάχιστον από το 2000 (σε σταθερές τιμές

2005). Από την άλλη πλευρά, η εκτεταμένη καθίζησή τους προήλθε ευνόητα από το πρωτόγνωρα ρευστό εγχώριο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον, για τους λόγους που αναφέρθηκαν στην αρχή αυτής της ενότητας (διαπραγματεύσεις για το δεύτερο Μνημόνιο και για την απομείωση της αξίας των ελληνικών κρατικών ομολόγων, παρατεταμένη προεκλογική περίοδος). Από τη γενική τάση υποχώρησης δεν εξαιρείται κάποια κατηγορία παγίου κεφαλαίου: **τη μεγαλύτερη πτώση εμφανίζουν, όπως και στο ίδιο διάστημα του 2011, οι επενδύσεις σε εξοπλισμό μεταφορών και σε κατοικίες, κατά 35,1% και 30,5% αντίστοιχα, σε συνέχεια της περυσινής τους καθίζησης κατά 41,9% και 21,1%.** Έπονται τα μεταλλικά προϊόντα-μηχανήματα (-16,8%), οι λοιπές κατασκευές (-8,4%) και τα λοιπά προϊόντα (-4,6%). Στα αγροτικά μηχανήματα σημειώθηκε η χαμηλότερη μείωση (-3,4%), ενώ κυριάρχησαν σταθεροποιητικές τάσεις στο δεύτερο τρίμηνο.

Ο εξωτερικός τομέας συνεχίζει να ενισχύει την ανασχετική του επίδραση στην ύφεση για τέταρτο έτος. Το έλλειμμα του σε εθνικολογιστικούς όρους ήταν κατά 43,1% χαμηλότερο στο διάστημα Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος έναντι του αντίστοιχου το 2011, στα € 4,9 δισεκ.. Ως αποτέλεσμα, δεν ξεπέρασε το 5,8% του ΑΕΠ, από 9,6% το 2011 και 17,6% το 2008. **Η βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου προήλθε αποκλειστικά από την εξασθένηση της ζήτησης για εισαγωγές, καθώς και οι εξαγωγές υποχώρησαν ελαφρά στο**

πρώτο εξάμηνο. Έτσι, οι εισαγωγές ήταν σε αυτό το χρονικό διάστημα 14,6% λιγότερες από ότι στο πρώτο μισό του 2011, παρότι η πτώση τους επιβραδύνθηκε στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου στο 12,3%. Η πτώση των εισαγωγών προϊόντων υπερβαίνει σταθερά την υποχώρηση των εισαγωγών υπηρεσιών (-15,8% έναντι -9,7%).

Στο πεδίο των εξαγωγών σημειώθηκε μεταστροφή της τάσης από ανοδική σε πτωτική στη διάρκεια του αρχικού εξαμήνου του 2012. Την αύξησή τους κατά 1,5% στο τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου διαδέχθηκε μείωση της τάξης του 4,1% στο επόμενο τρίμηνο, διαμορφώνοντας τη μεταβολή για το σύνολο αυτής της περιόδου στο -1,7%. Η φετινή υποχώρηση είναι μεγαλύτερη της αντίστοιχης περυσινής (-0,6%) και προήλθε πρωτίστως από τον περιορισμό των εξαγωγών υπηρεσιών, που έφθασε το 4,1% και δευτερευόντως από τις χαμηλότερες κατά 2,0% εξαγωγές αγαθών στο δεύτερο τρίμηνο.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, **η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής ήταν 6,5% χαμηλότερη στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με το επίπεδο της στην αντίστοιχη περίοδο του 2011.** Η ιδιαίτερα υψηλή συρρίκνωση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου που σημειώθηκε στις κατασκευές, αντανakλάται στην παραγωγική δραστηριότητα του κατασκευαστικού κλάδου,

που **παρουσίασε τη μεγαλύτερη εξασθένιση μεταξύ των βασικών τομέων της ελληνικής οικονομίας, κατά 17,5% (-8,1% στο α' εξάμηνο 2011),** με τους τομείς των τεχνών-ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, χονδρικού & λιανικού εμπορίου-μεταφορών-υπηρεσιών καταλύματος & εστίασης να έπονται σε υποχώρηση (-12,3% και -11,7% αντίστοιχα). Ακολούθησαν η βιομηχανία (-7,5%) και οι χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες (-6,6%). Σταθεροποιητικές τάσεις επικράτησαν στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας (+0,1%), ενώ η γεωργία-δασοκομία-αλιεία ήταν ο μοναδικός τομέας του οποίου το προϊόν αυξήθηκε και μάλιστα για τέταρτη συνεχή χρονιά (+3,3%).

Οι αυξητικές επιδράσεις στην ανεργία από τη συνεχιζόμενη υψηλή ύφεση, αλλά και την έντονη αβεβαιότητα εν μέσω προεκλογικής περιόδου για τις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις των επόμενων μηνών δεν αναχαιτίστηκαν από τις πρόσφατες σε εκείνη την περίοδο διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας. Ως αποτέλεσμα, **το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 23,6% στο δεύτερο τρίμηνο του 2012.** Από την άλλη πλευρά, ο ρυθμός ανόδου της ανεργίας επιβραδύνθηκε μεταξύ διαδοχικών τριμήνων στο β' τρίμηνο φέτος, πέφτοντας στη μία εκατοστιαία μονάδα. Όμως η ετήσια αύξησή της διευρύνθηκε περαιτέρω, φθάνοντας τις 7,3 εκατοστιαίες μονάδες.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2005)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	167.031	4,2%	149.241	4,1%	36.623	-3,9%	38.889	0,0%	57.554	4,2%
2002	173.250	3,7%	157.306	5,4%	36.599	-0,1%	35.120	-9,7%	55.647	-3,3%
2003	184.474	6,5%	161.622	2,7%	43.541	19,0%	35.864	2,1%	56.642	1,8%
2004	190.724	3,4%	167.490	3,6%	42.198	-3,1%	42.363	18,1%	61.314	8,2%
2005	193.050	1,2%	169.662	1,3%	41.322	-2,1%	44.807	5,8%	62.741	2,3%
2006	203.682	5,5%	176.612	4,1%	50.042	21,1%	46.739	4,3%	69.712	11,1%
2007	210.884	3,5%	184.176	4,3%	56.513	12,9%	50.066	7,1%	79.820	14,5%
α' 2008	49.188	0,2%	47.873	3,1%	11.269	-1,2%	10.358	4,2%	20.314	9,0%
β' 2008	52.928	0,5%	48.162	3,6%	12.774	1,0%	12.866	5,6%	20.870	11,9%
γ' 2008	54.972	0,0%	47.204	2,6%	11.467	-7,6%	16.906	4,5%	20.604	4,9%
δ' 2008	52.438	-1,3%	45.991	1,7%	14.357	-19,1%	10.753	-3,1%	18.645	-10,9%
2008*¹	209.525	-0,2%	189.230	2,8%	49.867	-8,0%	50.883	3,0%	80.433	3,3%
α' 2009	47.024	-4,4%	45.549	-4,9%	8.858	-21,4%	8.232	-20,5%	15.665	-22,9%
β' 2009	50.605	-4,4%	47.613	-1,1%	8.169	-36,0%	10.474	-18,6%	15.702	-24,8%
γ' 2009	53.063	-3,5%	48.005	1,7%	7.866	-31,4%	13.237	-21,7%	16.081	-22,0%
δ' 2009	52.022	-0,8%	47.984	4,3%	11.706	-18,5%	9.029	-16,0%	16.735	-10,2%
2009*	202.714	-3,3%	189.152	0,0%	36.599	-26,6%	40.972	-19,5%	64.183	-20,2%
α' 2010	47.202	0,4%	47.227	3,7%	6.903	-22,1%	8.405	2,1%	15.416	-1,6%
β' 2010	50.228	-0,7%	46.256	-2,9%	7.697	-5,8%	10.671	1,9%	14.340	-8,7%
γ' 2010	50.605	-4,6%	44.591	-7,1%	7.675	-2,4%	13.403	1,3%	14.894	-7,4%
δ' 2010	47.549	-8,6%	42.750	-10,9%	9444	-19,3%	10.215	13,1%	14.881	-11,1%
2010*	195.584	-3,5%	180.825	-4,4%	31.719	-13,3%	42.695	4,2%	59.531	-17,2%
α' 2011	43.448	-8,0%	43.019	-8,9%	6.126	-11,3%	8.202	-2,4%	13.902	-9,8%
β' 2011	46.575	-7,3%	42.421	-8,3%	7.134	-7,3%	10.757	0,8%	13.697	-4,5%
γ' 2011	48.090	-5,0%	42.424	-4,9%	6.083	-20,7%	14.003	4,5%	14.334	-3,8%
δ' 2011	43.964	-7,5%	39.382	-7,9%	7.795	-17,5%	9.592	-6,1%	12.773	-14,2%
2011*	182.077	-6,9%	167.247	-7,5%	27.138	-14,4%	42.554	-0,3%	54.706	-8,1%
α' 2012	40.605	-6,5%	39.965	-7,1%	3.814	-37,7%	8.329	1,5%	11.553	-16,9%
β' 2012	43.661	-6,3%	39.362	-7,2%	5.970	-16,3%	10.311	-4,1%	12.006	-12,3%

* προσωρινά στοιχεία

¹ Τα τριμηνιαία μεγέθη των πρόσφατα αναθεωρημένων Ετήσιων Εθνικών Λογαριασμών δεν έχουν ανακοινωθεί ακόμα. Για τα προσωρινά στοιχεία και κατόπιν της αναθεώρησης (έτη 2008-2011), περιλαμβάνονται στον πίνακα τα τριμηνιαία και ετήσια μεγέθη προ αυτής

Πηγές: α) 2008-2012: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Σεπτέμβριος 2012 β) 2001-2007: Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί: Έτος 2011 (δεύτερη εκτίμηση), Οκτώβριος 2012

Η σημαντική εξασθένιση της ιδιωτικής κατανάλωσης, από την οποία προήλθε πρωτίστως η πτώση του ΑΕΠ, οδήγησε σε νέα επιβράδυνση του πληθωρισμού. Το μέσο επίπεδο του πληθωρισμού στο β' τρίμηνο ήταν 1,5%, μισή εκατοστιαία μονάδα χαμηλότερα από ότι στο πρώτο τρίμηνο του 2012. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου φέτος ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 1,8%, 2,3 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι στην ίδια περίοδο του 2011.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι τάσεις στην οικονομική δραστηριότητα στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους και ιδίως στο δεύτερο τρίμηνο, επαληθεύουν τις εκτιμήσεις της προηγούμενης τριμηνιαίας έκθεσης ότι η παρατεταμένη προεκλογική περίοδος και τα σημαντικά διακυβεύματα που τη συνοδεύουν, θα ασκούσαν πιέσεις στο ΑΕΠ και στην απασχόληση, ιδίως μετά την αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης κατά την εκλογική διαδικασία της 6^{ης} Μαΐου, παρά την ολοκλήρωση του PSI και τις διρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας που έλαβαν χώρα στις αρχές του χρόνου. Βεβαίως, η επίτευξη σχηματισμού κυβέρνησης μετά τις εκλογές του Ιουνίου, με προσανατολισμό προς τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής και των διρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, δεν συνεπάγεται ότι οι σχετικές διαδικασίες επανεργοποιήθηκαν άμεσα, χωρίς προβλήματα, επιτρέποντας έτσι την σημαντική κάμψη της επιφυλακτικότητας στην Ελλάδα και διεθνώς για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και ακολούθως τη σταδιακή βελτίωση του οικονομικού κλίματος και την αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας. Συνεπώς, οι κρίσιμες

εξελίξεις και τα σημαντικά γεγονότα προσεχώς για την κοινωνικοοικονομική ανάκαμψη της χώρας βρίσκονται σε αυτά τα δύο πεδία.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Ο σχηματισμός τρικομματικής κυβέρνησης στα τέλη του Ιουνίου, με δέσμευση όλων των μελών της να υλοποιήσουν τις υποχρεώσεις της χώρας που απορρέουν από το δεύτερο Μνημόνιο, ήρε σε σημαντικό βαθμό την έντονη αβεβαιότητα που επικρατούσε το αμέσως προηγούμενο χρονικό διάστημα για την πολιτική κατεύθυνση της Ελλάδας μετά τις εκλογές, σε σχέση με την τήρηση των συμφωνιών και τη διατήρηση των υφιστάμενων σχέσεων της με τους διεθνείς θεσμικούς της εταίρους, τις προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσής της και γενικότερης αναδιάρθρωσης της οικονομίας της. Βεβαίως, οι παραπάνω δεσμεύσεις συνεπάγονται ενέργειες πολιτικής, οι οποίες μάλιστα σε ορισμένα πεδία είναι κομβικές για τη συνέχιση της χρηματοδότησης από το δεύτερο Μνημόνιο και έπρεπε να γίνουν άμεσα, όπως η οριστικοποίηση των δημοσιονομικών μέτρων για την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής προσαρμογής στα προσεχή χρόνια.

Ωστόσο, στο μετεκλογικό εγχώριο πολιτικοοικονομικό τοπίο υπάρχουν ορισμένα πρωτόγνωρα για την Ελλάδα δεδομένα. Το σημαντικότερο από αυτά είναι αναμφισβήτητα η διακυβέρνηση της χώρας από πολυκομματική κυβέρνηση μακροχρόνιου ορίζοντα, για πρώτη φορά τουλάχιστον μετά την μεταπολίτευση. Αυτό το γεγονός συνεπάγεται και επιφέρει εκτεταμένες αλλαγές στη λειτουργία του πολιτι-

κού συστήματος και στο τρόπο άσκησης της εκτελεστικής εξουσίας, εξελίξεις που δεν είναι εύκολο να ολοκληρωθούν στο σύντομο χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από τις τελευταίες εκλογές. Οι συγκεκριμένες προσαρμογές έχουν επιταχυνθεί ιδιαίτερα από το περιορισμένο χρονικό περιθώριο διασαφήνισης των δημοσιονομικών μέτρων για τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω από το 3%, με αποτέλεσμα οι συνθήκες πραγματοποίησής τους να απέχουν από τις ιδανικές. Αντιστρόφως, καθώς οι αλλαγές στο πολιτικό σύστημα και στη διακυβέρνηση της χώρας είναι ταχείες και δεν υφίστανται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ακώλυτη, αδιατάραχτη ολοκλήρωσή τους, έχουν αρνητικές επενέργειες, οι οποίες αντικατοπτρίζονται πχ. στις παρατεταμένες διαπραγματεύσεις των κομμάτων που συμμετέχουν στην κυβέρνηση προκειμένου να προσδιοριστούν τα δημοσιονομικά μέτρα που θα ληφθούν στα επόμενα χρόνια και ευρύτερα, η ακολουθούμενη στρατηγική στην οικονομική πολιτική. Επακόλουθα, δυσχεραίνεται η διαπραγμάτευση με την τριάδα ΕΕ-ΕΚΤ-ΔΝΤ.

Το δεύτερο πεδίο σημαντικών εξελίξεων, που δεν είχαν προδιαγραφεί σε σημαντικό βαθμό, εντοπίζεται στην ιδιαίτερα δυσμενή πορεία της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας, στις επιπτώσεις της και στην υψηλή αβεβαιότητα για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας βραχυπρόθεσμα αλλά και μεσοπρόθεσμα. Η ύφεση της ελληνικής οικονομίας είναι για δεύτερη συνεχή χρονιά πολύ βαθύτερη της εκτιμώμενης στα τέλη του προηγούμενου έτους και στις αρχές του τρέχοντος. Επι-

σημαίνεται ότι στην εκκίνηση του Προγράμματος Οικονομικής Στήριξης (Π.Ο.Σ.) τον Μάιο του 2010, οι εκτιμήσεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ τα προσεχή χρόνια ήταν για το 2011 -2,6% και για το 2012 +1,1%⁷. Επιπλέον, στα τέλη του 2010 αναμενόταν ύφεση της τάξης του 3,0% για το 2011⁸ και στα τέλη του 2011 πτώση του ΑΕΠ κατά 2,8% φέτος⁹. Αντί αυτών των μεταβολών, η ύφεση έφτασε το 2011 το 7,1% και αναμένεται φέτος να διαμορφωθεί ελαφρά χαμηλότερα, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, αρκετά υψηλότερα όμως σε σχέση με τις προβλέψεις μέχρι και των πρώτων μηνών του 2012.

Η σαφώς ισχυρότερη ύφεση έχει ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο σε πλήθος μεγεθών, μεταξύ των οποίων βαρύνουσα σημασία έχει η συνεχής, ταχύρυθμη διεύρυνση της ανεργίας, η οποία ανήλθε στην περιοχή του 24% του εργατικού δυναμικού τον περασμένο Ιούνιο, επίπεδο το οποίο, εφόσον δεν καμφθεί σχετικά σύντομα, μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα διάρρηξης της κοινωνικής συνοχής. Επιπρόσθετα, παρά την εκτεταμένη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος στη διετία 2010-2011, της τάξης των 6,5 εκατοστίων μονάδων του ΑΕΠ¹⁰, μεγαλύτερη δηλαδή από ότι επιδιωκόταν αρχικά στο Π.Ο.Σ. για αυτή την χρονική περίοδο (-6

⁷ Greece: Staff Report on request for Stand-by Arrangement, May 2010 – The Economic Adjustment Programme for Greece, Occasional Papers No 61, May 2010, DG Ecfm, European Commission

⁸ Greece, Second Review under the Stand-by Arrangement, December 2010, IMF

⁹ The Economic Adjustment Programme for Greece, Fifth Review, Occasional Papers No 87, October 2011, DG Ecfm, European Commission

¹⁰ Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2013, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2012

εκατοστιαίες μονάδες¹¹), τάση η οποία θα συνεχιστεί και το 2012, η ταυτόχρονη υψηλή πτώση του ΑΕΠ, εξαιτίας των δημοσιονομικών μέτρων που λήφθηκαν για τον περιορισμό του ελλείμματος αλλά και των ανθιστάμενων διαρθρωτικών ακαμψιών της ελληνικής οικονομίας, επενεργούσε και εξακολουθεί να λειτουργεί ανασχετικά στη συρρίκνωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Ακόμα και ύστερα από το πρόγραμμα απομείωσης της αξίας των ελληνικών ομολόγων του περασμένου Μαρτίου, μέσω του οποίου ανταλλάχθηκαν ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου ονομαστικής αξίας € 198,0 δισεκ. με νέους τίτλους ονομαστικής αξίας € 92,1 δισεκ., το χρέος στο τέλος του 2012 δεν θα είναι μικρότερο από 169,5% του ΑΕΠ, βάσει της πλέον πρόσφατης εκτίμησης του υπουργείου Οικονομικών¹². Ενδεικτικά, προκειμένου να καταστεί ευκρινές το αποτέλεσμα της υψηλής ύφεσης, εάν αυτή ήταν φέτος της τάξης του 2,8%, όπως αναμενόταν μέχρι τον περασμένο Δεκέμβριο, τότε για την αντίστοιχη προβλεπόμενη σχετική μεταβολή του ονομαστικού ΑΕΠ και το ίδιο επίπεδο αναμενόμενου δημοσιονομικού ελλείμματος φέτος, ήτοι 6,6%, χωρίς επομένως να λαμβάνονται υπόψη πιθανές θετικές επιδράσεις από την ηπιότερη συρρίκνωση του ΑΕΠ στα δημόσια οικονομικά και ακολούθως στο δημόσιο χρέος, αυτό θα διαμορφωνόταν για το σύνολο του τρέχοντος έτους στην περιοχή του 162,6%, σχεδόν 7 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ χαμηλότερα.

Ο αυξημένος αντίκτυπος της παρατεταμένης, έντονης πτώσης του ΑΕΠ στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην Ελλάδα αλλά και στην προσπάθεια να καταστούν τα μεγέθη των δημόσιων οικονομικών της βιώσιμα, καθιστά αναγκαία τη συμπερίληψη της επίδρασης στο ΑΕΠ μεταξύ των κυριότερων κριτηρίων που θα ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό των δημοσιονομικών μέτρων και του συνόλου της οικονομικής πολιτικής για τα επόμενα έτη, όπως επίσης και στην αξιολόγηση κατά την υλοποίησή τους. Η συνέχιση της άσκησης ισχυρών πιέσεων στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα από τα δημοσιονομικά μέτρα, καθώς και από την περαιτέρω, διαρκή αναβολή των διαρθρωτικών αλλαγών στην ελληνική οικονομία και το κράτος, είναι αρκετά πιθανό να περιορίσει σημαντικά και στα ερχόμενα χρόνια τα αποτελέσματα της δημοσιονομικής-μεταρρυθμιστικής προσπάθειας, πρωτίστως στο πεδίο της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους της χώρας. Δεδομένων των παραπάνω, κρίνεται ότι η χρονική επιμήκυνση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, προκειμένου να αποτραπούν εκ νέου έντονες πιέσεις στο ΑΕΠ από την πλευρά της δημοσιονομικής πολιτικής και να καταστεί εφικτό να πραγματοποιηθούν συστηματικά και όχι αποσπασματικά, χωρίς κεντρικό συντονισμό, οι εκτεταμένες διαρθρωτικές αλλαγές που χρειάζεται η ελληνική οικονομία, πρέπει να εξεταστεί ως ενδεχόμενο από την πλευρά των διεθνών θεσμικών εταιριών και των δανειστών της χώρας, χωρίς εκ προοιμίου αποκλεισμούς.

¹¹ Greece: Staff Report on request for Stand-by Arrangement, May 2010

¹² Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2013, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2012

Σε ότι αφορά τις τάσεις στην οικονομική δραστηριότητα στο προσεχές χρονικό διάστημα, θα καθοριστούν κυρίως από το κοινωνικοοικονομικό κλίμα που θα διαμορφωθεί από το αποτέλεσμα των παρατεταμένων διεργασιών μεταξύ των κομμάτων που συμμετέχουν στην κυβέρνηση προκειμένου να αποκρυσταλλώσουν την πολιτική της, ιδίως στο ζήτημα των δημοσιονομικών μέτρων, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, από τους όρους που θα θέσει επί αυτών η τρόικα, αλλά και από τις πολιτικές εξελίξεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΔΝΤ επί των θεμάτων της επέκτασης της περιόδου ολοκλήρωσης της δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Όσοι κατά το τρίτο τρίμηνο, το οποίο συμπίπτει με το πρώτο τρίμηνο λειτουργίας της νέας κυβέρνησης, η συνεχής φημολογία γύρω από τα δημοσιονομικά μέτρα, οι πολυκύμαντες διαβουλεύσεις των κυβερνητικών κομμάτων σε ηγετικό επίπεδο, οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις με την τρόικα, με συχνή αλλαγή δεδομένων και ατζέντας σε αυτές, αλλά και οι πολυάριθμες δηλώσεις-παρεμβάσεις διεθνών οργανισμών και πολιτικοοικονομικών παραγόντων για την Ελλάδα, αρκετές από τις οποίες ήταν αντιφατικές μεταξύ τους παρότι προέρχονταν από την ίδια κατεύθυνση, δεν επέτρεψαν τη σημαντική αποκλιμάκωση της αβεβαιότητας που διαμορφώθηκε εγχωρίως και διεθνώς προεκλογικά για το μέλλον της χώρας. Παράλληλα, ολοκληρώθηκε η υλοποίηση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων του δεύτερου Μνημονίου (πχ. περικοπές συντάξεων), διευρύνθηκε η υιοθέτηση των διρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασί-

ας που περιλαμβάνονταν σε αυτό και ξεκίνησε η είσπραξη αναβλημένων φορολογικών υποχρεώσεων (φόρος εισοδήματος, τέλος ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών).

Σε αυτό το πλαίσιο εξελίξεων, από τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, που όμως ελάχιστα καλύπτουν χρονικά το τρίτο τρίμηνο, δημιουργείται μια μεικτή εικόνα για τις υφιστάμενες τάσεις σε βασικά οικονομικά μεγέθη, καθώς ενώ τα περισσότερα εξ' αυτών συνεχίζουν να επιδεινώνονται στον ίδιο βαθμό ή και περαιτέρω, ορισμένα παρουσιάζουν, έστω και παροδική, εξασθένιση της πτώσης τους. Αναλυτικότερα, η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε τον Ιούλιο κατά 5,0%, μετά την οριακή άνοδο του Ιουνίου (+0,2%), υποχώρηση που είναι η μεγαλύτερη από τον περασμένο Μάρτιο. Δυσοίωνα μηνύματα για την βιομηχανία προκύπτουν και από τις νέες παραγγελίες, με την ποσοστιαία πτώση τους να επανέρχεται τον ίδιο μήνα σε διψήφιο επίπεδο (-12,8%), για πρώτη φορά μετά τον Απρίλιο. Η πτώση της παραγωγής κλιμακώθηκε ιδιαίτερα στον κατασκευαστικό τομέα το β' τρίμηνο, φθάνοντας το 28,6%, έναντι 10,6% στο τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου. Προήλθε από την κατακόρυφη μείωση των έργων πολιτικού μηχανικού, της τάξης του 32%, όταν στο πρώτο τρίμηνο το επίπεδό τους ήταν αμετάβλητο σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό.

Συνεχίζοντας με τις εμπορικές δραστηριότητες, που αντανakλούν περισσότερο της τεκταινόμενα στην πλευρά της ζήτησης της οικονομίας, ο κύκλος εργασιών του χονδρικού εμπορίου ήταν 15,2% χαμηλό-

τερος το δεύτερο τρίμηνο φέτος έναντι του αντίστοιχου περυσινού, όσο περίπου και κατά το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (-17,5%), συνεπώς η σημαντική συρρίκνωσή του από τις αρχές του 2012 φαίνεται, έστω πρόσκαιρα, να μην διευρύνεται. Μάλιστα, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο εκτός καυσίμων-λιπαντικών υποχώρησε τον Ιούλιο κατά 9,1%, μείωση που ήταν η μικρότερη καθ' όλο το 2012, κατά τη διάρκεια του οποίου η δραστηριότητα του κλάδου δέχτηκε σημαντικές πιέσεις, οι οποίες μάλλον εκτονώθηκαν στον πρώτο μήνα των θερινών εκπτώσεων. Σταθεροποίηση της πτώσης σε υψηλά επίπεδα, σημειώνεται το πρώτο εξάμηνο του 2012 στον τουρισμό: ο κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες καταλύματος-εστίασης κατά το δεύτερο φετινό τρίμηνο περιορίστηκε κατά 20,8%, ελαφρά λιγότερο από ότι στο αρχικό τρίμηνο του 2012 (-24,0%). Πάντως, οι ανησυχίες για έντονη συρρίκνωση της προερχόμενης από το εξωτερικό τουριστικής κίνησης τους καλοκαιρινούς μήνες δεν επαληθεύονται από τα πρώτα σχετικά στοιχεία. Τον Ιούλιο ο περιορισμός των ταξιδιωτικών εισπράξεων του ισοζυγίου πληρωμών δεν ξεπέρασε το 2,8%, που είναι και ο χαμηλότερος του τρέχοντος έτους, ενώ μικρότερης έκτασης σε σύγκριση με το β' τρίμηνο ήταν στο δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου η υστέρηση των διεθνών αφίξεων στα μεγαλύτερα αεροδρόμια της χώρας.

Στην αγορά εργασίας, η ζήτηση αποδυναμώθηκε και άλλο, αν και σε μικρή έκταση, στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, μετά τη σταθεροποίηση στην εξασθένισή της που είχε παρουσιάσει στο πρώτο τρίμηνο φέ-

τος. Έτσι η απασχόληση περιορίστηκε έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου σε βαθμό που αποτελεί νέο ιστορικά υψηλό επίπεδο, κατά 8,7% (α' τρίμηνο: -8,5%), αποτελώντας τον μοναδικό παράγοντα αύξησης του αριθμού των ανέργων, καθώς την ίδια χρονική περίοδο το σύνολο του εργατικού δυναμικού μειώθηκε οριακά (-0,1%). Ως αποτέλεσμα, η εποχικά διορθωμένη ανεργία ανήλθε τον Ιούνιο στο 24,4%. Επισημαίνεται ωστόσο, ότι παρά τη συνεχή, ταχύρυθμη διεύρυνση της ανεργίας, ο μη οικονομικά πληθυσμός δεν έχει αυξηθεί σημαντικά, με τη σωρευτική άνοδό του σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2009 να μην ξεπερνά το 2,5%. Συνεπώς, παρά και το γεγονός ότι η μακροχρόνια ανεργία έχει αυξηθεί σημαντικά, η συντριπτική πλειοψηφία όσων χάνουν τη δουλειά τους ή ψάχνουν ως νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας να βρουν απασχόληση, φαίνεται να μην εγκαταλείπει τις προσπάθειες, οδηγούμενοι έτσι εκτός εργατικού δυναμικού, εξέλιξη η οποία θα είχε πολύ δυσμενέστερες επιδράσεις για την κοινωνική συνοχή.

Η πορεία της ανεργίας στο δεύτερο εξάμηνο θα αποτελέσει ευνόητα έναν από τους βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες του ΑΕΠ, καθώς σχετίζεται άμεσα με το διαθέσιμο εισόδημα και την αγοραστική δύναμη, που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την **ιδιωτική κατανάλωση**. Η αναθέρμανση της ανόδου της ανεργίας στα τέλη Ιουνίου αποτελεί σαφώς αρνητική ένδειξη για τη διακύμανσή της μεσοπρόθεσμα και για την επίπτωσή της στις καταναλωτικές δυνατότητες των νοικοκυριών. Από την άλλη πλευρά, οι πρώτες

ενδείξεις σχετιζόμενων με την κατανάλωση και την απασχόληση εποχικών για το τρίτο τρίμηνο μεγεθών, όπως η αποκλιμάκωση αφενός της εξασθένησης του όγκου του λιανικού εμπορίου τον Ιούλιο, αφετέρου της πτώσης από τις αρχές του έτους τουριστικής κίνησης από το εξωτερικό, δεν επιβεβαιώνουν προς το παρόν τις απαισιόδοξες εκτιμήσεις για την ιδιωτική κατανάλωση και την ανεργία. Βεβαίως, όπως ήδη επισημάνθηκε, ο Ιούλιος είναι ο πρώτος μήνας των καλοκαιρινών εκπτώσεων και, δεδομένων των πιέσεων που ασκήθηκαν στις πωλήσεις σημαντικών τμημάτων αγοράς του λιανικού εμπορίου στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου, αναμενόταν η μερική εκτόνωσή τους στην αρχή του γ' τριμήνου, το πιθανότερο είναι όμως να μη συνεχιστεί αυτή η τάση στους επόμενους μήνες. Επιπλέον, επειδή οι αλληπάλληλες δυσμενείς προβλέψεις για τις αφίξεις φέτος το καλοκαίρι τουριστών από το εξωτερικό έχουν επηρεάσει αρνητικά τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων που παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες, εκτιμάται ότι οι εποχικές θέσεις εργασίας θα υπολείπονται αριθμητικά των περυσινών, πλήττοντας περαιτέρω την απασχόληση, ενώ αντιθέτως οι εισπράξεις θα είναι σαφώς καλύτερες των αναμενόμενων, ενισχύοντας στο μερίδιο που τους αναλογεί τις εξαγωγές. Σε αυτή την εξέλιξη συνηγορεί η παραμονή της ανεργίας σε ανοδική τροχιά και τον Ιούλιο, με αποτέλεσμα αυτή να ξεπεράσει οριακά το 25%. Γενικότερα, η ανασχετική επίδραση της ανεργίας στις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών θα κλιμακωθεί στο δεύτερο μισό του 2012.

Η καταναλωτική ροπή των νοικοκυριών θα επηρεαστεί αναμφίβολα στο δεύτερο εξάμηνο, όπως προαναφέρθηκε, από την παρατεταμένη αβεβαιότητα γύρω από τα δημοσιονομικά μέτρα και τις καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων με την τρόικα, αλλά και από το ότι, όπως ήδη έχει γίνει γνωστό, μεγάλο τμήμα αυτών θα αφορά σε περικοπές εισοδημάτων, όπως συντάξεων, μισθών στο δημόσιο τομέα και επιδομάτων προς διάφορες πληθυσμιακές ομάδες, ενώ δεν αποκλείεται να περιλαμβάνουν πρόσθετες εισοδηματικές αναπροσαρμογές στον ιδιωτικό τομέα (κατάργηση αυτόματων ωριμάνσεων μισθών ανά τριετία, περιορισμός αποζημιώσεων). Η κλιμακούμενη ανησυχία αντανάκλαται στο δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης της έρευνας Οικονομικής Συγκυρίας της ΕΕ, η οποία στην Ελλάδα διεξάγεται από το IOBE: τον Σεπτέμβριο υποχώρησε στην πολύ χαμηλή τιμή του του Μαΐου, όταν μετά τις εκλογές ήταν αδύνατος ο σχηματισμός κυβέρνησης και η χώρα έβαινε προς νέες εκλογές. Άλλωστε στο τρέχον εξάμηνο θα εκδηλωθεί εντονότερα ο αντίκτυπος των διαρθρωτικών παρεμβάσεων στην αγορά εργασίας και των δημοσιονομικών μέτρων του δεύτερου Μνημονίου. Περιοριστικές επιδράσεις αναμένεται να προέλθουν από την επιφυλακτικότητα που έχει δημιουργήσει η προαναγγελία της μεταρρύθμισης του φορολογικού συστήματος και από την τμηματική εκκίνησή της μέχρι τα τέλη του έτους. Ειδικά στο τρίτο τρίμηνο, η υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα διευρυνθεί από την τεχνική επίδραση του συγκριτικά υψηλού για αυτή την περίοδο του έτους επιπέδου της κατά το 2011.

Δεδομένων των παραπάνω, η συρρίκνωση των καταναλωτικών εξόδων των νοικοκυριών στο σύνολο του 2012 εκτιμάται ότι θα ξεπεράσει ελαφρά το 8,5%.

Η περιστολή της **δημόσιας κατανάλωσης** που ξεκίνησε στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, κλιμακώθηκε στο επόμενο τρίμηνο, όπως προκύπτει από τα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού μέχρι και τον Αύγουστο. Ωστόσο, καθώς η συγκράτηση των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου τομέα σε χαμηλά επίπεδα έχει προέλθει εν μέρει από την αύξηση των υποχρεώσεων του και των ληξιπρόθεσμων οφειλών του, κατά πάσα πιθανότητα μέρος αυτών θα καλυφθούν στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 με χρηματικούς πόρους πέραν των προγραμματισμένων στην επόμενη δόση του δανείου από την τρόικα, προερχόμενος από τον προϋπολογισμό. Αυτή η δυνατότητα παρέχεται και από το γεγονός ότι η εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού στο οκτάμηνο είναι αρκετά καλύτερη των στόχων στην πλευρά των δαπανών, εξαιτίας και των προαναφερθεισών καθυστερήσεων στις πληρωμές, όπως επίσης και λόγω της υποεκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.), σε βαθμό που να υπερκαλύπτονται, προς το παρόν, οι υστερήσεις στην πλευρά των εσόδων. Οι σημαντικές αποκλίσεις από τους στόχους του Κρατικού Προϋπολογισμού λόγω πραγματοποίησης εκκρεμών πληρωμών προς τα τέλη του 2012, εκτιμάται ότι θα αποφευχθούν ή θα μετριαστούν, όπως τα δύο προηγούμενα χρόνια, μέσω της υποεκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων

Επενδύσεων. **Ως αποτέλεσμα, η συρρίκνωση των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου προβλέπεται ότι θα είναι λίγο υψηλότερη του 3,0% το 2012.**

Βεβαίως, η ιδιαίτερα χαμηλή εκτέλεση του Π.Δ.Ε. στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου, με αποτέλεσμα να έχει διατεθεί μόλις το 36% των προγραμματισμένων για φέτος πόρων του, ή αλλιώς το 54% του στόχου που είχε τεθεί για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (€ 2,6 δισεκ.), έχει σημαντικό αντίκτυπο στις **δημόσιες επενδύσεις**. Επίσης, οι καθυστερήσεις στην αξιοποίηση της ιδιωτικής περιουσίας του δημοσίου, εξαιτίας και των δύο εκλογικών αναμετρήσεων, έχουν οδηγήσει σε αναβολή τα σημαντικά σχετιζόμενα επενδυτικά σχέδια, των οποίων η υλοποίηση εκτιμάται ότι θα ξεκινήσει στις αρχές του 2013. Από την άλλη πλευρά, μέρος της υστέρησης στην εκτέλεση του Π.Δ.Ε. εκτιμάται ότι θα καλυφθεί στο τελευταίο τετράμηνο του 2012, με αποτέλεσμα οι επιχορηγήσεις του για το τρέχον έτος να διαμορφωθούν στην περιοχή των € 5,5 δισεκ., τονώνοντας έτσι την επενδυτική δραστηριότητα στο τέταρτο τρίμηνο.

Ωστόσο το ευρύτερο, εγχώριο επενδυτικό περιβάλλον δεν παρουσιάζει σημαντική βελτίωση τους τελευταίους μήνες, παρά την άρση ορισμένων εκ των προεκλογικών αβεβαιοτήτων, καθώς επενεργεί ανασχετικά και σε αυτό η αναμονή από τα μέσα του καλοκαιριού της εύρεσης των δημοσιονομικών παρεμβάσεων που θα οδηγήσουν το έλλειμμα κάτω από το 3% του ΑΕΠ και των αλλαγών στο φορολογι-

κό σύστημα, σε συνδυασμό με τις πολυάριθμες, συχνά διαμετρικά αντίθετες μεταξύ τους εκτιμήσεις-δηλώσεις διεθνών φορέων, πολιτικών και προσωπικοτήτων για τη δυνατότητα της Ελλάδας να συνεχίσει και να ολοκληρώσει την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών της. Οι τελευταίες επηρεάζουν πρωτίστως την παγκόσμια επενδυτική κοινότητα, δημιουργώντας αφενός σύγχυση σχετικά με την τροπή των τρεχουσών διαπραγματεύσεων με την τρόικα, αλλά και για τα αποτελέσματα της δημοσιονομικής-μεταρρυθμιστικής προσπάθειας των τελευταίων δύομισι ετών, αφετέρου δυσπιστία για την ικανότητα πραγματοποίησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στη δομή και τη λειτουργία της ελληνικής οικονομίας και του κράτους που κυρίως χρειάζεται άμεσα η χώρα, προκειμένου να ενισχύσει την ελκυστικότητά της προς το επενδυτικό κοινό.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά το επενδυτικό κλίμα στις ελληνικές επιχειρήσεις, πέρα από την έντονη αποδυνάμωση της ζήτησής τους εγχωρίως για τέταρτο συνεχή χρόνο, που λειτουργεί ιδιαίτερα αποθαρρυντικά στην επενδυτική τους ροπή, ακόμα και όσες θέλουν να πραγματοποιήσουν επενδύσεις, βρίσκονται αντιμέτωπες με τους λιγοστούς διαθέσιμους προς άντληση επενδυτικούς πόρους, καθώς η ανακεφαλαίωση του τραπεζικού συστήματος μετά το πρόγραμμα PSI δεν μπορεί να ολοκληρωθεί όσο δεν τελειώνουν οι διαπραγματεύσεις με τους επίσημους δανειστές και επομένως δεν καταβάλλεται η επόμενη δόση του δανείου στη χώρα από την πλευρά τους. Παράλληλα, εξαιτίας της διαδικασίας ανακεφαλαίωσης, η ΕΚΤ έχει

σταματήσει από τα τέλη Μαΐου να αποδέχεται τα ελληνικά ομόλογα των ελληνικών τραπεζών ως εγγυήσεις για το δανεισμό τους από αυτή. Τα παραπάνω οδηγούν στο να συνεχίζεται, χωρίς να εξασθενεί, ο περιορισμός της χρηματοδότησης από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις μέχρι και τον Αύγουστο (περίπου -5%), για παραπάνω από ένα χρόνο πλέον. Στη σταδιακή υποχώρηση του προβλήματος κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας που αντιμετωπίζει το τραπεζικό σύστημα θα συμβάλλουν, εκτός από την ολοκλήρωση της ανακεφαλαίωσής του, οι διαδικασίες συγχωνεύσεων και εξαγορών τραπεζικών ιδρυμάτων που βρίσκονται σε εξέλιξη ή θα ξεκινήσουν προσεχώς, με τις θετικές επενέργειές τους να μην γίνονται αισθητές εντός του τρέχοντος έτους, αλλά περίπου από τα μέσα του 2013.

Εκτός των προαναφερθεισών παραμέτρων, που σχετίζονται με το επενδυτικό κλίμα και το διαμορφώνουν, μια περιοριστική τεχνική επίδραση στο ύψος των επενδύσεων προβλέπεται να ασκηθεί από το γεγονός ότι στο περυσινό τελευταίο τρίμηνο, δυσανάλογα μεγάλο μέρος αυτών, σχεδόν το 20%, προερχόταν από συσσώρευση αποθεμάτων, τα οποία φέτος εκτιμάται ότι θα είναι σαφώς λιγότερα.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η οριστικοποίηση των δημοσιονομικών μέτρων και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, με τυχόν θετικές εξελίξεις στο ζήτημα της χρονικής επέκτασης της περιόδου δημοσιονομικής προσαρμογής, θα αποτελέσουν για πολλούς λόγους σημείο καμπής για τη

σταδιακή βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος (κάμψη επιφυλακτικότητας, συνέχιση ανακεφαλαίωσης και τόνωση ρευστότητας τραπεζικού συστήματος). Επιπρόσθετα, με την αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας θα καταστεί εφικτή και η απόδοση των μέτρων πολιτικής που έχουν ληφθεί για τη διευκόλυνση της νέας επιχειρηματικότητας και των επενδύσεων (πχ. απλοποίηση αδειοδότησης επιχειρήσεων, νόμος για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος). Επίσης, η κυβέρνηση θα έχει τη δυνατότητα να εστιάσει πλέον στην πραγματοποίηση των μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στο δεύτερο μνημόνιο και ευνοούν σημαντικά την επενδυτική δραστηριότητα (πχ. ολοκλήρωση περιφερειακών πολεοδομικών σχεδίων), που έχουν καθυστερήσει λόγω των πολιτικών εξελίξεων και διεργασιών.

Ακολούθως, οι προοπτικές επενδύσεων και ανάπτυξης που μπορούν να προέλθουν από όλους αυτούς τους παράγοντες ευνόητα τοποθετούνται χρονικά στην πλειονότητά τους στο επόμενο έτος. **Στο δεύτερο εξάμηνο του 2012, υπό την επίδραση στις επενδύσεις του πολιτικοοικονομικού κλίματος που αναλύθηκε και της δυναμικής σε βασικά οικονομικά μεγέθη που τις καθορίζουν, η πτώση τους θα είναι ελαφρά μικρότερη από ότι στο πρώτο μισό του έτους, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο σύνολό του στην περιοχή του -23,5%.**

Σε ότι αφορά τον **εξωτερικό τομέα** της οικονομίας, η προβλεπόμενη στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση εξασθένιση

της βελτίωσης του ισοζυγίου του από το τρίτο τρίμηνο φέτος επήλθε νωρίτερα, κατά την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου, ήταν πάντως περιορισμένης έκτασης. Οφείλεται κυρίως στην κάμψη της υποχώρησης των εξαγωγών, διευρύνθηκε όμως από την αντιστροφή της τάσης στις εξαγωγές από ανοδική σε πτωτική σε αυτό το χρονικό διάστημα. Όπως επίσης είχε επισημανθεί στην έκθεση του IOBE για το δεύτερο τρίμηνο του 2012, το ύψος των **εξαγωγών** θα καθοριστεί στο τρέχον έτος κατά κύριο λόγο από την πορεία των εξαγωγών υπηρεσιών: ύστερα από τη σταθεροποίηση που επέδειξαν στο αρχικό τρίμηνο φέτος, το μέγεθος τους υπολείπταν στο δεύτερο τρίμηνο κατά 6,5% του περυσινού του επιπέδου, σαφώς περισσότερο από ότι των εξαγωγών αγαθών (-2,0%). Παρότι τα πρώτα στοιχεία για τον τουρισμό από το εξωτερικό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δεν επιβεβαιώνουν τις σχετικές δυσοίωνες προβλέψεις από τις αρχές του χρόνου, δεν επαρκούν προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για τη διεθνή τουριστική κίνηση στην Ελλάδα φέτος το καλοκαίρι. Άλλωστε, το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών στο σύνολο του αυξήθηκε μόλις κατά 2,2% τον Ιούλιο σε σχέση με πέρυσι, βάσει των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος¹³, επίδοση που υπολείπεται σημαντικά εκείνων σε προηγούμενους μήνες. Στο σκέλος των εξαγωγών αγαθών, η μείωση του β' τριμήνου αντανακλά, όπως αναμενόταν, την αποδυνάμωση της ζήτησής τους λόγω της ενίσχυσης την ύφεσης στην ΕΕ και

¹³ Ισοζύγιο Πληρωμών: Ιούλιος 2012, Τράπεζα της Ελλάδος, Σεπτέμβριος 2012

κυρίως στην Ευρωζώνη, προς την οποία κατευθύνεται περίπου το 45% των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων. Στον αντίποδα, οι εξαγωγές αγαθών προς αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ασίας και της Αφρικής, αλλά και προς τις Η.Π.Α. αυξάνονται. Δεδομένου ότι οι ρυθμοί μεγέθυνσης του παγκόσμιου εμπορίου επιταχύνθηκαν ελαφρά στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου και τον Ιούλιο¹⁴, είναι πολύ πιθανό σημαντικό τμήμα της φθίνουσας ζήτησης εξαγωγών αγαθών από τις χώρες της ΕΕ να καλυφθεί από τη διευρυνόμενη ροή τους προς τους προορισμούς με ενισχυόμενη απορρόφησή τους που προαναφέρθηκαν. Ωστόσο οι σχετικά υψηλές εξαγωγές προϊόντων στο τρίτο τρίμηνο του 2011 θα αποτρέψουν την άνοδό τους στην αντίστοιχη φετινή περίοδο. Δεδομένων αυτών των δυναμικών στις βασικές κατηγορίες εξαγωγών, καθώς και από γεωγραφική σκοπιά, **η πτώση του συνόλου των εξαγωγών το 2012, σε εθνολογιστικούς όρους, θα κινηθεί γύρω από το -3,0%.**

Στο σκέλος των **εισαγωγών**, η ηπιότερη συρρίκνωσή τους στο δεύτερο τρίμηνο θεωρείται πρόσκαιρη και, δεδομένης της υποχώρησης που εκτιμήθηκε προηγουμένως για το υπόλοιπο του 2012 σε πολύ μεγάλα τμήματα της εγχώριας ζήτησης (κατανάλωση νοικοκυριών, ιδιωτικές επενδύσεις), αναμένεται κλιμάκωση της πτώσης τους στο δεύτερο εξάμηνο του 2012. Όπως έχει επισημανθεί νωρίτερα φέτος, στους παράγοντες που ασκούν πιέσεις στη ζήτηση των εισαγωγών, θα

προστεθεί στο τελευταίο τρίμηνο της χρονιάς η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης. Κατά πάσα πιθανότητα, η υψηλή φορολογία θα μετατοπίσει τη ζήτηση σε εναλλακτικές πηγές θέρμανσης, περιορίζοντας με αυτό τον τρόπο τις εισαγωγές πετρελαίου. **Υπό αυτές τις τάσεις, οι εισαγωγές θα υποχωρήσουν το 2012 κατά περίπου 15%.**

Ανακεφαλαιώνοντας τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ στο δεύτερο εξάμηνο του 2012, η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα είναι ελαφρά μεγαλύτερη από ότι στο πρώτο μισό του έτους, υπό την πίεση της αυξανόμενης ανεργίας, όπως επίσης και λόγω της υψηλής αβεβαιότητας και της ανησυχίας εν αναμονή της ολοκλήρωσης των μακροσκελών διαπραγματεύσεων για τα επερχόμενα δημοσιονομικά μέτρα. Η συνεχιζόμενη περιστολή κρατικών δαπανών θα επιφέρει οξύτερο περιορισμό της δημόσιας κατανάλωσης. Στον αντίποδα, οι δημόσιες επενδύσεις θα επιταχυνθούν, προκειμένου να καλυφθεί μέρος της υστέρησης σε σχέση με την προγραμματισμένη εκτέλεση του ΠΔΕ. Η επιτάχυνσή τους θα αντισταθμίσει μόνο εν μέρει την αναβολή επενδυτικών σχεδίων έως ότου τελεσφορήσουν οι διαπραγματεύσεις με την τρόικα, η μεγάλη διάρκεια των οποίων κρατά σε υψηλά επίπεδα την επιφυλακτικότητα εγχώριων και διεθνών επενδυτών, ενώ καθυστερεί και την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, περιορίζοντας τα διαθέσιμα δανειακά τους κεφάλαια. Το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα θα συνεχίσει να βελτιώνεται έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου, με χαμηλότερη

¹⁴ World Trade Monitor-July 2012, CPB Netherlands, September 2012

όμως ταχύτητα από ότι στο πρώτο μισό του έτους. **Η συνεκτίμηση των επιμέρους προβλέψεων για τις συνιστώσες του ΑΕΠ οδηγεί σε πρόβλεψη για ύφεση της ελληνικής οικονομίας κατά 6,6% το 2012, ελαφρά ηπιότερη από αυτή που αναμενόταν στην προηγούμενη έκθεση του IOBE (-6,9%).** Αυτή η εκτίμηση είναι παραπλήσια με εκείνη του υπουργείου Οικονομικών στο προσχέδιο του προϋπολογισμού για το 2013 (-6,5%), και δυσμενέστερη από την πλέον πρόσφατη του ΔΝΤ (-6,0% - Πίνακες 3.2,3.3).

Η διατήρηση της ύφεσης στα ίδια και ελαφρά υψηλότερα επίπεδα στο εξάμηνο Ιουλίου-Δεκεμβρίου, η αβεβαιότητα γύρω από βασικές παραμέτρους του επιχειρηματικού περιβάλλοντος που θα καθοριστούν από τις διαπραγματεύσεις με την τρόικα και κατά τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής της νέας κυβέρνησης (νέο φορολογικό σύστημα για επιχειρήσεις-ελεύθερους επαγγελματίες, ύψος κατηγοριών έμμεσων φόρων-εργοδοτικών εισφορών), η οποία οξύνεται από τα πολυάριθμα, διαδοχικά σχετικά σενάρια που διακινούνται στη δημοσιότητα, και γενικότερα, η ανησυχία για τις επιπτώσεις των δημοσιονομικών μέτρων, δεν θα επιτρέψουν τη βελτίωση των δεδομένων στην αγορά εργασίας σε αυτό το χρονικό διάστημα. Οι επιχειρήσεις θα περιμένουν την οριστικοποίηση των ρυθμίσεων σε καθένα από τα ανοιχτά ζητήματα προκειμένου να προβούν στη λήψη αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν στην απασχόλησή τους.

Στο μεσοδιάστημα θα προχωρήσουν σε ηπιότερες του πρώτου εξαμήνου αναπροσαρμογές, βάσει του αντίκτυπου της ύφεσης στη ζήτησή τους. Η ισχυρή επιφυλακτικότητα δεν επιτρέπει την εκδήλωση σημαντικών επιδράσεων από τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας που έγιναν με το δεύτερο μνημόνιο. Επίσης, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, δεν αναμένονται θετικές εποχικές επενέργειες στην απασχόληση από τον τουρισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Άλλωστε, η ανεργία συνέχισε να διευρύνεται τον Ιούλιο, ξεπερνώντας το 25%. Η εκτίμηση για στάση αναμονής των επιχειρήσεων έναντι των αποφάσεων, συνάγεται και από τις προβλέψεις τους για την απασχόλησή τους στην έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας: παρότι παραμένουν δυσοίωνες, είναι λιγότερο δυσμενείς σχεδόν σε όλους τους βασικούς τομείς από ότι στις αρχές του χρόνου και κατά την προεκλογική περίοδο, με εξαίρεση τον τομέα του λιανικού εμπορίου. **Σε αυτό το πλαίσιο εξελίξεων, η εκτίμηση της προηγούμενης έκθεσης για την ανεργία στο σύνολο του έτους αναθεωρείται ελαφρά επί το δυσμενέστερο, στην περιοχή του 24,2%.**

Στο πεδίο του **πληθωρισμού**, η συνέχιση της ισχυρής ύφεσης και της εξασθένησης της καταναλωτικής ζήτησης, δεν αναμένεται να οδηγήσουν σε σημαντική περαιτέρω επιβράδυνσή του. Άλλωστε, παρά την επικράτηση παρόμοιων τάσεων στο πρώτο εννιάμηνο του 2012, η αποκλιμάκωσή του δεν ξεπέρασε τη μιάμιση εκατοστιαία μονάδα. Ειδικά από τα μέσα του β' τριμήνου, οπότε και ο πληθωρισμός βρέθηκε στο 1,4%, η εξασθένησή του έχει επιβρα-

δυνθεί σημαντικά, μόλις στη μισή εκατοστιαία μονάδα μέχρι τον Σεπτέμβριο, χωρίς να υφίσταται σε αυτό το διάστημα κάποια ισχυρή αντίρροπη επίδραση στην εξασθένησή του (πχ. ένας νέος φόρος). Το γεγονός αυτό αντανakλά και οφείλεται κυρίως στην υψηλή ανθεκτικότητα των στρεβλώσεων που εξακολουθούν να υφίστανται σε πολλές αγορές. Ανασχετικά στην επιβράδυνση του πληθωρισμού θα επενεργήσει το φθινόπωρο και η εξίσωση του ειδικού φόρου στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση και κίνησης, όπως έχει προβλεφθεί σε προηγούμενες εκθέσεις. **Ακολούθως, ο πληθωρισμός προβλέπεται να κινηθεί στο σύνολο 2012 γύρω από το 1,5%.**

Ανακεφαλαιώνοντας, η παρατεταμένη έντονη ύφεση, οι ισχυρές επιπτώσεις της σε κοινωνικό επίπεδο, αλλά και οι σημαντικές αποκλίσεις που επιφέρει σε δημοσιονομικούς στόχους ζωτικής σημασίας για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, όπως η αποκλιμάκωση του δημοσιονομικού χρέους της χώρας, τονίζουν την προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στην ανάσχεση της πτώσης του ΑΕΠ και στην επαναφορά της ελληνικής οικονομίας σε τροχιά ανάκαμψης, ζητήματα που έχουν επανειλημμένα υπογραμμιστεί από το IOBE και αναλυθεί ως προς τον τρόπο επίτευξής τους. Προς αυτή την κατεύθυνση, πρέπει: α) να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση κατά την κατάστρωση της δημοσιονομικής στρατηγικής της περιόδου 2013-2016 στο να α-

ποφευχθεί η εκτεταμένη απόκλιση του ΑΕΠ στα επόμενα χρόνια εξαιτίας των καινούργιων δημοσιονομικών μέτρων από την εξέλιξή του που θα καταστήσει το δημοσιονομικό χρέος της Ελλάδας βιώσιμο, όπως συνέβη στη διετία 2011-2012.

Για την ικανοποίηση αυτής της συνθήκης ενδεχομένως να είναι αναγκαία η χρονική επέκταση της περιόδου δημοσιονομικής προσαρμογής. β) να βελτιωθεί η αξιοποίηση των διαθέσιμων από την ΕΕ χρηματοδοτικών εργαλείων. Πρωτίστως, να επιταχυνθεί η υλοποίηση του ΕΣΠΑ 2007-2013, καθώς μάλιστα είναι πλέον πιθανή η αδυναμία απορρόφησης του συνόλου των προγραμματισμένων από την ΕΕ πόρων μέχρι το τέλος της δ' Προγραμματικής Περιόδου, γ) να προχωρήσουν οι συνεχώς αναβαλλόμενες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε αγορές προϊόντων-υπηρεσιών με χρόνιες στρεβλώσεις και περιορισμούς, συχνά επιβεβλημένους με διοικητικές αποφάσεις, δ) να επιταχυνθεί η αξιοποίηση της ιδιωτικής περιουσίας του δημοσίου, ε) να εφαρμοστούν πρόσφατοι νόμοι και αποφάσεις για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας και των επενδύσεων, παράλληλα με την υλοποίηση ενσωματωμένων στο δεύτερο μνημόνιο δράσεων και μεταρρυθμίσεων με την ίδια στόχευση.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2005)

	2010	2011	2012	2013
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-3,5	-6,9	-4,7	0,0
Ιδιωτική Κατανάλωση	-3,6	-7,1	-5,7	-1,1
Δημόσια Κατανάλωση	-7,2	-9,1	-11,0	-9,5
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-15,0	-20,7	-6,6	6,7
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	4,2	-0,3	3,2	5,4
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-7,2	-8,1	-5,1	0,0
Απασχόληση	-1,9	-6,7	-4,8	-0,2
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-3,3	-3,2	-8,0	-1,3
Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-1,6	-3,0	-8,1	-1,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	4,7	3,1	-0,5	-0,3
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-7,0	-10,6	-7,1	-1,4
Καθαρές Εξαγωγές	3,1	1,3	2,3	1,4
Αποθέματα	0,6	0,7	0,3	-0,2
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-10,3	-9,1	-7,3	-8,4
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-12,3	-11,3	-7,8	-6,3
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	145,0	165,3	160,6	168,0
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	12,6	17,7	19,7	19,6

Πηγή: European Economic Forecast, Spring 2012, European Commission, May 2012

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2011- 2013
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2005, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
ΑΕΠ	-6,9	-6,5	-3,8	-6,9	-4,7	-0,0	-6,9	-5,3	-1,3	-6,9	-6,0	-4,0
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-7,2	-4,7	-0,2	-9,5	-8,0	-2,9	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-7,1	-7,7	-5,9	-7,1	-5,7	-1,1	-7,1	-6,6	-1,9	-7,2 ¹	-5,7	-1,1
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	3,1	1,2	0,7	3,1	-0,5	-0,3	3,1	0,8	-0,5	0,9	-1,1	0,6
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	:	:	:	-20,7	-6,6	6,7	-20,7	-13,4	-2,0	-17,0 ¹	-6,6	5,8
Ανεργία (%)	17,3	23,5	17,1	17,7	19,7	19,6	17,6	21,2	21,6	17,3	23,8	25,4
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-9,0	-6,6	-4,2	-9,1	-7,3	-8,4	-9,2	-7,4	-4,9	-9,1 ²	-7,5	-4,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-11,3	-7,8	-6,3	-9,8	-7,6	-6,5	-9,8	-5,8	-2,9
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	165,3	169,5	179,3	165,3	160,6	168,0	165,4	163,3	168,5	165,4 ²	170,7	181,8

¹ Στοιχεία για αυτά τα μεγέθη από Greece, Request for Extended Arrangement under the Extended Fund Facility, IMF, March 2012

² Fiscal Monitor, IMF, October 2012

Πηγές: Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2013, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2012 – European Economic Forecast, European Commission, May 2012 - OECD Economic Outlook No. 91, May 2012 – World Economic Outlook, IMF, October 2012

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΛΣΤΑΤ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Επιβραδύνεται σημαντικά η κάμψη της ελληνικής βιομηχανίας κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2012 με το δείκτη βιομηχανικής παραγωγής να παραμένει ωστόσο σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, έχοντας συρρικνωθεί σχεδόν κατά το ήμισυ (-4,1%) σε συνέχεια του -7,7% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Αξίζει να σημειωθεί πως ο Αύγουστος ήταν ο πρώτος μήνας όπου ο γενικός δείκτης παρουσίασε σημαντική αύξηση κατά 2,5% σε σχέση με απώλειες 10,9% τον αντίστοιχο μήνα πέρυσι. Παρόλα αυτά, ο δείκτης εξακολουθεί να είναι αρνητικός για 18 πλέον τρίμηνα από το 2008), με το επίπεδο της παραγωγής να βρίσκεται 25% χαμηλότερα από το έτος βάσης 2005.

Άλλωστε και στην Ευρωζώνη η βιομηχανική παραγωγή δείχνει να κάμπτεται εκ

νέου καθώς ο δείκτης κατά το πρώτο εξάμηνο παρουσιάζει απώλειες που ξεπερνούν το -2,5% σε σχέση με το 2011 (+5,4%). ενώ και στην ΕΕ27 ο σχετικός δείκτης μειώνεται κατά 2,0% όταν το αντίστοιχο πρώτο εξάμηνο του 2011 η παραγωγή αυξανόταν με σημαντικό ρυθμό της τάξης του 5,1%.

Σε κλαδικό επίπεδο στην ελληνική βιομηχανία, η μεγαλύτερη ανάκαμψη εμφανίζεται στον κλάδο του ηλεκτρισμού όπου η παραγωγή αυξάνεται κατά 5,8% (σε σχέση με -16,7% πέρυσι). Σε αναπτυξιακή τροχιά εισέρχεται πλέον και η **μεταποίηση** η οποία αυξάνει την παραγωγή της με ρυθμό 2,0% (σε αντίθεση με τρομακτική ύφεση κατά -10,1% το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2011). Αντίθετα, ο κλάδος των Ορυχείων εξακολουθεί να καταγράφει απώλειες με διπλάσιο μάλιστα ρυθμό που ξεπερνά το -3,0% σε σχέση με πέρυσι (-1,9%).

Στους κλάδους της **μεταποίησης** με ειδική βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, αύξηση της παραγωγής εμφανίζεται στα βασικά μέταλλα (+9,1% έναντι απωλειών -9,7% πέρυσι) καθώς και στα φάρμακα (+4,5% αντί οριακής μείωσης κατά -0,9% το 2011). Ο κλάδος των τροφίμων εισέρχεται ξανά, ύστερα από συνεχόμενες απώλειες σε αναπτυξιακή τροχιά με ρυθμό 1,4%, όταν το αντίστοιχο οκτάμηνο πέρυσι κατέγραφε σημαντικές απώλειες κατά -6,2%.

Στους λοιπούς κλάδους καταγράφεται σημαντική αύξηση στην παραγωγή ξύλου (47,3% αντί μείωσης -1,5% πέρυσι), αντικατοπτρίζοντας την αυξημένη ζήτηση για θερμομαντικές ύλες εξαιτίας της αύξησης της τιμής του πετρελαίου. Ακολουθεί ο

κλάδος ηλεκτρονικών υπολογιστών (42,5% σε σχέση με -42,3% πέρυσι), τα παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (23,0% έναντι -9,5%) και τα μη μεταλλικά ορυκτά (7,6% αντί -45,3%).

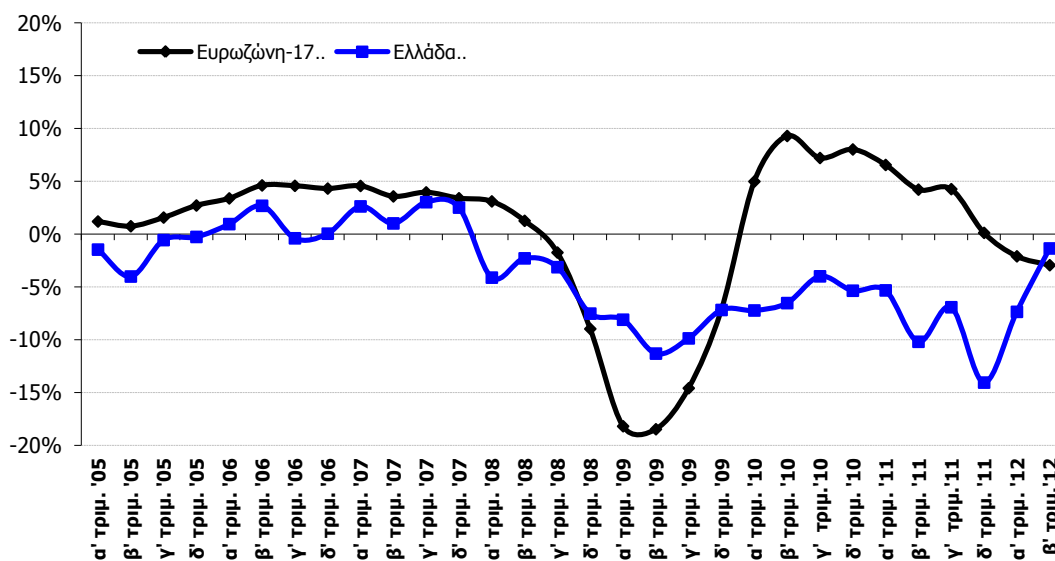
Στον αντίποδα, 16 από τους 24 κλάδους κινούνται πτωτικά, αρκετοί ωστόσο καταγράφοντας μειωμένες απώλειες σε σχέση με το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2011. Η μεγαλύτερη συρρίκνωση της παραγωγής εμφανίζεται στον κλάδο του εξοπλισμού μεταφορών (-39,3% αντί -43,4%) ενώ ακολουθούν τα δερμάτινα είδη (-25,0% σε σχέση -9,9%), οι κλωστουφαντουργικές ύλες (-8,0% σε σχέση με κάμψη κατά -24,5% το αντίστοιχο περσινό οχτάμηνο). Παρόμοια είναι η εικόνα και στον κλάδο των ειδών ένδυσης με το γενικό δείκτη να καταγράφει απώλειες της τάξης του -4,7% (αντί -23,5% πέρυσι), στα Ποτά (-1,3% σε σχέση με -5,7%). Τέλος, με ασθενέστερο σε σχέση με πέρυσι

ρυθμό περιορίζεται η παραγωγή ειδών καπνού (-1,3% αντί -5,7%)

Την ίδια περίοδο, η παραγωγή συρρικνώνεται σε δύο από τους τέσσερις κλάδους των **Ορυχείων Λατομείων**. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη πτώση εμφανίζεται στον κλάδο της εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (-32,5% αντί αύξησης κατά 59% πέρυσι). Ακολουθούν οι λοιπές εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες των οποίων ο δείκτης περιορίζεται κατά -2,3%, με ρυθμό δηλαδή ηπιότερο από πέρυσι (-20,2%). Στον αντίποδα, ανάμεσα στους κλάδους με αύξηση της παραγωγής βρίσκεται ο κλάδος της άντλησης αργού πετρελαίου (7,0% αντί -28,9% πέρυσι) καθώς και ο κλάδος της εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη, όπου η παραγωγή του ενισχύεται κατά 1,8% σε σχέση μικρή μείωση της παραγωγής κατά -0,3% την ίδια περίοδο πέρυσι.

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη-16 Π.Μ.(%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Eurostat

Κατασκευές

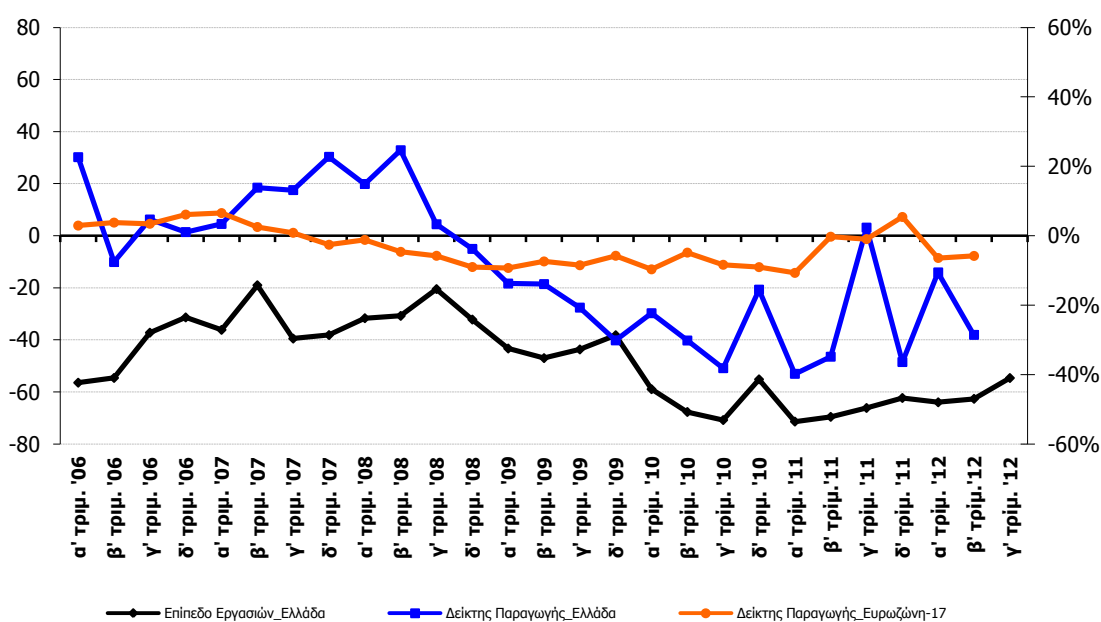
Ο κλάδος των κατασκευών εξακολουθεί να πλήττεται από την ύφεση αν και η συρρίκνωση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012 είναι ηπιότερη σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Πιο συγκεκριμένα ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές, διαμορφώνεται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα της τάξεως των 36 μονάδων έχοντας υποχωρήσει κατά 20,5% (έναντι -37,2% πέρυσι). Κατά την ίδια χρονική περίοδο υποχωρεί και ο σχετικός δείκτης της Ευρωζώνης με ρυθμό εντονότερο σε σχέση με το 2011, ενώ διαμορφώνεται στις 77,5 μονάδες, καταγράφοντας απώλειες της τάξης του -6,1% (σε σχέση με -5,5% πέρυσι).

Στους επιμέρους δείκτες για την Ελλάδα, ο αριθμός αδειών κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους περιορίζεται κατά περίπου ένα τέταρτο (15 χιλ. νέες άδειες σε σχέση με

σχεδόν 21 χιλ. άδειες το πρώτο εξάμηνο του 2011). Σε επίπεδο περιφερειών, η μεγαλύτερη κάμψη εμφανίζεται στην Αττική (-42,1%), ενώ ακολουθούν τα Ιόνια νησιά (-32,9%), η Στερεά Ελλάδα (-26,8%), η Αν. Μακεδονία και Θράκη (-25,6%), η Δυτική Ελλάδα (-22,9%) και η Θεσσαλία (-20,7%). Χαρακτηριστικό του αντίκτυπου της ύφεσης στις ελληνικές κατασκευές είναι το γεγονός πως σε καμία περιφέρεια δεν καταγράφεται αύξηση στην έκδοση οικοδομικών αδειών. Παράλληλα, τόσο ο δείκτης όγκου όσο και ο δείκτης επιφάνειας κατασκευών περιορίζονται σημαντικά κατά 19,4% και 20,2% αντίστοιχα. Σύμφωνα με τα στατιστικά που δημοσιεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012 οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων περιορίστηκαν κατά 52,2% έχοντας ήδη μειωθεί κατά 42,2% το πρώτο εξάμηνο του 2011.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Ταυτόχρονα περιορίσθηκε και η αξία των συναλλαγών, καταγράφοντας αντίστοιχη πτώση της τάξης του 55,7%. Μείωση καταγράφεται και στα επιτόκια στεγαστικών δανείων καθώς το επιτόκιο στεγαστικών δανείων άνω των 5 ετών υποχωρεί στο 3,29% τον Αύγουστο του 2012.

Λιανικό Εμπόριο

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης αποτυπώνονται εύγλωττα και στους δείκτες λιανικού εμπορίου. Πράγματι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012, ο γενικός δείκτης του λιανικού εμπορίου περιορίσθηκε εκ νέου κατά 12,3% σε συνέχεια αντίστοιχης μείωσης κατά -12,6% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Και στους επιμέρους κλάδους, η εικόνα παραμένει απογοητευτική.

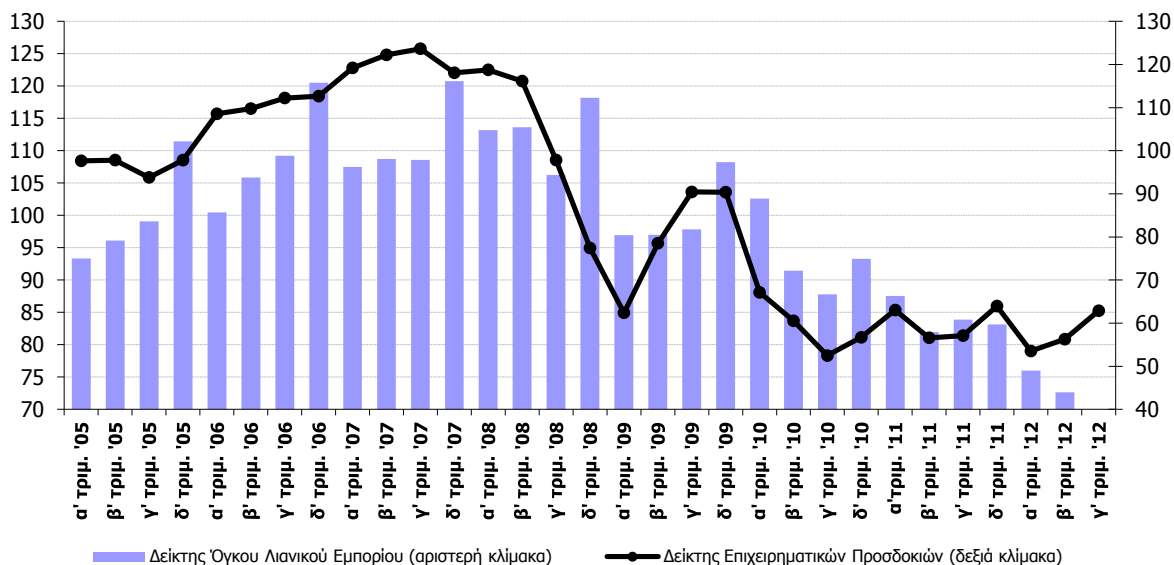
Στους κλάδους με τη μεγαλύτερη πτώση σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2011, βρίσκονται η ένδυση-υπόδηση (-22,7% αντί -19,7% πέρυσι), τα έπιπλα και οικιακά είδη (-17,6% σε σχέση με -19,9% το 2011) και τα τρόφιμα-ποτά-καπνός με απώλειες της τάξης του -17,0% (έναντι -14,5% πέρυσι). Ακολουθούν τα καύσιμα και λιπαντικά (-15,4% αντί -25,2%), οι κλάδοι των βιβλίων-χαρτικών (-13,7% αντί -4,9% το περσινό πρώτο εξάμηνο) και ο κλάδος των φαρμάκων των οποίων ο τζίρος περιορίσθηκε κατά 10,5% (σε σχέση με -15,5% το 2011).

Κλάδοι οι οποίοι σχετίζονται με ανελαστικά αγαθά πρώτης ανάγκης σημειώνουν, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο, περιορισμένες απώλειες. Ειδικότερα οι κλάδοι των πολυκαταστημάτων περιορίζουν το τζίρο τους κατά -9,0%, έπειτα από οριακά θετική πορεία πέρυσι (+1,1%) ενώ και τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων εμφανίζονται κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους με μείωση του τζίρου τους με κατά -6,5% (σε σχέση με -6,7% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι).

Οι πτωτικές τάσεις στο λιανικό εμπόριο αποτυπώνονται ήδη, στους πρόδρομους δείκτες των **Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας** του IOBE. Το γενικότερο κλίμα οικονομικής και κοινωνικής αστάθειας εντείνει την απαισιοδοξία κατά το πρώτο εννιάμηνο του έτους (σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο). Ο σχετικός δείκτης που αφορά στο σύνολο του λιανικού εμπορίου καταγράφει απώλειες που ξεπερνούν το -25,5% σε σχέση με -1,8% πέρυσι. Ωστόσο, τα πολύ χαμηλά επίπεδα στο τζίρο ορισμένων κλάδων δεν αφήνουν περιθώρια για χειρότερα αποτελέσματα. Ως εκ τούτου φαίνεται πως υπάρχουν κλάδοι όπως αυτοί των ειδών οικιακού εξοπλισμού και των οχημάτων ανταλλακτικών, που αναμένουν μέσα στο χρόνο βελτίωση του τζίρου τους.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο, Ιανουάριος-Ιούνιος

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	α' εξάμ. 2010	α' εξάμ. 2011	α' εξάμ. 2012	Μεταβολή α' εξαμήνου '11/'10	Μεταβολή α' εξαμήνου '12/'11
Γενικός Δείκτης	97,0	84,8	74,3	-12,6%	-12,3%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	95,5	84,3	74,4	-11,7%	-11,8%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	104,4	97,5	91,1	-6,7%	-6,5%
Πολυκαταστήματα	117,2	94,6	86,0	-19,3%	-9,0%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	93,5	69,9	59,1	-25,2%	-15,4%
Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	91,3	78,1	64,8	-14,5%	-17,0%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	117,9	99,7	89,2	-15,5%	-10,5%
Ένδυση-Υπόδηση	92,0	73,9	57,1	-19,7%	-22,7%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	91,7	73,4	60,5	-19,9%	-17,6%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	77,7	73,9	63,8	-4,9%	-13,7%

Πηγή: IOBE

Παράλληλα, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα **Αυτοκίνητα – Οχήματα** υποχώρησε τον Σεπτέμβριο, έπειτα από ένα δίμηνο ανόδου, και διαμορφώθηκε στις 67,6 μονάδες. Ο δείκτης βρίσκεται πάνω από τα περσινά επίπεδα, ενώ είναι σχεδόν διπλάσιος σε σχέση με το 2010, καθώς η σχετικά καλύτερη διαχείριση των αποθεμάτων, μετά την απότομη πτώση της αγοράς, αλλά και η διαμόρφωση σε χαμηλά επίπεδα των πωλήσεων, με τους επιχειρηματίες να μην προσδοκούν περαιτέρω ραγδαία υποχώρηση, έχουν επιτρέψει τη σχετική βελτίωση του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών. Έτσι, οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου παραμένουν σε αρνητικά επίπεδα, αλλά σχετικά καλύτερα έναντι του πρώτου εξαμήνου, με τον δείκτη να διαμορφώνεται στις -54 μονάδες κατά μέσο όρο έναντι -76 στο πρώτο εξάμηνο. Παρόμοια και για τις πωλήσεις του επόμενου τριμήνου, ο δείκτης διαμορφώθηκε στο τελευταίο τρίμηνο στις -41 μονάδες (μ.ο.), με επιδείνωση βέβαια τον Σεπτέμβριο, από -49 στο πρώτο εξάμηνο. Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζει και το ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες, ενώ στο τμήμα της απασχόλησης καταγράφεται σαφής επιδείνωση στο τελευταίο τρίμηνο (Ιουλίου-Σεπτεμβρίου), με 3 στις 4 επιχειρήσεις περίπου να εκτιμούν ότι θα μειώσουν περαιτέρω το προσωπικό τους.

Στα επίσημα στοιχεία του κλάδου, έχουν σταθεροποιηθεί σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα οι πωλήσεις επιβατικών, αλλά και των υπολοίπων κατηγοριών, καθώς οι

πωλήσεις του πρώτου εννεάμηνου διαμορφώθηκαν στα 45.536 οχήματα, χαμηλότερα κατά 42,5% έναντι του 2011, και κατά 63% σε σχέση με το 2010. Για το σύνολο του 2012, εάν συνεχιστεί η ίδια ένταση μείωσης, οι πωλήσεις θα διαμορφωθούν περίπου στις 55-56 χιλ. οχήματα, ενώ αντίστοιχο επίπεδο καταγράφηκε το 1988. Στα ποιοτικά στοιχεία πωλήσεων, τα εταιρικά αυτοκίνητα εξακολουθούν να αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των πωληθέντων, ενώ σημαντικό μερίδιο στις πωλήσεις καταλαμβάνουν πλέον τα πετρελαιοκίνητα οχήματα, έπειτα από την άρση της απαγόρευσης στα αστικά κέντρα της πετρελαιοκίνησης. Τέλος, το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεων πηγάζει από το πρόγραμμα της απόσυρσης, ενδεικτικό του ότι το πρόγραμμα φαίνεται να συγκρατεί έως ένα σημείο τις πολύ αρνητικές επιδράσεις του μειούμενου διαθέσιμου εισοδήματος και της αυξημένης αβεβαιότητας στην οικονομία.

Χονδρικό Εμπόριο

Η μειωμένη ζήτηση στο λιανικό εμπόριο επηρεάζει και το σχετικό χονδρικό εμπόριο σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους. Συγκεκριμένα ο δείκτης κύκλου εργασιών περιορίστηκε κατά -15,7% σε σχέση με το περσινό β' τρίμηνο. Πρόκειται για το χειρότερο β' τρίμηνο της τελευταίας πενταετίας καθώς ο δείκτης διαμορφώνεται σε πρωτόγνωρα χαμηλά για τα ελληνικά δεδομένα επίπεδα.

Πίνακας 3.5

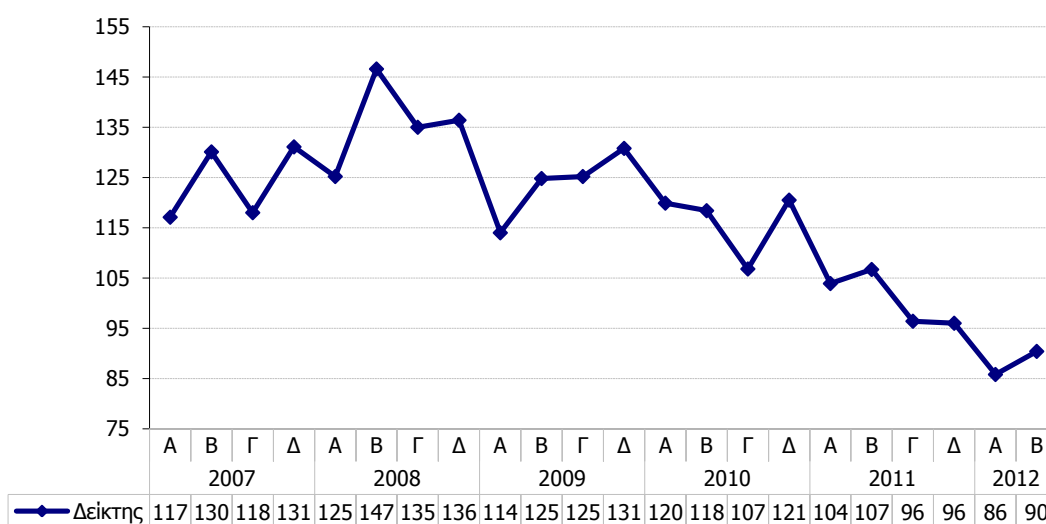
Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν-Σεπ 2010	Ιαν-Σεπ 2011	Ιαν-Σεπ 2012	Π.Μ. % '11/'10	Π.Μ. % '12/'11
Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	76,5	78,3	76,7	2,4%	-2,0%
Υφάσματα - Ένδυση - Υπόδηση	69,7	58,2	58,2	-16,5%	0,0%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	56,2	47	59,4	-16,4%	26,4%
Οχήματα - Ανταλλακτικά	44,3	43,5	58,6	-1,8%	34,7%
Πολυκαταστήματα	90,6	57,9	50,1	-36,1%	-13,5%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	60	58,9	43,9	-1,8%	-25,5%

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

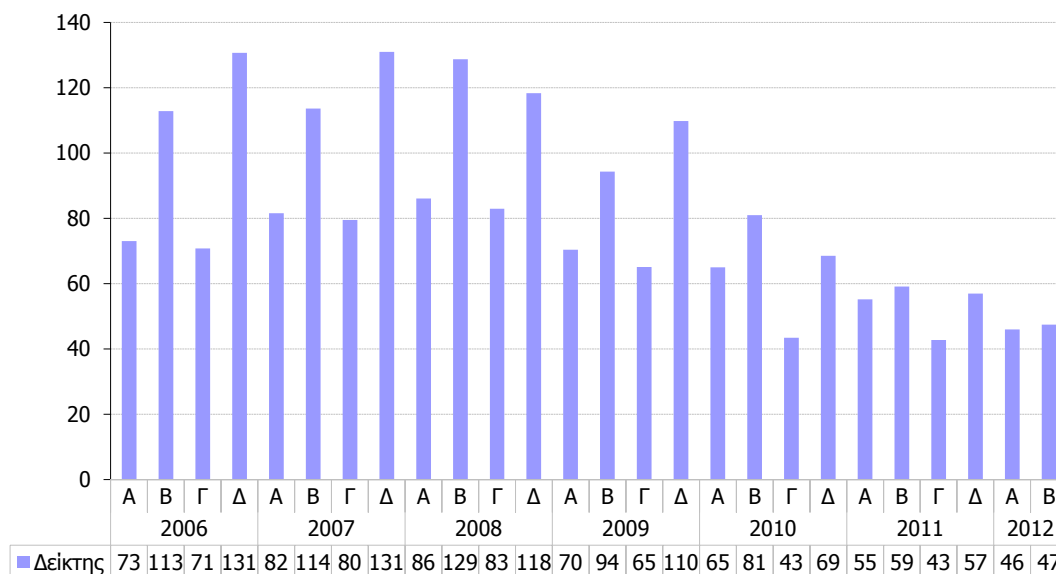
Ο τομέας των Υπηρεσιών πλήττεται ακόμα περισσότερο από τη βαθιά ύφεση, καθώς στο β' τρίμηνο του έτους, επιταχύνεται περαιτέρω η πτώση στην πλειονότητα των 14 κλάδων στον τομέα των Υπηρεσιών, ενώ φαίνεται τελικά πως για τους περισσότερους κλάδους, το β' τρίμηνο είναι το χειρότερο β' τρίμηνο σε επίπεδο τουλάχιστον της τελευταίας πενταετίας.

τους κλάδους των υπηρεσιών, ανεξαιρέτως. Η μεγαλύτερη ύφεση εμφανίζεται στον κλάδο υπηρεσιών **άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 74), με το τζιρο να υποχωρεί με τριπλάσιο ρυθμό της τάξης του 24,8% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρσι. Ακολουθούν οι **εκδοτικές δραστηριότητες** (κλάδος 58) που καταγράφουν απώλειες -24,2% (σε σχέση με -22,1% το 2011).

Κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2012 κάμψη εμφανίζεται σε όλους

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012, ο δείκτης κύκλου εργασιών του κλάδου βρίσκεται στα ιστορικά χαμηλά επίπεδα των 44 μονάδων. Παρόμοια πτωτική εικόνα εμφανίζεται και στον κλάδο υπηρεσιών **διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης** (κλάδος 73) όπου ο κύκλος εργασιών συρρικνώνεται κατά -21,1%, σε συνέχεια μείωσης κατά -26,6% την ίδια περίοδο πέρυσι.

Η ζήτηση εξακολουθεί να μειώνεται κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους και στις **υπηρεσίες πληροφορικής** (κλάδος 62) με το τζίρο να καταγράφει απώλειες που ξεπερνούν το -13,0%, σημαντικά ηπιότερες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (-17,3%). Ωστόσο, είναι χαρακτηριστικό ότι το β' τρίμηνο του 2012 (60 μονάδες) είναι το χειρότερο δεύτερο τρίμηνο της τελευταίας πενταετίας.

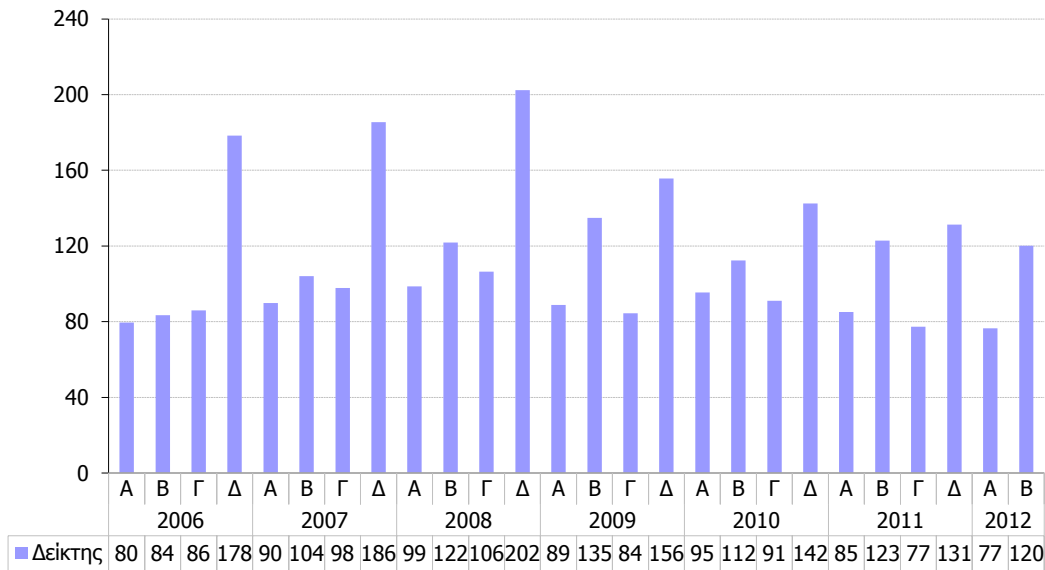
Συρρίκνωση της τάξης του 11,3% καταγράφεται και στο τζίρο των υπηρεσιών **τα-**

χυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53) ενώ ο σχετικός δείκτης και σε αυτόν τον κλάδο κινείται σε πρωτοφανή χαμηλά επίπεδα (97 μονάδες). Από την άλλη μεριά, η κάμψη στις κατασκευές αντανακλάται στη μείωση του κύκλου εργασιών του κλάδου 71 (**δραστηριότητες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβούλων**) ο οποίος δείχνει να περιορίζεται σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (-4,3% αντί -16,1%).

Παράλληλα, ήπια υποχώρηση καταγράφεται στο σωρευτικό κλάδο των υπηρεσιών **νομικών, λογιστικών δραστηριοτήτων και παροχής συμβουλών διαχείρισης** (69 και 70.2) με ρυθμό της τάξης του -3,7% αντί -1,2% το 2011. Τέλος, η ηπιότερη κάμψη εμφανίζεται στις **τηλεπικοινωνίες** (κλάδος 61) όπου κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, ο τζίρος υποχωρεί μόνο κατά -1,5% σε σχέση με απώλειες -12,5% την ίδια περίοδο πέρυσι.

Διάγραμμα 3.6

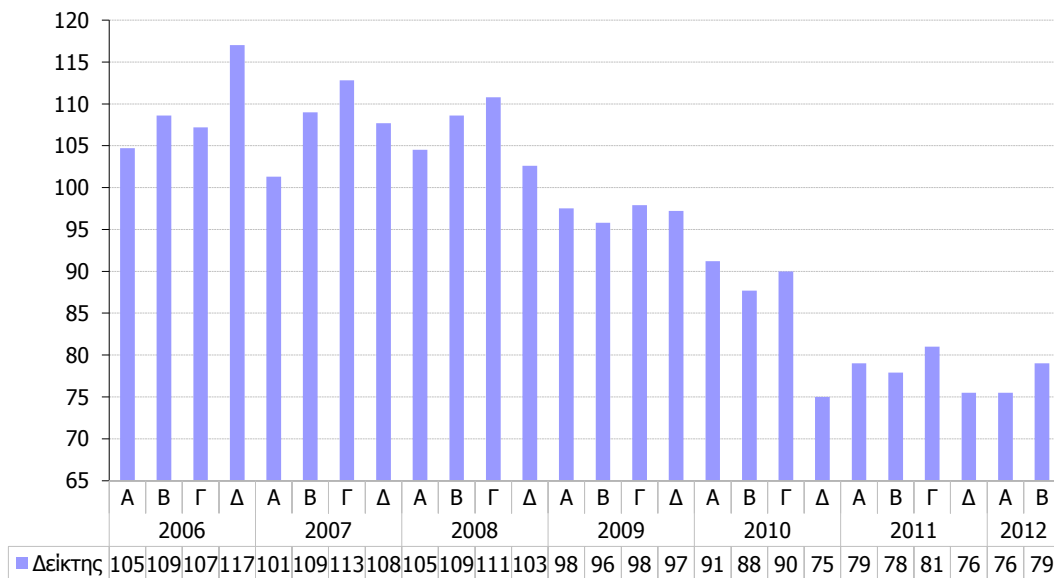
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ο κλάδος του τουρισμού εξακολουθεί να πλήττεται σημαντικά, καθώς το β' τρίμηνο του 2012 ο γενικός δείκτης διαμορφώθηκε στις 76 μονάδες σημειώνοντας ιστορικό χαμηλό β' τριμήνου της τελευταίας πενταετίας, ενώ παράλληλα ο δείκτης εί-

ναι πάνω από 20% χαμηλότερος σε σχέση με το έτος βάσης 2005. Κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, ο κύκλος εργασιών του κλάδου υποχώρησε με ρυθμό υπερδιπλάσιο του αντίστοιχου περσινού (-22,2 αντί για -10,0% κατά το αντίστοιχο εξα-

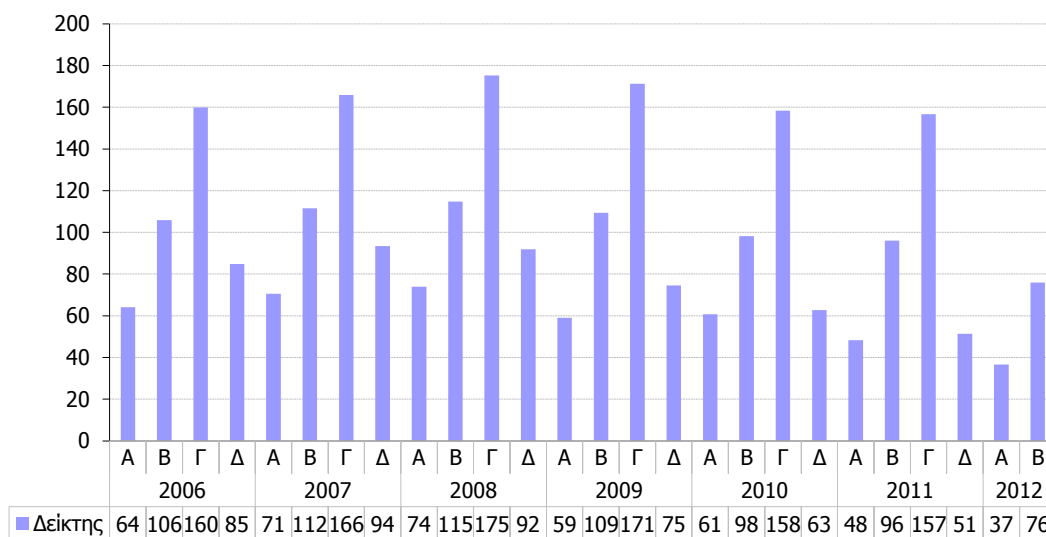
μνημο πέρυσι) και διαμορφώθηκε έτσι στις 56 μονάδες (40% κάτω από το έτος βάσης 2005).

Οι παραπάνω τάσεις έχουν αποτυπωθεί έγκαιρα στις **έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE**, σύμφωνα με τις οποίες οι επιχειρηματικές προσδοκίες συνεχίζουν να περιορίζονται με σχετικά υψηλό ρυθμό και κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2012 σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών, ανεξαιρέτως. Ο γενικός δείκτης στο σύνολο των υπηρεσιών διαμορφώνεται στις 55,2 μονάδες έχοντας υποχωρή-

σει κατά 12,4% σε σχέση με το αντίστοιχο εννιάμηνο του 2011. Ειδικότερα, σε κλαδικό επίπεδο η απαισιοδοξία κυριαρχεί έντονα στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς καθώς ο σχετικός δείκτης σημειώνει απώλειες που ξεπερνούν το -26,3% (σε σχέση με -6,1% πέρυσι) καθώς και στον κλάδο του τουρισμού (ξενοδοχεία και εστιατόρια) όπου οι απώλειες εδώ ξεπερνούν το -22,2% (έναντι +4,1% το 2011). Λιγότερο απαισιόδοξοι εμφανίζονται οι εκπρόσωποι του κλάδου της πληροφορικής, ίσως εξαιτίας της περισσότερο εξαγωγικής φύσης του κλάδου.

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	Ιαν. '10- Σεπ. '10	Ιαν. '11- Σεπ. '11	Ιαν. '12- Σεπ. '12	ΠΜ% '11/'10	ΠΜ% '12/'11
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	75,4	78,5	61,1	4,1%	-22,2%
Τουριστικά Γραφεία - Πρακτορεία	64,6	75	62,5	16,1%	-16,7%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	61,9	51,3	47,4	-17,1%	-7,6%
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	74	69,5	51,2	-6,1%	-26,3%
Πληροφορική	46,7	48,6	44	4,1%	-9,5%
Σύνολο Υπηρεσιών	63,8	63	55,2	-1,3%	-12,4%

Πηγή: IOBE

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι ελληνικές εξαγωγές προϊόντων στο α' εξάμηνο του 2012 ξεπέρασαν τα € 8,2 δισεκ., μέγεθος που αποτελεί (σε ονομαστικούς όρους) νέο υψηλότερο επίπεδο δεκαετίας, σημειώνοντας άνοδο κατά 4,3% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2011. Ταυτόχρονα, οι εισαγωγές κατέγραψαν πτώση 10%, με συνέπεια το εμπορικό έλλειμμα να υποχωρήσει κατά € 2 δισεκ. περίπου (ή -22,4%). Η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές της χώρας να κυμαίνεται στο 54%, αναλογία σχεδόν διπλάσια σε σχέση με εκείνη μόλις μια τριετία πριν.

Η ανοδική πορεία των εξαγωγών το α' εξάμηνο του έτους είναι ουσιαστικά αποτέλεσμα της ανόδου στα «Αγροτικά προϊόντα» και στις «Πρώτες ύλες», καθώς από αυτά προέρχονται τα 9/10 σχεδόν της συνολικής αύξησης που καταγράφεται σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2011. Πιο συγκεκριμένα, στις εξαγωγές των Αγροτικών προϊόντων η άνοδος έφθασε το 7% (έναντι 5,3% πέρυσι), με την αξία τους να διαμορφώνεται στα € 2,1 δισεκ.. Η τάση αυτή ερμηνεύεται από την αύξηση των εξαγωγών στα Ποτά-Καπνός κατά 47% σε σχέση με πέρυσι (ή κατά € 109,2 εκατ.), ενώ εξίσου σημαντική (δεδομένου του μεριδίου που κατέχουν) είναι και η αύξηση στα Τρόφιμα-Ζώα κατά € 59 εκατ. (ή 4%). Έτσι, οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων αντιπροσωπεύουν το ¼ της συνολικής αξίας των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, αναλογία παραπλήσια με πέρυσι στο ίδιο χρονικό διάστημα. Αντίστοιχα, στις «Πρώτες

ύλες» οι εξαγωγές ανήλθαν στα € 570 εκατ., αυξημένες κατά 39% (ή € 161 εκατ.), με αποτέλεσμα το μερίδιο τους στις συνολικές εξαγωγές να αυξηθεί κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες (στο 7%).

Στα «Βιομηχανικά προϊόντα» οι εξαγωγές κινούνται σχεδόν στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι, καθώς η άνοδος στα Χημικά Προϊόντα (+4,5%) και στα Μηχανήματα-Υλικό μεταφορών (+9,1%) αντισταθμίστηκε από την πτώση στα Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη (-5,5% ή πτώση κατά €116 εκατ.) με την αξία τους να υποχωρεί κάτω από τα € 2 δισεκ. περίπου (το ¼ σχεδόν των εξαγωγών στην κατηγορία). Η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα το συνολικό μερίδιο των εξαγωγών στα Βιομηχανικά προϊόντα να έχει υποχωρήσει κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2011.

Στα μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά η αξία των εξαγωγών μειώθηκε κατά 11% σε σχέση με πέρυσι (στα € 315,9 εκατ.), ενώ η αξία των καυσίμων έχει υπερδιπλασιαστεί σε σχέση με πέρυσι και διαμορφώνεται στα € 117 εκατ..

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές προς την ΕΕ-27 καταγράφουν πτώση 5% (ή € 294 εκατ.) το α' εξάμηνο του 2012. Η εξέλιξη αυτή είναι κυρίως αποτέλεσμα της υποχώρησης των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης κατά € 222 εκατ. (-6%) και κυρίως στην Ιταλία, τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας (πτώση -10% ή κατά € 101 εκατ.). Μείωση των εξαγωγών καταγράφεται επίσης προς την Γερμανία (-6%), αλλά και την Κύπρο (-7%) που επίσης απορροφούν μεγάλο μέρος των ελληνικών προϊόν-

των με την αξία τους να διαμορφώνεται στα € 850 εκατ. και € 484 εκατ. αντίστοιχα. Μικρότερη σε αξία είναι η πώση στις χώρες εκτός Ευρωζώνης (-4,4% ή κατά € 72 εκατ.) με τις εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο –τον 5^ο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας– να παραμένουν αμετάβλητες και τη συνολική αξία στα € 389 εκατ..

Αντίθετα, συνεχίζεται η σημαντική ώθηση στο εξωτερικό εμπόριο προς την Τουρκία και τις ΗΠΑ, τους έκτο και έβδομο αντίστοιχα μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας. Οι εξαγωγές προς την Τουρκία αυξήθηκαν κατά 20% και διαμορφώθηκαν στα € 383 εκατ., επίπεδο παραπλήσιο με εκείνο των ΗΠΑ, με την άνοδο ωστόσο των εξαγωγών προς τη συγκεκριμένη χώρα να είναι πολύ μεγαλύτερη (+49%).

Στις χώρες των Βαλκανίων, οι εξαγωγές εμφανίζουν πτώση κατά 4% με το μερίδιό τους όμως να υποχωρεί κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες. Τόσο στη Βουλγαρία όσο και στη Ρουμανία, που εισάγουν το μεγαλύτερο μέρος ελληνικών αγαθών, η πώση κυμαίνεται σε παρόμοιο επίπεδο (-7%) με τη συνολική αξία να διαμορφώνεται στα € 521 εκατ. και € 272 εκατ. αντίστοιχα. Αυτές τις πτωτικές τάσεις αντισταθμίζει εν μέρει η αύξηση των εξαγωγών προς την Αλβανία, τον 3^ο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο στα Βαλκάνια, κατά 8%, στην ΠΓΔΜ κατά 1%, όπως και στη Σερβία, όπου η άνοδος προσεγγίζει το 12% με την αξία των εξαγωγών να ανέρχεται στα € 107 εκατ..

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

	Αξία (εκατ. €)		ΠΜ(%)	Σύνθεση (%)	
	2012	2011	'12/11	2012	2011
Αγροτικά προϊόντα	2.145,8	2.006,9	6,9%	26,1%	25,5%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	1.664,9	1.606,2	3,7%	20,3%	20,4%
Ποτά & καπνός	339,5	230,3	47,4%	4,1%	2,9%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	141,5	170,4	-17,0%	1,7%	2,2%
Πρώτες ύλες	570,0	408,9	39,4%	6,9%	5,2%
Πρώτες ύλες μη εδωδόμενες εκτός από καύσιμα	570,0	408,9	39,4%	6,9%	5,2%
Καύσιμα	116,7	50,0	133,6%	1,4%	0,6%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	116,7	50,0	133,6%	1,4%	0,6%
Βιομηχανικά προϊόντα	5.060,7	5.048,4	0,2%	61,6%	64,2%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	1.202,4	1.150,1	4,5%	14,6%	14,6%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	1.995,2	2.111,3	-5,5%	24,3%	26,8%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.121,8	1.028,7	9,1%	13,7%	13,1%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	741,3	758,3	-2,2%	9,0%	9,6%
Άλλα	315,9	353,3	-10,6%	3,8%	4,5%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	315,9	353,3	-10,6%	3,8%	4,5%
Συνολικές εξαγωγές	8.209,0	7.867,4	4,3%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγές: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό, Ιανουάριος-Ιούνιος 2011-2012

	Αξία (εκατ. €)			Σύνθεση	
	2012*	2011*	Π.Μ. (%) '12/'11	2012	2011
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	4.721,1	4.756,8	-0,8%	57,5%	60,5%
ΕΕ-27	5.061,3	5.355,2	-5,5%	61,7%	68,1%
Ευρωζώνη-17	3.490,3	3.712,2	-6,0%	42,5%	47,2%
Β. Αμερική	463,8	333,8	38,9%	5,6%	4,2%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	86,0	61,7	39,4%	1,0%	0,8%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	466,5	397,4	17,4%	5,7%	5,1%
Βαλκάνια	1.259,9	1.306,7	-3,6%	15,3%	16,6%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	306,8	228,4	34,3%	3,7%	2,9%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	696,3	528,3	31,8%	8,5%	6,7%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β. Αφρικής)	71,7	54,4	31,8%	0,9%	0,7%
Ν.Α. Ασία	167,4	128,5	30,3%	2,0%	1,6%
Λατ. Αμερική	37,7	20,0	88,5%	0,5%	0,3%
Λοιπές Χώρες	383,9	301,4	27,4%	4,7%	3,8%
Σύνολο	8.209,0	7.867,4	4,3%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

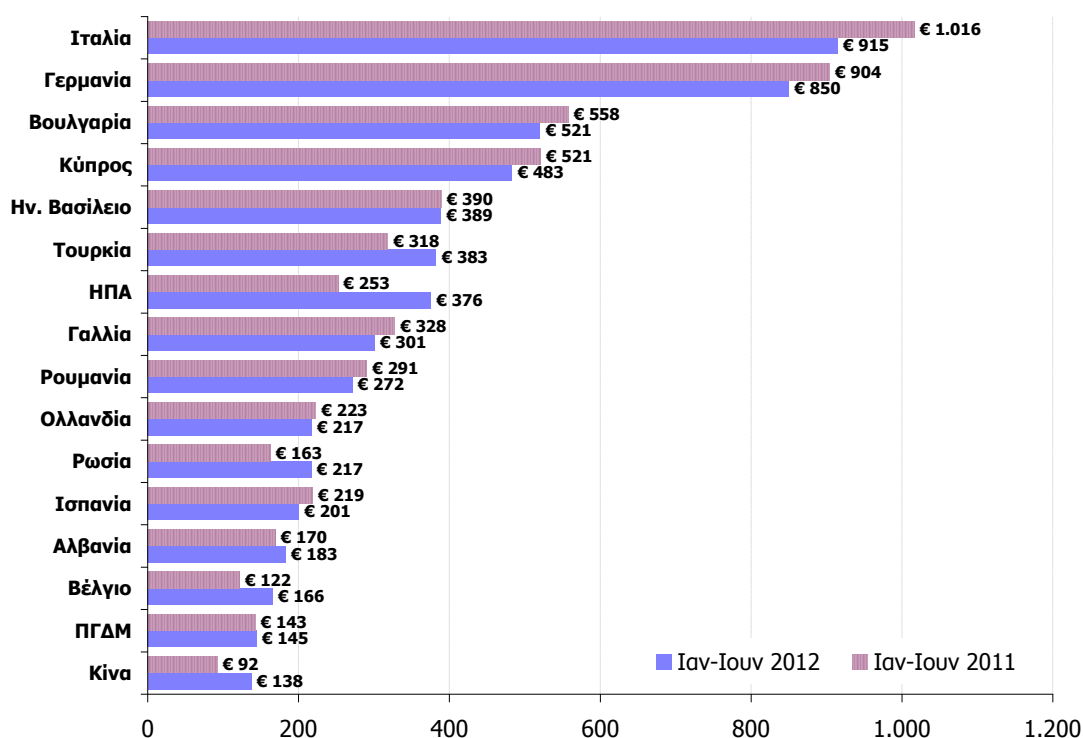
Στις χώρες της Βόρειας Αμερικής εκτός των ΗΠΑ, πτωτικά κινούνται οι εξαγωγές προς τον Καναδά (-20% ή μειωμένες κατά € 10,3 εκατ.), μείωση όμως που αντισταθμίζεται από την αύξηση της αξίας των εξαγωγών προς το Μεξικό (+56% ή κατά € 17 εκατ.).

Αντίθετα, σημαντική άνοδος κατά 32% καταγράφεται στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή έναντι του α' εξαμήνου του 2011, με αποτέλεσμα αυτές να διαμορφωθούν στα €696 εκατ (+€168 εκατ. σε σχέση με πέρυσι). Μεγαλύτερος εμπο-

ρικός εταίρος στην περιοχή αναδεικνύεται η Αλγερία (+8% αύξηση), ενώ σημαντική είναι η άνοδος προς τα Ην. Αραβικά Εμιράτα, με την αξία να διαμορφώνεται στα € 99 εκατ. (+56%), αλλά και στη Λιβύη όπου οι ελληνικές εξαγωγές υπερδιπλασιάστηκαν σε σχέση με πέρυσι, γεγονός που πιθανότατα σχετίζεται με οικονομική ανάκαμψη της χώρας έπειτα από τις ταραχές στη διάρκεια του 2011. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η άνοδος των εξαγωγών προς το Ισραήλ (+21%), την Αίγυπτο (+26%) και τη Σαουδική Αραβία (+44%) με τη συνολική αξία τους να προσεγγίζει τα € 206 εκατ..

Διάγραμμα 3.9

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων
 Ιανουάριος-Ιούνιος 2011-2012 (εκατ. €)

Πηγή: ΠΣΕ Επεξεργασία: IOBE

Όσον αφορά στις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, η άνοδος κατά € 78 εκατ. (+34%) ερμηνεύεται από την αύξηση των εξαγωγών προς την Ρωσία (+€ 54,3 εκατ. ή 33%) οι οποίες αποτελούν τα 3/5 των ελληνικών εξαγωγών προς τη συγκεκριμένη περιοχή. Αξιοσημείωτη ωστόσο, είναι η αύξηση των εξαγωγών προς την Ουκρανία κατά 19% με αποτέλεσμα η συνολική αξία να διαμορφώνεται στα € 50 εκατ.. Ανοδικά τέλος, συνεχίζουν να κινούνται οι εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς την Κίνα, προς την οποία η αξία τους έχει αυξηθεί κατά 49% (στα € 138 εκατ.) και το αντίστοιχο μερίδιο, αν και παραμένει χαμηλό, να έχει αυξηθεί στο 2% περίπου.

Ανακεφαλαιώνοντας, η πορεία των ελληνικών εξαγωγών επηρεάζεται από την επιβράδυνση που καταγράφεται στην οικονομική ανάπτυξη της Ευρωζώνης, με την

πτώση του ΑΕΠ της να φθάνει το 0,3% το α' εξάμηνο του 2012 σε σχέση με πέρυσι και την υποχώρηση της βιομηχανικής της παραγωγής να διαμορφώνεται στο ίδιο διάστημα στο -2%). Παρά το γεγονός ότι την τελευταία διετία καταγράφεται σημαντική διαφοροποίηση ως προς τις αγορές στις οποίες κατευθύνονται τα εγχώρια προϊόντα, οι ελληνικές εξαγωγές ενδέχεται να καταγράψουν χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης φέτος σε σχέση με πέρυσι, δεδομένης και της κρίσης χρέους στη ζώνη του ευρώ, που επηρεάζει σημαντικούς εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την Ιταλία.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας συνεχίζουν να είναι έντονα αρνητικές. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού

Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το β' τρίμηνο του 2012 το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 23,6%, σημειώνοντας άνοδο κατά 7,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2011 και κατά 1 εκατοστιαία μονάδα ως προς το α' τρίμηνο φέτος. Έτσι **ο αριθμός των ανέργων διαμορφώθηκε στους 1.168,8 χιλ.**, αυξημένος κατά 358,0 χιλ. (ή 44,2%) σε σχέση με πέρυσι και κατά 48,7 χιλ. (ή 4,3%) ως προς το α' τρίμηνο του 2012. Το α' εξάμηνο του 2012 το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 23,1% (από 16,1% πέρυσι) και ο αριθμός των ανέργων στους 1.144,5 (έναντι 801,7 χιλ. πέρυσι).

Στην Ευρωζώνη-17 το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 11% (έναντι 9,7% πέρυσι), με την υψηλότερη ανεργία να καταγράφεται στην Ισπανία (24,7%), αν και με μικρή πλέον διαφορά σε σχέση με την Ελλάδα, καθώς ο ρυθμός αύξησης είναι υπο-διπλάσιος από ότι εγχωρίως (+3,8 εκατοστιαίες μονάδες). Στην Πορτογαλία το ποσοστό ανεργίας έφθασε το 15,2%, επίπεδο σχεδόν παρόμοιο με εκείνο της Ιρλανδίας. Ενδεικτικό ωστόσο, του διαφορετικού βαθμού που η δημοσιονομική κρίση επηρεάζει τις χώρες-μέλη της Ευρωζώνης αποτελεί το γεγονός ότι στις μισές από αυτές το ποσοστό ανεργίας είναι μικρότερο από 10%, ενώ στην Γερμανία, την Ολλανδία και την Αυστρία κυμαίνεται περίπου στο 5%.

Στην **απασχόληση** η πτώση σε σχέση με πέρυσι είναι παραπλήσια εκείνης για το α' τρίμηνο του έτους (-8,7% ή 363 χιλ.), με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός απασχολούμενων να διαμορφωθεί στις 3.793 χιλ. Μεταξύ των απασχολούμενων, μεγαλύτερη είναι η υποχώρηση στα άτομα ξένης υπηκοότητας (-22%), ενώ στους

Έλληνες υπηκόους (οι 9 στους 10 απασχολούμενους στη χώρα) κυμαίνεται στο -8%. Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες χώρες-μέλη της Ευρωζώνης, όπου η απασχόληση μειώθηκε οριακά κατά 1% περίπου το β' τρίμηνο του 2012, ευρύτερη ήταν η μείωσή της στην Ισπανία (-4,8%) και στην Πορτογαλία (-4,2%).

Με βάση το **είδος της απασχόλησης**, σχεδόν 9 στους 10 εργάζονται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, ενώ το ποσοστό της μερικής απασχόλησης να εξακολουθεί να κινείται σε χαμηλό επίπεδο (7,3% από 6,4% πέρυσι), όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος μερικώς απασχολούμενων στην Ευρωζώνη διαμορφώνεται στο 22% περίπου.

Στα επιμέρους χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, η αύξηση της ανεργίας μεταξύ των δύο φύλων είναι παρόμοια με εκείνη για το σύνολο της ανεργίας, αν και στις γυναίκες συνεχίζει να κινείται σε υψηλότερο επίπεδο από εκείνο των ανδρών (27,3% έναντι 20,8%). Σε απόλυτους όρους ο αριθμός των ανέργων ανδρών ανέρχεται στις 592 χιλ. έναντι 577 χιλ. στις γυναίκες.

Ως προς **τα ηλικιακά χαρακτηριστικά**, το β' τρίμηνο του 2012 το ποσοστό ανεργίας στα άτομα μεταξύ 30 και 44 ετών, που αποτελούν τα 2/5 του εργατικού δυναμικού της χώρας, ανήλθε στο 22,3% (ή 492 χιλ. άνεργοι) σημειώνοντας αύξηση κατά 4,4 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Αντίστοιχα, στην ηλικιακή ομάδα 45-64 ετών, όπου επίσης συγκεντρώνεται μεγάλο τμήμα του εργατικού δυναμικού (36%), το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε ένα χρόνο κατά 6 μονάδες, αν και κινείται σε χαμηλότερο επίπεδο σε

σχέση με το συνολικό μέσο όρο (16%). Στην ηλικιακή ομάδα 20-24 ετών το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται στο 52%, ενώ στα άτομα ηλικίας 25-29 ετών στο 37% (έναντι 28% πέρυσι).

Ο αριθμός εκείνων που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αλλά δεν βρίσκουν δουλειά – **νέοι άνεργοι** – αυξήθηκε κατά 73 χιλ. και διαμορφώθηκε στους 272 χιλ. (το ¼ σχεδόν του συνολικού αριθμού ανέργων) με την πλειοψηφία τους (2 στους 3 περίπου) να ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 20 έως 29 ετών. Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά της ανεργίας ως αποτέλεσμα της παρατεταμένης ύφεσης της ελληνικής οικονομίας αποτυπώνονται εντονότερα στα άτομα που βρίσκονται χωρίς εργασία για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους: ο αριθμός τους διαμορφώθηκε στις 689 χιλ., αυξημένος κατά 277 χιλ. (ή 67%) σε σχέση με πέρυσι. Ακολούθως, το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο συνολικό αριθμό ανέργων ανήλθε στο 59% έναντι 47% κατά μέσο όρο στην Ευρωζώνη-17.

Στα άτομα με ξένη υπηκοότητα, το ποσοστό ανεργίας σχεδόν διπλασιάστηκε σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (32,6%), ενώ μεταξύ των Ελλήνων που συγκαταλέγονται στο εργατικό δυναμικό ανήλθε στο 22,8% (+6,6 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι), όταν το αντίστοιχο ποσοστό (ημεδαπών) στην Ευρωζώνη κυμαίνεται στο 10,2%.

Τα άτομα με μεσαίο και χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι αντιμέτωπα σε μεγαλύτερο βαθμό το φάσμα της ανεργίας. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται σε εκείνους που δεν πήγαν καθόλου σχολείο, καθώς ο 1 στους 3

βρέθηκε χωρίς εργασία το β' τρίμηνο του 2012, ενώ ελαφρώς υψηλότερο του μέσου όρου είναι το ποσοστό ανεργίας στους αποφοίτους ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, όπως και στα άτομα με απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης ή Γυμνασίου, αλλά και σε εκείνους που έχουν ολοκληρώσει μόνο τη δημοτική εκπαίδευση. Μικρότερο του μέσου όρου είναι το ποσοστό ανεργίας στα άτομα με μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών (12,9%), έχοντας σημειώσει ηπιότερη άνοδο συγκριτικά με τις άλλες κατηγορίες, ενώ στους απόφοιτους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται στο 16,2% (από 11,6% πέρυσι).

Σε επίπεδο περιφερειών, η υψηλότερη ανεργία σημειώνεται στη Δυτική Μακεδονία, με το ποσοστό της να έχει ανέλθει στο 30%, αυξημένο κατά 7 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Είναι ενδεικτικό ότι μόνο το ένα στα τρία άτομα στο σύνολο του πληθυσμού της περιοχής εργάζεται. Ωστόσο, η μεγαλύτερη άνοδος καταγράφεται στην Στερεά Ελλάδα, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να έχει υπερδιπλασιαστεί μέσα σε μια διετία (28,4%), εξέλιξη που σε συνδυασμό με το ίδιο σχεδόν ποσοστό ανεργίας στην Κεντρική Μακεδονία (25,1%) αντανάκλα τη σημαντική υποχώρηση της απασχόλησης σε περιοχές της χώρας με σημαντική μεταποιητική δραστηριότητα τα προηγούμενα χρόνια. Επιπρόσθετα, στην περιοχή του 24% κινείται το ποσοστό ανεργίας στην Δυτική Ελλάδα, στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη και στην Αττική όπου έχουν χαθεί 138 χιλ. θέσεις απασχόλησης μέσα σε ένα έτος. Στην Κρήτη, την Ήπειρο, την Θεσσαλία και το Βόρειο Αιγαίο η

ανεργία είναι ελαφρώς χαμηλότερη από το μέσο όρο της χώρας. Το μικρότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται στο Νότιο Αιγαίο (15,3%), όπως και στα Ιόνια Νησιά (14,3%) όπου παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο σε σχέση με πέρυσι, εξαιτίας της μικρής ανόδου στους απασχολούμενους.

Από τη σκοπιά των τομέων οικονομικής δραστηριότητας, εξασθένιση της απασχόλησης καταγράφεται και **στους τρεις βασικούς τομείς**, με αναλογικά ευρύτερη εκείνη στη Μεταποίηση όπου ο αριθμός των απασχολούμενων έχει υποχωρήσει πλέον στις 630 χιλ., σημειώνοντας πτώση κατά 111 χιλ. σε σχέση με ένα χρόνο πριν (-15% έναντι -2% στην Ευρωζώνη-17). Η συγκεκριμένη εξέλιξη είναι αποτέλεσμα της μείωσης της απασχόλησης στη Μεταποίηση κατά 58 χιλ. θέσεις, αλλά και στις Κατασκευές κατά 49 χιλ. θέσεις. Αριθμητικά μεγαλύτερη είναι η μείωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα, καθώς χάθηκαν 237 χιλ. θέσεις εργασίας (πτώση 8% έναντι οριακής πτώσης κατά -0,3% στην Ευρωζώνη-17), με συνέπεια η συνολική απασχόληση να διαμορφωθεί στα 2.670 χιλ. άτομα. Αυτή η μείωση ερμηνεύεται από τη σημαντική συρρίκνωση της απασχόλησης στο Εμπόριο (-12% ή 94 χιλ.), στη Δημόσια Διοίκηση-Άμυνα (-12% ή 42 χιλ.), στην Εστίαση-Καταλύματα (-9%) και στις Μεταφορές-Αποθήκευση (-11%). Αντίθετα, άνοδος –έστω μικρής έκτασης– της απασχόλησης σημειώνεται στις Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (+9%) και στις Επαγγελματικές / Επιστημονικές δραστηριότητες (+4%).

Στον πρωτογενή τομέα, σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2011, η απασχόληση υποχώ-

ρησε κατά 3% ή 16 χιλ. (έναντι αύξησης κατά 1% στην Ευρωζώνη-17), αν και σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο αυξήθηκε κατά 1% ή 5 χιλ. απασχολούμενους. Έτσι το β' τρίμηνο του 2012 το μερίδιο της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα στο σύνολο του εργατικού δυναμικού διαμορφώθηκε στο 13% (από 12,3% πέρυσι), στον δευτερογενή τομέα στο 16,6% (από 17,8%) και στον τριτογενή στο 70,4% (από 69,9%). Συνεπώς, δεν διαφαίνεται στα στοιχεία της Ε.Ε.Δ. η ανακατανομή της απασχόλησης μεταξύ των τομέων που πρέπει να πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, σε αντιστοιχία της αναδιάρθρωσης του ΑΕΠ της χώρας, με προσανατολισμό σε κλάδους διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων.

Με βάση τα στοιχεία του ΟΑΕΔ, ο αριθμός των ανέργων το β' τρίμηνο του 2012 διαμορφώθηκε στις 915,1 χιλ. (779,1 χιλ. άνεργοι αναζητούντες εργασία και 136 χιλ. που είναι άνεργοι αλλά δεν αναζητούν εργασία), αυξημένος κατά 17% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (785 χιλ. εγγεγραμμένοι). Ο αριθμός των ανέργων για την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους συνολικά διαμορφώθηκε στις 931 χιλ. (779,6 χιλ. άνεργοι αναζητούντες εργασία και 151 χιλ. που είναι άνεργοι αλλά δεν αναζητούν εργασία), σημειώνοντας άνοδο κατά 16% σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2011 (803 χιλ. εγγεγραμμένοι).

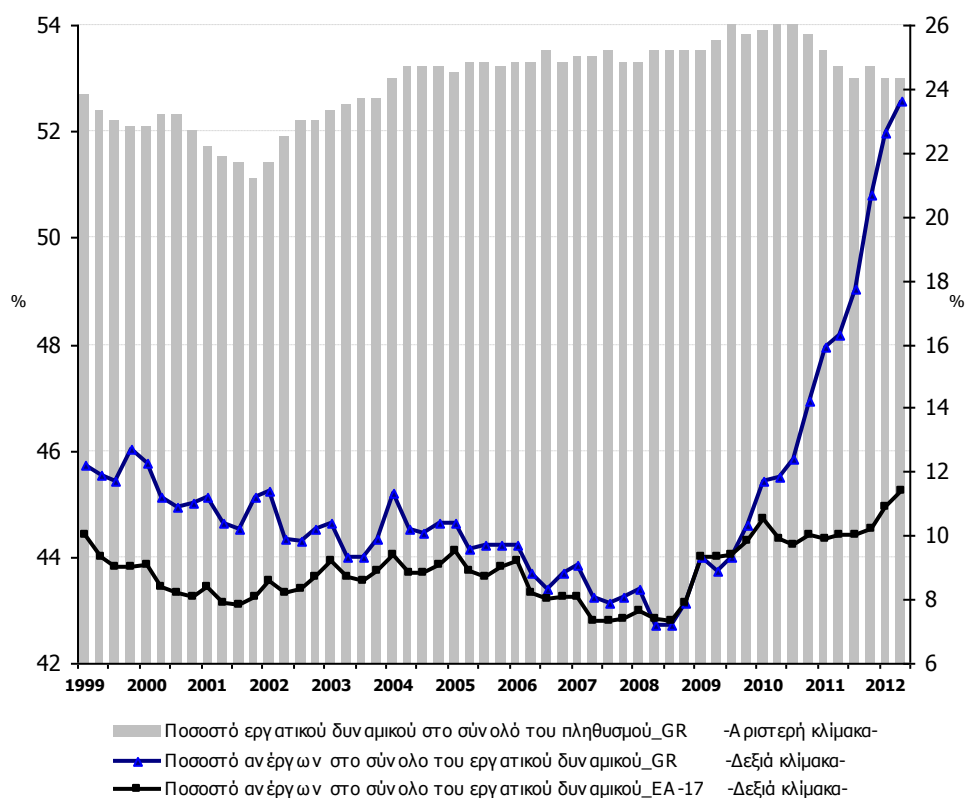
Για το δεύτερο εξάμηνο του 2012, η ισχυρή, πιθανότατα ελαφρά υψηλότερη από ότι στο πρώτο μισό του έτους ύφεση, η αναμονή ολοκλήρωσης από τις επιχειρήσεις των ρυθμίσεων σε βασικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματικού περιβάλλον-

τος που βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση με την τρόικα ή/και θα καθοριστούν κατά τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής της νέας κυβέρνησης (νέο φορολογικό σύστημα για επιχειρήσεις-ελεύθερους επαγγελματίες, ύψος εργοδοτικών εισφορών κ.λπ.), καθώς και η γενικότερη αβεβαιότητα για τις επιπτώσεις των δημοσιονομικών μέτρων στη ζήτηση και στην οικονομική δραστηριότητα, δεν θα οδηγήσουν σε βελτίωση των δεδομένων στην αγορά εργασίας. Ως αποτέλεσμα, **το ποσοστό ανεργίας θα συνεχίσει να ανέρχεται και αναμένεται να διαμορφωθεί για ολόκληρο το 2012 ελαφρά υψηλότε-**

ρα από το 24%, στο 24,2%, ενώ ο αριθμός των ανέργων θα ξεπεράσει τα 1,2 εκ.. Η περαιτέρω συρρίκνωση του ΑΕΠ το 2013, θα διατηρήσει την ανεργία σε ανοδική τροχιά, με ηπιότερο όμως ρυθμό από ότι φέτος. Προκειμένου να καταστεί περισσότερο ευκρινής η ιδιαίτερα δυσμενής κατάσταση στην αγορά εργασίας, αναφέρεται ενδεικτικά ότι για να επανέλθει το ποσοστό των απασχολούμενων ως ποσοστό του συνόλου του εργατικού δυναμικού (76,4% το β' τρίμηνο του 2012) σε επίπεδο αντίστοιχο με εκείνο πριν από μια διετία, οι απασχολούμενοι θα πρέπει να αυξηθούν τουλάχιστον κατά 15%.

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	4.525,8	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	4.586,1	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	4.611,9	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	8.906,4	4.580,3	51,4	4.086,3	89,2	493,9	10,8
2002	8.964,3	4.656,0	51,9	4.175,8	89,7	480,2	10,3
2003	9.014,9	4.734,4	52,5	4.274,5	90,3	460,0	9,7
2004	9.063,5	4.818,8	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	4.846,5	53,2	4.369,0	90,1	477,5	9,9
2006	9.157,4	4.886,4	53,4	4.452,3	91,1	434,5	8,9
2007	9.207,4	4.916,8	53,4	4.509,9	91,7	406,9	8,3
2008	9.234,1	4.937,3	53,5	4.559,4	92,4	377,9	7,6
2009	9.267,5	4.979,8	53,8	4.508,7	90,6	471,1	9,5
2010	9.306,3	5.017,4	53,9	4.388,6	87,5	628,7	12,5
α' τρίμ. 2011	9.329,4	4.987,0	53,5	4.194,4	84,1	792,6	15,9
β' τρίμ. 2011	9.337,6	4.967,2	53,2	4.156,3	83,7	810,8	16,3
γ' τρίμ. 2011	9.346,0	4.957,6	53,0	4.079,3	82,3	878,3	17,7
δ' τρίμ. 2011	9.354,5	4.958,7	53,0	3.932,8	79,3	1.025,9	20,7
2011	9.341,9	4.967,6	53,2	4.090,7	82,4	876,9	17,7
α' τρίμ. 2012	9.362,3	4.958,0	53,0	3.837,9	77,4	1.120,1	22,6
β' τρίμ. 2012	9.369,7	4.961,9	53,0	3.793,1	76,4	1.168,8	23,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μικρή κάμψη, των έντονα αρνητικών όμως αρνητικών προβλέψεων στους περισσότερους κλάδους, προκύπτει από τα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης από τις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Είναι προφανές ότι έχουν γίνει οι απαραίτητες προσαρμογές και πλέον οι απώλειες θέσεων εργασίας είναι ηπιότερες. Πιο συγκεκριμένα:

Το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2012, οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις για την απασχόληση σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του έτους εξομαλύνονται ελαφρά σε Βιομηχανία, Κατασκευές και οριακά στις Υπηρεσίες, αλλά βαίνουν ελαφρώς δυσμενέστερες στο Λιανικό Εμπόριο. Σε σχέση με

την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται επιδείνωση στις σχετικές προβλέψεις στο Λιανικό Εμπόριο και τις Υπηρεσίες, ενώ αντίθετα καταγράφεται μικρή άμβλυση των αρνητικών προσδοκιών στη Βιομηχανία και μεγαλύτερη στον τομέα των Κατασκευών, παρόλο που ο σχετικός δείκτης παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων για την απασχόληση το διάστημα Ιουλίου – Σεπτεμβρίου σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, κερδίζει 4 μονάδες και διαμορφώνεται στις -13 μονάδες. Η επίδοση αυτή είναι λιγότερο δυσμενής και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (-18

μονάδες). Το 4% των μεταποιητικών επιχειρήσεων (από 6% το περασμένο τρίμηνο) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το επόμενο διάστημα, ενώ αντίθετα το 17% (από 23%) αναμένει βραχυπρόθεσμα μείωση στον αριθμό των θέσεων εργασίας του τομέα, με τη συντριπτική πλειονότητα (4/5) των επιχειρήσεων να προβλέπει σταθερότητα.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις το τρίτο τρίμηνο του 2012 εξαμαλύνονται ελαφρά, τόσο σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, όσο και με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης διαμορφώνεται στις -37 μονάδες, 8 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο και 15 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Το 53% των επιχειρήσεων του κλάδου (από 57% το προηγούμενο τρίμηνο και 62% το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο) προβλέπει λιγότερες θέσεις εργασίας στον τομέα, ενώ αντίθετα διευρύνεται στο 16% (από 12% κατά μέσο όρο το β' τρίμηνο) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Στα Δημόσια Έργα, αλλά και τις Ιδιωτικές Κατασκευές, η πορεία του δείκτη είναι ελαφρώς ανοδική από τις αρχές του έτους, παραμένοντας όμως σε χαμηλά επίπεδα, ιδιαίτερα στον τελευταίο (στις -24 από -31 και στις -59 από -65 μονάδες αντίστοιχα).

Στις Υπηρεσίες, οι αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση το τρίτο τρίμηνο του 2012 αμβλύνονται οριακά σε σχέση με το μέσο όρο του δεύτερου τριμήνου, παραμένοντας απαισιόδοξες. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στις -29 μονάδες (από -31 μονάδες το δεύτερο τρίμηνο και -23 μονά-

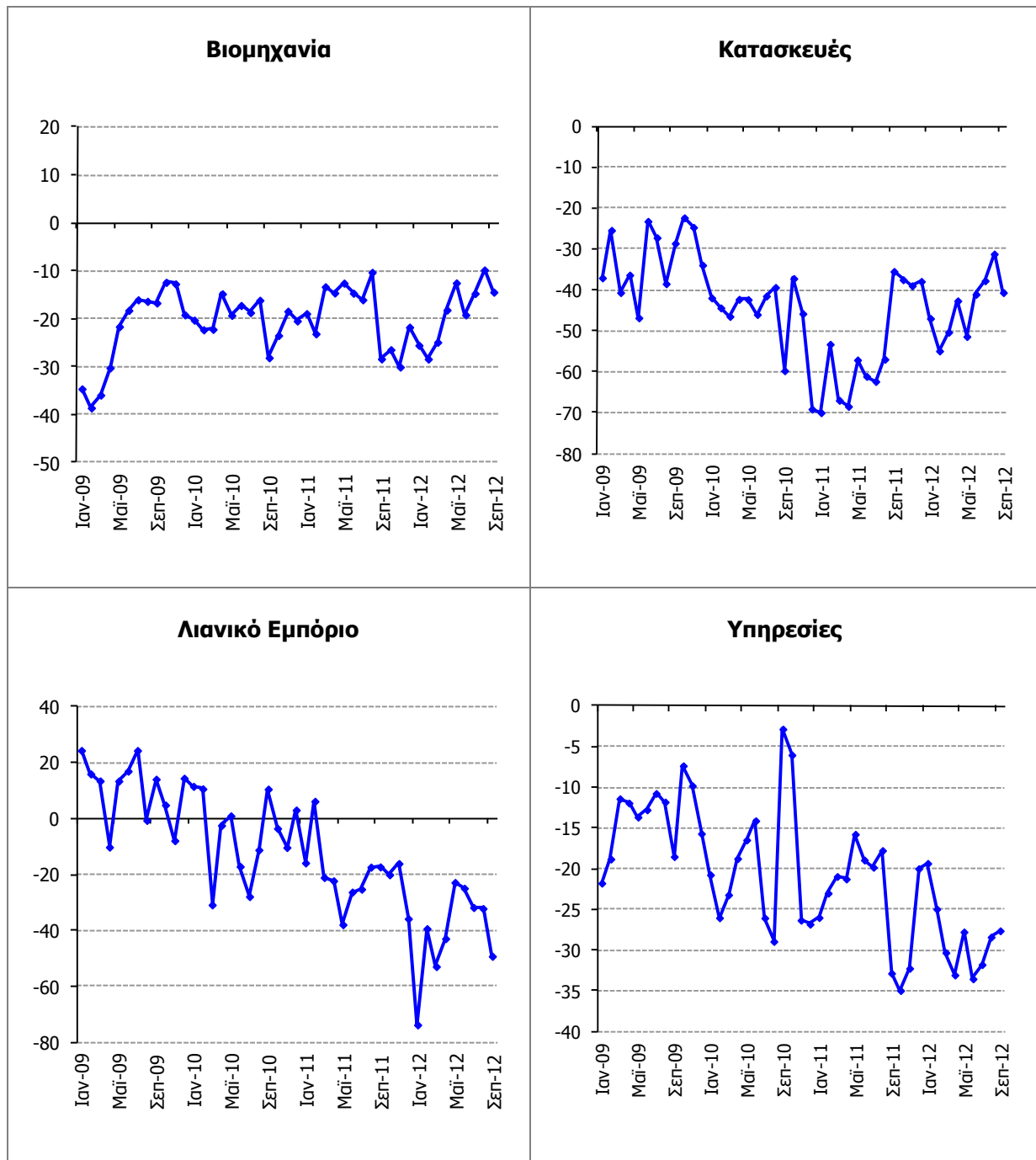
δες το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 35% αναμένει εκ νέου πτώση της απασχόλησης το επόμενο διάστημα, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν άνοδο να κινείται στο 4-5% το τελευταίο εξάμηνο. Σε επιμέρους κλάδους, οι σχετικές προβλέψεις το συγκεκριμένο διάστημα εμφανίζονται λιγότερο δυσμενείς στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια και τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς, ενώ καταγράφουν σημαντική βελτίωση στον κλάδο της Πληροφορικής.

Επιδείνωση καταγράφεται και στις προβλέψεις για την απασχόληση σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο στο Λιανικό Εμπόριο. Ο σχετικός αρνητικός δείκτης χάνει 8 μονάδες και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -38 μονάδες, σε επίδοση αρκετά κατώτερη και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (-20 μονάδες).

Το 38% των επιχειρήσεων του τομέα (από 30% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ ήδη από τις αρχές του έτους, καμία επιχείρηση δεν αναμένει άνοδο της απασχόλησης. Σε επιμέρους τομείς, σημειώνεται μικρή βελτίωση στα Υφάσματα - Ένδυση-Υπόδηση (στις -41 από -46 μονάδες) και μεγαλύτερη στα Είδη οικιακού εξοπλισμού (στις -48 από -62 μονάδες). Στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, το σχετικό ισοζύγιο παραμένει στα ίδια σχεδόν επίπεδα, ενώ στα Οχήματα & Ανταλλακτικά και τα Πολυκαταστήματα καταγράφεται επιδείνωση των δεικτών της προβλεπόμενης απασχόλησης.

Διάγραμμα 3.11

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις το 2012

Τον Σεπτέμβριο ο πληθωρισμός υποχώρησε στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας διετίας (0,9%), παρουσιάζοντας αποκλιμάκωση τόσο σε σχέση με τον Αύγουστο (1,7%) όσο και ως προς τον αντίστοιχο περσινό μήνα (3%). Η εξέλιξη αυτή υποδεικνύει την αρνητική επίδραση στο επίπεδο των τιμών από τη μεγάλη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος λόγω της παρατεταμένης ύφεσης και της υψηλής ανεργίας. Έτσι, το πρώτο εννιάμηνο του έτους, ο μέσος πληθωρισμός ανήλθε στο 1,6% έναντι 3,5% την ίδια περίοδο του 2011.

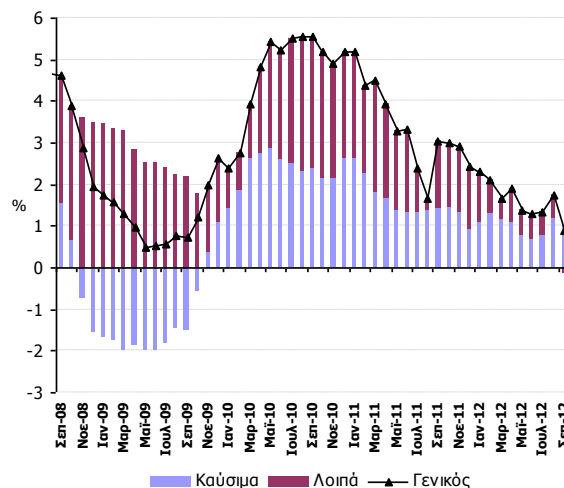
Η επιβράδυνση αυτή ερμηνεύεται σε σημαντικό βαθμό από τη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων στα αγαθά, καθώς ο σχετικός δείκτης εμφανίζει άνοδο κατά 2,2% έναντι 5,1% την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2011, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης στις υπηρεσίες εμφανίζει αύξηση κατά 1% έναντι 2,8% πέρυσι. Αντίστοιχη τάση αποτυπώνεται και στη μεταβολή των δεικτών τιμών Καυσίμων και Ενέργειας, οι οποίοι καταγράφουν άνοδο της τάξης του 11% αμφότεροι το α' εννιάμηνο του 2012 (έναντι 25% και 22% αντίστοιχα πέρυσι). Έτσι, οι αυξήσεις των τιμών στα καύσιμα και το πετρέλαιο θέρμανσης ασκούν αρνητική επίπτωση 1 εκατοστιαίας μονάδας όταν πέρυσι η αντίστοιχη επίπτωση κυμαίνονταν στις 1,7 μονάδες.

Η υποχώρηση στις τιμές των υπηρεσιών αποτυπώνεται στην εξέλιξη του δομικού πληθωρισμού, ο οποίος για πρώτη φορά διαμορφώνεται σε αρνητικό έδαφος τον

Σεπτέμβριο (-0,3%), γεγονός που υποδεικνύει την αρνητική επίδραση της ύφεσης στις τιμές ορισμένων υπηρεσιών.

Διάγραμμα 3.12

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

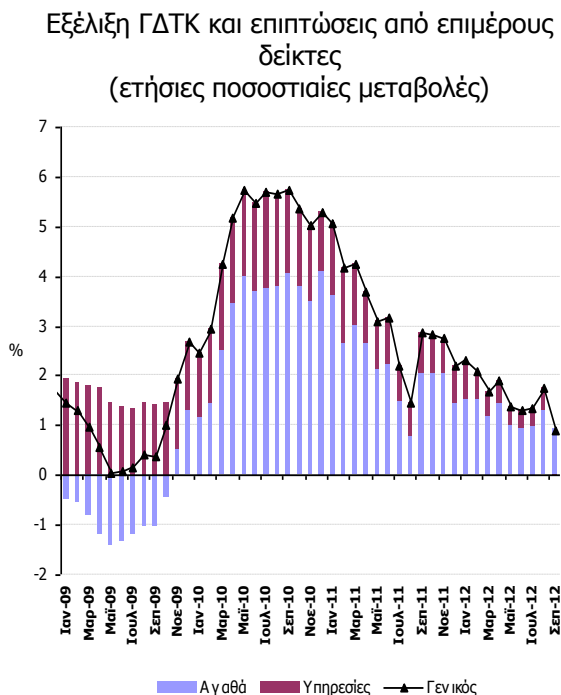
Αντίστοιχα για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου ο δομικός πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 0,6% από 1,9% το προηγούμενο έτος.

Αποπληθωριστικές τάσεις καταγράφονται στην Υγεία, στην Εκπαίδευση, στις Επικοινωνίες, στην Αναψυχή και στα Διαρκή αγαθά όπου ο αρνητικός πληθωρισμός διαμορφώνεται στην περιοχή του -1,3% στο εννιάμηνο όταν την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι καταγράφονταν αύξηση έως και 2,1%.

Αντίθετα, συνεχίζονται οι αυξητικές τάσεις στη Στέγαση (6,5% από 8,9% πέρυσι). Σχετικά ηπιότερες είναι οι πληθωριστικές πιέσεις στον κλάδο Διατροφής και μη Αλκοολούχων Ποτών, όπου ο μέσος ρυθμός αύξησης των τιμών κυμαίνεται στο 2% από 2,9% πέρυσι, ενώ σε αντίστοιχο επί-

πεδο διαμορφώνεται η αύξηση στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια, αν και ελαφρώς υψηλότερη σε σχέση με το α' εννιάμηνο του 2011.

Διάγραμμα 3.13

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Σημαντική μείωση από την άλλη πλευρά, σημειώνεται στον κλάδο Καπνού και Αλκοολούχων Ποτών, με το μέσο πληθωρισμό να έχει υποχωρήσει κατά 7,3 εκατοστιαίες μονάδες μεταξύ των δύο περιόδων (1,4%). Αντίθετα, στην ένδυση- υπόδηση καταγράφεται οριακή αύξηση της τάξης του 0,5%, όταν πέρυσι καταγράφονταν αρνητικός πληθωρισμός της τάξης του -1,2%.

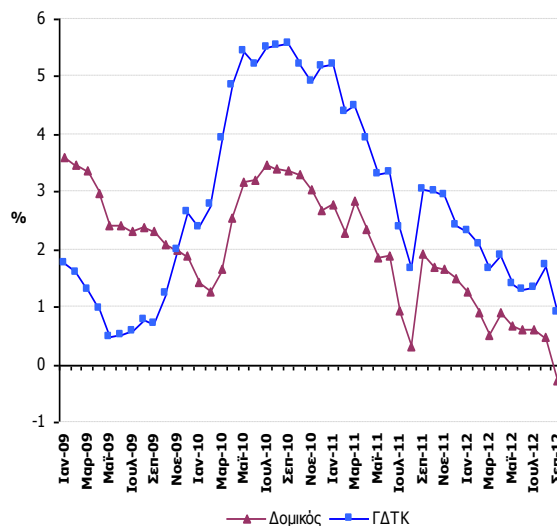
Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός τον Σεπτέμβριο διαμορφώθηκε στο 0,3%, ενώ για το α' εννιάμηνο του 2012 κυμαίνεται στο 1,2%.

Η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα να καταγράφεται στην Ελλάδα το χαμηλότερο επίπεδο πληθωρισμού μεταξύ των χωρών-μελών της ευρωζώνης-17, ο μέσος όρος

της οποίας κυμαίνεται στο 2,6%, αμετάβλητος σε σχέση με πέρυσι.

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού και ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

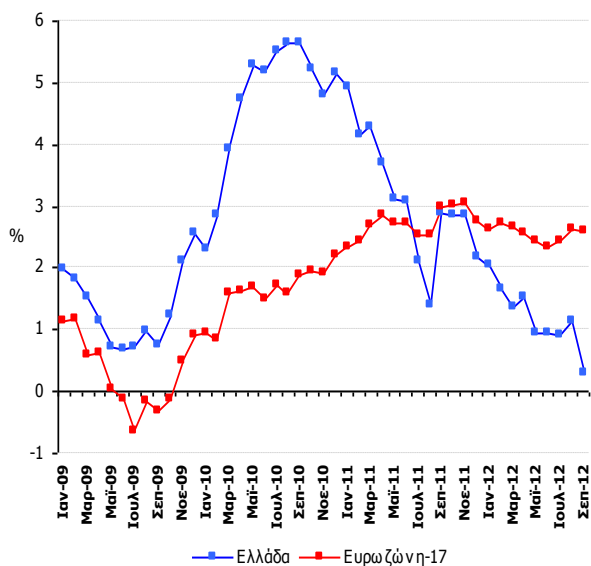
Χαμηλότερος του μέσου όρου της ευρωζώνης είναι επίσης ο πληθωρισμός στην Ιρλανδία (1,9%), στην Ισπανία (2%) και στην Γερμανία (2,2%), ενώ η υψηλότερη επίδοση –και 2^η υψηλότερη στην ΕΕ-27 (Μ.Ο.: 2,7%)- καταγράφεται στην Εσθονία (4,4%).

Από την άλλη πλευρά, οι πιέσεις που ασκούνται στις τιμές αγαθών και υπηρεσιών από το αυξανόμενο κόστος παραγωγής παραμένουν ισχυρές και στη διάρκεια του 2012, καθώς ο γενικός δείκτης εγχώριας αγοράς εμφανίζει άνοδο κατά 5,7%, αν και παρουσιάζει μείωση κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Η επίδοση αυτή, είναι υπερδιπλάσια του μέσου όρου της ευρωζώνης-17 (2,8%), με την Κύπρο να αποτελεί τη χώρα με τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης (8,2%).

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

Οι κλάδοι στους οποίους εντοπίζεται η μεγαλύτερη άνοδος είναι το Ηλεκτρικό ρεύμα-Φυσικό αέριο όπου διαμορφώνεται στο 14,7% όταν πέρυσι εμφάνιζε στασιμότητα, όπως επίσης και στα Προϊόντα οπτάνθρακα, στα Ενεργειακά αγαθά και στο Αργό πετρέλαιο με την αύξηση να κυμαίνεται στην περιοχή του 12%, αν και επιδεικνύουν σαφή επιβράδυνση σε σχέση με πέρυσι. Υποχώρηση του δείκτη καταγράφεται στον Ηλεκτρικό εξοπλισμό (-4,5% έναντι 14,3% πέρυσι), ενώ ηπιότερη είναι στην κατηγορία των Επίπλων και των Μηχανημάτων-Εξοπλισμό (περίπου στο -1%).

Αντίστοιχες με του κόστους παραγωγής πιέσεις ασκούνται και από την πορεία των τιμών στις εισαγόμενες πρώτες ύλες, με το δείκτη να σημειώνει άνοδο κατά 5,6% το α' οκτάμηνο του 2012 διπλάσια σχεδόν από εκείνη του μέσου όρου της Ευρωζώνης-17 (3,1%).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

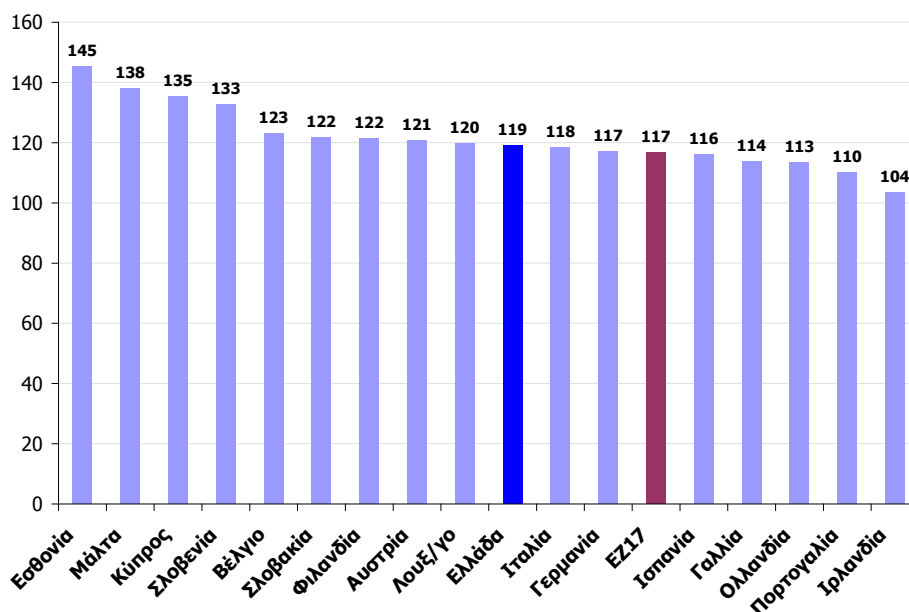
Οι ανοδικές πιέσεις στον ΓΔΤΚ αναμένεται ότι θα εξασθενήσουν περαιτέρω μέχρι το τέλος του έτους κυρίως λόγω της συνέχισης της πτώσης της ζήτησης και παρά την αυξητική επίδραση από την εξίσωση του φόρου στο πετρέλαιο θέρμανσης με το πετρέλαιο κίνησης. **Το 2012 ο πληθωρισμός θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 1,5%** μειωμένος σχεδόν κατά δύο εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Έτσι, στην Ελλάδα θα καταγράφεται, σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια, ο χαμηλότερος πληθωρισμός στην ευρωζώνη-17, ο μέσος όρος της οποίας αναμένεται να διαμορφωθεί στο 2,6%.

Η υιοθέτηση επιπρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων το ακριβές ύψος των οποίων για το 2013 θα ξεπεράσει τα 8 δισεκ. ευρώ θα ασκήσουν νέα αρνητική επίδραση στο διαθέσιμο εισόδημα και στην κατανάλωση, καθώς σημαντικό μέρος από αυτά θα προέλθει από επιπρόσθετες περικοπές σε μισθούς και συντάξεις. Οι εξελίξεις αυτές θα επιβαρύνουν την ήδη υψηλή ανεργία, αλλά και την πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά η οποία θα συνεχίσει να κινείται σε αρνητικούς ρυθμούς.

Θα πρέπει ωστόσο, να σημειωθεί ότι παρά τη σημαντική μείωση μισθών και την υποχώρηση της ζήτησης δεν έχουν καταγραφεί σημαντικές αποπληθωριστικές τάσεις σε κύριες κατηγορίες, που μεταξύ άλλων κατευθύνεται σημαντικό μέρος της κατανάλωσης. Για παράδειγμα στη Διατροφή (συμπεριλαμβανομένων και των μη-αλκοολούχων ποτών) την τελευταία διετία έχει σημειωθεί αύξηση κατά 5% (α' εννιάμηνο 2012 έναντι 2010).

Διάγραμμα 3.16

Εναρμονισμένος ΔΤΚ για την κατηγορία «Διατροφή»* στην Ευρωζώνη-17 (2005=100)

(*) Μέσος όρος Ιανουαρίου-Αυγούστου 2012

Πηγή: Eurostat

Είναι ενδεικτικό ότι με βάση τον εναρμονισμένο ΔΤΚ για την κατηγορία «Διατροφή», η τιμή του δείκτη για την Ελλάδα¹⁵ κυμαίνεται σε επίπεδο ελαφρώς υψηλότερο από το μέσο όρο της ευρωζώνης, ενώ είναι αντίστοιχη σχεδόν με της Γερμανίας ή της Αυστρίας, χώρες όμως όπου το επίπεδο μισθών είναι σημαντικά υψηλότερο και το ποσοστό ανεργίας δεν ξεπερνά το 5% (όταν στην Ελλάδα ανήλθε στο 24% το α' εξάμηνο του 2012). Τα παραπάνω συγκριτικά στοιχεία¹⁶ αντανακλούν τελικά σε σημαντικό βαθμό τις αγκυλώσεις και τις ολιγοπωλιακές ρυθμίσεις που εξακολουθούν

να υφίστανται σε ορισμένες αγορές, κυρίως για αγαθά, στην Ελλάδα.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς. Αν και οι αρνητικές τάσεις φαίνεται να εξασθενούν ελαφρώς, οι προβλέψεις για μειώσεις κυριαρχούν σε όλους στους τομείς. Συγκεκριμένα:

Οι προβλέψεις των τιμών κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους (Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2012) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, διατηρούνται σχεδόν αμετάβλητες στη Βιομηχανία, ενώ στις Ιδιωτικές Κατασκευές, τις Υπηρεσίες και περισ-

¹⁵ Αφορά την περίοδο Ιανουάριος-Αύγουστος 2012, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία Σεπτεμβρίου για χώρες-μέλη της Ευρωζώνης-17 μέχρι τη χρονική στιγμή συγγραφής της ενότητας αυτής.

¹⁶ Στον βαθμό που οι ΕνΔΤΚ καλύπτουν τις τιμές που καταβάλλονται για αγαθά και υπηρεσίες στο πλαίσιο νομισματικών αλλαγών.

σότερο στο Λιανικό Εμπόριο, οι σχετικοί αρνητικοί δείκτες αμβλύνονται ελαφρώς, μετά τα ιστορικά χαμηλά επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου.

Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες έχουν ενταθεί ελαφρά στη Βιομηχανία και περισσότερο στις Υπηρεσίες, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο και τις Ιδιωτικές Κατασκευές παραμένουν σχεδόν αμετάβλητες. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις διατηρούνται στα ίδια σχεδόν επίπεδα το τρίτο τρίμηνο του 2012 έναντι του προηγούμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -7 μονάδες. Η επίδοση αυτή βρίσκεται ελαφρώς χαμηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά επίπεδα (-3 μονάδες κατά μέσο όρο). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, ένα 7% προβλέπει άνοδο τιμών, ενώ το 13% αναμένει μείωσή τους, με τα υπόλοιπα 4/5 των επιχειρήσεων να αναμένουν εκ νέου σταθερότητα το προσεχές διάστημα.

Στο Λιανικό Εμπόριο, οι προβλέψεις υποχώρησης των τιμών εξομαλύνονται ελαφρά, με το σχετικό μέσο αρνητικό ισοζύγιο να αμβλύνεται, μετά τις ιστορικά χαμηλές επιδόσεις του Ιουνίου και να διαμορφώνεται στις -23 μονάδες (από -31 μονάδες). Σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο, ο αρνητικός δείκτης κινείται στα ίδια σχεδόν επίπεδα (-22 μονάδες ο μέσος δείκτης). Το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένει πτώση των τιμών το επόμενο διάστημα διαμορφώνεται στο 28% (από 38% κατά μέσο όρο το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο), με μόνο ένα 5%

να αναμένει άνοδό τους. Σε επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών κυριαρχούν σε όλους έναντι των προσδοκιών άνοδου, έχοντας όμως ταυτόχρονα εξασθενήσει το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο. Εντονότερη είναι έτσι η υποχώρηση των αποπληθωριστικών προσδοκιών στα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση, τα Πολυκαταστήματα και τα Τρόφιμα- Ποτά – Καπνός. Στα Οχήματα – Ανταλλακτικά, ο σχετικός δείκτης αμβλύνεται οριακά το εξεταζόμενο τρίμηνο, παραμένοντας ο λιγότερο αρνητικός σε σχέση με τους υπόλοιπους εξεταζόμενους κλάδους (-15 μονάδες), μαζί με τα Είδη οικιακού εξοπλισμού, όπου και εδώ το τρέχον τρίμηνο καταγράφεται ήπια υποχώρηση στο σχετικό ισοζύγιο.

Οι αρνητικές προβλέψεις των τιμών αμβλύνονται και στις Υπηρεσίες το υπό εξέταση τρίμηνο, με το σχετικό δείκτη να απομακρύνεται ελαφρώς από τα ιστορικά χαμηλά επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -28 μονάδες (από -32), διευρυνόμενο σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (-16 μονάδες). Το 28% των επιχειρήσεων του κλάδου (από 35%) αναμένει μείωση τιμών το επόμενο τρίμηνο και σχεδόν κανείς άνοδο. Από τους επιμέρους κλάδους, ο σχετικός δείκτης παρουσιάζει μεγάλη πτώση στις Διάφορες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες και τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς (στις -46 και -21 μονάδες αντίστοιχα) και μικρή μείωση στις Χερσαίες Μεταφορές, ενώ στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια, τα Τουριστικά Πρακτορεία και την Πληροφορική, τα σχετικά ισοζύγια κερδίζουν έδαφος και

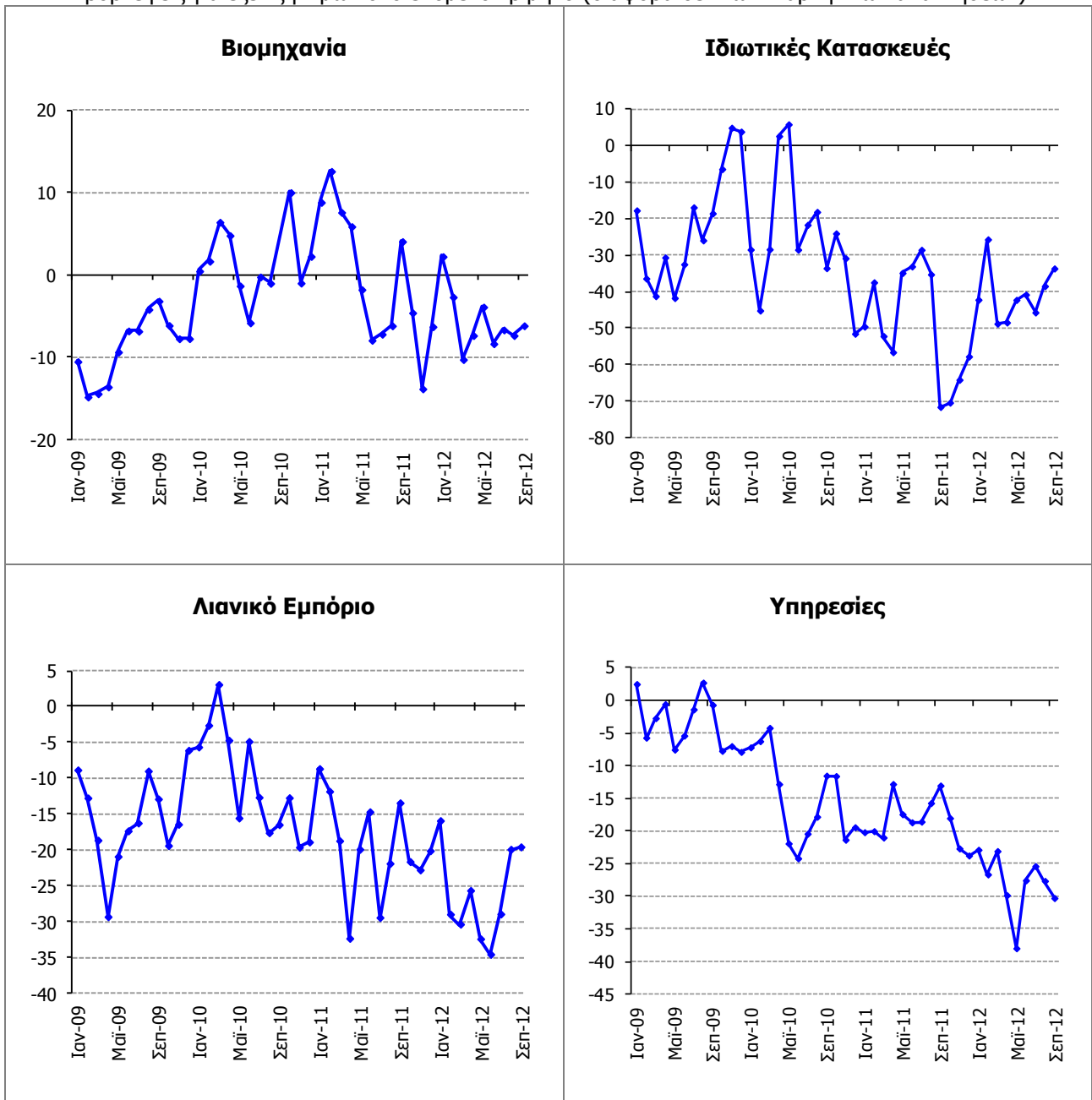
διαμορφώνονται σε λιγότερο αρνητικά επίπεδα το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο.

Τέλος, και στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το ισοζύγιο των τιμών κινείται ελαφρώς ανοδικά το τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2012 και κατά μέσο όρο διαμορφώνεται στις -39 μονάδες (από -44 μονάδες), επίδοση ελαφρώς ανώτερη έναντι της αντίστοιχης περσινής (-45 μονάδες).

Το υπό εξέταση διάστημα, τα 2/5 των επιχειρήσεων του τομέα αναμένουν βραχυπρόθεσμα υποχώρηση των τιμών, ενώ καμία επιχείρηση δεν προβλέπει άνοδο, με τις μισές επιχειρήσεις να προβλέπουν εκ νέου σταθερές τιμές το επόμενο διάστημα.

Διάγραμμα 3.17

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (διαφορά θετικών - αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

(επιστροφή στα επίπεδα του 2004)

Στο **επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2012** το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε κατά 53,3% και διαμορφώθηκε στα 6,5 δισεκ. ευρώ, χαμηλότερα κατά 7,3 δισεκ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι, ενώ βρίσκεται στο 30% των επιπέδων του 2008. Η μεγάλη αυτή υποχώρηση του ισοζυγίου, που έφερε το ισοζύγιο στα επίπεδα του 2004, οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου εισοδημάτων. Ταυτόχρονα, ενισχυμένο καταγράφεται το πλεόνασμα στο ισοζύγιο υπηρεσιών, όπως και στο ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων.

Το έλλειμμα του **εμπορικού ισοζυγίου** συρρικνώθηκε στο επτάμηνο του 2012 κατά 23,7% (4 δισεκ. ευρώ)¹⁷, και διαμορφώθηκε στα -12,8 δισεκ. ευρώ από -26,8 δισεκ. ευρώ το 2008. Στο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου (χωρίς καύσιμα και πλοία) καταγράφεται πτώση -30,4%, αντανakλώντας κυρίως τη μεγάλη μείωση στις εισαγωγές (λοιπών αγαθών) κατά 12,8% (-1,9 δισεκ. ευρώ), αλλά και στην αύξηση των εξαγωγών κατά 5,9% (435 εκ. ευρώ). Σε σχέση πάντως με το 2011 η αύξηση των εξαγωγών επιβραδύνθηκε, από το +18,4%, καθώς η υποχώρηση του διεθνούς εμπορίου αλλά και η αστάθεια της παγκόσμιας οικονομίας, επηρέασαν τις ελληνικές εξαγωγές. Πιο συγκεκριμένα ο όγκος του διεθνούς εμπορίου στο 7μηνο του 2012 αυξήθηκε κατά 2,5%, έναντι 7,3%

το 2011¹⁸. Οι εξαγωγές καυσίμων βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας 10ετίας, στα 4 δισεκ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 14,6%, ενώ αυξάνονται και οι εισαγωγές, κατά 4,3%, με αποτέλεσμα το έλλειμμα στο ισοζύγιο καυσίμων να υποχωρήσει κατά 1,1% (-70,8 εκ. ευρώ).

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών** διαμορφώθηκε στα 7,6 δισεκ. ευρώ στο επτάμηνο, αυξημένο κατά 6,9% (486 εκ. ευρώ), βελτίωση η οποία προήλθε κυρίως από τη μεγαλύτερη υποχώρηση των πληρωμών κατά 10,8% (-912,7 εκ. ευρώ), έναντι των εισπράξεων, οι οποίες υποχώρησαν κατά 2,8% (-426,8 εκ. ευρώ). Πιο συγκεκριμένα οι εισπράξεις από τον τουρισμό μειώθηκαν στο επτάμηνο κατά 7% (-372,3 εκ. ευρώ) και διαμορφώθηκαν στα 4,9 δισεκ. ευρώ, έναντι μεγαλύτερης κάμψης στις πληρωμές κατά 15,6% (-202,1 εκ. ευρώ). Οι εισπράξεις από μεταφορές μειώθηκαν οριακά, κατά 76,7 εκ. ευρώ, ενώ αντίθετα οι πληρωμές υποχώρησαν κατά 13,5% (-591 εκ. ευρώ). Τέλος, στις λοιπές υπηρεσίες καταγράφεται αύξηση κατά 22,2 εκ. ευρώ στο επτάμηνο, έναντι πτώσης 119 εκ. ευρώ στις πληρωμές.

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων** συρρικνώθηκε στο επτάμηνο, στα -2,3 δισεκ. ευρώ, μειωμένο κατά 54,7% (-2,8 δισεκ. ευρώ), έπειτα από την ενίσχυση που είχε σημειωθεί το 2011, κατά 5,3%. Βασική αιτία για την πτώση αυτή είναι η σημαντική υποχώρηση των πληρωμών, για μισθούς, αμοιβές, τόκους, μερίσματα και κέρδη, στα 4,2 δισεκ. ευρώ, μειωμένες κατά 39,9% (-2,8 δισεκ. ευρώ). Οι εισπράξεις, εμφάνισαν οριακή άνοδο, στα 1,9 δισεκ. ευρώ, αυξημένες κατά 0,9%.

¹⁷ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το 2010, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

¹⁸ The Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (CPB), CPB World Trade Monitor (including July 2012)

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων** διαμορφώθηκε στα 1,1 δισεκ. ευρώ, αυξημένο κατά 8,6%, έναντι μικρής πτώσης το 2011 κατά 1,8%. Οι συνολικές εισπράξεις¹⁹ διαμορφώθηκαν στα 3,5 δισεκ. ευρώ, αυξημένες κατά 1,7%, ενώ οι πληρωμές²⁰ μειώθηκαν κατά 1,2%, στα 2,4 δισεκ. ευρώ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** υπερδιπλασιάστηκε στο επτάμηνο του 2012, στα 1,2 δισεκ. ευρώ, έναντι 564,3 εκ. ευρώ το 2011. Βασική αιτία ανόδου είναι η αύξηση των εισπράξεων²¹ στα 1,36 δισεκ. ευρώ, έναντι 699,4 εκ. ευρώ το 2011, ενώ στις πληρωμές καταγράφεται στασιμότητα, στα 139 εκ. ευρώ.

Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, που αντανακλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της οικονομίας από το εξωτερικό, διαμορφώθηκε στα -5,2 δισεκ. ευρώ από -13,3 δισεκ. ευρώ το 2011, μειωμένο δηλαδή κατά 60,5% ή 8 δισεκ. ευρώ. Οι δανειακές ανάγκες σε σχέση με το 2008 είναι μειωμένες κατά 13,5 δισεκ. ευρώ.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Σημαντική πτώση κατά 55,2% καταγράφεται στο **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** στο επτάμηνο του έτους,

καθώς διαμορφώθηκε στα 6,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 13,7 δισεκ. ευρώ το 2011.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** παρουσίασαν καθαρή **εισροή** ύψους 2,6 δισεκ. ευρώ, έναντι καθαρής **εκροής** 1,3 δισεκ. ευρώ στο αντίστοιχο επτάμηνο του 2011. Οι άμεσες επενδύσεις προς την Ελλάδα αυξήθηκαν και διαμορφώθηκαν σε καθαρή εισροή ύψους 2,3 δισεκ. ευρώ, ενώ οι επενδύσεις ελλήνων προς το εξωτερικό σημείωσαν καθαρή εισροή ύψους 225 εκ. ευρώ, από καθαρή εκροή ύψους 1,2 δισεκ. ευρώ. Τον Ιούλιο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, καταγράφηκε εισροή 2,3 δισεκ. ευρώ για την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Εμπορικής Τράπεζας από την Crédit Agricole (Γαλλία).

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, καταγράφηκε καθαρή εκροή ύψους 72,5 δισεκ. ευρώ, έναντι 9,4 δισεκ. ευρώ το 2011. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος οι απαιτήσεις διαμορφώθηκαν σε καθαρή εκροή 40,7 δισεκ. ευρώ, από τα οποία τα 39,8 δισεκ. ευρώ αφορούν σε εκροή κεφαλαίων από την αύξηση των τοποθετήσεων κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια έκδοσης μη κατοίκων (περιλαμβάνονται ομόλογα του EFSF), τα 679 εκ. ευρώ οφείλονται σε αύξηση των τοποθετήσεων σε χρηματοοικονομικά παράγωγα του εξωτερικού, ενώ τα 230 εκ. ευρώ σε μετοχές. Αντίστοιχα, οι υποχρεώσεις κατέγραψαν καθαρή εκροή ύψους 31,7 δισεκ. ευρώ, από τα οποία τα 31,6 δισεκ. ευρώ προήλθαν από τη μείωση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια που εκδόθηκαν από κατοίκους Ελλάδας, ενώ τα υπόλοιπα 145 εκ. ευρώ αφορούν σε μείωση των το-

¹⁹ Οι εισπράξεις αφορούν καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΓΕ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

²⁰ Οι πληρωμές αφορούν κυρίως καταβολές προς τον Κοινωνικό Προϋπολογισμό

²¹ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

ποθετήσεων μη κατοίκων σε εγχώριες ελληνικές μετοχές.

Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων**, το σχετικό ισοζύγιο καταγράφει καθαρή εισροή ύψους 76,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 24,4 δισεκ. ευρώ το 2011. Οι υποχρεώσεις διαμορφώθηκαν στα 64,2 δισεκ. ευρώ, καθώς αυξήθηκαν κατά 76,1 οι καθαρές δανειακές υποχρεώσεις του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα προς μη κατοίκους, ενώ ταυτόχρονα μειώθηκαν οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε καταθέσεις και γeros στην Ελλάδα κατά 11,9 δισεκ. ευρώ. Οι απαιτήσεις για το επτάμηνο έφτασαν τα 11,9 δισεκ. ευρώ, όπου τα 12,1 δισεκ. ευρώ αφορούν σε μείωση των τοποθετήσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και γeros στο εξωτερικό. Παράλληλα ο ακαθάριστος δανεισμός του τομέα της γενικής κυβέρνησης διαμορφώθηκε από τον μηχανισμό EFSF και ΔΝΤ σε 75,6 δισεκ. ευρώ. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου στα 5,5 δισεκ. ευρώ, από 4,7 δισεκ. ευρώ τον Ιούλιο του 2011.

Αποτίμηση

Η σημαντική υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία 3-4 έτη, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ραγδαία επιδείνωση της κατανάλωσης. Η αύξηση των εισαγωγών, σε συνδυασμό με την αναιμική εξαγωγική δραστηριότητα, επιδείνωναν το εμπορικό ισοζύγιο, ως αποτέλεσμα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της χώρας. Όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 3.20, η αύξηση του ΑΕΠ τροφοδοτούνταν κατά κύριο λόγο από την κατανάλωση, μέχρι το 2008. Συγκεκριμένα, το 2001 η επέκταση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 3,4%, οδήγησε στην αύξηση του

ΑΕΠ κατά 4,1%, ενώ αντίθετα το 2003 εξαιτίας των επικείμενων ολυμπιακών αγώνων η βασική συνιστώσα αύξησης του εισοδήματος ήταν οι επενδύσεις.

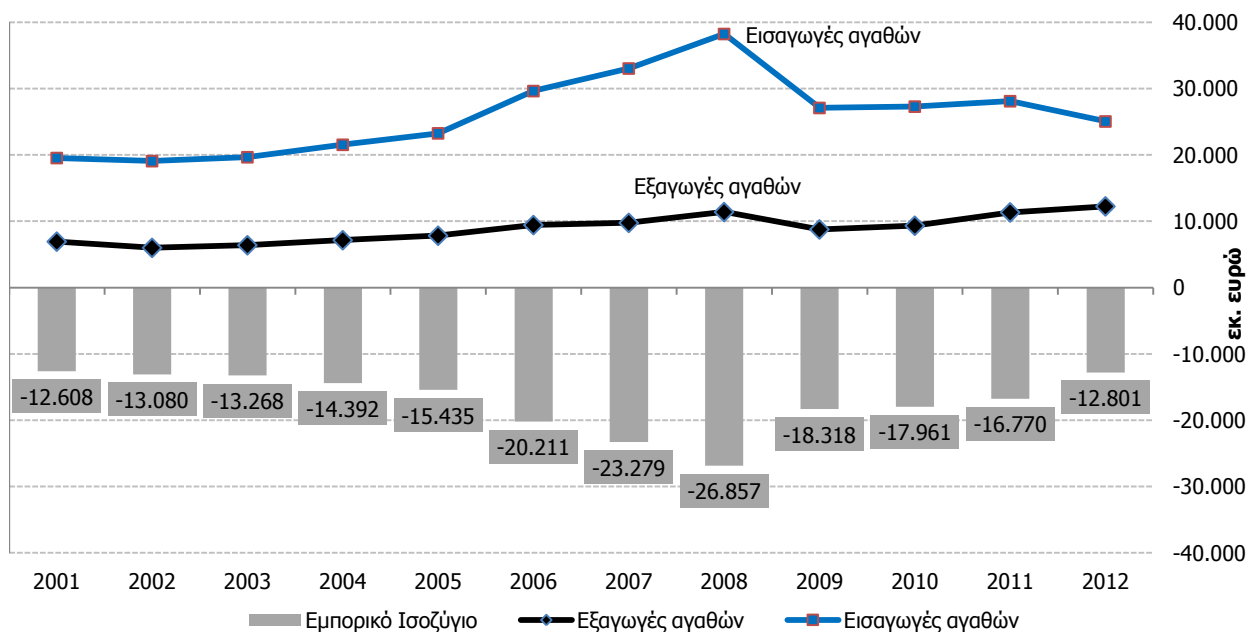
Με εξαίρεση τη διετία 2004-2005 και μέχρι το ξέσπασμα της κρίσης το 2008, το έλλειμμα των καθαρών εξαγωγών λειτουργούσε αρνητικά στον προσδιορισμό της ανάπτυξης, δηλαδή το έλλειμμα διευρύνονταν, αντισταθμίζοντας την αύξηση των υπόλοιπων παραγόντων. Μετά το 2008 παρατηρείται μια αντίθετη ροή, καθώς μόνο οι καθαρές εξαγωγές λειτουργούν αντισταθμιστικά στην ραγδαία επιδείνωση της κατανάλωσης και των επενδύσεων. Πιο συγκεκριμένα, μετά το 2008, η αποκλιμάκωση του ελλείματος στις καθαρές εξαγωγές δημιουργεί σημαντικό αντίβαρο, έως 3,1% στην υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας, όπου αν συνεχίζονταν η τάση των προηγούμενων ετών η πτώση του ΑΕΠ θα έφτανε έως και τις 10 μονάδες το 2011. Έτσι, παρόλο που η βελτίωση στο έλλειμμα των καθαρών εξαγωγών προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τη μείωση των εισαγωγών, και σε λιγότερο βαθμό από τη σχετική βελτίωση στις εξαγωγές, εντούτοις είναι εμφανής η επίδραση που ασκεί στη διαμόρφωση του εισοδήματος.

Συνεπώς, η στροφή προς τις εξαγωγές και η διαμόρφωση της κατανάλωσης σε ευρωπαϊκό μέσο όρο (~60% του ΑΕΠ), εκτιμάται ως ο μόνος αντικειμενικά και ιστορικά επιβεβαιωμένος δρόμος για την ανάκτηση ενός βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης. Η ενίσχυση των εξαγωγών μπορεί να γίνει με αντιστροφή της εξέλιξης στην παραγωγική και εξαγωγική δομή της ελληνικής οικονομίας, η οποία προϋποθέτει τη βελτίωση της δυνατότητάς της ελληνικής οικονομίας

να χρησιμοποιεί και να διαχέει τη γνώση και την τεχνολογία, την επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο αλλά και την καλλιέργεια της επιχειρηματικότητας έντασης γνώσης. Η ενδυνάμωση κλάδων με εξαγωγικό προσανατολισμό, η ενίσχυση της εκπαίδευσης και των δαπανών σε έρευνα και ανάπτυξη, με την ανάπτυξη καινοτόμων υπηρεσιών, προϊόντων και τεχνικών εκτιμάται ότι μπορεί να αποτελέσει διέξοδο στην παραγωγική και εξαγωγική υστέρηση.

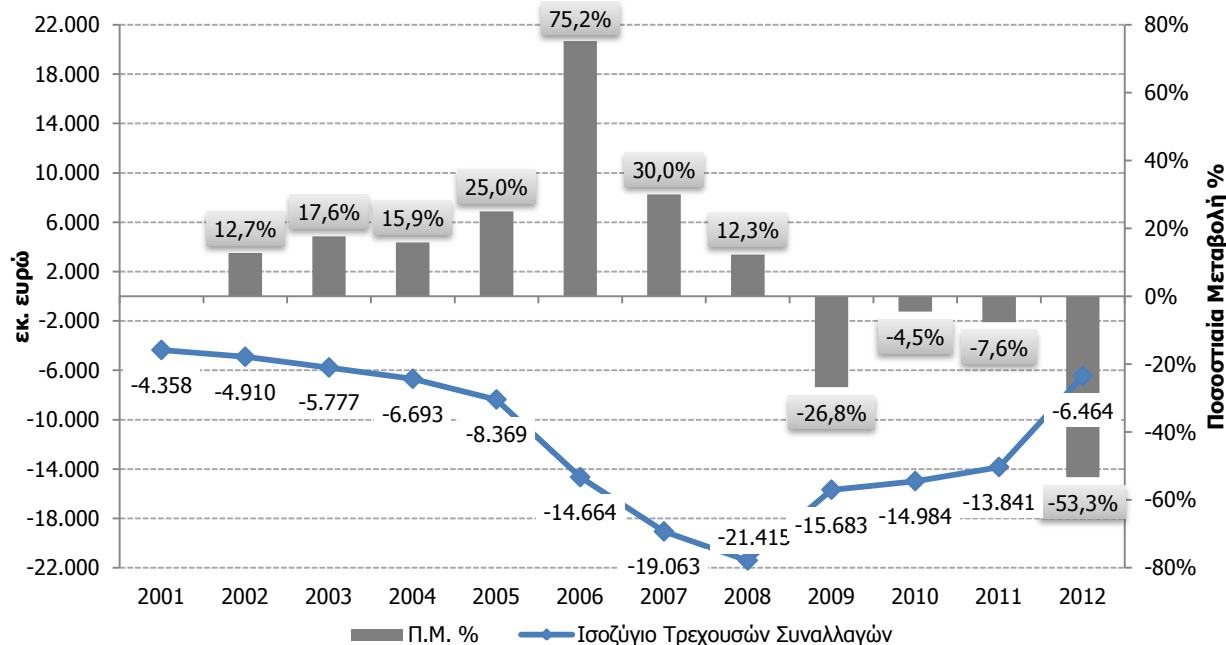
σης και των δαπανών σε έρευνα και ανάπτυξη, με την ανάπτυξη καινοτόμων υπηρεσιών, προϊόντων και τεχνικών εκτιμάται ότι μπορεί να αποτελέσει διέξοδο στην παραγωγική και εξαγωγική υστέρηση.

Διάγραμμα 3.18
Εισαγωγές-Εξαγωγές 2001-2012 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

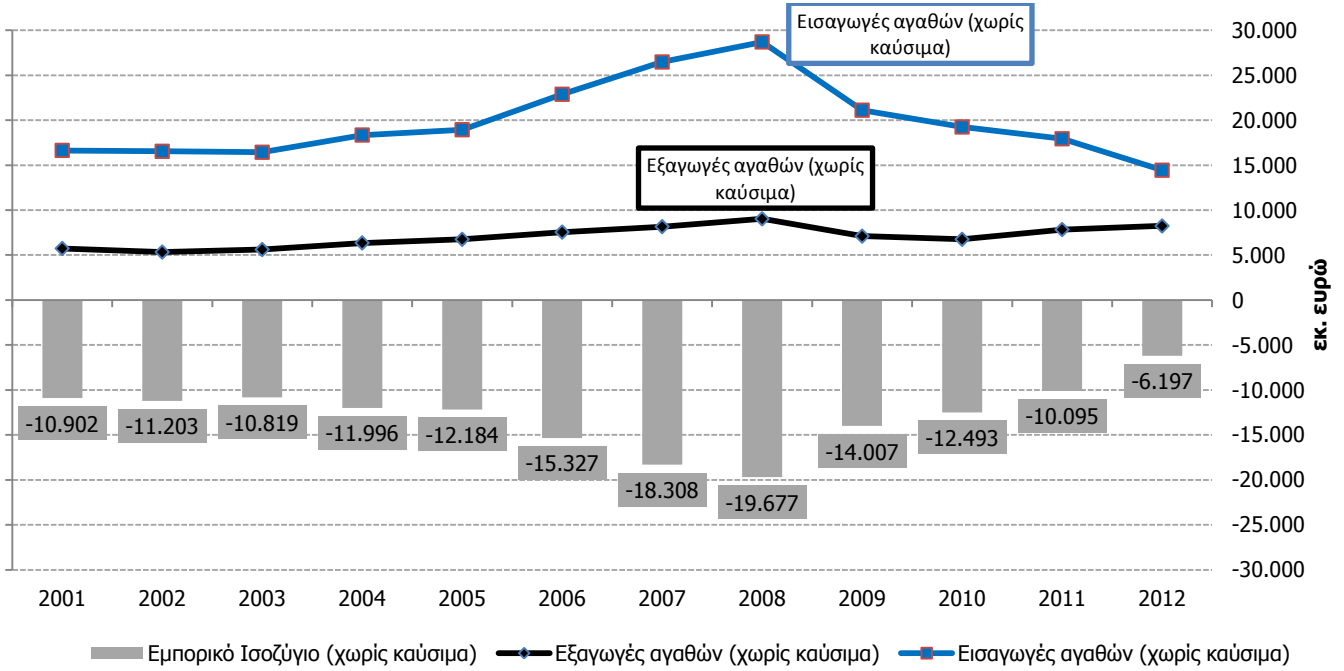
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.19
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2012 (Ιανουάριος- Ιούλιος)

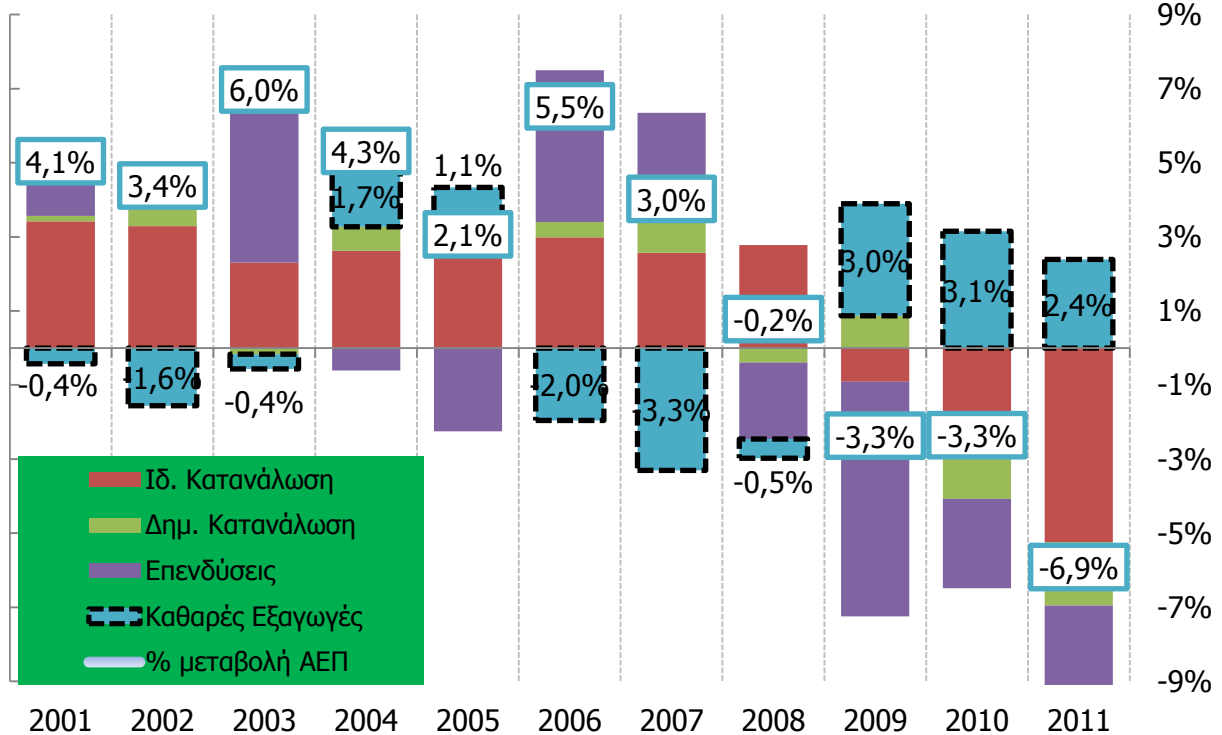
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.20
Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 2001-2012 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.21
Επίδραση των συστατικών του ΑΕΠ στην ποσοστιαία μεταβολή του (σταθερές τιμές 2005)

Πηγή: Eurostat - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πίνακας 3.11
Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών, σε εκ. ευρώ

		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙΑ+ΙΒ+ΙΓ+ΙΔ)	-14.983,8	-13.841,3	-6.464,1	-1.381,2	-879,5	642,0
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-17.960,7	-16.770,0	-12.801,4	-2.694,6	-2.561,1	-1.725,1
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-5.467,4	-6.675,2	-6.604,4	-1.024,8	-1.084,2	-942,7
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-12.493,3	-10.094,9	-6.197,1	-1.669,8	-1.476,9	-782,4
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.229,0	-2.271,3	-748,5	-296,3	-395,9	-90,7
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-10.264,3	-7.823,6	-5.448,6	-1.373,5	-1.081,0	-691,7
	Εξαγωγές αγαθών	9.335,9	11.345,5	12.256,3	1.542,8	1.878,6	1.857,6
I.A.2	Καύσιμα	2.584,1	3.505,4	4.016,2	457,4	690,5	615,8
	Πλοία (εισπράξεις)	565,9	517,2	482,1	101,7	84,5	95,1
	Λοιπά αγαθά	6.185,9	7.322,8	7.758,0	983,7	1.103,5	1.146,6
	Εισαγωγές αγαθών	27.296,6	28.115,5	25.057,7	4.237,4	4.439,7	3.582,7
	Καύσιμα	8.051,5	10.180,6	10.620,6	1.482,2	1.774,8	1.558,5
I.A.2	Πλοία (πληρωμές)	2.794,9	2.788,5	1.230,5	398,0	480,4	185,8
	Λοιπά αγαθά	16.450,2	15.146,4	13.206,6	2.357,2	2.184,5	1.838,4
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	6.849,8	7.082,5	7.568,5	2.321,8	2.544,2	2.600,4
I.B.1	Εισπράξεις	15.810,0	15.505,5	15.078,7	3.673,5	3.772,6	3.626,4
I.B.1	Ταξιδιωτικό	4.780,9	5.295,5	4.923,2	1.929,5	2.207,8	2.145,4
	Μεταφορές	9.162,9	8.083,2	8.006,5	1.438,2	1.205,6	1.170,4
	Λοιπές υπηρεσίες	1.866,1	2.126,8	2.149,0	305,8	359,1	310,6
I.B.2	Πληρωμές	8.960,1	8.423,0	7.510,3	1.351,7	1.228,4	1.026,0
I.B.2	Ταξιδιωτικό	1.277,8	1.294,1	1.092,0	201,6	230,2	202,8
	Μεταφορές	4.826,6	4.380,9	3.789,9	714,8	617,1	525,7
	Λοιπές υπηρεσίες	2.855,8	2.748,1	2.628,4	435,3	381,0	297,5
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-4.917,1	-5.178,9	-2.344,1	-1.012,5	-893,2	-143,9
I.Γ.1	Εισπράξεις	2.094,6	1.881,6	1.899,4	330,3	291,7	304,2
I.Γ.1	Αμοιβές, μισθοί	118,3	111,1	112,2	18,1	16,9	16,9
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	1.976,3	1.770,5	1.787,2	312,2	274,8	287,3
I.Γ.2	Πληρωμές	7.011,7	7.060,5	4.243,5	1.342,8	1.184,9	448,1
I.Γ.2	Αμοιβές, μισθοί	220,9	255,4	278,7	31,6	38,3	36,9
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	6.790,8	6.805,1	3.964,8	1.311,3	1.146,7	411,2
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.044,1	1.025,1	1.113,0	4,1	30,6	-89,3
I.Δ.1	Εισπράξεις	3.627,1	3.426,6	3.486,2	342,7	339,4	254,1
I.Δ.1	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.732,1	2.724,2	2.856,1	223,9	236,4	163,1
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	895,0	702,5	630,1	118,8	102,9	90,9
I.Δ.2	Πληρωμές	2.583,0	2.401,6	2.373,3	338,6	308,8	343,4
I.Δ.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.690,2	1.550,4	1.723,9	208,0	209,9	268,6
	Λοιποί τομείς	892,8	851,1	649,4	130,6	98,9	74,8
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	800,6	564,3	1.218,9	664,2	254,1	151,3
II.1	Εισπράξεις	958,6	699,4	1.358,5	683,9	271,7	172,3
II.1	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	883,0	645,2	1.313,4	675,0	258,5	164,6
	Λοιποί τομείς	75,7	54,2	45,1	8,9	13,2	7,7
II.2	Πληρωμές	158,1	135,1	139,5	19,7	17,6	20,9
II.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	12,1	8,1	6,9	1,0	1,2	0,5
	Λοιποί τομείς	145,9	127,0	132,6	18,7	16,4	20,4
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-14.183,3	-13.277,0	-5.245,2	-717,0	-625,4	793,3
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A+IV.B+IV.Γ+IV.Δ)	14.975,9	13.697,6	6.136,3	1.278,8	1.131,3	-901,0
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	22,3	-1.288,9	2.561,6	106,6	-40,5	2.243,3
IV.A	Κατοίκων στο εξωτερικό	-352,0	-1.161,8	225,4	-50,2	-389,2	-3,3
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	374,3	-127,2	2.336,2	156,8	348,6	2.246,6
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	-6.197,7	-9.403,0	-72.494,9	-1.213,3	305,0	-516,9
IV.Γ	Απαιτήσεις	9.250,3	5.395,4	-40.750,2	635,3	241,7	-721,9
	Υποχρεώσεις	-15.448,0	-14.798,4	-31.744,7	-1.848,6	63,3	205,0
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	21.054,3	24.412,5	76.099,6	2.366,5	885,8	-2.597,3
IV.Δ	Απαιτήσεις	-16.073,1	-3.470,9	11.882,7	572,1	-3.171,0	904,5
	Υποχρεώσεις	37.127,4	27.883,4	64.216,9	1.794,4	4.056,8	-3.501,8
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	18.850,9	32.156,9	75.153,8	-442,4	11.852,6	-141,8
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ**	97,0	-23,0	-30,0	19,0	-19,0	-30,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-792,7	-420,6	-891,1	-561,8	-505,9	107,6
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				4.628,0	4.751,0	5.512,0	

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ²²

Για την ελληνική οικονομία, ο τουρισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης με σημαντική συνεισφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, στην απασχόληση και στις επενδύσεις. Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, η εκτεταμένη ακτογραμμή και το φυσικό περιβάλλον είναι ορισμένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που καθιστούν τη χώρα από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

Για το σκοπό αυτό η σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα πρέπει να αναλυθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να συμπεριλάβει όχι μόνο συνήθη μεγέθη για την απεικόνιση της τουριστικής ζήτησης, αλλά και την ευρύτερη επίδρασή του στην ελληνική οικονομία. Η ανάδειξη των διακλαδικών σχέσεων του τουριστικού τομέα αποτελεί ένα εργαλείο κατανόησης της πολύπλευρης συνεισφοράς του τουρισμού, το οποίο μπορεί να ενταχθεί στο ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής για τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος της χώρας.

Κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού

Βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος αποτελεί ο γεωγραφικός προσδιορισμός της ζήτησης από το εξωτερικό, καθώς στο σύνολό της σχεδόν προέρχεται από την Ευρωπαϊκή ήπειρο, με την αναλογία μάλιστα να μην εμφανίζει μεταβολή την τελευταία δεκαετία. Σε επίπεδο χωρών, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν διαχρονικά τις παραδοσιακές αγορές από τις οποίες προέρχεται ο μεγαλύτερος αριθμός ξένων επισκεπτών, αν και το μερίδιό τους βαίνει μειούμενο τα τελευταία χρόνια.

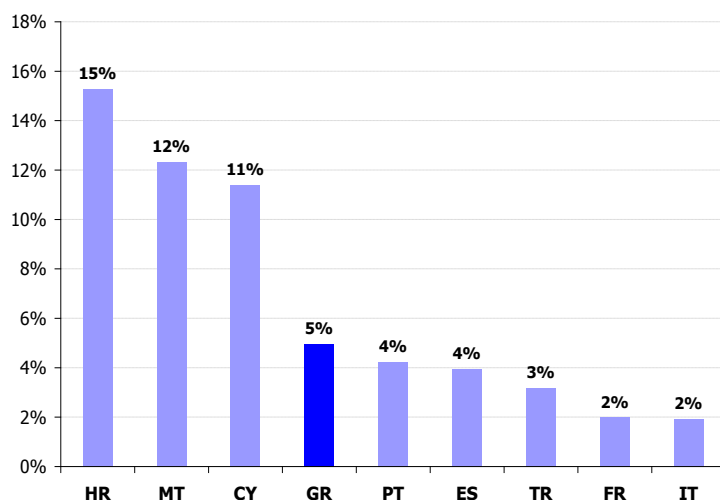
Την τελευταία δεκαετία ωστόσο, αναδείχθηκαν νέες χώρες-αγορές από τις οποίες η Ελλάδα προσελκύει σημαντικό αριθμό επισκεπτών. Οι χώρες αυτές είναι κυρίως η Ρωσία και οι γειτονικές Βαλκανικές με τις αφίξεις να αντισταθμίζουν εν μέρει την κάμψη από άλλες χώρες. Ιδιαίτερα οι αφίξεις από την Ρωσία εμφανίζουν σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην ενίσχυση των τουριστικών εισπράξεων, καθώς η μέση δαπάνη των επισκεπτών από τη χώρα αυτή κυμαίνεται σε διπλάσιο σχεδόν επίπεδο από τον αντίστοιχο μέσο όρο στο σύνολο των ξένων επισκεπτών (1.099 ευρώ έναντι 640 ευρώ μέση δαπάνη ανά ταξίδι το 2010).

Η συνεισφορά του τουρισμού στην ελληνική οικονομία αποτυπώνεται στις τουριστικές εισπράξεις (τη δαπάνη δηλαδή των ξένων επισκεπτών κατά την επίσκεψή τους στην Ελλάδα) η οποία αποτελεί το 5% (μέσος όρος πενταετίας 2005-2010) του ΑΕΠ, αναλογία που είναι υψηλότερη συγκριτικά με άλλες τουριστικά αναπτυγμένες χώρες της Μεσογείου, όπως η Ισπανία και η Τουρκία.

²² Το παρόν κείμενο συνοψίζει τα τελικά αποτελέσματα μελέτης του IOBE, η οποία βρίσκεται διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο http://www.iobe.gr/index.asp?a_id=359&news_id=1129

Διάγραμμα 4.1

Τουριστικές εισπράξεις σε προορισμούς της Μεσογείου ως % του ΑΕΠ

HR: Κροατία, MT: Μάλτα, CY: Κύπρος PT: Πορτογαλία ES: Ισπανία TR: Τουρκία FR: Γαλλία IT: Ιταλία

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Μεθοδολογία για την εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στους εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

Σε αντίθεση με σημαντικούς κλάδους της οικονομίας, όπως η Γεωργία, η Βιομηχανία, το Εμπόριο, οι Κατασκευές, κλπ., η οικονομική δραστηριότητα του τουρισμού δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κωδικό στο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών. Η ιδιαιτερότητα του τουρισμού εντοπίζεται στον προσδιορισμό του κλάδου με βάση τη ζήτηση που προέρχεται από συγκεκριμένη κατηγορία καταναλωτών, τους ταξιδιώτες. Ένα άτομο καταναλώνει αγαθά-υπηρεσίες που σχετίζονται με τον τουρισμό όταν πραγματοποιεί ένα ταξίδι (ή μια επίσκεψη) σε μια περιοχή άλλη από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του για χρονικό διάστημα μικρότερο του έτους και σκοπό άλλο από εκείνο της εργασίας.

Η σύνδεση ενός προϊόντος με τον τουρισμό καθορίζεται από την ιδιότητα του καταναλωτή ως επισκέπτη σε έναν προορισμό. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται ο όρος «τουριστικό χαρακτηριστικό προϊόν», για να περιγράψει αγαθά και υπηρεσίες η ζήτηση των οποίων θα ήταν πολύ μικρή σε μια οικονομία όπου ο τουρισμός δεν θα είχε αναπτυχθεί. Επομένως, οι κατηγορίες προϊόντων που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της τουριστικής δαπάνης συνδέονται με τις ανάγκες ενός επισκέπτη σε μια περιοχή που δεν αποτελεί τον τόπο μόνιμης κατοικίας του και διακρίνονται στα καταλύματα, στην διατροφή (φαγητό και ποτά), στις μεταφορές, στις υπηρεσίες των ταξιδιωτικών πρακτορείων, στις ψυχαγωγικές-πολιτιστικές δραστηριότητες και στις αγορές αναμνηστικών, αλλά και προϊόντων καθημερινής χρήσης.

Μεθοδολογικά, η εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στην ελληνική οικονομία έγινε με την χρήση των πινάκων εισροών-εκροών της ελληνικής οικονομίας, προσαρμοσμένων με

πρωτογενή στοιχεία από έρευνα στις τουριστικές επιχειρήσεις για τον προσδιορισμό των συντελεστών παραγωγής στους τουριστικούς κλάδους. Θεωρώντας την τουριστική δαπάνη ως μια εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση (αντίστοιχα και τις επενδύσεις), υπολογίζονται η συνολική επίδραση στην ελληνική οικονομία με τη χρήση του υποδείγματος εισροών-εκροών του Leontief.

Με τη μέθοδο αυτή στάθηκε δυνατό να εκτιμηθεί η άμεση, η έμμεση, αλλά και η προκαλούμενη επίδραση των δραστηριοτήτων που συνθέτουν τον τουρισμό. Η άμεση επίδραση αντανακλά τις μεταβολές του επιπέδου της παραγωγής λόγω της τουριστικής κατανάλωσης, σε συνδυασμό με την αύξηση των αρχικών εισροών που χρησιμοποιούν οι τουριστικές επιχειρήσεις.

Αντίστοιχα, η έμμεση επίδραση αντιπροσωπεύει τις πρόσθετες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία από την πλευρά των παραγωγικών μονάδων που προμηθεύουν τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό, ενώ η προκαλούμενη επίδραση περιγράφει τη μεταβολή στη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες στην οικονομία, ως αποτέλεσμα του εισοδήματος που λαμβάνουν τα νοικοκυριά κατά μήκος της αλυσίδας αξίας των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών.

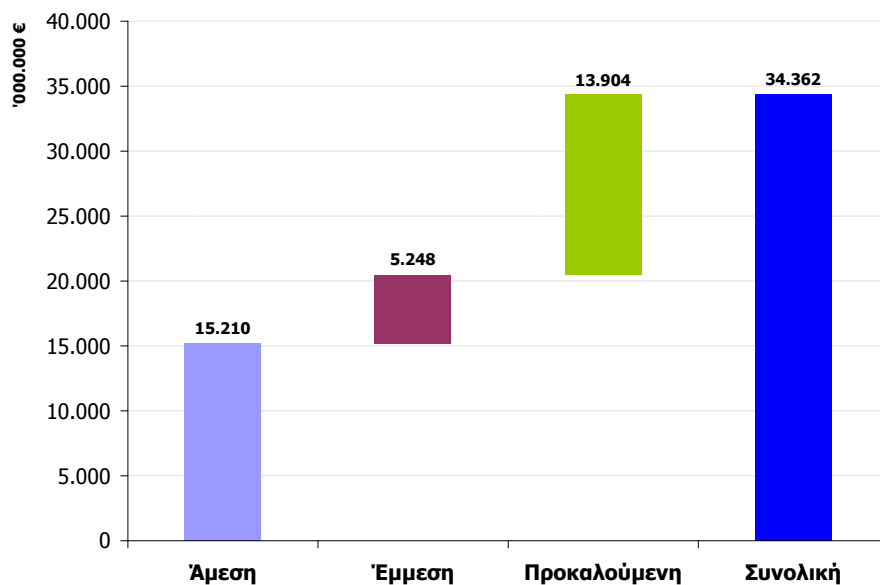
Η Επίδραση του τουρισμού στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα

Η συνολική επίδραση στην ελληνική οικονομία από την εσωτερική τουριστική δαπάνη (τη δαπάνη δηλαδή από αλλοδαπούς επισκέπτες που επισκέπτονται την Ελλάδα, αλλά και ημεδαπούς επισκέπτες στο εσωτερικό της χώρας) και τις επενδύσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό εκτιμάται στα 34,4 δισεκ. ευρώ ή 15,1% του ΑΕΠ εκ των οποίων τα 15,2 δισεκ. ευρώ αντιπροσωπεύουν την άμεση επίδραση από την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα. Εξάλλου εκτιμάται ότι για κάθε 1.000 ευρώ τουριστικής δαπάνης το ακαθάριστο προϊόν της ελληνικής οικονομίας αυξάνεται κατά 2.220 ευρώ περίπου.

Ταυτόχρονα, η επίτευξη του στόχου των 20 εκατ. αφίξεων αλλοδαπών επισκεπτών στην Ελλάδα, θα είχε ως αποτέλεσμα οι τουριστικές εισπράξεις από το εξωτερικό να ανέλθουν τουλάχιστον στα 12,8 δισεκ. ευρώ, ενώ σε όρους συνολικής επίδρασης στο ΑΕΠ η επιπλέον επίδραση θα ξεπερνούσε τα 7 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το 2010.

Διάγραμμα 4.2

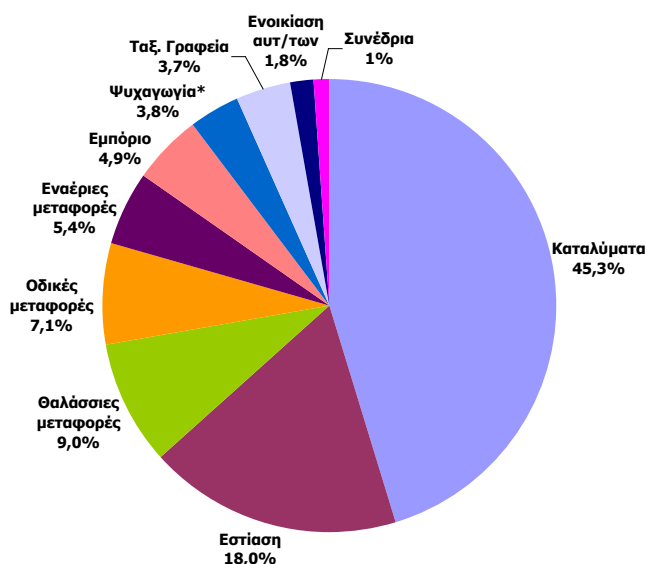
Η επίδραση του τουρισμού στο ΑΕΠ, 2010

Στη διαμόρφωση της άμεσης επίδρασης από την τουριστική δαπάνη, η μεγαλύτερη συνεισφορά προέρχεται από τις υπηρεσίες καταλύματος και δευτερευόντως από την εστίαση, με αποτέλεσμα οι δύο αυτές κατηγορίες να αποτελούν σχεδόν τα 2/3 της άμεσης επίδρασης του τουρισμού από την τουριστική δαπάνη.

Διάγραμμα 4.3

Άμεση επίδραση στους συναφείς με τον τουρισμό κλάδους οικονομικής δραστηριότητας*, 2010

(*) Ως ποσοστό του τουριστικού ΑΕΠ που προκύπτει από την τουριστική δαπάνη

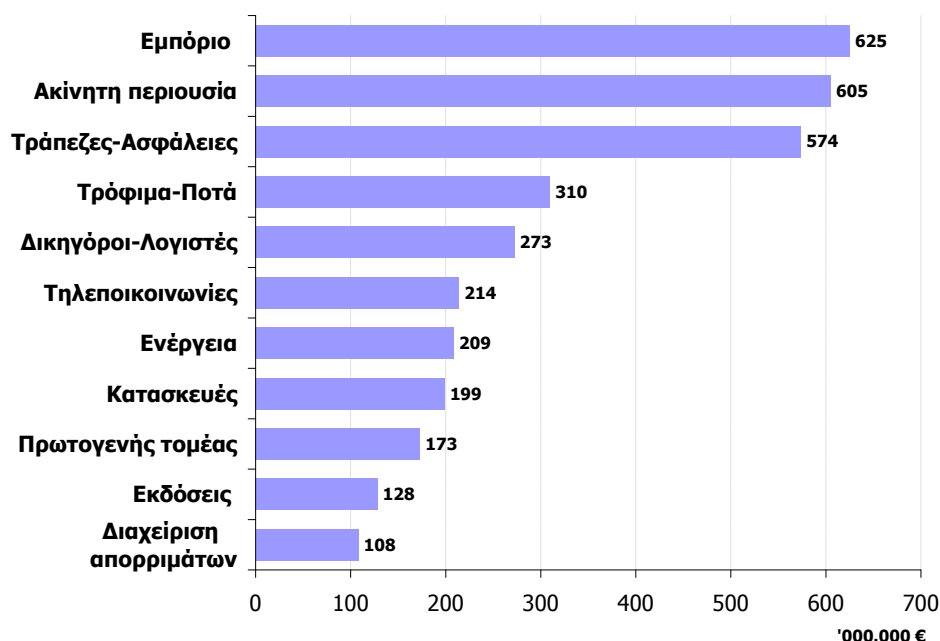
(**) Πολιτιστικές – Ψυχαγωγικές – Αθλητικές δραστηριότητες

Στον τομέα των μεταφορών, η συνεισφορά στο εγχώριο προϊόν λόγω της ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος ξεπερνά τα 3,1 δισεκ. ευρώ (ή 22% της συνολικής άμεσης επίδρασης), με σημαντικότερη εκείνη του κλάδου των θαλάσσιων μεταφορών στον οποίο εντάσσεται ένα εκτεταμένο δίκτυο ακτοπλοϊκών δραστηριοτήτων, όπως επίσης και δραστηριοτήτων σχετικών με τον θαλάσσιο τουρισμό. Αντίστοιχα, η επίδραση από τις οδικές μεταφορές (π.χ. τουριστικά λεωφορεία, ταξί και άλλα μέσα για την μετακίνηση των επισκεπτών σε μια περιοχή) εκτιμάται στο 7% περίπου, ενώ ελαφρώς μικρότερη είναι η συνεισφορά από τον κλάδο των επιβατικών αερομεταφορών (5%).

Στις επιμέρους κατηγορίες που σχετίζονται με την τουριστική κατανάλωση, η συνεισφορά από τις αγορές αγαθών λιανικού εμπορίου εκτιμάται στο 5% της συνολικής άμεσης επίδρασης. Σχεδόν αντίστοιχη, είναι η αναλογία για τις Ψυχαγωγικές-Πολιτιστικές-Αθλητικές Δραστηριότητες και τα Ταξιδιωτικά γραφεία, ενώ στις Ενοικιάσεις αυτοκινήτων το ποσοστό ανέρχεται στο 2%. Η μικρότερη επίδραση καταγράφεται στη Διοργάνωση Εμπορικών Εκθέσεων-Συνεδρίων (1%) γεγονός όμως, που αντανακλά τις θετικές επιπτώσεις -σε όρους δημιουργίας προστιθέμενης αξίας- από την πραγματοποίηση συνεδρίων κυρίως για τα ξενοδοχεία και την εστίαση.

Διάγραμμα 4.4

Έμμεση επίδραση του τουρισμού σε εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, 2010

Από την άλλη πλευρά, οι κυριότεροι κλάδοι που (έμμεσα) επωφελούνται από τον ρόλο τους ως προμηθευτές των τουριστικών κλάδων είναι το Εμπόριο, ο κλάδος της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, όπως και οι Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (δηλαδή τράπεζες και ασφαλιστικές υπηρεσίες όπου η έμμεση επίδραση ξεπερνά τα 570 εκατ. ευρώ). Θετικά επηρεάζεται επίσης η επιχειρηματική δραστηριότητα στις Κατασκευές και τις Τηλεπικοινωνίες, όπως και ο

Πρωτογενής τομέας (Γεωργία, Κτηνοτροφία και Αλιεία) αλλά και η εγχώρια βιομηχανική παραγωγή (Βιομηχανία τροφίμων, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κ.ά.,).

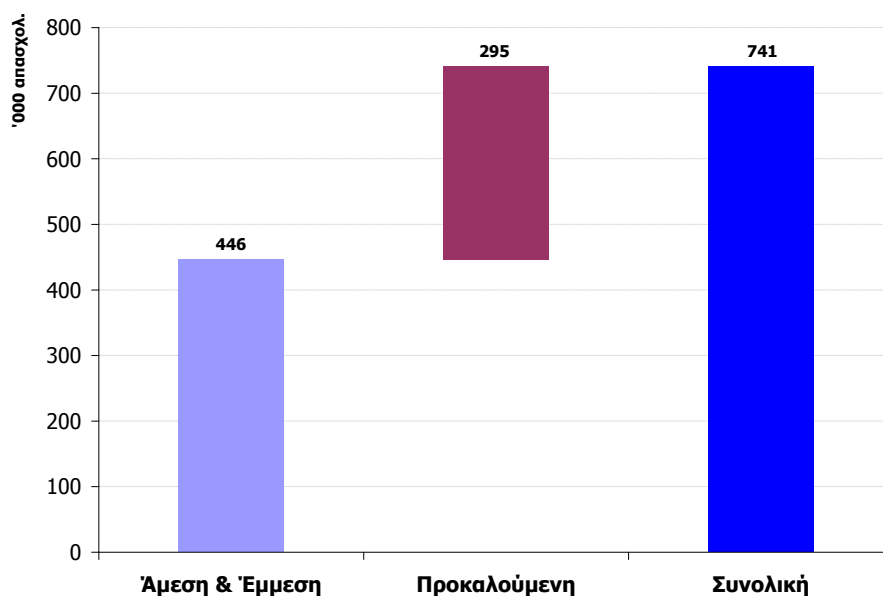
Η επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση

ο τουρισμός συμβάλλει στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής προσφέροντας αναπτυξιακές και επιχειρηματικές ευκαιρίες ιδιαίτερα σε περιοχές της χώρας, όπως τις νησιωτικές, που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακή συρρίκνωση, ενισχύοντας ταυτόχρονα το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων τους μέσα από τις θέσεις εργασίας που δημιουργεί. Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα χαρακτηρίζεται ως εντάσεως εργασίας, καθώς για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που σχετίζονται με τη ζήτηση από τους επισκέπτες χρησιμοποιείται συγκριτικά περισσότερη εργασία έναντι κεφαλαιουχικού εξοπλισμού.

Η άμεση και έμμεση τουριστική απασχόληση στην Ελλάδα το 2010, εκτιμάται σε 446 χιλ. εργαζόμενους ή 9% του συνόλου των απασχολούμενων της χώρας.

Διάγραμμα 4.5

Επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση, 2010

Αντίστοιχα, η προκαλούμενη επίδραση στην απασχόληση ως αποτέλεσμα της καταναλωτικής δαπάνης των απασχολούμενων κατά το μήκος της αλυσίδας αξίας του τουριστικού προϊόντος ανέρχεται στις 295 χιλ. Έτσι, η συνολική επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση διαμορφώνεται στις 741 χιλ. ή 16% της συνολικής απασχόλησης της χώρας.

Η επίδραση του τουρισμού στα φορολογικά έσοδα

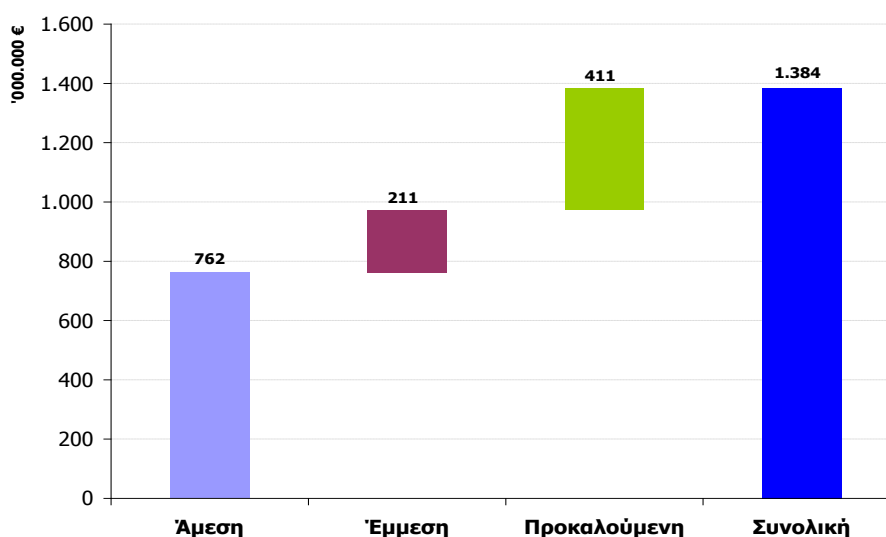
Εξίσου σημαντική είναι και η συμβολή του τουρισμού στα έσοδα από την έμμεση φορολογία, τους φόρους δηλαδή (ΦΠΑ, φόροι και δασμοί επί των προϊόντων που εισάγονται και Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης) που καταβάλλουν οι επιχειρήσεις για την αγορά προϊόντων και υπηρε-

σιών ως εισροές στην παραγωγική τους διαδικασία. Φόροι επί των υπηρεσιών που προσφέρουν οι τουριστικές επιχειρήσεις στους πελάτες τους, όπως για παράδειγμα ο ΦΠΑ που καταβάλλεται από τον καταναλωτή για τη διαμονή του σε ένα ξενοδοχειακό κατάλυμα, δεν αποτυπώνεται σε κλαδικό επίπεδο στο σύστημα των πινάκων εισροών-εκροών.

Η άμεση επίδραση στα φορολογικά έσοδα ανέρχεται σε 762 εκατ. ευρώ, ενώ συμπεριλαμβανομένης και της ιδιωτικής κατανάλωσης η συνεισφορά ενισχύεται κατά 411 εκατ. ευρώ. Σωρευτικά, η συμβολή στα φορολογικά έσοδα εκτιμάται σε 1,4 περίπου δισεκ. ευρώ, επίδοση που αντιστοιχεί στο 5% των συνολικών εσόδων του κράτους το 2010 από την έμμεση φορολογία.

Διάγραμμα 4.6

Επίδραση του τουρισμού στα έσοδα από την έμμεση φορολογία, 2010

Οι αναπτυξιακές δυνατότητες του τουριστικού προϊόντος

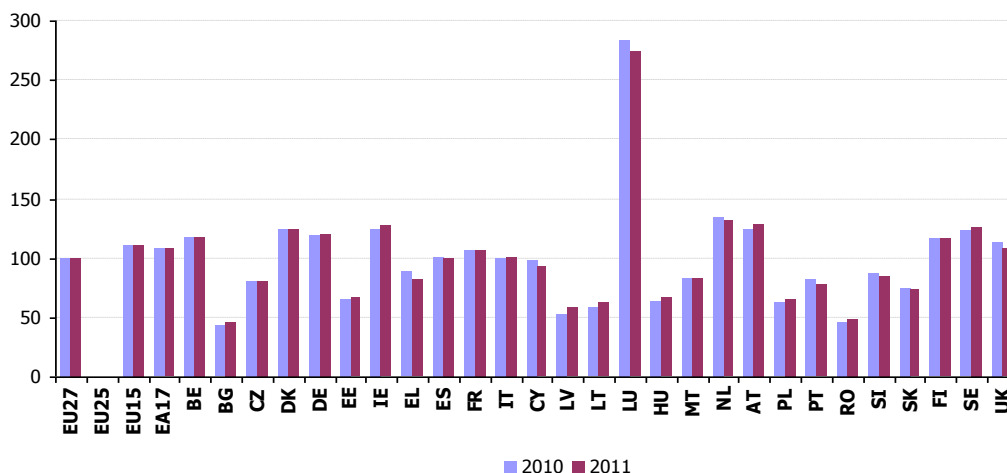
Οι εκτιμήσεις για τη συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία που παρουσιάστηκαν αναδεικνύουν τη δυναμική του στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας τα επόμενα έτη. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε ανεκμετάλλετους μέχρι σήμερα πόρους-δραστηριότητες που θα ενισχύσουν την τουριστική ζήτηση, όπως και στην ανάδειξη της σχέσης μεταξύ τιμής και ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών από την πλευρά των τουριστικών επιχειρήσεων. Είναι επομένως απαραίτητη, η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά στο υφιστάμενο πρότυπο γύρω από τον ήλιο και τη θάλασσα, που αποτελεί τον πυλώνα ανάπτυξης του εγχώριου τουριστικού προϊόντος. Σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπως διαμορφώνεται από τις χώρες της Μεσογείου, αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς, μορφές τουρισμού, όπως ο τουρισμός πόλεων (τουλάχιστον στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη), ο συνεδριακός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της κρουαζιέρας – ειδικά αυτές που βασίζονται στο home porting - μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά προς την κατεύθυνση αυτή.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

1. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, ΕΕ-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

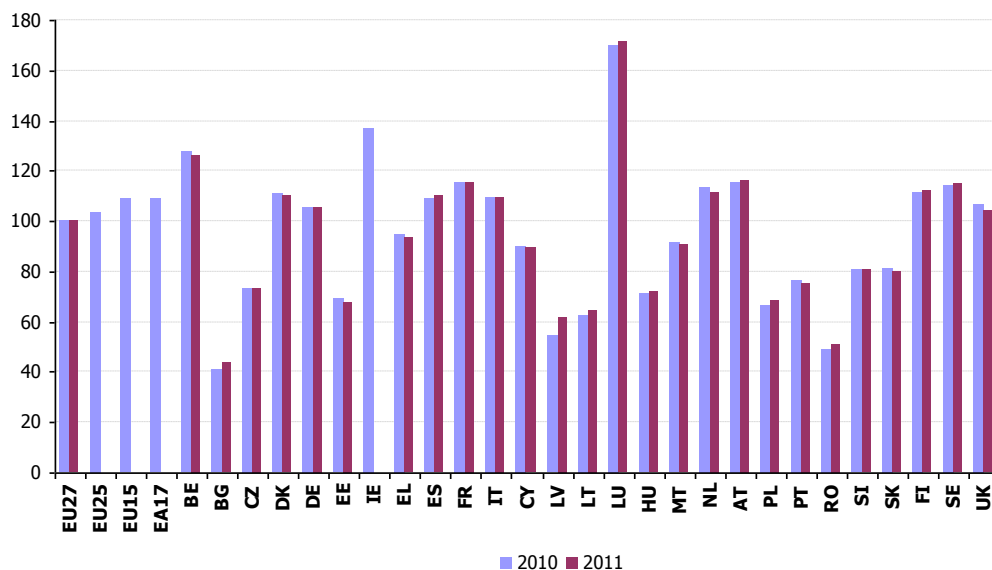

Πηγή: Eurostat

2. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, (ΕΕ-27=100) PPS, / αριθμό εργαζομένων)

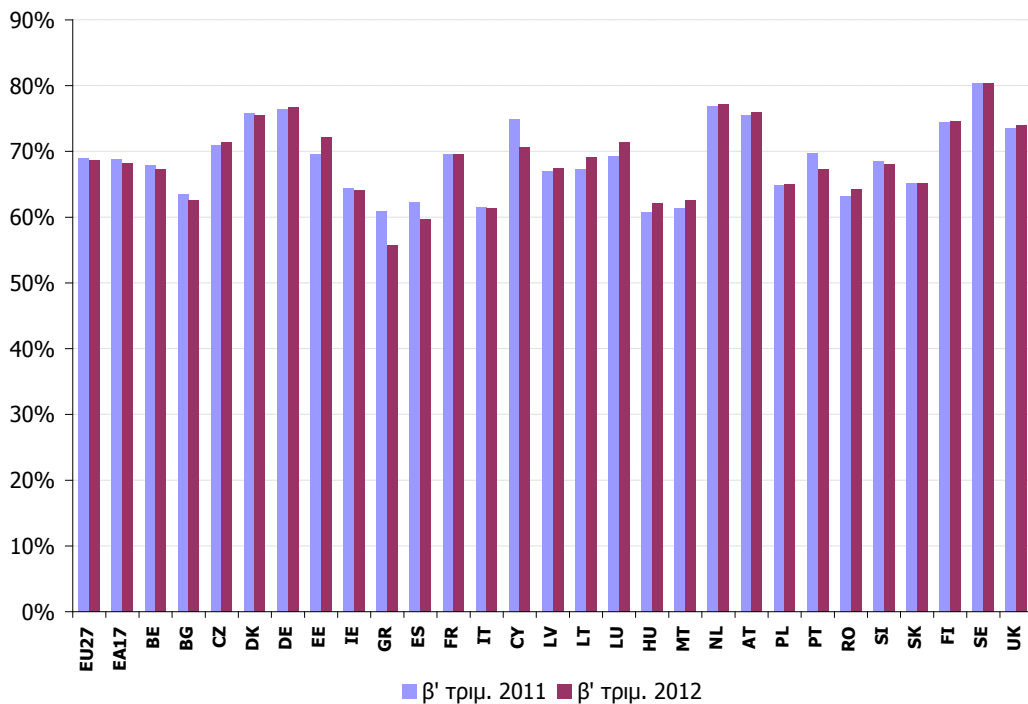
Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

Πηγή: Eurostat

3. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών

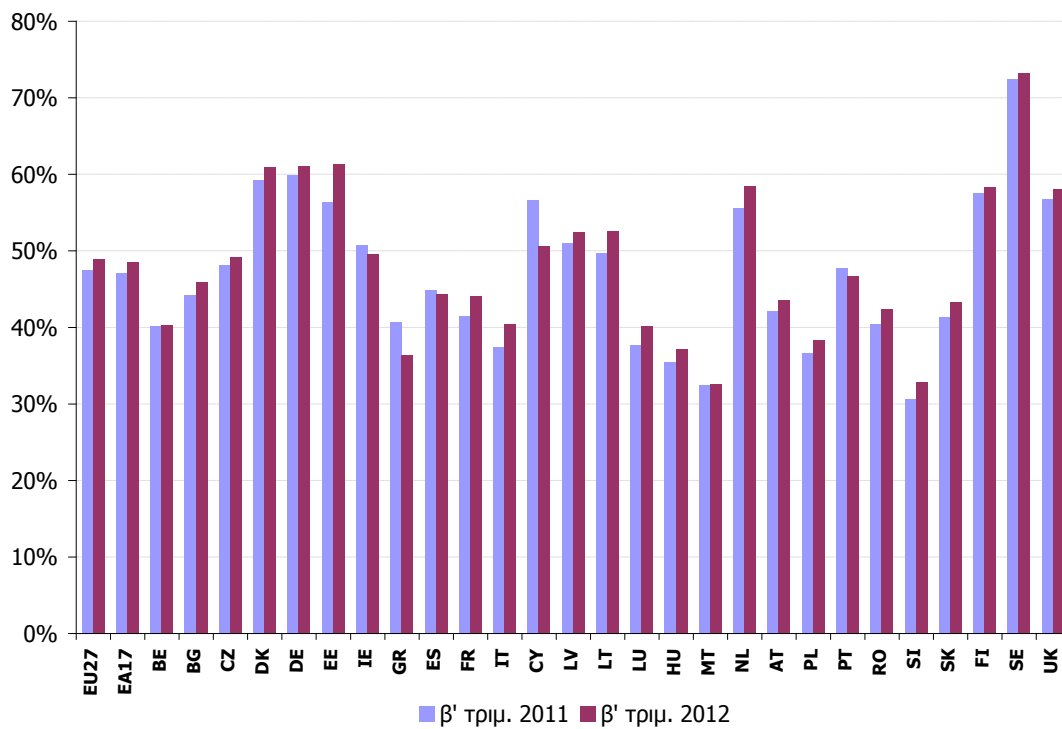
(% απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Πηγή: Eurostat

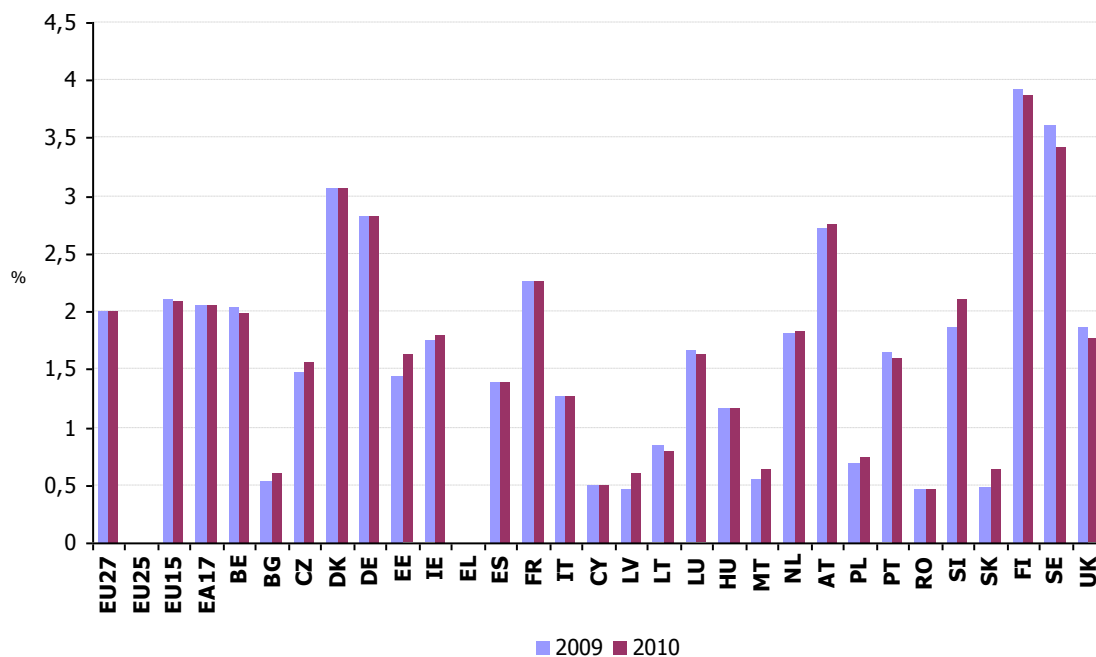
4. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

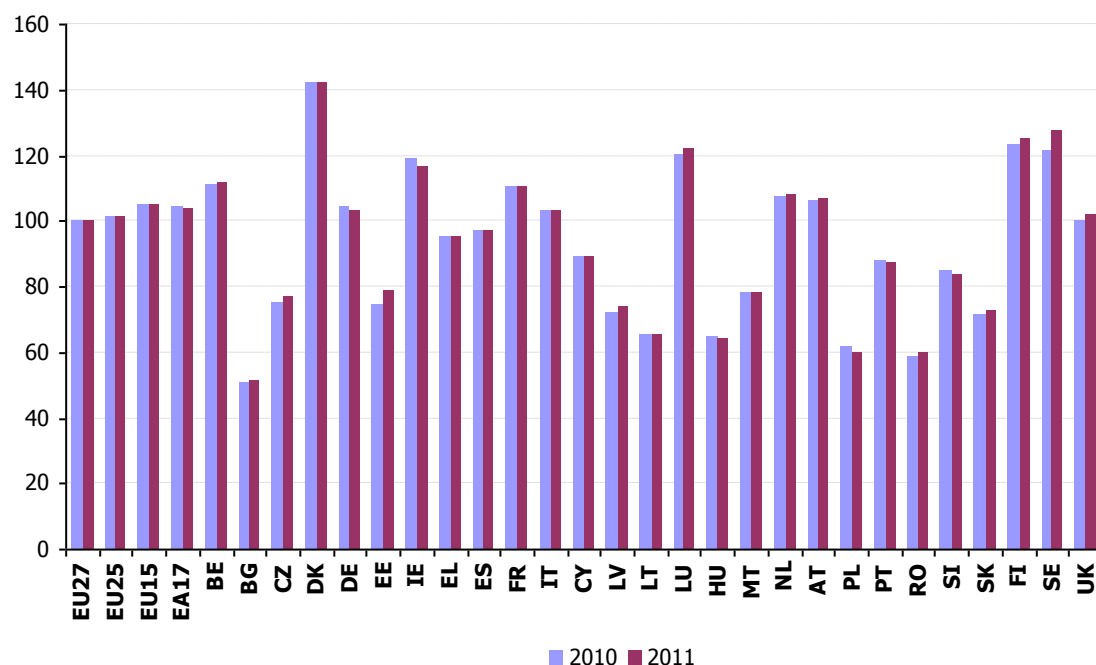
Πηγή: Eurostat

5. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ)

6. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

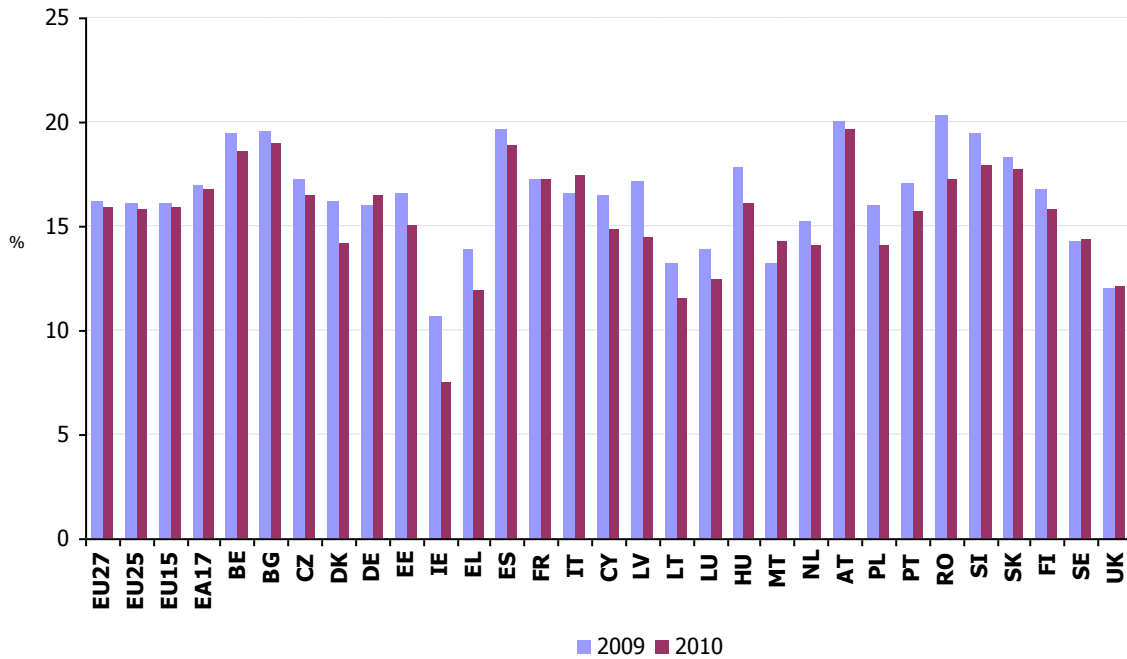
(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-27=100)

Πηγή: Eurostat

7. Επιχειρηματικές Επενδύσεις

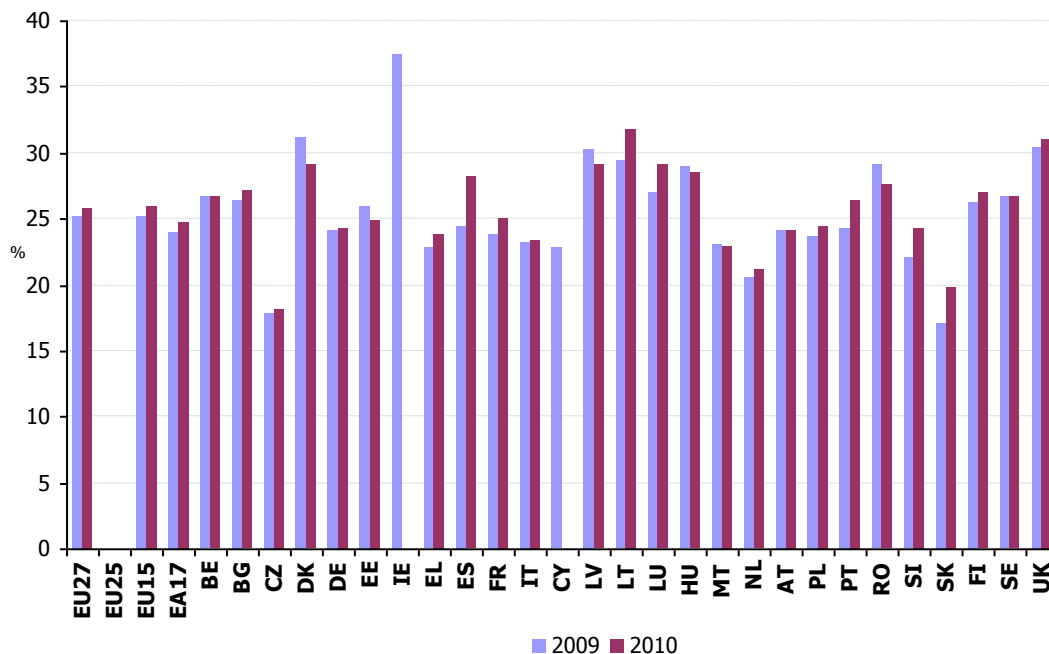
(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

Πηγή: Eurostat

8. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

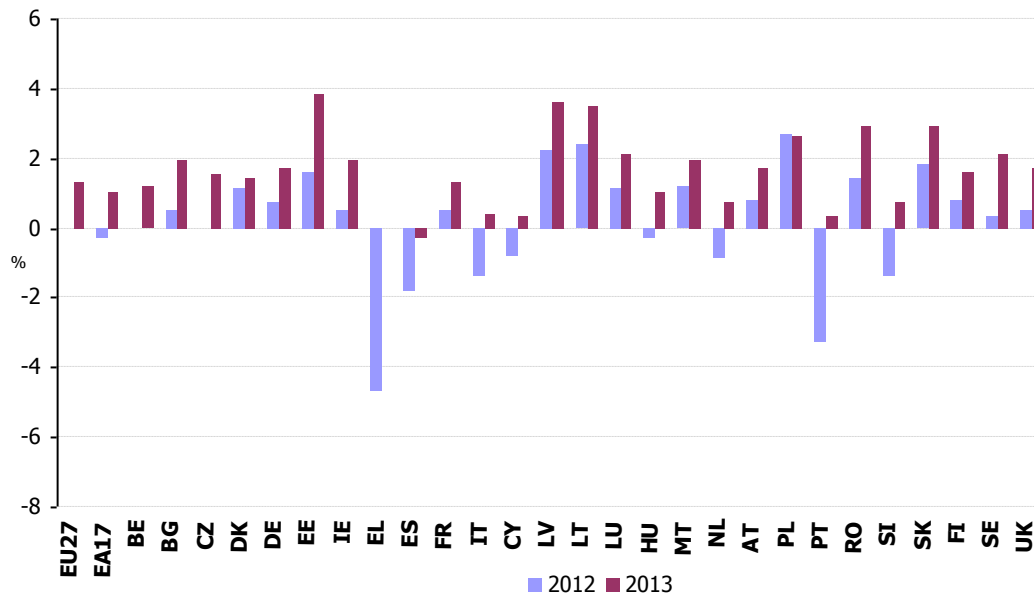

Πηγή: Eurostat

9. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος, σε σταθερές τιμές 2000)

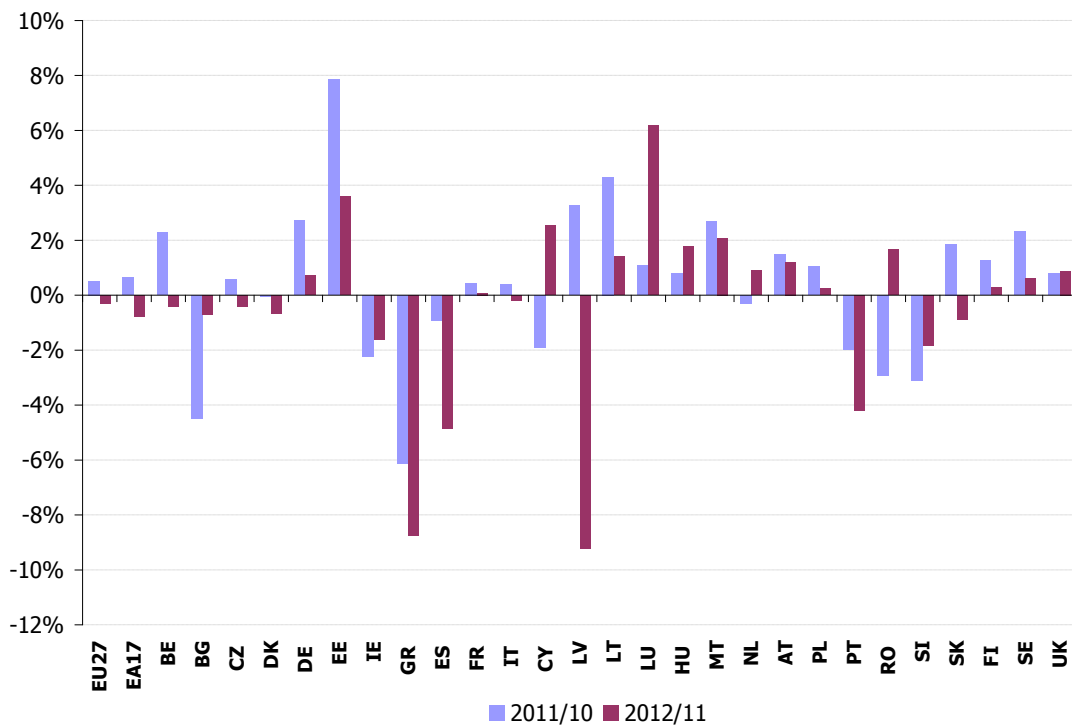
Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται,

Πηγή: Eurostat

11. Μεταβολή της Απασχόλησης

(Ετήσια ΠΜ% της συνολικής απασχόλησης μεταξύ β' τριμήνων 2010, 2011 και 2012)

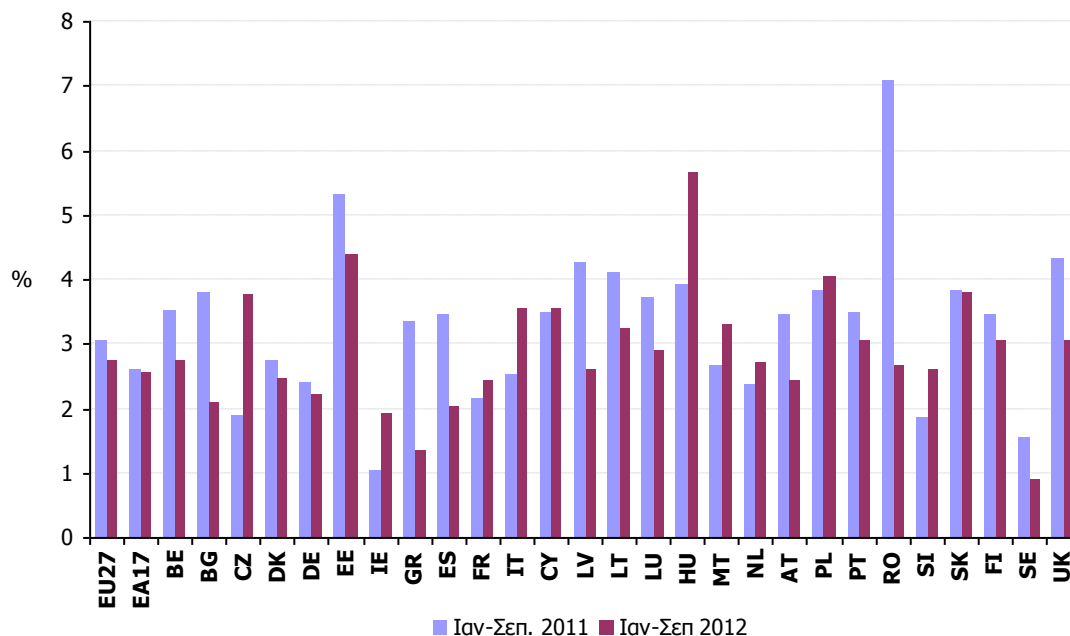

Πηγή: Eurostat

12. Πληθωρισμός

(ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΕνΔΤΚ, Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2011 & 2012)

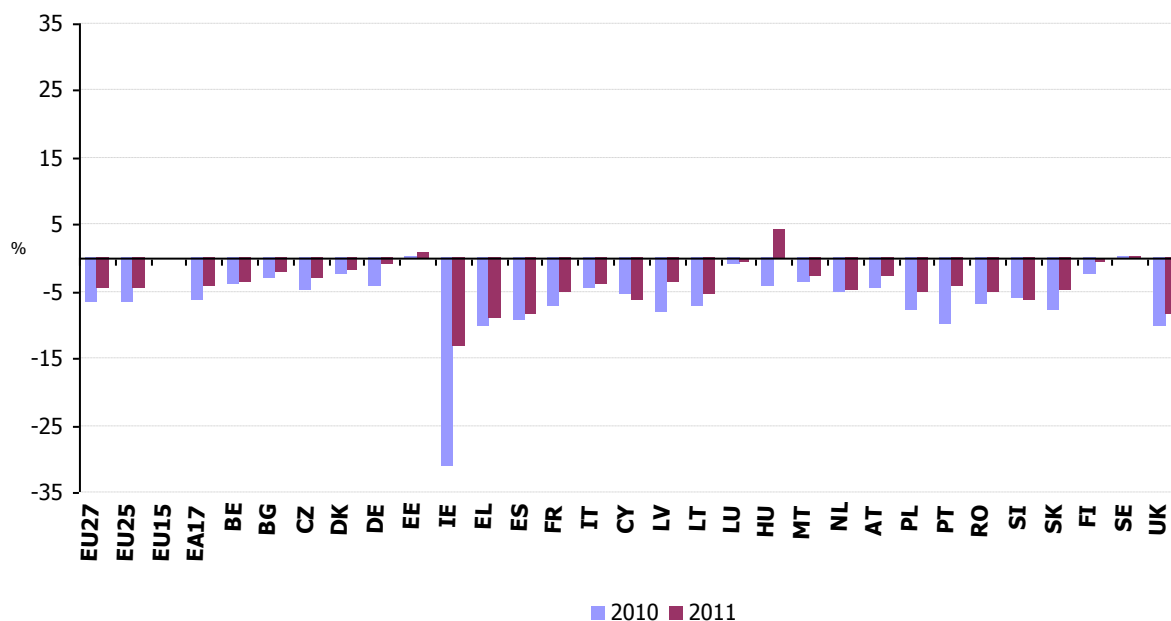
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης,

Πηγή: Eurostat

13. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης

(ως % του ΑΕΠ)

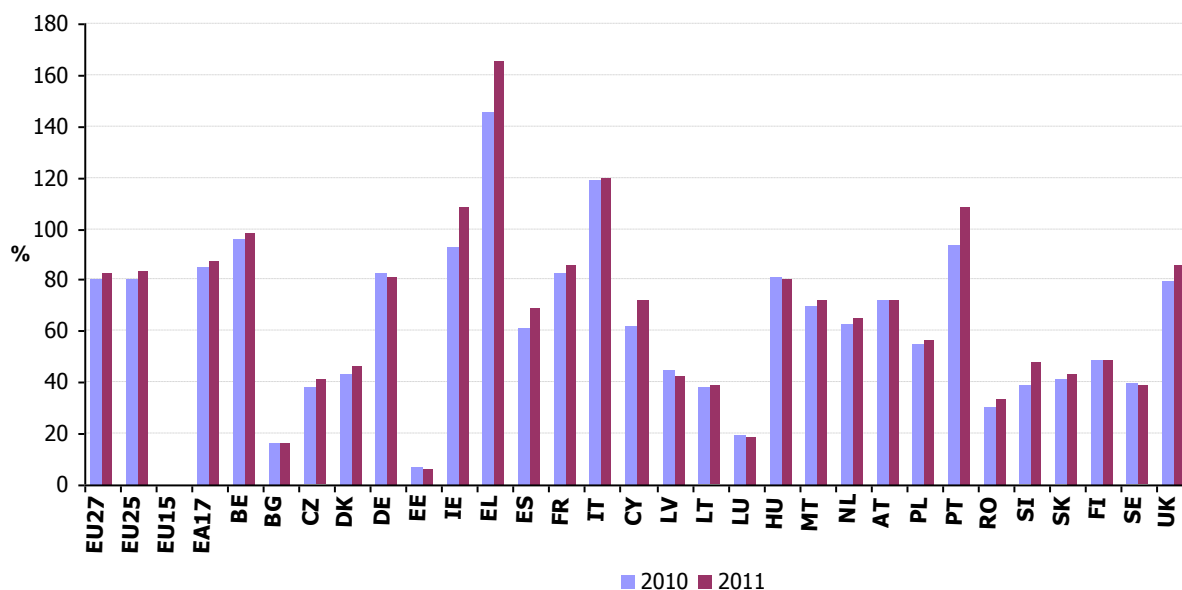

Πηγή: Eurostat

14. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

(ως % του ΑΕΠ)

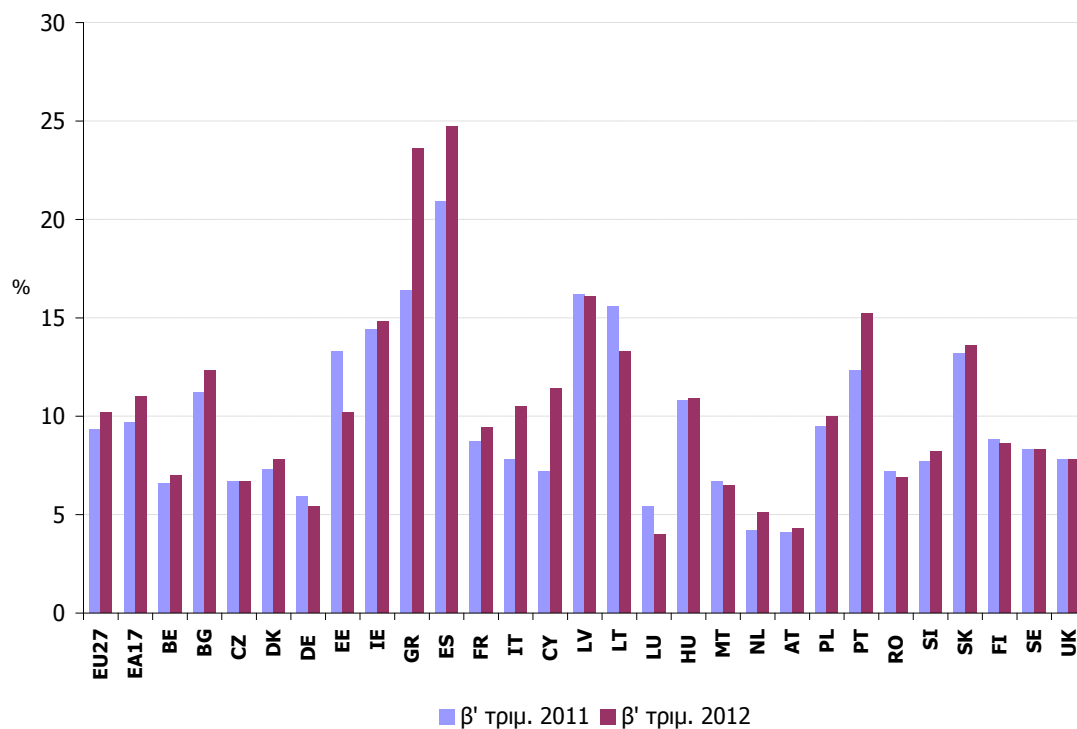
Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές,

Πηγή: Eurostat

15. Ποσοστό Ανεργίας - Σύνολο

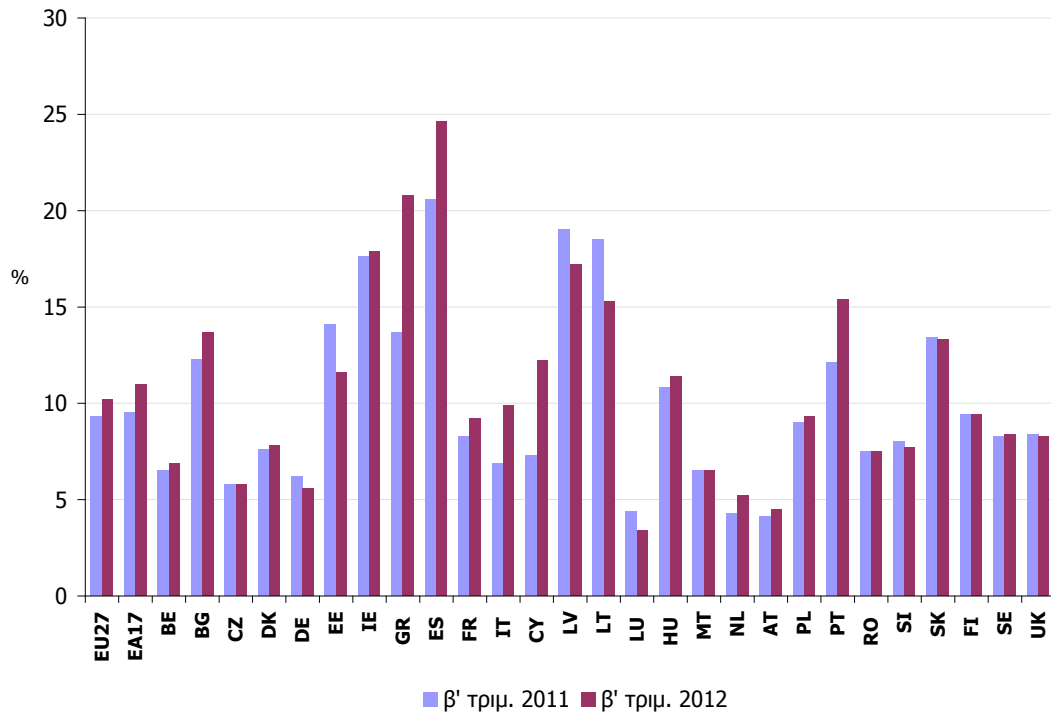
(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού, β' τρίμηνο 2011 και 2012)

Πηγή: Eurostat

16. Ποσοστό Ανεργίας - Άνδρες

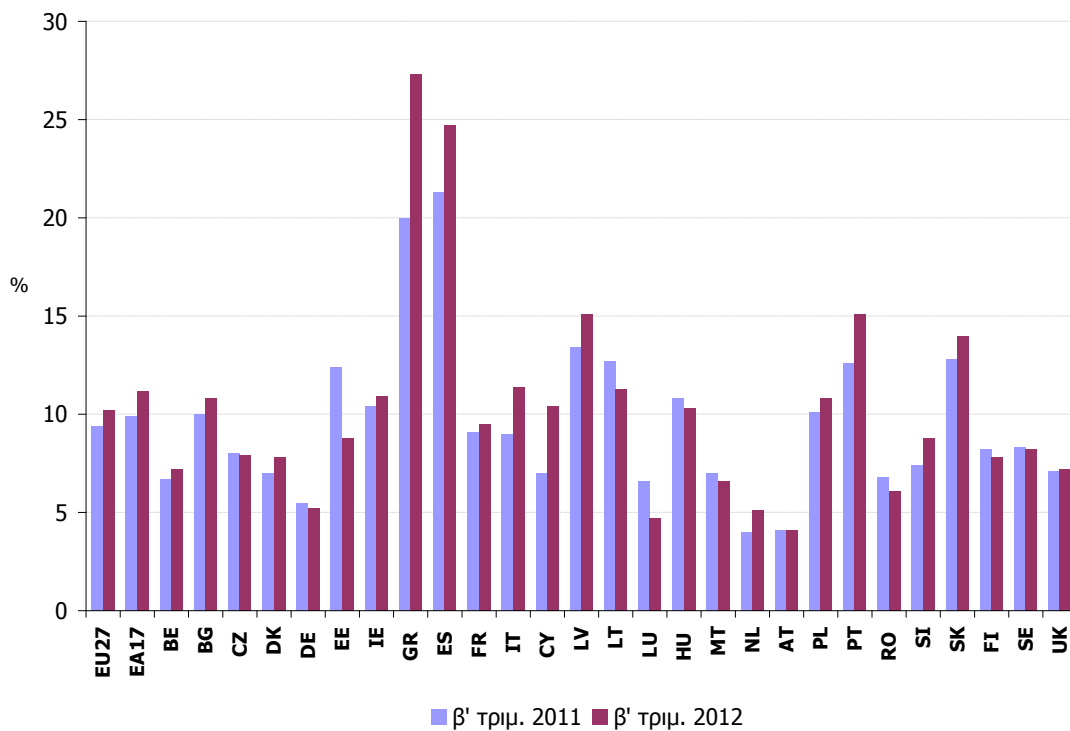
(άνεργοι ως μερίδιο του αντίστοιχου εργατικού δυναμικού, β' τρίμηνο 2011 και 2012)

Πηγή: Eurostat

17. Ποσοστό Ανεργίας - Γυναίκες

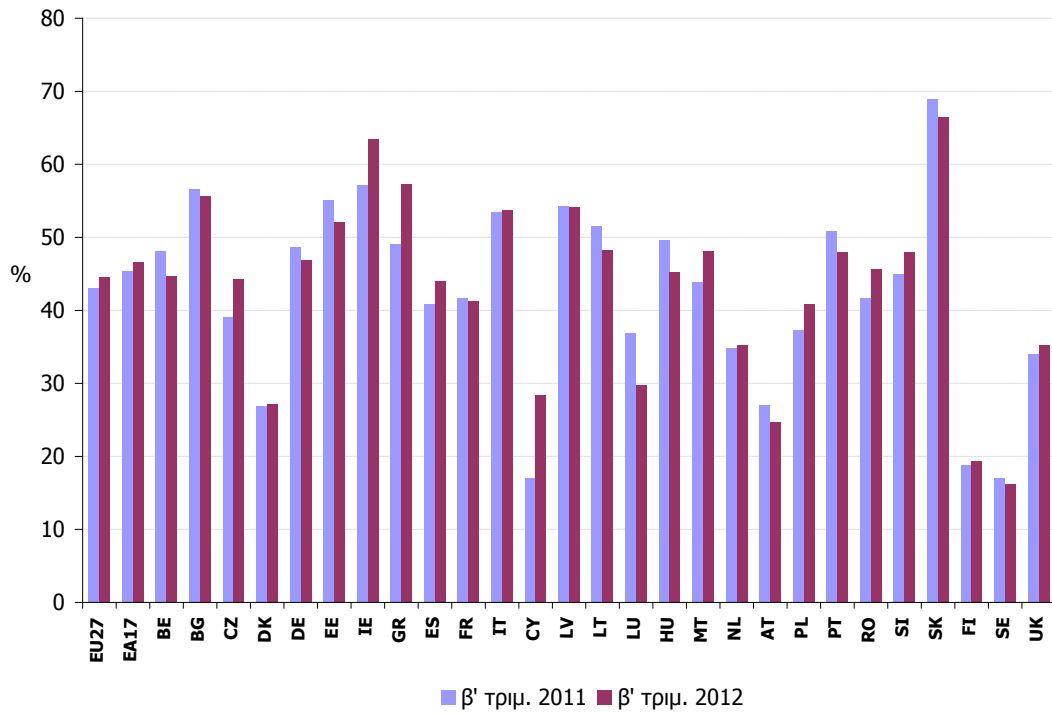
(άνεργες ως μερίδιο του αντίστοιχου εργατικού δυναμικού, β' τρίμηνο 2011 και 2012)

Πηγή: Eurostat

18. Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας

(% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων, β' τρίμ. 2011 και 2012)

Πηγή: Eurostat